ننګرهار پوهنتون

شرعیاتو پوهنځی

اسلامي ثقافت څانګه

د اسلام اعتقادي نظام

(د لوړو زده کړو وزارت د نوي نصاب له مفرداتو سره سم
د عصري پوهنځیو لپاره درسي کتاب)

مؤلف

پوهنوال مولوي محمد شریف رحماني

Ketabton.com

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتیب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

سلام Salam خپرندویه ټولنه ۱۳۹۰

د کتاب ځانګړنې

کتاب نوم:	داسلام اعتقادی نظام
مؤلف:	پوهنوال مولوي محمد شریف رحماني
کمپوز	الحافظ المهندس جمیل الرحمن
ډیزاین:	رحماني
خپرندوی:	مولوي رحماني
چاپ شمېر:	سلام خپرندویه ټولنه - جلال آباد
چاپ وار	۵۰۰ ټوکه
چاپ کال:	لومړی
	۱۴۰۲ هـ. ش/ ۲۰۲۳م

دچاپ حقوق له مؤلف اوخپرندویه اداري سره خوندي دي

دفکري ملکیت دقوانینوبربنسټ دکتاب دچاپ نشراوتوزیع ټول حقوق دمؤلف اوخپرونکي اداري پرواندی خوندي دی هېڅوک حق له دغه کتاب اودکتاب څني برخې کاپي کړي اویایي په خپرولولاس پوري کړي

والسلام

د تر لاسه کولو ځای:اصلاح افکار کتاب پلورنځی

اسحاقزی مارکېټ، لاندینی پوړ، لومړی دوکان، جلال آباد

اړیکشمېرې: ۰۷۹۰۲۰۶۲۶۱

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Ketabton.com: The Digital Library

لړلیک

سرلیک -- م
سریزه -- ۱

لومړی څپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

لومړی بحث -- ٤
اسلامي ثقافت -- ۴
لغوي پېژندنه -- ٤
اصطلاحي معنی -- ٤
داسلامي ثقافت پېژندنه -- ٥
داسلامي ثقافت اهمیت -- ٥
داسلامي ثقافت مضامین -- ٥
سرچینې یې -- ٦
موخې یې --
دمضامینوتاریخي مخینه یې --
داسلامي ثقافت لرلید (VISION) --
داسلامي ثقافت ځانګې رسالت (MISSION) --
روزنیزې موخې یې --
ترلاسه شوې پایلې --
ځانګړتیاوې یې --
داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه --
دفکري یرغل اغېزې --
چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار --

دویم بحث

داسلام اعتقادي نظام

دعقیدې لغوي پیژندنه --
دعقیدې اصطلاحي معنی --
اهمیت یې --

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

داسلامي عقايدو دولونه ----------
دايمان اساسات ---------- ۱۵
موضوع يې ---------- ۱۵
غايه او مصلحت يې ---------- ۱۶
رامنځته کېدل يې ---------- ۱۶
دزده کړې حکم يې ---------- ۱۶
مصادراو سرچينې يې ---------- ۱۷
قران عظيم الشان داسلامي عقيدې داثبات ستر پيغام ---------- ۱۷
دعقيدې په اثبات کې قراني تګلاره ---------- ۱۷
ځانګړتياوې يې ---------- ۱۷
موخې او اهداف يې ---------- ۱۸
دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه ---------- ۲۱
دزده کړې پړاونه يې ---------- ۲۱
په عقيده کې دخلکو درجې ---------- ۲۱
اسلامي عقيدې ته دبشر اړتيا ---------- ۲۲
دعقيدې دعلم نومونه او اصطلاحات ---------- ۲۲
داهل سنت والجماعت پېژندنه ---------- ۲۲
اصطلاحي پېژندنه يې ---------- ۲۴
لقبونه يې ---------- ۲۴
خصوصيات يې ---------- ۲۴
اعتقادي بنسټونه يې ---------- ۲۴

دويم څپرکی

نړۍ ليد اود اعتقادي نظام برخې

لومړی بحث ---------- ۲۶
نړۍ ليد ---------- ۲۶
معياري نړۍ ليد ---------- ۲۷
دنړۍ ليد دولونه ---------- ۲۷
الف سمي (اسلامي) نړۍ ليد ---------- ۲۷
داسلامي نړۍ ليد پېژند ---------- ۲۸
موضوع يې ---------- ۲۸
الله جل جلاله داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې ---------- ۲۸

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...bri... ...al Library

انسان دالهي نړۍ ليد په رڼا کې ---------- د
دزده کړې حکم يې ---------- ۲۹
سرچينې يې ---------- ۲۹
اهداف اوموخې يې ---------- ۳۰
اهميت يې ---------- ۳۰
فکري پولې يې ---------- ۳۱
ځانګړتياوې يې ---------- ۳۱
په بشري ژوند يې اغيزې ---------- ۳۲
دنه اهميت ناوړه پايلې يې ---------- ۳۳
ب: فاسد(جاهلي نړۍ ليد) ---------- ۳۵
۱-تجربوي ---------- ۳۶
۲- فلسفي نړۍ ليد ---------- ۳۶
الف ـ عقلاني نړۍ ليد ---------- ۳۶
ب-حسي نړۍ ليد(ماتريالبزم) ---------- ۳۶
مشخصات ---------- ۳۶
نيمګړتياوې يې ---------- ۳۷
ج-شرک ---------- ۳۷
مشخصات يې ---------- ۳۷
د-رهبانيت ---------- ۳۷
نيمګړتياوې يې ---------- ۳۷
هه- تيوکراسي ---------- ۳۸

دويم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

---------- ۳۸
دالله تعالی،انسان اوکايناتو پېژندنه ---------- ۳۸
الله جل جلاله ---------- ۳۸
د(اله) معنی ---------- ۳۹
دالله تعالی پېژندنه ---------- ۴۰
دالله تعالی دپېژندنې وسايل ---------- ۴۰
لومړی- عقل ---------- ۴۰
دويم -وحی (اسماء اوصفات) ---------- ۴۰
انسان دالهي قدرت بله ستره نښه ---------- ۴۱

د[illegible] انسان مقام

[illegible] معنی

[illegible] په دنيا کې انسان ---- ۴۱

[illegible] دانحادي [illegible] په تيارو کې ---- ۴۲

په [illegible] بې ځانګړې ---- ۴۳

دانسان اړتياوې ---- ۴۳

دانسان مسئوليتونه ---- ۴۴

دانسان دتحليق موخه ---- ۴۵

دنيا دوسيلې په حيث ---- ۴۵

دنيا دهدف په توګه ---- ۴۶

دنيادهدف په توګه دانتخاب بايلې ---- ۴۶

دانسانانو دولونه ---- ۴۶

دريم څپرکی

طبيعت ،کاينات اودايمان ارکان

لومړی بحث ---- ۴۷

دطبيعت حقيقت ---- ۴۷

دطبيعت اوانسان مقايسه ---- ۴۷

طبيعت دانسان په خدمت کې ---- ۴۷

درامنخته کيدو لاملونه يې ---- ۴۸

نړی دانحادي تصوربه تيارو کې ---- ۴۸

کاينات اونوی ساينس ---- ۴۸

دسترانفجاردنظريې تاريخچه ---- ۴۹

کاينات اوقران کريم ---- ۴۹

دتصادف دنظريې درد دلايل ---- ۵۰

دويم بحث

دايمان ارکان

دايمان پيژندنه ---- ۵۳

لغوي معنی ---- ۵۳

اصطلاحي پيژندنه يې ---- ۵۳

په ايمان کې دخلکو يوپربل فضيلت ---- ۵۳

داسلام لغوي معنی ---- ۵۴

په شرعي اصطلاح کې ---- ۵۴

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

داسلام حقیقت ---------- ۵۴
دقانوني اوحقيقي اسلام ترمنځ توپیر ---------- ۵۵
داسلام اصلي معيا ر ---------- ۵۵
دا یمان او اسلام فرق ---------- ۵۶
دایمان قوت اوکمزورتیا ---------- ۵۶
دایمان دقوت اسباب ---------- ۵۷
دایمان ضعف (کمزورتیا) ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا نښې ---------- ۵۸
دایمان دضعف اوکمزورتیا اسباب ---------- ۶۰
دایمان دضعف دعلاج لارې چارې ---------- ۶۰
دایمان غوښتنې ---------- ۶۱
دالله تعالی دوجوداثبات دلایل ---------- ۶۲
دالله تعالی دمعرفت پروړاندې پردې ---------- ۶۹

خلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

لومړی بحث ---------- ۷۰
توحید ---------- ۷۰
دتوحید معنی ---------- ۷۰
دتوحیدارکان ---------- ۷۰
دتوحیدموخه ---------- ۷۱
دتوحیدحکم ---------- ۷۱
دتوحیداهمیت ---------- ۷۱
دتوحیدشرطونه ---------- ۷۱
دتوحیدډولونه ---------- ۷۱
۱-دربو بیت توحید ---------- ۷۲
الف-دربو بیت په توحید کې دشرک نښې ---------- ۷۲
۲-دالوهیت توحید ---------- ۷۲
الف-دالوهیت دتوحیدغوښتنه ---------- ۷۳
ب-دعبادت ډولونه ---------- ۷۳
ج-دالوهیت په توحید کې دشرک اثا راو نښې ---------- ۷۳
داسماؤ اوصفاتو توحید ---------- ۷۳

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

لنډ مفهوم يې
شرطونه يې ---- ۷۳
---- ۷۴

دويم بحث

دالله تعالى صفات اودصفاتو ډولونه

لومړى - ثبوتي صفات : ---- ۷۴
دويم سلبي صفات ---- ۷۵
دتوحيد مراتب ---- ۷۷
په بشري ژوندد توحيدد كلمې اغيزې ---- ۷۷

پنځم څپركى

دالله تعالى داسماؤ اوصفاتو په هكله داهل سنتو اونوروډلو باورونه اوپه ملايكو ايمان

لومړى بحث ---- ۷۹
دالله تعالى داسماؤ اوصفاتو په هكله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه ---- ۷۹
دالله تعالى داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تگلاره ---- ۷۹

دويم بحث

دايمان داساساتو دويم ركن په ملايكو ايمان

ملا يكې داسلام په رڼا كې ---- ۸۱
-په ملايكو دايمان مفهوم ---- ۸۲
په ملا يكو دايمان دلا يل ---- ۸۲
-دملايكودپيدايښت ماده ---- ۸۲
-دملا يكو حقيقت او صفات ---- ۸۲
دملايكو خويونه ---- ۸۳
دملايكو دندې ---- ۸۳
په ملا يكو دايمان اغيزې ---- ۸۴
پېريان او شيطانان ---- ۸۴
دجن مفهوم ---- ۸۴
دپېژندلولارې چارې يې ---- ۸۴
ددوى دوجود دليل ---- ۸۴
دپېرې او ملكې ترمينځ فرق ---- ۸۵
دپېريانو حقيقت اوصفات ---- ۸۵
ابليس او شيطان ---- ۸۵
دابليس او شيطان معنى ---- ۸۶

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

...igital Library

دشیطان دتخلیق (پیدایښت) ماده ---- ٨٦
دشیطانانو ډولونه ---- ٨٧
دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه ---- ٨٧
دشیطانانو خانګړتیاوې ---- ٨٧
دشیطان اهداف اومقاصد ---- ٨٨

شپږم څپرکی

په اسماني کتابونو اوپیغمبرانوایمان

لومړی بحث ---- ٨٩
په اسماني کتابونوایمان ---- ٨٩
انسان دوه اړخیزموجود: ---- ٨٩
قانون ته اړتیاولې؟ ---- ٨٩
دقوانینو ډولونه ---- ٩٠
دکتاب پېژندنه ---- ٩٠
لغوي معنی ---- ٩٠
اصطلاحي پېژندنه ---- ٩٠
شرعي معنی ---- ٩١
ډولونه یې ---- ٩١
داړتیا حکمت یې ---- ٩١
دایمان حکم یې ---- ٩١
دایمان دلایل یې ---- ٩٢
دنز ول موخه یې ---- ٩٢
داسماني کتابو نو اتفاقي ټکي ---- ٩٢
ه اسماني کتابونو دایمان ګټې ---- ٩٢
ه قران کریم کې ذکر شوي اسماني کتابونه ---- ٩٣
ران عظیم الشان ---- ٩٤
دحقانیت اودعدم تحریف دلایل یې ---- ٩٦
ایمان غو ښتنې یې ---- ٩٨

دویم بحث

دایمان دارکانو څلورم رکن په پیغمبرانوایمان

وت اورسالت ---- ٩٩
رسالت لغوي معنی ---- ٩٩

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...com: The Digital Library

نبوت لغوي معنى ---------- ۹۹
نبوت شرعي حيثيت ---------- ۹۹
نبوت خاصيتونه ---------- ۹۹
نبي اورسول فرق ---------- ۱۰۰
شريت ته دالهي لارښوونودرسېدواحتمالات ---------- ۱۰۰
په پيغمبرانو دايمان مطلب ---------- ۱۰۰
په پيغمبرانو دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۰۰
دنبو ت اهداف او مقا صد ---------- ۱۰۰
پيغمبرانو ته دبشراړتيا ---------- ۱۰۱
پيغمبرانوته داړتيا ټکي ---------- ۱۰۱
دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره ---------- ۱۰۱
پيغمبربشپړلارښود ---------- ۱۰۱
دنبوت اركان ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوخصوصيات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانوصفات ---------- ۱۰۲
دپيغمبرانو مسئوليتونه ---------- ۱۰۳
دبلنې ځانګړتياوې يې ---------- ۱۰۴
اولوالعزمه پيغمبران ---------- ۱۰۴
دپيغمبردپېژندلودلايل ---------- ۱۰۴
په قران كريم كې ذكرشوي پيغمبران ---------- ۱۰۵
دپيغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤليتونه ---------- ۱۰۶
په پيغمبرانودايمان غوښتنې ---------- ۱۰۶
معجزه اوكرامت ---------- ۱۰۷
لغوى پېژندنه ---------- ۱۰۷
اصطلاحي پېژندنه ---------- ۱۰۷
دمعجزې شرطونه ---------- ۱۰۷
دمعجزې هدف ---------- ۱۰۷
دمحمد صلى الله عليه وسلم ستره معجزه ---------- ۱۰۷
درسول الله مبارك اودنورو انبياؤدمعجزوترمنځ مقايسه ---------- ۱۰۷
دكرامت پېژندنه ---------- ۱۰۷
دكرامت هدف ---------- ۱۰۷

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دمعجزي اوکرامت فرق ---------- ۱۰۸
دکرامت مثالونه ---------- ۱۰۸

محمدصلي الله عليه وسلم دنړۍ والو سردار

دنړۍ وال لارښود صفات ---------- ۱۰۹
دده مبارک درسالت عقلي ثبوت ---------- ۱۱۱
دنبوت د پای دلایل ---------- ۱۱۴
دنبوت څوخصو صیات یې ---------- ۱۱۴
په امت باندې درسول الله حقونه ---------- ۱۱۵
داصحابوکرامومقام اوپه اړه يې داهل سنت عقيده ---------- ۱۱۵
مقام اومرتبه يې ---------- ۱۱۶
دوی ته دښکنځلوکولواوبدوردوويلوحکم ---------- ۱۱۶
ددوی په هکله داهل سنت والجماعت تګلاره ---------- ۱۱۶

اووم څپرکی

په اخرت، قضاء اوقدر ایمان

لومړی بحث ---------- ۱۱۷
په اخرت ایمان ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې پېژند نه ---------- ۱۱۷
په اخرت دایمان مفهوم ---------- ۱۱۸
په اخرت دایمان اهمیت ---------- ۱۱۸
داخرت دورځې نومو نه ---------- ۱۱۸
دقیامت درامینځته کېدو دلایل ---------- ۱۱۹
داخرت په هکله داسلام تصور ---------- ۱۲۰
دماده پالوپه نظریاتوعلمي نیوکه ---------- ۱۲۰
دقیامت ساینسي او عقلي ثبوت ---------- ۱۲۱
په اخرت دایمان غوښتنې ---------- ۱۲۲
په اخرت دایمان اغیزې ---------- ۱۲۴
دقیامت علامې ---------- ۱۲۵
دقیامت دنښانو ډولونه ---------- ۱۲۵
دقیامت کو چنۍ علامې ---------- ۱۲۵
دقیامت لويې نښې ---------- ۱۲۷
روح ---------- ۱۲۸

دروح لغوي معنی ---------- ۱۲۸
دنفس معنی ---------- ۱۲۸
دروح اجمالي پېژندنه ---------- ۱۲۸
روح دقرانکریم په رڼا کې ---------- ۱۲۸
دانسانیت اساس په روح دی ---------- ۱۲۹
ایاروح قدیم دی؟ ---------- ۱۲۹
دروح پیداینبت ---------- ۱۲۹
انساني اوحیواني روح ---------- ۱۲۹
دمخلوقاتو دولونه ---------- ۱۲۹
دروح مرتبه ---------- ۱۲۹
دروح مړینه ---------- ۱۳۰
دمرگ سبب ---------- ۱۳۰
مرگ ناڅاپه راځي ---------- ۱۳۰
ملک الموت اوداروا حو اخیستل ---------- ۱۳۰
له مرگه وروسته دانسان حالت ---------- ۱۳۱
دروح حالت ---------- ۱۳۱
دقبرسوال اوځواب ---------- ۱۳۱
دقبرپه عذاب اوثواب لد کیفیته پرته ایمان ---------- ۱۳۱
دقبردعذاب شمول ---------- ۱۳۱
په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب دمنکرینوشبهات ---------- ۱۳۲
مړوته دژوندیو دگټي رسېدل ---------- ۱۳۲
دقبردعذاب اسباب اونجات ---------- ۱۳۲
دبرزخ نړۍ ---------- ۱۳۳
دبرزخ مفهوم ---------- ۱۳۳
دقبردعذاب دوام ---------- ۱۳۳
داروا کانو ځایونه ---------- ۱۳۳
دانسان دژوند پړاونه ---------- ۱۳۴
دمرگ یاده لواغېزې ---------- ۱۳۴
دقیامت نداروې ---------- ۱۳۵
به تبلیغ کې بوکی ---------- ۱۳۵

بعث (له قبر ونو راپورته کېدل) ---------- ۱۳۵
قيامت ---------- ۱۳۶
دعرش تر سيوري لاند ې ---------- ۱۴۷
حساب ---------- ۱۳۷
تله ---------- ۱۳۸
دعملنا موخپربدل ---------- ۱۳۹
دکوثرحوض ---------- ۱۳۹
دصراط پول ---------- ۱۴۰
جنت ---------- ۱۴۱
دوزخ ---------- ۱۴۲

دويم بحث

په قضااو قد رايمان

قدر ---------- ۱۴۳
لغوي معنايې ---------- ۱۴۳
اصطلا حي معنی يې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې ---------- ۱۴۴
دقدرمفهوم دنبوي احاديثو په رڼاکې ---------- ۱۴۴
په تقدير دايمان راوړلو اهميت ---------- ۱۴۴
په تقديردايمان معنی ---------- ۱۴۴
دتقدير مراتب ---------- ۱۴۴
قضاء ---------- ۱۴۵
دقضاء لغوي معنی ---------- ۱۴۵
اصطلاحي معنی ---------- ۱۴۵
قضاء دقرانکريم په رڼاکې ---------- ۱۴۵
دقضاءاوقدرترمينځ فرق ---------- ۱۴۶
دقضاءډولونه ---------- ۱۴۶
دالله تعالی اراده اوډولونه يې ---------- ۱۴۸
دالله تعالی اراده اورضاءاودبنده اراده ---------- ۱۴۸
دانسان خپلواکي ---------- ۱۴۹
دانسان دارادي کړو وړو حيثيت ---------- ۱۵۰
دانسان داختيارساحه ---------- ۱۵۰

دانسان مسؤ ليت -- ۱۵۱
دتقدیربه اړه دبېلابېلو ډلو افکار ------------------------------------ ۱۵۱
دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفینونظریات -------------- ۱۵۲
په قضا ءاوقدردایمان غوښتنې ------------------------------------ ۱۵۲
دقضاءاوقدردعقیدې اغېزې ------------------------------------ ۱۵۲

اتم څپرکی

دایمان نو ا قض (له مینځه وړو نکي)اهل قبله اواحکام يې

لومړی بحث -- ۱۵۳
د نواقضو معنی -- ۱۵۳
دایمان دنواقضو ډولونه -- ۱۵۳
۱-دایمان اعتقادي نواقض -- ۱۵۳
۲-دایمان قولي نواقض.. ۱۵۵
۳-دایمان عملي نواقض -- ۱۵٦
زندیق -- ۱۵٦
لغوي معنی -- ۱۵٦
اصطلاحي معنی -- ۱۵٦
حکم يې -- ۱۵٦
دزندیق دتوبې قبولتیا -- ۱۵۷
تکفیر -- ۱۵۷
پېژندنه -- ۱۵۷
دتکفیرپه هکله دپخوانیوعلماؤوینا وې -- ۱۵۷
دتکفیرډولونه -- ۱۵۷
دیوچادکافرګرځولوشرطونه -- ۱۵۸
دتکفیرموانع اوخنډونه -- ۱۵۸

دویم بحث

اهل قبله او احکام يې

-- ۱۵۸
دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق -- ۱۵۹
لويوګناهونودخښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروګمراه ډلوباورونه ---------- ۱۵۹
دتکفیر په قضیه کې داهل سنت تګلاره --

لومړی څپرکی

دثقافت مفهوم اوداسلام اعتقادي نظام

پیلیزه

هریوملت خانته معتقدات ،فکري ،ټولنیزاواقتصادي ارزښتونه لري او په خپل ثقافت اوکلتور ویاړي ،ولسونه خپل اوسنی حالت خپلې ماضي پورې تړي که داسې ونه شي نویوقوم به په نوروکلتورونوکې ورډوب نوم اونښان به یې پای ته ورسیږي اوس مثال چې نړی دیوکلي بڼه غوره کړې له نوروولسونوسره مخامخ کېږواوسنی وخت دتمدني ښخړوموج دی که لرغفلت صورت ونیسي په لږ وخت کې به ټول ملت الله دې نه کړي په نابودی محکوم شي موږ په بشپړایمان اوپیاوړي شخصیت سره په دغه تمدني شخړه کې بریاحاصلولی شو .

لومړی بحث

اسلامي ثقافت

په اوس وخت کې چې دشراوطغیان شیطاني لښکرو بشریت په تورتم کې راایسارکړی دی مسلمان ته لازمه ده چې دشردیټولو سرکښو خواکونو په وړاندې دهدایت ځلانده مشال په لاس کې واخلي خپل عقل اوفکرداسماني وحی په وسیله پاک اوسوتره وګرځوي دګمراهی ،انحراف ،هوی اوهوس له غلامی څخه بشریت ته نجات ورکړي ،داسلام رسالت له بشري سپېڅلي فطرت سره اړخ لګوي په همدغې الهي نګلارې سره موږداوسني متجاوز، باغي اووحشي ناوړه تمدن سره مقابله کولای شو.

لغوي پېژندنه

په عربي ژبه کې دثقافت لفظ په ګڼومعنو راغلی چې ځینې یې معنوي اوځینې یې مادي دي ،په معنوي چاروکې دزېرکتیا ،ذکاوت ،هوښیارتیا ،ژرترژره دعلم د لاسته راوړلوپه معنی سره ده ،په حسي ــ اومادي چاروکې دکاره دسمولو ،برابرولو ،غلبې اواصلاح په مفهوم سره هم راغلی دی.[1]

اصطلاحي معنی

Culture په فرانسوي ،الماني اوانګلیسي ــ ژبوکې کې دزراعت مفهوم افاده کوي :البته دټولنپوهنې دپوهانوپه تعریف کې لاندې شیانوته شاملېږي.

- فنون ،علوم ،معارف ،فلسفه اوعقاید

[1] ابن منظور ،محمد بن مکرم ،لسان العرب ،ج ۱ ،ص ۵۰ ،دار احیاء التراث العربي ،بیروت لبنان

- دافرادوسلوک اوتصرفات اودټولنيزواړيکولارې چارې[1]

داسلامي ثقافت پېژندنه

اسلامي ثقافت داسلامي عقايدو ،افکارو ،احکامو ، قوانينو ، اساساتو ،علومو ،اختراعاتو ، ژبې ،تاريخ ،ارزښتونو ،وياړونواودمشترکواهدافوله مجموعې څخه عبارت دی . په لنډ ډول يې داسې هم تعريفولی شو اسلامي ثقافت د قران کريم اونبوي سنتو په رڼاکې عملي چلند ته ويل کيږي[2]

داسلامي ثقافت اهميت

هرکله چې اسلامي ثقافت دالله جل جلاله په سترکتاب اودپيغمبرصلی الله عليه وسلم په نبوي سنتو ټينګ اوکلک چلند ته ويل کيږي ،نواهميت يې څرګندی داځکه چې په قران کريم اونبوي سنتوټينګ عمل خيني مهال په فرض اوځنې وخت په دمستحب بڼه غوره کوي چې بايد دعباداتو ، اخلاقواو معاملاتوسره اړيکه نيسي ــ لکه لمونځ ،روژه ،زکات ،حج له موراوپلارسره احسان اونيکي ،له خپلې ميرمن سره ښه چلند ،صله رحمي اودګاونډي دحقوقورعايت کول احسان ،صبر شجاعت ،سخاوت ،ترحم ،عاطفه ،کورنی نظام ،اقتصادي چارې اخيستل اوپېرودل ،پوراجاره ،شرکت اومضاربت ، شورى ،دملي امانتونوساتنه ،دعدل اوانصاف ټينګښت ، بين المللي اړيکې دجګړې اوسولې دقواعدواواصولومراعاتول اوداسې نور ــ درسول الله مبارک اودراشدينوخلفاؤدورې ته په کتني سره مونږته څرګنديږي چې اسلامي شريعت له عقيدې ،عباداتو ،اخلاقو ،ټولنيزاواقتصادي نظام اوسياست څخه ترکيب موندلی و ،مګرپه راوروسته دورو کې دين يوازې شخصي ژوند اخلاقو اوعباداتوپورې منحصر پاتې شو دنيوي چارې اومعاملات له دين څخه جلاشوې نوامت دزوال کندې ته برېووت کچېرې اسلامي امت دوباره خپل تېر برم ته ستنيدل غواړي نولاره يې په اسلام بشپړ عمل کول دی .

داسلامي ثقافت مضامين

داسلام اعتقادي نظام ،تلاوت اوتجويد ،داسلام عبادتي نظام ،نبوي سپېڅلې سيرت اواسلامي تاريخ ، داسلام اخلاقي نظام ، داسلام ټولنيزنظام ،فکري پوهنه ،اديان اومذاهب ،داسلام سياسي اواداري نظام ،داسلام اقتصادي نظام ،قران عظيم الشان اومعاصرعلوم ،اسلامي تمدن دي

سرچينې يې

دوحي لومړی ببل په قراءت علم اوپوهې سره شوی دبشريت لومړي پلارادم عليه السلام ته الله تعالی علم ورکړی و قران عظيم الشان اسلامي ثقافت په درې بنسټونودروي ، توحيد ، رسالت اواخرت داچې الله تعالی دټولوکائناتوخالق ، مالک ، حاکم پادارراوساتونکی دی اودمحمد صلى الله عليه وسلم روسانه

[illegible]

وخلاند ه شخصیت ترقیا مته پورې دټول بشریت لپاره رهبر، لارښود ماډل اودبېلګه په حیث دی .
داسلامي ثقافت دغه درې واړه بنسټونه (توحید . رسالت اواخرت) فرداوټولنه دمادي ژوند له پستیو څخه
راوباسي دحقیقي خوشالی کمال . اخوت .
عدالت . شرافت . تعلق بالله اواطاعت رسول دکمال لوړوپوړیو ته یې رسوي په همدې توګه اسلامي
ثقافت دژوند ټولو برخو ته شامل دی لکه ټولنیزاوکورني نظام . اقتصاد . سیاست جګړه سوله اونور ټوال
مسایل اوداسې نور...[1]

داسلامي ثقافت سرچني

اسلامی ثقافت دوه ډوله سرچینې لري لومړی اصلي سرچینې دویم فرعي سرچینې

لومړی- اصلي سرچینې

اسلامي ثقافت اصلي دوه سرچینې لري

الف- قران عظیم الشــان قرانکریم داســلامي ثقافت لومړی سرچینه ده چې الله تعالی یې له تحریف
اوتبدیل څخه دســاتنې ضــمانت کړی دی دټول بشرــیت لپاره بشــپړالهي پیغام او قانون دی چې
دټولوانســانانو ددنیااواخرت دکامیابۍ ضــمانت کوي چې کوم خاص قوم . نســل . ســیمې . هېواد . وخت
اوزمان پورې مربوط نه: بلکې ترنیامته دملتونو لارښود اودټول ژوند قانون دی چې ټولو تعصباتو ته دپای
ټکی ږدي بشرــیت دفکري وحدت په مزي تړي اویوه ســتره ټولنه جوړوي چې دنړۍ هېڅ یوه مفکوره
اوتهذیب ورسره په دغه برخه کې سیالي نه شي کولی

ب- نبوی ســنت :دویمه اصــلي سرچینه یې نبوي ســنت دی چې ټولوقولي .عملي اوتقریري احادیثوته
شاملېږي رسـول الله صلی علیه وسلم دقران عظیم الشان مفسراومعلم ؤ.څه دالله تعالی اسماني پیغام تطبیق
کړی دی اوهغه دقران مجید عملي ژوندی بېلګه شــخصــیت ؤ.دمؤمنانوله مورحضرت عایشــې رضــی الله
عنهاڅخه دهغه داخلاقویه هکله پوښــتنه شــوې وه هغې ورته په ځواب کې ویلي ؤ.چې دهغه اخلاق قران
عظیم الشــان ؤ .نوپردې اســاس د حرایه غارکې دوحی نزول بیادام المؤمنین ترحجرې پورې چې هلته دده
مبارک ساه وتلې ده تقریبادنبوت درویشت کاله ژوندسنت رسول تشکیلوي.

دویم -فرعي سرچینې

داسلامي ثقافت فرعي سرچینې لاندې برخوته شاملېږي

۱- اجماع:داصــول فقهې دعلماؤپه اصــطلاح کې دپیغمبرصــلی الله علیه وسـلم له وفاته وروســته داسلامي
امت دمجتهدوعلماؤپه یوه شرعي حکم باندې اتفاق کولوته اجماع ویل کېږي .البته اجماع هلته صــورت
نیسي چې په قرانکریم اونبوي سنتوکې صریح حکم شتون ونه لري.اجماع داسلامي فقهې له مصادروڅخه

[1] - حسن ۱۹۸۰ م(... العطا ... دالاتحادالعالمي للمنظمات الطلابية

يوه سرچينه اودشرعي احكامولباره دليل اوشاهدگڼل کيږي په اوس وخت کې دنويوراپيښوشويوقضاياؤپه هکله دامت نامتوعلماءپه دې هکله سترروول لوبولی شي .دنويووسايلوپه ايجادسره خودانلاين مجازي نامتوله لارې دغه کارډېراسانه شوی دی .[1]

۲- قياس:قياس په لغت کې موازنې ته وايي اوپه اصطلاح کې په حکم کې غيرمنصوص مسئله منصوصي مسئلې سره پيوست کولوته وايي ددواړوواقعاتودعلت داشتراک له امله دمشترک حکم جنبت غوره کوي[2]

اسلامي تاريخ :تاريخ دملتونواساس اوپيل تشکيلوي که نورملتونه تاريخ لري؛ نواسلامي امت هم دمجداوعظمتونودوياړتاريخ څخه برخمن دی زموږافتخاراودتاريخ پيل داسلام دخلانده لمرله ځرکې پيلېږي په همدې اساس نبوي سيرت داسلامي امت معلم اولارښوددی

داسلام دلومړي نسل تاريخ داسلام دتطبيق يونبه تصويردی چې دابوبکرصديق رضی الله عنه څخه ترحم اوعاطفه . دعمرفاروق رضی الله عنه څخه دعدالت دحضرت عثمان رضی الله عنه څخه دحياء دحضرت علی رضی الله عنه څخه دشجاعت اومېړانې دحضرت عمار رضی الله عنه څخه دثبات اواستقامت دصهيب بن سنان رومي رضی الله عنه څخه دقرباني دخالد رضی الله عنه څخه داتلولی دابوذرغفاري رضی الله عنه څخه دزهد.دحضرت حمزه رضی الله څخه عنه دمېړانې درسونه زده کولی شو.

۴-اسلامي ميراث :داسلامي ميراث څخه مطلب اسلامي فقه . اصول فقه . صرف نحوه اوبلاغت .قراءاتو. تفسيراوداصول تفسيراوداصول حديث علم دی.

۶- انساني کټورې پوهنې او تجربې:په اموي دورکې دګټوروپوهنوداساس ډېره کښنودل شوه اوپه عباسي کې دورکې خپل اوج ته ورسېده دمامون بيت الحکمت يې ستره بېلګه ده چې هلاکواوجنګيزدجلې په سيندلاهوکړه په دغه دورکې دګڼو ملتونودفنونواومادي علوموڅخه استفاده وشوه اوپه نوې بڼه دعلوماساسات کښېودل شوه لکه دطب . جغرافيې . فلکياتو. حساب .الجبر .هندسې .کيميا. تاريخ رياضي . فزيک اوداسې نور.....

۷-ژبه:ژبه دملتونوترمنځ دتفاهم وسيله ده اوداسلامي ثقافت فرعي سرچينه تشکيلوي په همدې توګه دژبوتنوع اوبېلتون دالهي قدرت نښه ګڼلی کيږي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَمِنْ ءَايَٰتِهِۦ خَلْقُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفُ أَلْسِنَتِكُمْ وَأَلْوَٰنِكُمْ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَءَايَٰتٍ

[1] ... عبدالله ... ۱۲۹۲ ... اصول الفقه ۲۰۰ مخ مسلم ... ننګرهار ...
[2] همدغه ماخذ ۱۱۱ مخ

لِّلْعَٰلِمِينَ ﴾ الروم ژباړه: او دهغه جل جلاله دقدرت له نښــانو څخه داســمانونو اوځمکې پیدایښــت اوستاسي دژبواو ستاسي درنګونو بیلابیلوالی دی په باوري ډول په دې کې دپوهانو لپاره ډیرې نښانې دي داســلامي امت مشــترکه ژبه عربي دقران کریم ژبه ده .دقران مجید زیات الفاظ له انســان سره اړیکه نیســي لیکن دغه ســترکتاب دبلاغت. فصاحـت اوادب له حیثه یوه ســتره معجزه ده دقرانکریم هر لفظ اغیزه ناک دی چې دکایناتو له اصــلي حقیقت څخه یې پرده پورته کړې هره موضــوع اوهرمضــمون یې دژبې اوادب لوړمعیاراوســتراعجازدی چې هیڅوک ورته نه شي رســېدلی قران مجید عربي ژبې ته همیشــه ژوند وبخښــه دنړۍ هیڅ یوه ژبــه ورسره مقـابله نه شي کولی دنړۍ په نوروژبوکې وخت پروخت بدلون راځي دیووخت ژبه دبل وخت سره بشــپړتوپیرلري قران عظیم الشــان عربي ژبې ته نړۍ وال حیثیت په برخه کړدځمکې په ټوله کره کې مســلمان ولســونه دالله تعالی اســماني پیغام شــیه اوورځ لولي اودحوماتونو له مناروڅخه یې دتوحید . رسالت اواخرت اذانونه پورته کېږي. دقران کریم له امله دډېروعجمو هیوادونودژبې دالفبا زیاتره توري عربي وکرزېدل لکه . فارسي . پښــتو . اردو . تاجکي . ازبکي ترکمني . ملايي اوداســې نور.. زیاتره عجم هیوادونه په عربي ژبه بدل سوه لکه عراق . مصر . سوریه . لبنان فلسطین . الجزائر . تونس . مراکش المغرب . سوډان . اونورافریقا یې هیوادونه دراتلله دوی داصحابوکرامو سره دزیاتې راشه درشې اوتعامل له امله عرب وګرزېدل .

۸: شعراوادب:دقران کریم له نزول نه دمخه دعرب قوم شعرونه زلفو . خط . خال . شونډو .رخسار اوعاشقي مشتمل ؤاوس دالله تعالی په ثنا اوصفت .درسول الله په نعت . اخلاقي قضا یلو . حکایاتو .سلوک اومعرفت بدل شــو . قران عظیم الشــان دشرم. حیاء اوپاک لمنې تصــورات وړاندې کړل له شــکه پرته قران کریم نه شعراونه نثر بلکې جلا مقام لرې الهي معجزکلام دی په خپل اسلوب بلاغت . فصاحت . محاورو. تشبیهاتو اواستعاروکې ساری نه لري.

۹ -رســـم اورواج: قران عظیم الشــان بخوابې رســمونه او رواجونه له منځه وړې وړل یوازې هغه عرف یې برخاۍ پرېښــود چې داســلام له اصولو سره یې ټکرنه ؤاوله بشري فطرت سره یې سمون درلوددمثال په توګه په عرب قوم کې دغم پرمهال دوېښــتوشــکول اودکریوان څیرول دځپل مخ اونــدې وهــل اودغم لپاره دوېرکوونکو په کرایه نیول . دحج په موسم کې ځان برښډول . دسخینه ؤ په سیګار راونل اونور .. شامل ؤ

قران کریم بردغه ټولودبطلان کرښه راوویستله اودېنه یې دتیرې جاهلیت توم کیـوډ همدارنګه دساډۍ سر ،نهال دشان اوښوکت .دریا. اظهار.قرمي تعصب . په ژبه اورنګ فخر. تمسخر . ملند بې .حبت . جعلي عرباني .فحاشي . اوبې حیاسې دغه ټول بې منکرات ومل اوددې برخاتی بې معروفات په ګونه کړل

قران عظیم الشان دمسلمانانو لپاره دالله تعالی اوپیغمبر طریقه ترقیامته دایمي اوتلپاتې تګلاره وګرځوله او په همدې توګه یې زمور دتمدن اوتهذیب لپاره څلورخواوې وټاکلې

۱۰-تولنیزاوکورنی نظام: قرانکریم دکورنې . نظام لپاره دحلالې رشتې دحدودو په ټاکلو . دمېړه اومېرمن دحقوقو په مشخص کولو زورواچاوه. حرامې رشتې یې په ګوته کړې په جنسې برخه کې یې دڅېرېو مېشلې نظام دبنسټ دبره کېښوده دمسخرو . ملنډ و. عیب لټونې . بدګومانی . تهمتونو اوبد نامی دروازې یې دتل لپاره وتړلې کورنی ژوند یې دهررنګه شکونو . شبهاتو اواختلافاتو څخه پاک کړ . کوروونو ته دننوتلو پرمهال یې اجازه غوښتل لازمي وګرځول دافرادودتشخص لپاره یې قبیله ضروري اوتقوی یې ورته دبهترۍ معیار وټاکله په انساني حقوقو اومسؤلیتونوکې یې ټول خلک یوشان وبلل.

داروپا طبقاتي دغلامی نظام یې ړنګ کړاودانساني حقوقود مساوات اعلان یې وکړ البته په اسلامي فقه کې چې دغلامانو کوم ذکر راغلی هغه دجګړې بندیان دي ددوی دخلاصون لپاره یې هم مناسبې لارې چارې سنجولي دي په فحش ویناؤ اوسکنځلو یې بندیزلګولی دمور اوپلار اودلویانو په درناوي او په کشرانو دشفقت تاکید یې کړی دی دغه ټول دقران عظیم الشان برکت دی.

۱۱- دخوراک اوڅښاک طریقه اولباس: خوراک اوڅښاک دانسان بنسټیزه اړتیا ده قران عظیم الشان بشریت ته یوازې روحاني غذانه دی ورپه ګوته کړې بلکې دخوراک اوڅښاک طریقه یې هم ورښودلې ده قرانکریم خواړه اودڅښلو شیان په دوو برخووېشلي دي روااوناروا. رواهغه دي چې انسان ته ګټوراوناروا هغه شیان دي چې انسان ته زیان رسوونکي دي.

قران مجید دحلالواوحرامو دایره دژوند ټولو معاملاتو ته پراخه کړه برابره خبره ده که هغه فردي . اجتماعی . اقتصادي اوسیاسي واوسي دغه یې معروف اومنکر (ښواوبدوته) وېشلي دی نوپردې اساس حرام اوحلال یوازې په خوراک اوڅښاک کې نه: بلکې ژبې . غوږونو . لاسونو اوپښو ټولوته شامل دي لنډه داچې دحلالواوحرامو پربنسټ دیواخلاقي تهذیب دوجود ډبره اواساس یوازې اویوازې دقران عظیم الشان کارنامه ده داسلام دخلانده لمرترځرک دمخه عرب قوم دمردارو حیواناتو غوښې خوړلې . وینې به یې ختلې اوبخولې . برېنډبه ګرزېدل په همدې توګه ځنې خوراکونه نارینه ؤ پورې مختص ؤ شراب څښل . غلا . لوټ تالان اوزنا ددوی عام رواج ؤ دلباس په هکله داسلام لارښوونه داده چې دبدن پټونکی . پاک اوساده واوسي پیغمبر صلی الله علیه وسلم په عامه توګه سپین لباس خوښولو . دوربښمو لباس او قیمتي لباس اغوستل یې نارواوګرزول دجامو په ټاکنه کې داب اوهوا اوولسي رواج بشپړدخل وي مګرموږ وینو چې په هغه کې دساده ګی اوپاکیزګۍ نظام له عبادت سره تړاؤ لري په همدې توګه ذوقي شکلا اوسلیقه به کې ځانګړی ځای لري.

۱۲- فنون: داسلامي مفسرینو په خیال په قران کریم کې دټولو فنونو بنسټونه اېښودل شوي دغه عظیم الشان الهي پیغام دغوراوفکردخېړنې اوتحقیق لورته هڅونه کوي که لږ فکر وکړو یوازې په قرانکریم کې دټولوعلوموااوفنونو لپاره اصول شته لکه دقراءت فن ، دتجوید فن ، دکتابت فن ، دکاغذ جوړلوفن ،مینا توري اوهندسي خطونه ، دجلد سازۍ فن ، په خوش اوازۍ سره دقرانکریم دلوستلو فن اوداسې نور...
قران کریم دبت یا لنې ، لېولعب اوهر رنګه شرک نفی کړې ده دتصویرونو جوړول ، مجسمه سازي دعرب قوم مهارت ؤ اسلامي ثقافت دذي روح شیانو تصویر وېستل منعه کړل ،مګردونو ، بوټو ، اوکلانو تصویرونه یې رواوبلل

موخې یې

داسلامي ثقافت سترهدف دصالحې ټولنې اومتوازن فرد جوړول اوله مرګه وروسته په اخروي ژوند کې برې ، دجنت حصول اودالله تعالی رضاء ترلاسه کول دي.

دمضامینوتاریخي مخینه یې

دامیرحبیب الله خان دسلطنت په دوردهېوادپه پلازمینه کې دحبیبې لیسه امریکایانو جوړه کړې وه چې ښوونکي یې ټول خارجیان ؤپه ولایاتوکې یوازې ترشپږم ټولګې پورې ښوونځیوشتون درلود،مګرلوړې زده کړې په ظاهرشاهي دورکې پیل اوپه (۱۳۲۵) هجری لمریز کال دکابل پوهنتون داساس ډېره کېښودل شوه دپولیتخنیک پوهنځی روسانوجوړکړ اوروسي متخصصین په کې استادان ؤدانجنیري اوزراعت پوهنځي امریکایانوچلولې په دیارلس سوه اوه پنځوسم هجري لمریزکال دغوایي دمیاشتې په اوومه نېټه دکمونستي عسکري کودتاپه نتیجه کې دهېواددلوړوزده کړومؤسساتوته روسي ژبه اودمارکسیزم کمونستي فلسفه دټولوعصري پوهنځیودنصاب برخه وګرځېده ،په(۱۳۷۱)هجري لمریزکال داسلامي انقلاب په بري سره دکمونستي مضامینوپرځای دهېوادپه ټولوتحصیلي مؤسسوکې داسلامي ثقافت مضامین ځای پرځای شول ،په افغانستان دصلیبي یرغل (دناټواوامریکایي)لښکرودرانوتلوپه نتیجه کې دوخت دامریکایي ټالي ختي وزیرله خوادغه مضامین له دووساعتونوڅخه یوساعت ته راټیټ کړی شول اوپه تدریجي توګه یې ختمول غوښتل ؛البته داسلامي ثقافت دخنومخلصواستادانودهلوځلواودوخت دسترې محکمې دمشرتابه له خوادغه توطئه شنډه شوه اوس دشکر ځای دی دغه ځانګه پیاوړې متخصیصین پوهاندان اوډاکتران لري دامریکایي لښکرو په ماتې اودمجاهدینو په غلبې سره نوره وغوړېده اوپیاوړې شوه الحمدلله.

داسلامي ثقافت لرليد (VISION)

دمنځــــــــــواسلام ته ژمنواومعتدلوکدرونودرلودل چې وکولی شي داسلامي سالمې روزنې په نتیجه کې ماډل شخصیتونه ټولنې ته وړاندې کړي چې په دنیا اواخرت کې بشردسعادت ترپېاوه رسوي.

داسلامي ثقافت ځانګې رسالت (MISSION)

داســـلام دســـــبېڅلي دین به لارښـــوونـوباوراويقـين دافغان ولس ســـتره ځانګړتیاده دديني اعتدال ،دایمان اوتقوی دټینګښت ،دقانون دحاکمیت ،عدالت اوعلم اوپه هېواد کې دسالمې اداري رامنځته کولو په موخه دلوړه زده کړو ... داسلامي ... دي ، دغه ضرورت هلته پوره

...ition.com: The Digital Library

کبري چي له اسلام څخه صحيح فهم اوله اسلامي عقيدې څخه دقيقه پوهه موجوده واوسي ترڅوددينې متخصصوکدرونو اومسلکي اشخاصو په وسيله دژوند دبېلا بېلو برخو لپاره ماډل اونمونه شخصيتونه تولنې ته وړاندې کړى شي. .

روزنيزي موخې يې

دشرعياتو پوهنځيوپه چوکاټ کې داسلامي ثقافت څانګه دهېواد په بېلابېلودولتي اوخصوصي پوهنتونونوکې ولس اوټولنې ته دخدمت په منظورداسلامي فرهنګ دترويج په خاطردلاندې اهدافودتحقق لپاره کارکوي .

١-په بېلابېلوتحصيلي رشتوکې داسلامي عقيد ې داساساتوپوهاوى.

٢-اسلامي اساساتواوارزښتونوته په التزام دځوان نسل روزل ..

٣-دمعتدلواومتعهدوکدرونوروزل چې له افراط اوتفريط څخه لېرې وي اوددنيا اواخرت دسعادت ترمنځ يووالى رامنځته کړي .

٤-داسلام دکلي مسايلو دتوضيح په خاطر دنقلي اوعقلي دلايلو وړاند ې کول اوهمدارنګه دهرحکم اوهرې موضوع حکمتونه توضيح کول .

٥-دمحصلينوددينې فهم دسطحې لوړول ترڅودټولنې په فردي اوټولنيزه وده کې اغيز من واقع شي .

٦-دعلمي تحقيقاتي مهارتونو وده اودسالم اسلامي فکرپراختيا اوله الله تعالى سره دانساني اړيکو سم تنظيم اودنړۍ دارزښتناکه نعمتونه څخه سالمه ګټه اخيستل

ترلاسه شوې پايلې

١- داسلامي ثقافت دبشپړ مفاهيمو سره اشنايي داسلامي نړۍ ليد پېژند نه اودهغو اياتونواونبوي احاديثو بيان چې داسلامي عقيد ې په هکله راغلي دي .

٢-دعباداتو داحکامو ډولونو ، شرطونو ، حکمتونو اومصلحتونو پوهه

٣-داسلامي دټولنيز نظام دحکمتونو اومصلحتونو پوهاوى اوپه همدې توګه دنکاح اوطلاقو داحکامو اودښځې اومېړه دحقوقوڅرګند ونه

٤-داسلام داخلاقي نظام دمفاهيمو زده کړه اوهمدارنګه داسلامي اخلاقو دبنسټونو ، فضايلو اورزايلو بيان اوتوضيح اوپه همدې توګه له عقايد و اوعباداتو سره داسلامي اخلاقو اړيکه ...

٥-دسياست له مفهوم سره دخلکو بشپړه اشنايي همدارنګه داسلام سياسي نظريه اوداسلام دسياسي نظام دبنسټونو درعيت اواسلامي حاکم دحقوقواومسؤليتونو شرحه اوتوضيح

٦-داسلام داقتصادي نظام دمفاهيمو اوبنسټونو اود اوسنيومعاصرو اقتصادي نظامونو سره داسلام داقتصادي نظام دبرتلېزې څېړنې بيان

٧-دقران عظيم الشان دکلي مباحثوپېژندل اودقران کريم دعلمي اعجاز پوهاوى

...an.com: The Digital Library

۸- داسلام دخلانده لمرتر څرک دمخه تمدنونوته لنډه کتنه اوداسلامي تمدن بشپړه پېژندنه . خصوصيات ، اثاراودمسلمانانو دپر مختک اسباب اوعوامل اودزوړتيا او زوال لاملونه يې اوبيا خلي هغه مقام ته دخان رسولو معيارونه

خانګړتياوې يې

- اسلامي ثقافت رباني اوالهي سرچينه لري چې له وحې څخه خروبېږي
- دهرځاى اوهروخت دولسونو درهبرى صلاحيت لري
- لاربښووني يې شاملې دي دژوند ټول اړخونه ترپوښښ لاندې نيسي
- عقايداو قوانين يې ثابت او غير متزلزل دي
- له علمي حقايقو سره سمون لري اوورسره په ټکر نه دي
- له هرعيب څخه سپېڅلتياچې هېڅ رنګ نقصان په کې په سترګو نه ښکاري

داسلامي ثقافت پروړاندې پراته ګواښونه

دتاريخ په اوږدوکې مسلمانان له ګڼو ګواښونو سره مخامخ شوي دي چې مهم يې

۱-فوځي يرغلونه

اسلامي امت له پيله له پوځي يرغلونو څخه رنځ وړي .د(۴۹۰ هـ) کال نه تر (۶۶۱ هـ) کال پورې صليبيانو په شام اومصر يرغل وکړ .دغه دصليبي جګړوپه نوم يادېږي بيايې اوومه هجري پېړى کې په عراق اوشام دتاتاريانواوچنګيزيانو يرغل .چې دعباسي حکومت په ړنګېدلو .دبغداددسوزېدلو .دزرګونوعلماوو وژلواودميليونونوکتابونوپه له منځه تللومنتج شو .بيااروپايانو د(۱۷۷۸)م نه تر (۱۹۶۲)م پورې په اسلامي هېوادونودوام داره يرغل راوړ .چې په نتيجه کې يې دمسلمانانو ثقافت له منځه وړوړاودمسلمانانومادي شتمنى يې چوراوتالاترغه کړي .مصر .شام .اوهندوستان دانګليس له لورې تونس .مراکش او الجزايردفرانسې له خوااولبيادايتاليې اواندونيزيادلکزامبورګ له خوامستعمره شوې.

په همدې توګه دمرکزي اسياپه هېوادونواوافغانستان دروسانو پوځي تېرى په مرکزي اسياکې يې اوولس ميليونه اوپه افغانستان کې يې دوه ميليونومسلمانانووينې وبهولې دمسلمانانودين .ناموس .شته اومال يې تالا کړل داسلامي امت په زړه فلسطين کې ديهودانو مېشت کېدل اوورسره دانګلستان .فرانسې اوامريکا مالي .سياسي اوعسکري مرستې په عراق اوافغانستان پوځي يرغل له يوغم نه وروسته په دوام داره توګه لړ غم په کې شامل دي.

---

۱ . سباعي مصطفى (۱۹۸۰م) اسلامي تهذيب ... ۱۲ ...
... (۱۱۰۵هـ ق) ...

۲-فکري يرغلونه

دغه يرغل غيرمسلح دی چې افکاراوخيالات تربريدلاندې نيسي– په نتيجه کې دين،ثقافت،اخلاق اوافکارله منځه وړل کيږي چې وسايل يې په لاندې ډول دي:

الف-اعلام:دخپروني وسايل راډيو،تلويزيون،سينما، تياتر،مجلې،اخبارونه بروشرونه، اوانټرنيټي منحرف لادينه ساينونه اوداسې نور....چې په اسلامي معتقداتو پسې بدپروپاګندکوي ددين اوديني احکامو په اړه شکونه اوشبهات راپاروي اوهمدارنګه فسق،فجور،بې حيايي،بربنډ توب، موسيقي،اختلاط،زنا،لواطت،نڅا،عياشي اوفحاشي ته بلنه کوي اوس مهال زياتره فضايي شبکي باطل افکاراوداسلام په هکله شکونه اوشبهات خپروي.

ب- استشراق: دلويديځ پوهانويوه ډله ده،چې دختيځ علوم(عربي ژبه اوقران کريم)يې زده کړي دي داسلام په هکله دخلکوپه زړونوکې شکونه اوشبهات اچوي په علمي ډول داسلام مقابله کوي اوهمدارنګه په بې خايه اوناروااپروپاګندلاس پورې کوي اسلام هم په بت پالودينونوکې شميري اووايي،چې دوی کونې ته عبادت کوي؛په داسې حال کې چې اسلام سراسر توحيددی ددوی زياتره ليکنې له بې ځايه تعصب اودښمنۍ څخه ډکې دي زياتره مستشرقين داستعمارلاسپوڅي اوجاسوسان دي په اسلامي هيوادونوکې هم اکاډميک شخصيتونه ددوی مرسته کوي په منځني ختيځ کې پوززراوشپږسوه مستشرقين په کاربوخت دي سره له دې چې لويديځوال په خپله له نصرانيت څخه بېزاره دي،مګردوی دمسلمانانوپه نصراني کولوکې زيارباسي اوهلې ځلې کوي چې په اسلامي هيوادونوکې کليساګانې ودانې کړي ددغه کارلپاره په ملياردونو ډالربوديجه ټاکي دتنصيرمهم وسايل :تعليم،روغتيا،راډيو، تلويزيون،مجله،اخباراودفقيرانواوسيلاب ځپلولاس نيوی دی.

۳-سيکولريزم:په اسلامي هيوادونوکې دسيکولريزم اوبې ديني لورته دخلکو بلنه اودسياست ،اقتصاد،قانون،ټولنې او تعليم څخه دشريعت ګوښه کول شامل دي.

۴-لادينه ډلې ټپلې:دوی دلادينه ډلوټپلو،نړی والوکنفرانسونواودخپروني دبلابلووسايلوله لارې دغرب فرهنګ ته وده ورکوي چې ددغوکنفرانسونومحوري ټکي کورنۍ اوسخه،جنسي– حقوق داولاد غورځول،هم جنس بازي،دښځينه اونارينه دحقوقوبرابري،په ميرات کې مساوات،دزنااو لواطت جواز اودزوجاتو دتعددمخنيوی شامل دی.

دفکري يرغل اغېزې

- په قران کريم،نبوي سنتو،اسلامي عقيدې اوداسلامي شريعت په اړه شکونه رامنځته کول.
- په مسلمانانوکې قومي اومذهبي اختلافات ايجادول.
- دبدعاتو،خرافاتواوباطلو مذاهبواوتګلاروپه پسودرول.

[illegible] ص ۵۱-۱۱۰ [illegible] الاتجاهات الحديثة المعاصرة [illegible] ص ۱۶، جامعة المدينة المنورة [illegible] ۲۰۱۱م [illegible] ص ۹ [illegible]

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ation.com: The Digital Library

- دمسلمانانوروحي شکست اودلویدیخ په فاسد فرهنگ وياړاوافتخار .
- دعربي ژبې کمزورتیا،او دنورو لهجو پیاوړتیااویه استعماري ژبو ویاړ .
- دواک له ساحې دشریعت کوښه کول، تعلیمي فساد،اودمختلط تعلیم ترویج.
- ښځینه فساد،دکورړنګېدل اودښځینه ؤبې پردګي اوبې حیايي ۱

له چېلنجونو اوګواښونو سره دمقابلې لار

له ثقافتي اوفرهنګي چېلنجونو اوګواښونو سره مقابله ګڼ اړخونه رانیسي چې مونږ ورته په لاندې ټوکه کتنه کوو .

۱-به اسلامي عقیدې اواخلاقو دځوان نسل روزل له الله تعالی سره مضبوطه اړیکه اودهغه په مرستې باور.

۲-داسلام دشمولي اونړی والي تګلارې څرګندول اویه خپل فرهنګ اوخلا نده تاریخ ویاړ .

۳-په دیني،فرهنګي، سیاسي، اقتصادي اوپوهې برخه کې پرمختګ دوروسته پاتې والي له ټولواسبابوسره مقابله اودجهل، ناپوهی اوبېسوادۍ سره بشپړه مبارزه .

۵-دمسلمانانو ترمنځ دیووالي اتحاداواتفاق هلې ځلې که په ولسي سطحه وي اوکه په بین المللي .

۶-راډیو اوتلویزیون ته بشپړه پاملرنه اودخپل هویت ساتنه .ددعوتي اوخیري ټولنو مادي اومعنوي ملا تړ .

دويم بحث

داسلام اعتقادي نظام

انسان دژوند په دګرارته نړی لمر .سپوږمی .ستوري .په ځمکه کې ځیانده سیندونه .دنګ دنګ غرونه اورنګارنګ حیوانات اوژوي ګوري.به دغه ارته نړی کی خپل ځان ددغوموجوداتو پروړاندې کمزوری احساسوي ځنې وخت لمر .سپوږمی .اوستوري په الوهیت نیسي .ځنې وخت بیااور .سیندونه.غرونه.وحشي ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان ګڼي :مګرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لړارته اوپراخه شي ددغو ټولوشیانوپه ناتوانی پوهیږي.

انسان ته الله تعالی درې ډوله ځواکونه ورکړي دي :حواس . عقل اووحی .به حواسو کی دانسان اوحیوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتیاز په عقل دی :مګرعقل دښواوبدو دځیراوشر په انتخاب کی مستقل نه دی دانسان دلارښوونی لپاره دبشریت له پیله دوحی نزول پیل شو دبشریت دلومړي پلارادم علیه السلام له وخته به ګڼو ملتونوکي دپیغمبرانواواسماني پیغامونوړی روانه شوه چې پای یې په محمدصلی الله علیه وسلم اوقران عظیم الشان سرته ورسېد.

دعقیدې مسایل هغه شیان دي چې زړونه پرې ډاډه کېږي اوپه داسې یقین بدلون مومي.چې هېڅ رنګه شک اوتردد ته په کې ځای پاتې نه شي.عقیده علمي اړخ تشکیلوي اوشریعت عملي برخه رانیسي- داسلامي عقیدې له اساساتو مونږقرانکریم اونبوي سنتوخبرکړي یو.

---

۱ همداغه اثر مخ ۳۶۱

The Digital Library

دعقيدې لغوي پيژندنه

عقيده دعقد له مادې څخه اخيستل شوې په لغت کې مضبوطې غوټې، ژمنې او تړون ته ويل کيږي د عربي ژبې په محاوره کې راغلي دي عقد الحبل: يعنی رسی يې کلکه وتړله په همدې توګه لزوم کلکوالي، سختوالي، تاکيد او ټينګښت ته هم ويل کيږي په قران عظيم الشان کې ټينګې ژمنې او تړون ته عقد ويل شوی هلته چې فرمايي: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ أَوۡفُواْ بِٱلۡعُقُودِ﴾ المائده ۱ زباړه: اى مؤمنانو! عهدونه او تړونونه مو پوره کړئ.

اصطلاحي معنی يې: عقيده په غيبي امورو ټينګ باور، تصديق او اقرار ته ويل کيږي چې په قران عظيم الشان او نبوي احاديثو کې يې مورته خبر راکړل شوی، نو پردې اساس اسلامي عقيده د هغو منل شويو قضاياوو څخه عبارت ده چې عقل، زړه او د بشر سليم فطرت يې مني.

او يا په اصطلاح کې عقيده هغه علم دی چې په عقلي، نقلي او يقيني دلايلو د ديني عقايدو اثبات او د شکونو او شبهاتو له منځه وړل تر څېړنې او بحث لاندې نيسي.

د غه علم د کافرانو له شکونو او دروغو څخه پرده پورته کوي زړونه يې ډاډ او اطمينان ترلاسه کوي څرنګه چې د الله تعالی توحيد د دغه علم له مهمو موضوعاتو څخه دی نو ځکه ورته د توحيد علم هم وايي، پردې اساس عقيده نظري اړخ دی چې ترهرڅه د مخه له انسان څخه د داسې ټينګ او مضبوط باور او يقين غوښتنه کوي چې شک تردد او اشتباه ته په کې ځای نه وي په دې هکله د ومره څرګند نصوص موجود دي او دغه د ټول اسلامي امت اتفاقي قضيه ده همدغه د پيغمبر صلی الله عليه وسلم او د ټولو پيغمبرانو د دعوت د لومړي پړاو اساسي او بنسټيز مسايل دي ۱

اهميت يې

عقيده د دين اساس، بنسټ او د اسلام لومړی رکن تشکيلوي داځکه کچيرې دين په صحيح وبنياد ونو ټينګ شي الله جل جلاله ته به د قبول وړ وي: البته که عقيده فاسده اوله اضطراب سره مخامخ وي نو د انسان ټول اعمال به فاسد او غيرمقبول وي کوم انسان چې اسلامي عقيده نه لري او خپل خالق نه پيژني په نړۍ کې به د ړانده په څېر ژوند ترسره کوي هغه په دې نه پوهيږي چې د څه شي لپاره پيدا شوی په همدې توګه د خپل ژوند په رازونو به نه پوهيږي قران عظيم الشان په دې هکله داسې فرمايي (﴿وَٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَتَمَتَّعُونَ وَيَأۡكُلُونَ كَمَا تَأۡكُلُ ٱلۡأَنۡعَٰمُ وَٱلنَّارُ مَثۡوٗى لَّهُمۡ﴾ ۱۲ محمد، ژباړه: او کافران د دنيا مزې اخلي او د خاروي په شان خوراک څښاک کوي د هغوی اخرنی هستوګنځی اور دی. ۲

---

۱ الحسن، محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) التوضيحات الجلية على العقيدة الطحاوية اول توک ص ۱۰۰ دار ابن ...

۲ ... (۱۹۸۰م) ... ص ۱۶ الاتحاد العالمي للمنظمات الطلابية

ketabton.com: The Digital Library

دتوحيددعلم مثال دزړه دی که زړه روغ وي ،نوټول بدن به جوړوي هغه څوک چې الله تعالی نه پېژني نه دژوند هدف اونه دژوند وروستی پړاو (اخرت) پېژني نه حلال پېژنی اونه حرام دغسې انسان خنا وراوله خاورو بتروي همدغه حقيقت ديومثال په توګه څرګند وو:

يوه پردي باغ ته يو شخص راوستل شو هلته يې ميوې اونورخوراكي توكي ترستر ګوشول دغه شخص دباغ مالک هم ونه پېژاند اونه يې دهغه لارښووونوته پام وکړ دمالک له اجازې پرته يې هلته تصرفات پيل کړل يوه ونه له بيخه باسی بله کري نه ګټوره ونه پېژني اونه مضره :مګردده پرخلاف بل شخص باغ ته راوستل شو ترهرڅه مخه يې دباغ څښتن اودهغه اوامرو پېژندل دهغه دلارښوونو سره سم يې په تصر فاتو پيل وکړ ګټورې اومضرې ونې يې وپېژندلې.

ددغه مثال په رڼاکې الله تعالی دځمکې څښتن اوپيغمبران دالله تعالی استازي اواسماني کتابونه دهغه پيغامونه دي چې ښه اوبد حلال اوحرام په کې په ګوته شوي دي . مؤمن مسلمان هغه دی چې خپل خالق پېژني اودلارښوونو سره يې سم چلېږي دده پرخلاف کافر هغه دی چې نه خپل خالق نه دژوند مقصد اونه منزل اونه ښه اونه بد. نه حلال اونه حرام پېژني په خپل سرکارونه کوي دالله تعالی اودهغه دپيغمبرانو څخه په مخالفت اودښمنی لاس پورې کوي.

داسلامي عقيدې زده کړه له خوړو ،اوبواوهوا څخه هم زيات مهمه ده؛ ځکه چې دخوړودنشتوالی له کبله به ديوشخص ژوندپای ته ورسېږي؛ مګردعقيدې دخرابتيا له امله به يې اخروی ژوند تباه اوبرباد اوتل به په دوزخ کې پروت وي .څوک چې خپل خالق ونه پېژني هغه به دړانده په څېر په نړی کې ژوندترسره کوي نه به پوهېږي چې دڅه شي په خاطر پيداشوی اودځمکې پرمخ يې دپيدايښت موخه څه ده؟ژوندېې پای ته رسېږي نه پوهېږي چې دژوندپيل يې دڅه په خاطر وو؟اوله نړی نه دتللوپه صورت کې يې دسفر مسيرکوم لوري ته دی ؟ددنياپه لړ ژوند اونعمتونوبه دوکه کېږي اوټول غم اواندېښنه به يې په دنيوي وسايلو منګولې لګول وي

څوک چې داسلامي عقيدې څښتن نه وي هغه د دنيا په ژوند دوکه کېږي ټول غم او قصد به يې ددنيوي سامانونو لاسته راوړل وي په دې نه پوهېږي چې داحلال دي او که حرام ټولې هلې ځلې به يې د شخصي ګټو دلاسته راوړلو لپاره وي په دی کار سره په ټولنه کې انانيت وده کوي ټولنيزژوند له مينځه ځي او ټول معاملات فاسدېږي په همدې توګه ټولنيز ژوند دشخړواو اخ اودب ډګر ګرځي هرکله چې ټولنه له اسلامي عقيدې څخه پرته په اعتقادي فسا داخته شي اعمال به فاسد او ګناهونه به ډېر شي په دغه مهال الله جلت عظمته به هغو مسلمانانو دعذاب دنازلولو پرېکړه کوي چې خپل دين يې ضايع کړی دی الله پاک دغه مطلب ته داشاری په ترځ کې فرمايي: ﴿ ظَهَرَ ٱلْفَسَادُ فِي ٱلْبَرِّ وَٱلْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي ٱلنَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ ٱلَّذِي عَمِلُواْ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴾ ٤١ الروم ژباړه:دغوبديو له کبله چې خلکوپه خپلولاسونوکړي دي په وچه

لماني عبدالمجيد (١٣٩٥) كتاب المجيد ١ ٢١ مخ جامعه رسالت نائل افغانستان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

اولمده کې فسادښکاره شوی دی ترڅوالله پاک دخپنوکړنوخوند.وروڅکي کېدای شي چې هغوی حق ته

راوګرځي.

له همدې امله اسلامي علماءوعقيدې ته ډېرارزښت ورکاوڅاصحابوعقيده په کتاب الله اودرسول الله صلی الله عليه وسلم په احاديثواستواره وه چې په لاندې نکاتوکې ښودل کېږي.

١_ټول پيغمبران دصحيحي اوسالمي عقيدې دښودلواوټينګښت په خاطراستول شوي و

٢_دټولواعمالوقبولتياترسمي عقيدې پورې ارتباط نيسي

٣_عقيده دبنده اورب ترمينځ اړيکې تنظيموي

٤_ددنيوي نېکمرغۍ اساس دالله عزوجل معرفت دی داړ،سکون،اطمينان اوراحت له الهي معرفت نه پرته شتون نه پيداکوي

٥_اسلامي عقيده دبشرټولوذهني پوښتنوته مثبت ځواب وايي

٦_اسلامي عقيده په دنيااواخرت کې دبري اوکاميابۍ وسيله ده

٧_قران عظيم الشان اونبوي سنتودعقيدې اوايمان موضوعات په بشپړه توګه واضح کړې دي

داسلامي عقايدوډولونه

اسلامي عقايد په څلوروبرخوويشل شوي چې هره برخه يې ځانګړي شاخونه لري .

لومړۍ برخه : الهيات ، چې موضوع يې دالله تعالی ذات ، صفات ، اسماء اوافعال دي

دويمه برخه : نبوات ، دغه برخه پيغمبرانو پورې اړوند وشيانو ته شامله ده لکه دپيغمبرانو صفات عصمت اوسپيڅلتيا ، دنده، اورسالت ته اړتيا ،معجزات ، کرامت اواسماني کتابونه ددې برخې ملحقات دي

دريمه برخه : روحانيات ، چې ددې مبا حث ترغيرمادي نړۍ پورې تړاو لري لکه ملايک پېريان اوروح

څلورمه برخه : سمعيات ، چې ددې برخې مسايل تربرزخي اواخروي ژوند لکه دقبرحالات دقيامت نښې، حشر اوله قبرونو دوباره راپاڅېدل دمحشرحالات ، حساب اوجزاء پورې اړيکه نيسي [1]

دايمان اساسات

موږ هم دقران عظيم الشان اونبوي سنتو دترتيب مطابق دايمان پورتني بنسټونه په ترتيب سره ذکرکووقران عظيم الشان دايمان بنسټونوته داشارې په ترڅ کې فرمايي

﴿ ءَامَنَ ٱلرَّسُولُ بِمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِ مِن رَّبِّهِۦ وَٱلۡمُؤۡمِنُونَۚ كُلٌّ ءَامَنَ بِٱللَّهِ وَمَلَٰٓئِكَتِهِۦ وَكُتُبِهِۦ وَرُسُلِهِۦ لَا نُفَرِّقُ بَيۡنَ أَحَدٖ مِّن رُّسُلِهِۦۚ وَقَالُواْ سَمِعۡنَا وَأَطَعۡنَاۖ غُفۡرَانَكَ رَبَّنَا وَإِلَيۡكَ ٱلۡمَصِيرُ ﴿٢٨٥﴾ بقره .ژباړه:پيغمبر صلی الله عليه وسلم برهغه هدايت ايمان راوړيدي چې د هغه درب له خوا پر هغه نازل شويدی او څوک چې ددې پيغمبر منونکي دي. هغوی هم دا هدايت د زړه په مينه منلی دی دوی ټولو الله ، د هغه پرښتي ، د هغه کتابونه او د هغه پيغمبران منلي دي او د هغوی وينا داده چې :" موږ د الله په پيغمبرانوکې يو له بله توپير نه

---

[1] امام حسن البناء العقايد الاسلامية ص ١٠٠

کوو ،مونږ حکم واورېده او اطاعت مو ومانه زمونږ بښښته! مونږ ستا څخه د ګناه دبخښني غوښتونکي یو او همدا ستا لوري ته زمونږ درتګ دی."

په دغه ایات کریمه کې دایمان څلور بنستونه بیان شوي دي په الله تعالی، ملایکو، اسماني کتابونو او پیغمبرانو ،دوه نوريې دقرانکریم په ګڼو سورتونوکې ذکر شوي دي دهغو دجملې څخه ﴿ وَبِالْآخِرَةِ هُمْ يُوقِنُونَ ۝٤ ﴾ ژباړه:او پراخرت باور لري

﴿ وَكُلُّ شَيْءٍ عِندَهُ بِمِقْدَارٍ ۝٨ ﴾ الرعد ژباړه: د هر شي له پاره یې یوه اندازه ټاکلې ده.

له پیغمبر صلی الله علیه وسلم څخه دایمان په اړه پوښتنه وشوه چې (ماالا یمان ؟ قال ان تؤمن بالله وملا ئکته وکتبه ورسله والیوم الاخروالقد رخیره وشره من الله تعالی والبعث بعدالموة. یعني ته یعني چې ته په الله تعالی ، ملایکو، اسماني کتابونو ،پیغمبرانو. داخرت په ورځ اودخیر اوشر په تقدیر ایمان اوبه بیاځلي ژوندون باورولرې

موضوع یې

اسلامي عقیده اودتوحید علم له یولړموضوعاتوڅخه بحث کوي چې په لاندې توګه دي :

۱ -په الله تعالی ایمان دهغه ذات اوصفات اودهغه جل جلا له توحید اوله شرک نه پاک اوسو چه اومخلصانه عبادت

۲ -په ملایکودایمان لرلو اوددوی له کارونو ،وظیفواوله مونږ سره یې په دنیا اواخرت کې داړیکو څرنګوالی

۳- دبشري تاریخ په اوږدوکې دانسان دلارښو ونې لپاره دالله تعالی له خواپه را استول شویوکتابونوایمان

۴ -دالله تعالی په پیغمبرانو ایمان ددوی په رېښتینولی ،امانت داری ، معجزاتو اوددوی دنبوت ددلایلواو په ځانګړې توګه دمحمد صلی الله علیه وسلم دنبوت دڅرګندودلایلو پېژندل.

۵ -داخرت په ورځ اوپه دغه ورځ دمؤ منانواوکافرانو لپاره په برابري شوي جزااوسزا په (جنت اودوزخ) ایمان

۶-دالله تعالی په تقدیرایمان[1]

غایه او مصلحت یې :داسلامي عقیدې نهایي موخه اومصلحت په لاندې ټکوکې راخلاصه کوو

۱- داسلامي عقیدې صحت اوددارینونېک بختي ترلاسه کول .

۲-ددین داساساتوساتنه اودمنکرینودشبهاتو اوشکونوڅخه خان ژغورل .

رامنځته کېدل یې :دقران عظیم الشان دنزول سره سم داسلامي عقیدې دعلم دبنسټ ډبره کېښودل شوه او نبوي احادیث یې دشرحې په توګه رول لوبوي دپیغمبر صلی الله علیه وسلم مبارکه زمانه چې داسلامي قانون اواسلامي عقیدې دبنسټ ایښودلودوره.

---

[1]- زنداني عبدالمجید (۱۳۹۵) کتاب التوحید ۱۵ مخ حامد رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتیب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

رسول الله صلى الله عليه وسلم ددې علم بشپړ تفصيل داسلام مخالفينو او هم خپلو ...
ډېوبستو دخوابونو په ترڅ کې بيان کړي ؤ دنبوت دخلافت دورې څخه وروسته دراشدينو خ...
ګانو اودلويو اصحابو دوره هم دغسې تېره شوه تردې پورې چې اسلام ختيځ اولويديځ .شمال اوجنوب ...
وغځېدا وګڼو ملتونو او ولسونو داسلام خلافت دين ومانه او ډېرغيرعرب قومونه داسلام غېږې ته راننوتل
دګڼو ملتونو . علومو او تمدنونو سره داسلام اشنايي ددې لامل وګرځېده چې په ديني علومو دبحث او
استدلال لړۍ پراختيا ومومي او دعقايدو علم هم له هغه څخه بې برخې پاتې نه شي ددويمې هجري پېړۍ
په لومړيو کې ددې علم دپراختيا دبنسټ ډېره کېښودل شوه .

دزده کړې حکم يې

داسلامي عقيدې اودتوحيد دعلم زده کړه په هرمسلمان نارينه اوښځينه تردې بربده فرض عين دی چې
ددين په هکله يې په اجمالي توګه قلبي اوعقلي قناعتونه حاصل کاندي . ددې علم په اصولواوبنسټونوچې
په امنت باالله کې ذکرشوي بيله شک اوترديد څخه ايمان عيني فريضه ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته
داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ ﴾ ۱۹ محمد .ژباړه : نوای پيغمبره ! ښه وپوهيږه چې
له الله تعالى نه پرته بل هيڅوک د عبادت وړنشته .

په دغه ايات کريمه کې په علم اواګاهانه پوهې ترکيز شوی دشک او وسوسې په صورت کې بايد
مسلمانان علماؤ ته مراجعه وکړی او خپل شکونه او شبهات دې معالجه کړي ؛البته کوم وګړي چې دعلم
او پوهې له نعمت څخه برخمن دي دتوحيد دعلم په بشپړو تفصيلاتو پوهه لاسته راوړل پرې عيني فريضه
تشکيلوي ددغې سترې دندې په سرته رسولو سره دعامو خلکو له غاړې څخه مسوليت ساقطيږي .
ډېر افسوس خای دی چې زياتره مسلمانان په بيلابيلو برخوکې تخصصي- پوهه لري البته په اعتقادي او
ديني مسايلو کې چې دمسلمانانو ددنيوي اواخروي ژوندبرياليتوب وربورې مربوط دی ناپوهان دي .

مصادراو سرچينې يې

داسلامي عقيدې سرچينه قران عظيم الشان اونبوي سنت دي .داسلام دلومړي دورمسلمانانو خپله عقيده
اودژوند نظام له قرانکريم اونبوي سنتوڅخه اخيستي ؤ نو څکه دټول بشريت سرداران وګرزېدل .

قران عظيم الشان داسلامي عقيدې داثبات ستر پيغام

دتوحيد علم دقران کريم بنسټيزه موضوع ده هريو سورت يې په الله تعالى . ملايکو .پيغمبرانو . تقدير
اوداخرت په اړوند ومسايلوراخرخي په خانګړې توګه مکي سورتونه چې محوري موضوع يې همدغه
توحيد. رسالت. اخرت. تخويف اوبشارت تشکيلوي .

دعقيدې په اثبات کې قراني تګلاره

قرانکريم دتفکرلپاره خانګړی پروګرام وړاندې کوي . عقل راوبښوي اودکايناتو پراخه ډګرورته مخې ته
ږدي داچې قران عظيم الشان عام انسانان رابولي ؛نودکايناتو نظام . څمکه . لمر. سپوږمی . ستوري .

وربخي . دانسان نفس اودځمکي اودسمندر په تل کي بې شمېره مخلوقات دالهي قدرت په توګه معرفي کوي .

خانګړتیاوې یې

اسلامي عقیده په علم اوپوهه ولاړه ده دحس ،عقل اووحې څخه کاراخلي اوحقیقت ته یې ځان رسوي يونو کایناتونه خالق ،مدبراوتنظیمونکی ثابتوي اوهمدغه خانګړتیایې توحیددی دانسان تخلیق باهدفه بولي اوالله تعالی دقانون جوړولو ،داقتداراعلی اولوړحاکمیت حقداربولي اوله انسان څخه دحاکمیت صلاحیت اخلي دالله تعالی پروړاندې دانسان حیثیت دخلیفه اونوکربولي .علم اوعقل ته درناوی کوي دحس ،عقل اووحې لپاره جلا حدودټاکي اودزوندټول اړخونه په نظرکي نیسي- اسلامي عقیده یولړخواص لري چې له نورو معتقداتواوافکاروڅخه یې جلاکوي اوهغه دادي :

۱-ربانیت او الهي سرچینه درلودل

داسلامي عقیدې سرچینه الهي وحې او دبشر دافکارومجموعه نه ده قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاری په ترځ کې فرمایي :﴿ إِنْ أَتَّبِعُ إِلَّا مَا يُوحَىٰ إِلَيَّ ۖ إِنِّي أَخَافُ إِنْ عَصَيْتُ رَبِّي عَذَابَ يَوْمٍ عَظِيمٍ ﴾

یونس ژباړه: زه یواځې په هغه څه پسې تلونکي یم چې ما ته یې وحې کېږي اوکه زه له خپل رب نه سرغړوم نودلویې ورځې له عذاب نه وېرېږم.

نوېردی اساس داسلامي عقیدې سرچینه، دالله تعالی سپېڅلي ذات دی چې دابیان لورته یې دهغه پیغام په وسیله مونږ ته لاږسونه کړې چې دجبرئیل امین په وسیله په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی رسول الله صلی الله علیه وسلم ټول بشریت ته ددغې سپېڅلي عقیدې معلم او مبلغ و .

۲-له بشري فطرت سره سمون

داسلامي عقیدې امتیازي شان له انساني فطرت سره سمون دی دغه عقیده هغه احساس ته چې انسان عبادت او بندګی ته هڅوي مثبت ځواب وایي .هغه احساس چې دانسان په زړه کې ځای لري اودده دبدن مهمه برخه تشکیلوي چې هم دې ته انساني فطرت ویل کېږي هرکله چې په الله تعالی باوردښتنه په فطرت کې ځای لري نو یردې اساس داسلامي عقیدې ټول حقیقتونه له بشري فطرت سره برابر اوهېڅکله ورسره په ټکر نه دي .

[illegible] (۹۵ ۱۳ هـ) [illegible] ۳۵۳ مخ [illegible]

[illegible]

قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ اللَّهِ الَّتِي فَطَرَ النَّاسَ عَلَيْهَا ۚ لَا تَبْدِيلَ لِخَلْقِ اللَّهِ ۚ ذَٰلِكَ الدِّينُ الْقَيِّمُ وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٣٠﴾ الروم

ژباړه: نواى محمده! په دانګ بيلې توګه خپل مخ ددغه دين په لوربرقراروساته اودالله په هغه فطرت کلک شه چې ټول خلک يې برې پيداکړي دي دالله پيدايښت بدلون نه مومي همداسم دين دی خوډېرخلک نه پوهيږي.

۳- معقوليت(له عقل سره سمون)
اسلامي عقيده بشري عقل مخاطب ګرځوي اودمکلفيتونو محوريې بولي اودکايناتودعجاياتوتدبراو تفکرته يې رابولي قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارى په ترڅ کې فرمايي ﴿ إِنَّ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَاخْتِلَافِ اللَّيْلِ وَالنَّهَارِ لَآيَاتٍ لِأُولِي الْأَلْبَابِ ﴿١٩٠﴾ الَّذِينَ يَذْكُرُونَ اللَّهَ قِيَامًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِي خَلْقِ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَاطِلًا سُبْحَانَكَ فَقِنَا عَذَابَ النَّارِ ﴿١٩١﴾ آل عمران. ژباړه: بې شکه چې داسمانونواوځمکې په پيدايښت اودشپې اوورځې په اختلاف کې عقل لرونکيوته ډېرې لويې نښې دي. دعقل څښتنان هغه کسان دي چې الله پاک په ولاړه، ناسته اواړخ وهلويادوي داسمانونواوځمکې په پيدايښت کې فکرکوي اووايي اى زموږربه! داڅيزونه تابابېزه نه دي پيداکړي ته پاک يې داورله عذاب څخه موږژغوره

که چېرې کله هم انسان په خپل عقل سره په دغوموجوداتوکې غوراوفکر ته ادامه ورکړي اروم‌رو به يوې نتيجې ته ورسيږي چې هغه دالله تعالى جلت عظمته له لويي او عظمت څخه عبارت ده :نواروم‌روبه دشهادت په کلمه اقرارکوي چې داسلام راوړلو عنوان تشکيلوي.

داسلامي عقيدې دامتيازاتود جملى څخه کايناتو، انسان اوژوند ته يوه شامله کتنه ده دانسان بشپړه پيژندنه يې وړاندې کړې دانسان اصل، پيدايښت دژوند بېلابېل پړاوونه مرګ اوژوند اوله مرګه وروسته به چې انسان له کومو پړاوونوتېرېږی تردې پورې چې وروستني منزل جنت او يا دوزخ هم ور بـه ګوته کوي په همدې دکايناتواصـل اوحقيقت ظاهراو وروستنى غايه انسان ته ورښيي په همدې توګه ددغې عقيدې يو امتياز داهم دی چې ددنيا اواخرت حقيقت يې انسان ته ورښودلی او دواړوو ترمينځ يې موازنه ساتلې ده قران عظيم الشان دغه مطلب ته داسی اشاره کوي

﴿ وَابْتَغِ فِيمَا آتَاكَ اللَّهُ الدَّارَ الْآخِرَةَ ۖ وَلَا تَنْسَ نَصِيبَكَ مِنَ الدُّنْيَا ۖ وَأَحْسِنْ كَمَا أَحْسَنَ اللَّهُ إِلَيْكَ ۖ وَلَا تَبْغِ الْفَسَادَ فِي الْأَرْضِ ۖ إِنَّ اللَّهَ لَا يُحِبُّ الْمُفْسِدِينَ ﴿٧٧﴾ القصص ژباړه: اوکومه شتمني چې الله درکړې ده په هغې سره اخرت خپل کړه اودنيوي ژوند برخه هم مه هېروه اوښېګنه کوه لکه څنګه چې الله پاک ښېګنه کړې ده په ځمکه کې دفساددراپورته کولوهڅه مه کوه بې له شکه چې الله پاک فسادکوونکي نه خوښوي

The Digital Library

۴-اسانتیا او وضاحت

داسلامي عقیدې له ځانګړنیا اسانتیا او ځرګندوالی دی داځکه چي هرڅوک کولی شي چي دبېلابېلو عقلي علمي او اجتماعي مسـتواکانو سره سره یې په زړه کړي لاس پوري کړي اسـلامي عقیده په څرګندو حقایقو ولاړه ده چي بنسـټ یې توحید تشـکیلوي دانسان اودده دخپښتن ترمنځ اړیکه تنظیموي داسلامي عقیدې اساني او ځرګندې نبې نښانې په لاندې توګه دي .

الف-دغه اړیکه چي اسـلامي عقیده یې دبنده او خپل ښتـتن ترمنځ ټینګوي څرګنده اړیکه ده خپل څښتن ته دبندګی او عبودت مراتب برخای کول چي په هیلو . دعاء . زاری او غوښتني سره یې وروړاندې کړي .

ب-دتاریخ په بېلابېلواوږخونوکې دېرو خلکو مللې په دېر لږ وخت کې دجلاجلا رنګونو او ژبو خلکو دزور و ناوتریخوالي نه برته ورته غاړه ایښې .

ج-په لږ وخـت کې یې په ټولـه حمکه کې خپرېدل په دې دلالت کوي چي دغه عقیده ډېره اسـانه اوله هرزنګ پېچلتیا ځخه پاکه ده

د-په هسادی اسـاس دغه کوم پېچلي رموزاو اشارات نه دي چي وضـاحت ته اړه ولري او نه تـسې عقلي او فلسفي فرضیې دي چي لږ خلک یې ددرک او پوهې احساس وکولی شي

۵-له بشري غوښتنو سره یې سمون داسلامي عقیدې پر امتیاز داهم دی چي دبشریت غوښتنو ته مثبت ځواب وایې او په ډېرو سر لارو چارو دغه غوښتنې سوره کوي ددې عقیدې دمثبتو مظاهرو له جملې ځخه: دغه عقیده چي بوځل زړه ته ورسیدله په وجدان کې ځای نیسي او داعمالو په توګه یې اغیزې دانسـان په ټولنیز ژوند کې ځرګندېږي

- ددغې عقیدې دمثبتو اغیزو له جملې ځخه یو داهم دی چي د انسان او کایناتو تر منځ بردې لرې کوي په دې توګه چي دکایناتو قوانین او حقیقت انسان ته ځرګندېږي .
- دغه عقیده دژوند په دګر دانسان ټولې پوښتنو ته ځواب وایي او ټولې ستونزې یې حل کوي .

٦- ثبات او ټینګښت

دبشري عقیدې حقیقتونه کوم داسې نظریات او افکارنه دي چي بشري داماس ډېره ابسې وي او نه یې په بوهاند . اټکلونو اوتخمینونو بسـت اسـودل شوي دغه عقیده دالله عزوجل له لوري نازله شوي دعقیدې ثبات ددې په هر یو رکن کې ځرګندېږي خوددې عقیدې دثبات مفهوم داده دی چي ټول بشري فعالیتونه په ثبات ودروي بلکې دلته هرڅه په ثابته اندازه دي داسـلام په ثابتو حقایقو کې انسـان کولی شي دژوند ده ستا په هرځنـــ او ودې لاس بري کړي داد الله عزوجل فضل او مهرباني ده چي خپلو بندګانو ته یې ده دې مکلف اړین دګر پېړی اسی تر څو په هروخت او هرځای کې ټول انساني فعالیتونه سرمنځ بوځي .

...ston.com: The Digital Library

۷- وسطیت دمنکرینو او ماده پالونکو او دهغه چاسره چي به اسلامي عقیده به دعي خانکرتیاسره دالله عزوجل ذات بندګی ته بي رابولي او همدغه دتوحید اساس او ګنوخدایانو باوري دي بشپړه مبارزه کوي اودیو نسـ دی هلته جي فرمایي ﴿ قُلْ هُوَ ٱللَّهُ أَحَدٌ ۝١ ٱللَّهُ ٱلصَّمَدُ ۝٢ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ۝٣ وَلَمْ يَكُن لَّهُۥ كُفُوًا أَحَدٌۢ ۝٤ ﴾ الإخلاص ژباړه:ای محمده ووایه !الله یودی .الله بې پروادی .نه یې څوک زیږولي اونه له چانه زیږېدلی .اونه یې څوک سیال اوبرابردي.

۸- واقعیت

اسلامي عقیده یوه واقعي عقیده ده یه خیال او اټکل یې اساس نه دی اینبودل شوی دانسان له واقعیتونو سره ښکګ په ښکګ حرکت کوي او تطبیق یې دانسان له وسې وتلی کار نه دی هلته جي فرمایي :

البقرة

ژباړه:الله په هیڅ یوه ساه له توان څخه پورته بارنه ږدي هرڅانه هغه څه دي جي ګټلي یې دي اودهغه څه مسؤلیت یې په غاړه دی جي کړي یې دي.

۹- په دلایلو استحکام

اسلامي عقیده په دلایلو اواستد لال ولاړه ده دالوهیت په قضیه کې مونږ وینوجي قران عظیم الشان له کاینات .بشري نفس او له تاریخ څخه دالله جلت عظمته په وجود باندی دلایل راوړي په همدې توګه بعث بعد الموت (له مرګه وروسته ژوند)او نور ټول قضایا اومسایل په ډېرولوړوعلمي اومعقولو دلایلو سره مطرح کوي.

موخې اواهداف یې

دغفلت له درانه خوبه دانسان راویښول ترڅو دخپل وجودپه ستروحقایقو کې فکروکړي

دغه علم ته دمسلمانانو پاملرنه

داسلام لومړي دوربه قران کریم رونازل شوی څارنسل و نو له همدغه مسلمانان دنړۍ دملتونو سرداران و مکرڅه وخت یې جي قران عظیم الشان اواسلامي عقیدې ته یې شاوکړ ذوله ددوی په عملونو یې ناوړه اغیزه پرې وښنده فساد اوبې دینې پراخې ساحې ونیولې په نتیجه کې استعمار ددوی خمکې اشغال کړې اوبه دلت محکوم شول

دزده کړې پراونه یې

په اسلامي امت کې دتوحید اواسلامي عقیدې په علم کې پړاونه تېر شوي جي مونږ ورته په لاندې ډول نسه کړو.

Digital Library

۱- د رسول الله مبارک سپېڅلی قراني دورچې د وحې له رڼې سرچینې څرګنده قران عظیم الشان دستړو کایناتو براخه ذکر د الهي قدرت د نښانو په توګه وړاندې کاوه او د بشر ـ وجداني او فطري احساس یې راویښولو.

۲ د فلسفي او جدل دور هغه چې بېلابېل ملتونه په اسلام کې داخل شول کښې فلسفي دامت افکارو ته داخلې شوې او سرچینه رڼه پاتې نه شوه او امت په بېلابېلو ډلو ټپلو ووېشل سو.

۳- د جمود دور هغه چې علمي څېړنې په ټپه ودرېدلې دحق او باطل فرق جانښو کولای اسلامي امت نور په کډوډیو او اختلافاتو سر شو.

۴- او سنی د اسلامي ویښتابه قراني خلانده دور چې نوی ساینس اودین دواړه سره اوږه په اوږه پرمخ بیایو

په عقیده کې دخلکو درجې

خلک دعقیدې په قوت او کمزورتیاکې توپیر لري دغه حقیقت دیومثال په ترڅ کې څرګند وو: یو شخص دیوهېواد یوه اړه چې لیدلې یې نه وي مګر له یو ریښتیني شخص څخه خبر واوري نو اړومرو به ورباندې باورکوي مګرکه چېرې دا خبر د حوتنو له خولې واوري باوري باوري نو رهم زیاتبږي او که چېرې دهغه ځای عکس ووینې نو دشک لپاره ځای نه پاتې کېږي اوکه په خپلو سترګو یې ووینې او دهغه هېواد په جادو او سړکونو کې وګرځي نو محال دی چې له هغې څخه واوړي

ددې مثال نه درک اویوهې سره د الله تعالی دوجود دقضیه او داسلامي عقیدې بنسټونه دیولک خلبرویشت زره انبیا ؤ له خولې بیان شوي دي نړل ملتونه له الله تعالی سره اشنادي لوی مشکل یې شرک دی عرب قوم هم د الله تعالی څخه منکر نه ؤ د اوس هم نصرانیان، یهودیان، هندوان او بودایان الله تعالی مني مګر دیو لویه ستونزه شرک دی نو دټولې نړۍ دملتونو اجماع شک ته مجال نه پرېږدي. دکایناتو هره ذره د الله تعالی دوجود دلیل دی نو پردې اساس دعلم او پوهې دڅښتنانو ایمان له ناپوهانو فرق لري.

اسلامي عقیدې ته دبشر اړتیا

په داسې حال کې چې دټولو پیغمبرانو زېږې. هېوادونه او وختونه سره جلا ؤ مګر دټولو یو پیغام ؤ او یوې خبرې ته یې خلک رابلل. دا اوس مهال چې دعلم او پوهې دوړدی لوی لوی ملحدین او پوهان یې اعلانوي چې له دین څخه پرته ژوند امکان نه لري دارد اپوهنې اوټولنپوهانو څخه غوښتنه کوي چې مور ته یو دین جوړ کړي ترڅو انساني نفس ته سپېڅلتیا په برخه او اخلاقي نظام بشپړ کړی شي البته چې داوامرو او نواهیو څخه ازاد دین وي امانه اساسات او قوانین ولري.

خو حقیقت دادی چې دبشر په لاس جوړ شوی دین او عقیده هېڅکله نه شي کولی چې اخلاقو ته سمون ورکړي او دنفسونو داصلاح لامل وګرځي دوی ناپوه او دوکه شوي مغرور خلک دي دغه یو ثابت علمي حقیقت دی چې انسان تل ایمان او عقیدې ته اړو عقیده او دیانت دسړي ژوند دضروریاتو د حملې څخه دی له دماغي امله دسکې پرمخ هېڅ قوم له عقیدې پرته ژوند نه دی تېر کړی هر قوم ته الله پاک

[illegible] ۳۰۰ [illegible]

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Kitabtoon.com: The Digital Library

پیغمبران رالیږلي قران عظیم الشـان فرمایي: ﴿ وَإِن مِّنْ أُمَّةٍ إِلَّا خَلَا فِيهَا نَذِيرٌ ﴾ ¹¹ فاطر زباږه: او هیڅ داسې امت نه دی تېرشوی چې هغوی ته وېروونکي نه وي راغلی.

په پورتني ایات کې له وېروونکي خخه مقصد نبي، رسول اویا ددین عالم او پوه مراددی چې ددین دوارث په توګه رول ترسره کوي چې خپل ولس د شرک، کفر، معصیت، انحراف، شرک، ظلم او فساد له عواقبو خخه وېروي دژوند په ډګر انسـان قوانینو او اصـولو ته اړتیا لري ترڅو دبشر - غوښتني کړه وړه او سلوک تنظیم کړي له همدې امله بشرد خوراک او څښاک خخه زیات عقیدې ته اړدی. دغه یو څرګند حقیقت دی چې دبشر سترګې له رڼا خخه پرته لیدل نه شي کولی په همدې توګه بشري عقل د وحی له رڼا خخه پرته سه او بد درک کولی نه شي مادي علوم دبشر مادي اړتیا وې پوره کوي؛ البته روحي اړخ له الهي وحی پرته امکان نه لري وده وکړي.

مقام او فضیلت یې

دهرعلم شرف اوارزښت دهغه دموضوع ترمحتوی پورې مربوط وي مثلاً د طب علم له ترکاني خخه خکه غوره دی خکه چې دبحث موضـوع یې انسـان دی داسلامي عقیدې علم غوره او بهترعلم دی خکه چې دبحث او څېړني موضـوع یې دالله تعالی ذات، نومونه او صـفات او دپیغمبرانو درسـالت، نبوت او اخرت موضوعات دي، دنورو علومو په تناسب ددې علم مثال په بدن کې د سر دی. دغه علم ددین اساس او بنسټ تشکیلوي؛ نو پردې اساس یو شخص ترهغه مؤمن نه ګرځي ترڅو چې یې د توحید علم نه وي پېژندلی.

نومونه او اصطلاحات یې

دغه علم ګڼ نومونه او القاب لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو

۱- توحید

دغه علم ته دتوحید علم هم وایي خکه چې په دې کې دالله تعالی دتوحید خخه بحث کېږي.

۲- ایمان

چې له دې نه دعقیدې مسایل مقصد دي له همدې امله دجبریل په مشهور حدیث کې دپیغمبر صلی الله علیه وسلم نه دایمان په باره کې یو سـتنه شوې هغه ورته دعقیدې اساسا ت ورپه ګوته کړي ؤ په قران عظیم الشان کې هم دعقیدې دبشپړو اساساتو ذکر راغلی دی

۳- فقه اکبر

دعقیدې علم ته لویه پوهه ویل شـوې خکه چې عقیده د ددین اصـل او بنسـټ جوړوي او احکام ددین فروع تشکیلوي ¹

---

¹ الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) الوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة اول توک ص ۱۰ دارلې حوزة دماء المملکة العربیه السعودیة

(c) ketabton.com: The Digital Library

داهل سنت والجماعت دعقيدې امامان

په دې کې هيڅ شک نشته چې داهل سنت والجماعة دعقيدې لومړی پيشوا،قايداولارښودمحمدصلی الله عليه وسلم دی ترده مبارک وروسته خلورواړه راشدين خليفه ګان اوده ملګري اواصحاب کرام دي تردوی وروسته امام ابوحنيفه ، امام شافعي ، امام مالک ، امام احمدبن حنبل اوشيخ الاسلام تقی الدين ابن تيميه ، امام بخاري اوګڼ شمېرنورفقهاء اومحدثين اوترقيامته ددوی ريښتيني پيروان دامت رباني علماء،پوهان اوداسلامي دعوت ستوري دي

داهل السنة والجماعت پېژندنه

دغه مرکب لفظ دی سنة په لغت کې لاري ته وايي دلته ورڅخه درسول الله مبارک ، ويناوي ، افعال اوتقريرات جمي اواخلاقي صفات مراددی .جماعت کثرت اوزياتوالي ته وايي .

اصطلاحي پېژندنه يې

داصحابوکرامو ،تابعينو ، فقهاؤاودمسلمانانوتولګي ته ويل کېږي چې ديوامام اوقايدترمشرتابه لاندې اسلامی شريعت اوحدودنافذ اوجاري کوي[1]

لقبونه يې :

اهل سنت والجماعت دغه القاب لري ١ ـ ناجيه ډله ٢ ـ منصوره اوغالبه ډله ٣ ـ السلف الصالح ډله

خصوصيات يې

داهل السنة والجماعة عقيده ځيني امتيازات لري چې نوري ګمراه ډلي ورڅخه برخمني نه دي هغه دادي :

١ - **دسرچينې وحدت** : دوی قرانکريم اونبوي سنت اودسلفواجماع دخپلوعقايدوسرچينه بولی قياس اورايه په دې کې اعتبارنه لري .

٢ ـ **صحت**:په صحيحو،فطري ،عقلي اونقلي دلايلو يې عقيده استواره شوې ده

٣ - **څرګندتيااواسانتيا**: په دې توګه چې عام اوخاص ، ښځې اونر،لويان اوماشومان تول پرې پوهېږي

٤ - **ثبات اواستمرار** :په دې توګه چې په هيڅ صورت کې نه په کې زياتې اونه په کې کمی شوی دتل لپاره په ثبات اودوام ولاړه ده .

اعتقادي بنستونه يې

اهل السنة والجماعت درسول الله مبارک اودصحابوکرامودتګلاري تسلسل دی بنستونه يې دا دي:

١ - بردې خبره اقراراوباورچې الله تعالی واحداولاشريک دی له ده نه پرته بل حقيقي معبودشتون نه لري.

٢ - بردې خبره ټينګ يقين چې الله تعالی داسماء حسنی اوکاملوصفاتوخښتن دی چې له تحريف ، تعطيل ،تشبيه ، تمثيل اوتکيف نه پرته ورته ثابت دي

---

[1] ابن حزم ، الملل والنحل دويم ټوک ٢٧١ مخ

...ton.com: The Digital Library

۳ - پردې خبره ټينګ ايمان چې محمد صلی الله عليه وسلم دالله تعالی پيغمبر او هغه خاتم الانبيا.
اوديپغمبرانوسرداردی ترقيامته پورې دټول بشريت دلارښوونې لپاره استول شوی دی.

۴ ـ په ملايکو. پيغمبرانواواسماني کتابونوباور اودخيراوشريه تقديريقين

٦ - پردې بشپړيقين چې قرانکريم دالله تعالی کلام دی چې په محمد صلی الله عليه وسلم دوحی په ترڅ
کې نازل شوی دی.

۷ - په کرام کاتبينوايمان چې دبندګانوکړه وړه اووينا وې ثبتوي. په ملک الموة اوعذاب قبر.په قبرکې
دکيراومنکرپه سوال اوځواب باورچې درب. دين اونبي صلی الله عليه وسلم په هکله به پوښتنه کوي

۸ ـ داخرت دورځ په دوباره ژوندون. حساب. ثواب. عذاب. پول صراط اودميزان په تلې ايمان

۹ ـ دجنت اودوزخ په شتون په حوض کوثراوشفاعت ايمان

۱۰ ـ پردې خبره يقين چې مؤمنان به په اخرت اوجنت کې الله تعالی ويني.

۱۱ ـ کامل ايمان له اقرار. تصديق اوعمل څخه عبارت دی

۱۲ ـ دامت دکبيره ګناهونوخښتنان چې عقيده يې روغه رمته وي تل ترتله به په دوزخ کې نه وي

۱۳ - دمسلمانانومشران چې دالله تعالی په کتاب اونبوي سنتوپرېکړې کوي پرخلاف يې وتل روانه دي

۱۴ ـ درسول الله مبارک له اصحابوسره مينه به له افراط اوتفريط څخه خالي وي.

۱۵ - پردې خبره باورچې درسول الله نه وروسته دخلافت لومړی مستحق ابوبکرصديق رضی الله عنه دی

۱٦ ـ پردې خبره يقين چې يوپيغمبردنړی دټولواولياؤڅخه غوره دی

۱۷ - دقيامت په علامو.ددجال په راوتلواوله اسمانه دعيسی عليه السلام په راکوزېدلواوله لويديزه دلمر په
راختلو. اوله ځمکې ددابة الارض په راوتلواودااسلام په حقانيت اوله اسلامه پرته دټولواديانوپه بطلان باور

دويم څپرکی

نړۍ ليد اود اعتقادي نظام برخې

پيليزه

انسان دځمکې پرمخ ژوندکوي ارته نړۍ لمر،سپوږمی،ستوري ،په ځمکه کې خپانده سيندونه دنګ غرونه اورنګارنګ حيوانات اوژوي ګوري،په دغه ارته نړۍ کی خپل ځان ددغو موجوداتو پر وړاندې کمزوری احساسوي څيني وخت لمر،سپوږمی،اوستوري په الوهيت نيسي،څيني وخت بيااور،سيندونه،غرونه،وحشي ژوي اوکبرجن انسانان خپل معبودان بولي مګرکله چې دانسان دمعرفت اوپوهې ساحه لږه پراختيا ومومي ددغو تيولوشيانوپه ناتوانی پوهيږي.

انسان ته الله تعالی درې ډوله څواکونه ورکړي دي :حواس ، عقل، وحی ،په حواسو کی دانسان اوحيوان کوم فرق نشته دانسان لوی امتياز په عقل دی ،دانسان دعقل دلارښوونی لپاره دبشريت له پيله دوحی دنزول لړۍ پيل شوې ده.

لومړی بحث

نړۍ ليد

دځمکې پرمخ ګڼ ملتونه دبېلابېلوافکاروګروي دي اوهرڅوک يوه مفکوره لري هرفکري مکتب که هغه اسلامي وي اوکه غيراسلامي دنړۍ اوځان په اړه يوه نظريه لري همدغې مفکورې ته نړۍ ليدوايي،ددې په خاطرچې حق له باطل څخه بېل کړای شو موږاسلامي نړۍ ليدلولو، ددې بحث ترلوستلو وروسته به لوستونکي وکولی شي په لاندې ټکو پوهه ترلاسه کړي.

۱-دنړۍ ليد پېژندنه: دکايناتوپه هکله دانسان طرزفکرته نړۍ ليد ويل کيږی[۱]

ايډيالوژي او نړۍ ليد: ديودين بشپړ سيستم اوعملی احکاموته ايډيالوژي اواعتقادي سيستم ته يې نړۍ ليد وايي ايډيالوژي دنړۍ ليدڅخه رامينځته کيږي.نړۍ ليد دانسان،کايناتو،ټولنې اوتاريخ په اړه تحليل اوتفسيرکوي نړۍ ليددی چی ايډيالوژي رامينځته کوي که نړۍ ليدونه مختلف وي نوهلته به ايډيالوژی مختلفې وي.

دانسان اوحيوان فرق: نړۍ پېژندنه فکراوعقل پورې اړيکه نيسي-ددې پرعکس حيوان يوازې محسوسه نړۍ ګوري دېرحيوانات دي چې له انسان څخه پرمختللي حواس لري دعقاب باصره قوه اودمږی اوسپې شامې (بويولو)څواک اودموږک دسامعې (اورېدلو)قوه ډېره پياوړې ده ؛مګراحساس اوپوهه جلا شيان دي چې ترانسان پورې ارتباط نيسي.

---

[۱]- محمد مسعود(ب ت):بينش اسلامي،ص ۵۰ خيابان داروبخش تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

معياري نړۍ ليد: دنړۍ په اړه بايد انسان داسې طرزفکرانتخاب کړي چې جامع اوهراړخيزوي موږ بايد ديو نړۍ ليد دحقانيت لپاره يوه تله ولرو موږ لاندې يوڅو ټکي ذکرکوو چې ديو معياري نړۍ ليد په غوره کولوکې به له موږ سره مرسته وکړي.

ديومعياري نړۍ ليد ټکي

دلاندې معيارونو نړۍ ليد دانسان غوښتنو ته مثبت ځواب ويلې شي

- له کايناتو باهدفه دقيق معلومات
- روښانه ،سم عقلي اومنطقي ملاتړ
- ستراولوړهدف
- دکمال په لوري دانسان رهبري
- دنتي وجداني اجرايي ضمانتونه

که چېرې دکايناتو په هکله اساسي اودقيقه پوهه اوهدف و نه لرو پردې باندې نه يو بهترين نظام ټينګښت مومي او نه انسان دکمال لوړو پوړيو ته رسېدلې شي.[۱]

که موږ دمثال په توګه مادي لادينه تګلارې ترڅېړنې لاندې ونيسو هغوی دالله تعالی څخه انکار کوي او ژوند بې هدفه بولي انسان غير مسؤل او ژوند هم تردنيا پورې محدودګڼي اويواځې دانسان مادي اړتياوې په نظرکې نيسي-له همدې امله هلته استبداد حاکم اودوينوتويولو بازارګرم وي ،له اسلامه پرته هېڅ يونړۍ ليد نه سپېڅلی هدف لري اونه انسان دکمال لوړو پوړيو ته رسولی شي هلته دانسان بنه دبشر-؛ مګرپه حقيقت کې لوی ځناور وي[۲]

دنړۍ ليد ډولونه

۱:سهي (اسلامي)نړۍ ليد ۲:فاسد (جاهلي)نړۍ ليد

الف-سهي (اسلامي) نړۍ ليد

سمه عقيده هغه ده چې په هروخت کې پيغمبرانوړاندې کړې او سرچينه يې وحی او دکايناتوڅښتن دی له اسلامي عقيدې پرته ټول عقايد اومذاهب باطل دي اعتقادي سمون نه په يهوديت نه په نصرانيت او نه دفلاسفه ؤ په ويناؤ کې موندلی شو.

ب-فاسد(جاهلي) نړۍ ليد

فاسدنړۍ ليد هغه دی چې دبشري افکاراودودونومجموعه اوسي اودهماغه چاپېريال دخلکودخيال څخه نمايندګي وکړي دعقيدې فساد دتحريف،تبديل اوتغيرڅخه هم رامينځته کېږي لکه ديهوديانواونصرانيانو عقيده چې په پيل کې په توحيد ولاړه وه؛مګروروسته په کې بدلونونه رامينځته شوه

۱- معيني جيم(۱۳۶۱هد ش) اشنايي با فرهنګ اسلامي ص ۵۲ تهران ايران
۲-همدغه ماخذ ۵۲ مخ

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلامی نړی لید پېژندنه

اسلامی نړی لید دحس،عقل اووحی په څواک دالله تعالی،انسان اوکايناتو دپېژندني څخه عبارت دی.[۱]

موضوع يې

دالله تعالی ذات،اسماء اوصفات،دانسان اوکايناتوڅېړنه ده .کاينات اوانسان دالله جل جلاله دقدرت اثاراونښې دي[۲]

۱-الله جل جلاله داسلامي نړی لید په رڼاکې

الله تعالی جل جلاله

- دټولوموجوداتوخالق،مالک،حاکم،پالونکی،واجب الوجود،ازلي او ابدي ذات دی.
- له ده پرته بل حقيقي معبود نشته تل اوهميشه ژوندی دی،فنا نه لري
- د ټولوکايناتومنتظم دی خوب اوپرکالي پرې نه راځي
- د اسمانونو اوځمکوواکمن
- په حال ماضي اومستقبل دعلم څښتن
- د لوړاوپراخه اقتداراوسلطنت خاوند
- په ذات اوپه صفاتوکي تنها،بې نيازه ذات
- نه مور،نه پلار،نه اولاداونه سیال لري.
- په ښکاره اوپټورازونوعالم
- خورا لوړمهربان ذات اوسپېڅلی بادشاه دی.
- له هرعيب نه پاک،د بندګانو ساتندوی دی
- عزتمند،دکايناتواو ساکښانو خالق،رازق اومصوردحکمت خاوند
- د اسمانونواوځمکوخالق
- د بارانونواوروښکې،د باغونواونباتاتوراټوکونکی،دويالو بيونکی.
- د غرونو پيدا کوونکی
- داړتياؤپوره کونکی
- دکړاؤنولرې کونکی
- په ځمکه کې دانسانانو اوسوونکی
- د بادونوالوزونکی
- ټولوساکښانوته روزي رسوونکی

۱- محمد مسعود(ب ت):بينش اسلامي،ص ۵۰ خيابان داروبخش تهران ايران

۲- الاشقر سليمان(۱۹۷۹م)العقيدة في الله،ص ۱۰ مكتبة الفلاح الكويت

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتيب كوونكى PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- په خپل اقتدارکي چاته اړنه، ټول ورته محتاج
- په هرڅه د علم اوقدرت، دمرګ اوژوند، دعزت اوذلت واکمن
- يواځي د عبادت اواطاعت لايق ذات دی

لازمه ده چې قانون يې ومنل شي هيلي اواميدونه وريوري وتړل شي له داسې ستراوسپېڅلي ذات څخه انکار، کفر، شرک اولويه تباهي او بربادي اوپه کفراخته وګړي دځمکي د مخ لعنتي خلک دي.

۲-انسان

په ذاتي ډول دکمال لوړو پوړيو ته درسېدلو فکر ورکړ شوی، بېلابېلي مادی اوروحاني اړتياوې لري ديو پروګرام، قانون او پلان غوښتونکی دی [۱]

انسان دالهي نړی ليد په رڼا کې

- اشرف المخلوقات دی
- الله جل جلاله پيدا کړی اوبېرته دهماغه سپېڅلي ذات په لوري وردرومي
- پيدايښت يې پوچ نه ؛بلکې دسترازښتناکه هدف په خاطردی
- دانسان مقام دخليفه اودالله تعالی پروړاندې دمسؤل دی
- دبندګانو له بندګی څخه ازاد اوسرلوړی دی
- حاکميت دالله تعالی حق دی

۳-نړی داسلامي نړی ليد په رڼا کې

- ازلي نه ده ؛بلکې حادثه (رامنځته شوې) ده
- دنظم او حکمت څخه برخمنه ده
- دخوځښت اوبدلون په حال کې ده
- له وحدت اونظم څخه برخمنه ده
- دتفکراوتدبر سرچينه ده
- ديو هدف په لوري روانه ده [۲]

دزده کړې حکم يې

داسلامی نړې ليدزده کړه اوپوهه په هرمکلف مسلمان (نارينه اوښځينه) عيني فريضه ده کوم وګړي چې دعلم او پوهې له نعمت څخه برخمن دي ددې علم په بشپړو تفصيلاتو پوهه لاسته راوړل پرې لازمي دي کې پيغمبرصلی الله عليه وسلم پوره ديارلس کاله دفکراو عقيدې په جوړولو تېرکړي او ورسته دتوحيد زده کړه په لومړي توب کې قرارلري په مکه مکرمه کې ديو شخص ترداخلېد و ... خای

[۱] ... ۵۱ ... تهران ايران
[۲] ... ۵۷ ... تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دی چی زیاتره مسلمانان په بېلابېلو برخوکې تخصصي پوهه لري؛مگر په اعتقادي او ديني مسايلوکې چی دمسلمانانودنيوي اواخروي ژوندبرياليتوب وربورې مربوط دی ناپوهان دي[1]

سرچينې يې

داسلامی نړۍ لید سرچینه قران عظیم الشان اونبوي سنت دي،داسلام دلومړي دور مسلمانانو خپله عقیده اودژوند نظام له قرانکریم اونبوي سنتوڅخه اخیستي ؤ؛نوځکه دټول بشریت سرداران وګرزېدل[2]

اهداف اوموخې يې

دغفلت له درانه خوبه دانسان راويښول اودې ته يې هڅول چې خپل حواس اوعقل په کاروا چوي ترڅودخپل وجودپه ستروحقايقوکې فکروکړي داسلامي نړۍ لید موخه دغوپوښتنوته مثبت ځواب ويل دي :

- له کوم ځایه راغلی ؟
- دڅه په خاطر؟
- پیداکونکی یې څوک دی ؟
- صفات یې څرنګه دي ؟
- دغه کاینات څنګه رامينځته شوي دي؟
- دانسان دپیدایښت موخه څه ده ؟
- په کایناتو کې یې مقام څه شی دی ؟
- ددغې څرګندي نړۍ څخه پرته بل دغيبو عالم شته اوکه نه ؟
- له انسان نه پرته بل عاقل مخلوق شته ؟
- ولې په مړینه محکومېږي ؟
- تر مړینې وروسته بل ژوند شته ؟
- له مرګه وروسته به ورسره څه کېږي ؟
- نبوت ته اړتیادڅه په خاطر؟
- پیغمبرانوله ځان سره څه راوړي ؟
- دهغوی دصداقت اوریښتینولی دلیل څه شی دی ؟
- حق او باطل کوم شیان دي ؟

له اسلامي نړۍ لیده پرته بله هېڅ یوه نظریه نشته چې دغوپوښتنو ته مثبت ځواب ووايي ترڅودانسان دقناعت وړ وکرزي.

---

[1] جنهیاد عبدالواحد (ب ت) عقاید اسلامي ص ۱۷، اصلاح افکار کابل افغانستان
[2] محمد مسعود (ب ت) بینش اسلامي ص ۱۷ خیابان داروبخش تهران ایران

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اهميت يې ډېرزيـات اهميت لري له دې نه پرته انسان په اسـلامي نړۍ ليد دانسـان لپاره له اوبواوهوا څخه هم حيرانتياکې ژوندسرته رسـوي نه پوهېږي چې له کوم ځايه راغلی اودڅه په خاطر راغلی .اساسي دنده يې څه شی ده اوکوم لوري ته به درومي ؟

دغه علم دعباداتو،اخلاقواو معاملاتو لپاره دبنياداوتهداب حيثيت لري داسلامي نړۍ ليد علم يوشخص له شرک الحاداوګناهونوڅخه ژغوري اوپه انسـان کې دالله جل جلالہ وېرې ته وده ورکوي اودشـبهاتوله فتنوڅخه يې ساتي اوله جهل څخه نجات ورپه برخه کوي اودباطلوافکاروپرورانديې يې مقا بلې ته تياروي

فکري پولې يې

اسلامی نړۍ ليدانسان ته فکري خط ورکوي چې په هغه کې درې شيان اساسي رول لري ۱- حس ۲ـ عقل ۳ـ وحی[1]

الف -دحواسـو رول:داسـلام سـپېڅلی دين حواس سـتر الهي نعمت بولي په ډېروا ياتونو کې دکايناتو واقعيت بيان شـوی اوله هغه څخه ګټه اخيسـتنه هرمؤمن ته وړاندې شـوې ؛البته اسـلامي نړۍ ليددحواسـو دناتوانۍ په صورت کې عقل ته رجوع کوي .

ب-دعقل رول:اسـلامی نړۍ ليدعقل دانسـان لويه پانګه اودېتولومکلفيتونومحوربولي له همدغه امله يې انسان ته په ځاروېوفضيلت په برخه کړی دی پردې اساس عقل يوه پوله لري چې هلته په ټپه ودرېږي نوله همدې کبله اسلامي نړۍ ليددرېيم شی (وحی) دژوند لارښودګڼي .موږدغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې داسې روښانه کوو:په بازار کې مودموبايل ټېلفون واخيست ډېرښايسته ؤپه سترګومې دموبايل دټولې ښکلا ننداره کوله عقل راته ووېل چې څومره هوښـيارانجينر ډيزاين کړی دی مايه خپلو سـترګو نه هغه انجينر ليدلی اونه هغه کارخانه. عقل ماته وايي چې دغه مصـنوع ارومرويوصـانع لري اوس چې له عقل څخه پوښـتنه کوم خواب نـه شي راکولی دډېرغوراوفکر پـه نتيجه کې ددغه موبـايل دکمپنۍادرس اوکتلاک موترلاسه کړدهغه په کتنې سره مو دهغه دسم استعمال لارې چارې زده کړې.

موږ چې کله ارته نړۍ په سـترګو ګوروعقل راته وايي چې دغه ښـايسـته نړۍ اومنظم نظام ارومرو يوخالق لري چې دغه نظم يې رامينځته کړی دی اوس عقل راته وايي چې زه ښـه اوبد نه پېژنم چې ښـه کوم دي اوبدکوم دي ؟ دکايناتو څښتـن انسـان په تياره کې نه دی پرې اينبـی دښـواوبدودخيراوشرښـوونه دالهي پرې پوه کړاوحقيقت تـه ورسـبدلم دکاينـاتو خـالق. ښـه اوبد.خيراوشراودژوند هدف اودژونداوردده سفرواټنونه يې راته په ګوته کړل.[2]

[1]. الجزائري جابر ابوبكر (۲۰۰۱م) عقيدة المؤمن ،ص۷.دار السلام للطباعة والنشر والتوزيع
[2]. شانوت محمد احمد (ب ت) دراسات في العقيدة الاسلامية ،ص ۱۰ دارالعلم جده

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج -دوحی رول:داسلامي نړۍ لید دستروامتیازاتو دجملې څخه دوحی دنعمت څخه ګټه اخیستل دي څکه دېرخلک حس اوعقل په نیمه لارکې پرېږ اینبي دي اسلامي نړۍ لیدپه غیبي اموروکې دحس اوعقل دناتوانی په صورت کې وحی ته رجوع کوي محسوسات دحواسوپه وسیله معقولات دعقل په وسیله اوغیبیات(زموږ له سترګو پټ شیان)دوحی په وسیله درک کوو په دې توګه هغه پوښتنې چې ماتریالستان اوفلاسفه ورڅخه لاځوابه پاتې اوبې لارې شوي په اسلامي نړۍ لیدکې دوحی پراساس ورته ځواب ویل شوی دی[۱]

داسلامي نړۍ لیدځانګړتیاوې اوخواص

اسلامی نړۍ لید له نورو افکارو اوباورونو سره توپیر لري چې په لاندې ټکوکې یې وړاندې کوو

۱-ربانیت:داسلامي نړۍ لید سرچینه د الله تعالی سپېڅلی ذات دی چې داسما ني وحی په وسیله یې خپل پیغمبرصلی الله علیه وسلم ته ورښودلې ده ؛نو پردې اساس دپلرونو او نیکونو دافکا روڅخه نه خړوبیږي داسلام څخه پرته ټول عقاید،نظریات اوافکاراو دژوند نظامونه دانساني او بشري فکرڅخه سرچینه اخلي[۲]

۲-ثبات:داسلامي نړۍ لید اساس اوبنسټ الهي وحی ده دپیغمبر صلی الله علیه وسلم په وفات سره یې لړۍ بنده شوې ده ؛نوداسلامي عقیدې اوبشپړدین احکام ثابت دي چې هېڅکله بدلون نه مومي.

۳-دبشر له ذاتي او فطري غوښتنو سره سمون

دانسان زیاته پوهه ذاتي ده دمثال په توګه داولاد په وړاندې دمورعاطفه ،لوږه اوتنده ،ګرمي اویخني ، شهواني احساس اوپه بدن کې روح ،مینه اومحبت ،کینه اوعداوت ،غم اوخو شالي اوپه الله تعالی باور ټول فطري احساسات دي چې زده کړې او تعلیم ته اړتیا نه پیداکوي دکایناتو رنګارنګ نړۍ له ستوروډک اسمان ،لمر،سپوږمی،ځمکه اوپه ځمکه کې رنګارنګ نباتات ،سیندونه ،غرونه په زرګونه ډوله حیوانات دبدلون منظم نظام دکایناتو بشپړنظم اودهغې ذره ذره قوانین دانسان خیالي بلند پروازي اوعملي ناتواني دغه ټول شیان انسان دیوصانع اوخالق په وجود مجبوروي ددغه تک شنه اسمان چت اودځمکې تک شین فرش دشپې اوورځې منظم بدلون دیوخالق اوپیداکونکي ادرس راښئي[۳]

۴-وضا حت: اسلامي نړۍ لیددنوروملتونو دمعتقداتو په تنا سب څرګند دی اودنورومذهبونوپه څېردديني رهبرانوپه واک کې قرارنه لري دلته یې هرڅوک دبلابلو عقلي ،عملي اوا جتماعي مستواګا نو دبېلتون سره سره په زده کړه لاس پورې کوي دغه نړۍ لید په پټوسترګوخلک نه رابولي بلکې په بشپړاوپوره بصیرت سره خلکوته بلنه ورکوي دتاریخ په بېلابېلواړخونوکې دېروخلکومنلې په دېرلږ وخت کې دجلاجلارنګونواو دزیږخلکو دزوراوتاوتریخوالی نه پرته ورته غاړه ایښې،په لږ وخت کې په ټوله ځمکه کې خپره شوې ده[۴]

---

[۱] همدغه ماخذ،ص ۱۱

[۲] خطیب محمد احمد،(۱۹۹۰) دراسات في العقیدة الاسلامیه ص ۹مکتبه الفلاح اردن

[۳] محمد الغزالي او حبنکه عبدالرحمن (ب ت)الثقافة الاسلامیه المستوی الاول ص ۲۰

[۴] خطیب محمد احمد دراسات في العقیدة الاسلامیه ص ۷،مکتبه الفلاح اردن

Afghanistan.com: The Digital Library

اسانتیا مقصد اوله هررنګ پېچلتیا څخه پاک دی په همدی اساس دغه کوم پېچلي

۵-اسانتیا : اسلامي نړی لیدېراسانه اوله هررنګ پېچلتیا څخه پاک دی په همدی اساس دغه کوم پېچلي رموزاواشارات نه دي چی وضاحت ته اړه ولري او نه تشې عقلي او فلسفي فرضیې دي چې لږ خلک یې ددرک او پوهې احساس وکولی شي بلکې هر څوک پرې پوهېدی شي.

٦-شمول :اسلامي نړی لید فرد اوټولنې،دنیا اواخرت،ژونداومرګ،روح اومادې ته شامل دی [۱]

۷-وسطیت (میانه روي) اسلامي نړی لیدالحاداوشرک ترمینځ موقعیت لري ملحدین اوماده پال وګړي دمحسوسوکایناتوڅخه وراخواپه یوذات باوري نه دي ددوی پرخلاف بت پالونکي،غوا،خوسی،ونې،بوټي ،سیندونه اوغرونه انساني اوغیرانساني څواکونه په الوهیت کې شریک بولي اسلام له دواړوسره مبارزه کوي اودیوسیپځلي ذات بندګی ته یې رابولي په همدې توګه اسلامي عقیده دتعطیل او تشبیه دګمراه ډلوترمینځ مینځنی مقام لري دتعطیل دعقیدې څښتنان دالله تعالی داسما ؤاوصفا تو څخه انکار کوي او دتشبیه دعقیدې پیروان یې له مخلو ق سره مشا به ګرځوي ؛مګراهل سنت والجماعت دالله تعالی ټول اسماء او صفات له تعطیل ، تشبیه اوکیفیت څخه پرته مني [۲]

۸-په دلا یلو ټېنګښت : اسلامي نړی لیدپه څرګند ودلایلو ولاړدی هېڅاته هم په پټو سترګودعوت نه ورکوي قران عظیم الشان چې کله هم خلک دعقیدې اساساتوته رابولي دکایناتواودانسان په نفس کې عقلي دلایل وړاندې کوي اوهېڅکله بې دلیله ،ړندې او کنې پیروی ته څوک نه رابولي ؛بلکې ټول قضایا اومسایل په ډېرولوړوعلمي او معقولودلایلوسره مطرح کوي [۳]

په بشري ژوند داسلامي نړی لید اغیزې

اسلامي عقیده اوباورونه دبشر په انفرادي اواجتماعي ژوند اغیزې لري چې په لاندې تو ګه ورته کتنه کوو:

الف -په فردي برخه کې

۱-اخلاص :اخلاص دعمل دقبولتیا لپاره اساسي شرط دی مؤمن مسلمان دالله او بنده ګانو سره په اړیکو کې مخلص انسان وي.

۲-دالهي تائید احساس:دلته مودمرستې څخه موخه الهي تائید او ساتنه ده که دښمن هرڅومره او څواکمن او زور اور وي مؤمن مسلمان دالله تعالی په مرسته او نصرت بشپړباوري وي په پوره ډاډاو اطمینان اومېړانې سره ددښمن مقابله کوي [٤]

۳-دعلم هڅې: مؤمن مسلمان دجهل پربنسټ دالله تعالی په بندګی لاس نه پورې کوي ددین او ددنیا په چاروکې جهل او ناپوهي رنځ دی په ټولوچاروکې به یې هڅې دپوهې پراساس وي [۵]

---

۱. همدغه ماخذ، ص ۱٦
۲. خطیب محمد احمد (۱۹۹۰) دراسات فی العقیدة الاسلامیه ص۸ مکتبه الفلاح اردن
۳. همدغه ماخذ، ص ۱۰
٤. یاسین محمد نعیم (ب ت) التربیة الاسلامیه ص ۱۸ اردن عمان
۵. همدغه ماخذ، ص ۱۹.

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-له خرافاتوڅخه لېرې والی :اسلامي نړۍ ليدعقل ته لارښوونه کوي اوله ړندو ميراثي افکارو اوعاداتو څخه يې ازادوي اوانسان په کايناتوکي غوراوڅېړنې ته هڅوي.

۵-ازادي :اسلامي نړۍ ليد له مؤمن څخه غواړي چې دالله عزوجل څخه پرته به دهېچا بندګي او غلامي نه کوي او نه به دبل چا قانون ته سرټيټوي.

٦-دعزت احساس:اسلامي نړې ليدانسان په خپلې روزۍ اودمرګ په نېټې ډاډه کوي دغه باورله انسان څخه اتل جوړوي دالله تعالی په لارکې دمسلمان مړينه شهادت او تبعيد(له وطنه شړل) يې سياحت او زندان يې رياضت(دالله ذکراوفکر) دی[1]

۷-شجاعت : مؤمن مسلمان پردې پوهېږي چې مړينه اوژوند يې دالله تعالی له خوا دي چې هغه جل جلاله ديو چا دمرګ پرېکړه نه وي کړې څوک يې په وژلونه شي محکومولی.

۸-دسرښندنې حس:داسلامي نړۍ ليد له کبله انسان خپل ځان ،مال ،اولاد ټول دالله تعالی په لاره کې قربانوي داسلام دلومړي دور دلښکرو اعلی سر قومندان خالد بن وليد رضی الله عنه دروم امپراتورته ديوپيغام په ترڅ کې ويلي ؤ:زه دداسې يولښکر په ملګرتيا ستاسيمې ته راغلې يم چې هغوی دالله په لارکې مړينه ترژوند غوره بولي[2]

۹-ژوند دهدف پېژندل:په نړۍ کې مؤ من مسلمان په سمه لاره ژوند تيروي اوکافرسرچپه ژوندته ادامه ورکوي قران عظيم الشان فرمايي:﴿ أَفَمَن يَمْشِي مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِي سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ ﴾ الملك، ژباړه: څوک چې پرمخې روان وي هغه د زياتې سمې لارې ميندونکی دی او که هغه چې هسکه غاړه سم په يوهوارسړك باندې وي؟

۱۰-دمسؤليت روح : اسلامي نړۍليد دانسان کړه وړه دالهی او امرو په چوکاټ کې تنظيموي په دی صورت کې انسان خپل ځان او نفسي غوښتنې په قابو کې ساتي.

۱۱:ډاډ او اطمينان :داسلامي نړۍ ليد په رڼاکې دمؤمن روح اوزړه ډاډه وي او پردې پوهېږي چې په دنيا اواخرت کې ورڅخه الله تعالی راضي دی څوک چې په اسلامي نړۍ ليد باوري نه وي هغه به حلال اوحرام څنګه وپېژني له اسلامي عقيدې پرته انسان هغه حيوان ته ورته دی چې دځمکې په سرژوند کوي په دی نه پوهېږي چې دڅه په خاطرځمکې ته راغلی له دنيا څخه به خالي لاس اوناکام درومي[3]

ب-په ټولنيزه برخه کې

۱-اعتقادي تړاؤ:داسلامي نړۍ ليد پيروان خپلې اړيکې دعقيدې پر بنسټ ټينګوي هلته دجنس،رنګ، ژبې ، سيمې اومادي ګټو ټولې اړيکې له مينځه ځي

---

[1] - افغانی شمس الحق (۱۳٦۵م) علوم القران ص ۱۰مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان
[2] - همدغه ماخذ ص ۱۰
[3] همدغه ماخذ ص ۱۱

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

۲-صداقت: دداسې فا ضله تولنې ایجادول چې په سپېڅلتیا،صداقت امانت، شرافت اوعدالت سینګاره وي هلته چې وګړي یې له الله جلت عظمته څخه وېرېږي

۳-اتفاق اواتحاد: داسلامي نړۍ لید په لړکې به دخلکو زړونه په یوذات، یوه کتاب یوه پیغمبر او یوي قبلې راجمع شي ، ایماني و رورګلوي تحقق پیداکوي ؛نوددې ایات کریمه مصـــداق به وګرزي ﴿ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ ﴿١١٠﴾ ﴾ آل عمران،ژباړه:تاســې دامت غوره ډله یې چې دخلکودښــېګنې لپاره راوېستلي شوي یاست [1]

۴-محبت: داسلامي عقیدې امت دمحبت ، یووالي اووروروګلو ی دفولادین اواوسپنیز دېوال په څېرمضبوط دی چې دځمکې پرمخ دعدل اوانصاف دقیام لپاره مبارزه کوي.

۵-عدل: داسـلامي امت ستر هدف دځمکې پرمخ دعدل اوانصـاف اقامه اوظالمانوله ناولومنګولوڅخه دملتونوازادي ده .

۶-سـوله: دطواغیتواوسرکښـانودغلامی څخه دخلاصـون په نتیجه کې به مسـلمانان دامن او امان درشـل ته ورسېږي په اسلامي هېوادونو کې بدامني ،جګړې او بې اتفاقي ددوی دناوړه دسیسونتیجه ده

۷-نجات: دغه امت دخپلو شـخصي ـ ګټواومصـالحو لپاره ژوند نه ترسره کوي ؛بلکې هدف یې دبشرـیت نجات،هدایت اوددنیا اواخرت نېکبختي ده [2]

اسلامي نړۍ لید ته دنه اهمیت ناوړه پایلې

۱-تنګ ژوند: چې ژوند ی بېلګه یې او سـنی مادي تمد ن دی چې له هر رنګ مادې اسـا نتیا ؤ سره هلته خلک ځان وژني

۲-ځان پا لنه: په دې توګه چې هرڅوک دخپل ځان ګټو پسې ګرزي اګر که بل چا ته زیان ورسېږي

۳-جرمونه : داځکه چې هلته انسان غیرمسؤلا نه ژوند تېروي ؛نو په وحشت اوجنایاتو لاس پورې کوي

۴-ځان وژنه: په لویدیزو هېوادونو کې ځان وژونکي نیستمن نه ؛بلکې شتمن خلک دي

۵-تباهي اوبربادي: دغسې انسان دروحي سکون او ډاډ څخه برخمن نه وي ژوند یې هم له بد بختۍ ډک او مړینه یې هم په سپکه او ذلیله تو ګه وي [3]

---

[1] - افغاني شمس الحق (۱۳۶۵م) علوم القران ص ۱۵ مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان
[2] - همدغه ما خذ ص ۱۹
[3] - افغاني شمس الحق (۱۳۶۵م) علوم القران ص ۲۵ مکتبه ډهکی نعلبندی پشاور پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

فاسد(جاهلي نړۍ لید)

جاهلي نړۍ لید ګڼ ډولونه ډولونه لري موږ ورته په لاندي توګه کتنه کوو

۱-تجربوي: دغه نړۍ لید دهرې ستونزې دحل لپاره یولړحل لارې وړاندې کوي او بیایې تجربه کوي اوحقیقت ته پرې ځان رسوي دمثال په توګه یو ساینس پوه لومړی په یوه فرضیه فکرکوي بیایې په لابراتوارکې تجربه کوي اویوعلمي حقیقت په لاس راوړي ؛البته دغه حقیقت ترهغه داعتباروړ وي ترڅوپه دې هکله قوي اونوې تجربه نه وي رامینځته شوي دغه نړۍ لید دژونداهداف ښه اوبدخیر اوشرانسان ته نه شي وربنودلی.

۲- فلسفي نړۍ لید :چې بېلابېل فلسفي مکتبونه لري چې په لاندې توګه یې څېړو:

الف ـ عقلاني نړۍ لید

دوی په فلسفي چاروکې عقل اساسي محوربولي چې ددغه مکتب زیاتره وګړي دیونان پخواني فلاسفه اوله پنځلسمې میلادي پېړۍ نه تر ننه پورې دلویدیز معاصر پوهان دي.دعقلاني نړۍ لید نیمګړتیا داده چې دوی یوازې په عقل اعتماد کوي عقل هم یوه پوله لري چې له هغې نه تجاوز نه شي کولای موږ دغه مطلب دیومثال په ترڅ کی څرګندوو:یوڅوک ستادکور دروازه درټکوي عقل درته وایي چې ددروازې ترشا څوک شته داچې څوک دی لوی دی اوکه کوچنی ښځه ده اوکه نرعقل تاته دقناعت وړځواب نه شي درکولی دلته لازمه ده چې دغه شخص دوه کاره وکړی چې یوددروازې خلاصول اوبل دشخص لیدل دي خوعقل تاته دده دخالق ادرس نه شي دربنودلی دابه دوحی په وسیله صورت نیسي.

ب-حسي نړۍ لید(ماتریالېزم)

ددغې فلسفي ښوونځی په اتلسمه میلادی پېړۍ کې دیهودي کارل مارکس او انګلز په وسیله رامینځته شوافکاریې په لاندې توګه خلاصه کولی شو:

- دوی دمحسوساتو نه پرته بل هېڅ شی په رسمیت نه پېژني
- نړۍ له نظم اوانضباط سره ټاکلی هدف نه لري
- دتصادف په توګه رامینځته شوېده
- دغه نړۍ خالق نه لري اوپخپله رامینځته شوې
- انسان یوحیوان دی غوښتنې لرې دپوره کولو لپاره یې بایدله هرې وسیلې څخه کاروا خلي
- انسان دهیچاپروړاندې مسؤلیت نه لري دژوندپه ټولوقضایاؤکې ازاداودقانون سرچینه ده .
- ژوندیوازې په دنیاکې دی اخرت له سره شتون نه لري

نودماتېریالستي مفکوري لناېزدادی : له هیڅ نه پیدایم ژوندمې پوچ اوبې هدفه.دژوندهدف مې دنفسي خواهشاتو پوره کول اودهیڅ په لوري تلل دي[۱]

۱- علی جریشه(۱۴۰۵ هـ ق)الاتجاهات الفكرية المعاصره ص ۵۰ جامعة الدعوة والجهاد

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

مشخصات يې

- سياسي نظام په دكتاتورى ،زور ،زياتي اودبشردحاكميت پراساس ولاړوي.
- قوانين دحاكمې طبقې گټې په نظركې نيسي.
- دټولنې رهبري دچلبازو،فريبكاروا ووينه خښونكواوفاسدوخلكو په لاس كې پرېوزي.
- ټولنيزژونددشهوت پالنې اوځان غوښتنې پراساس ټينگښت مومي
- گوندي حاكمه طبقه دژونددټولومزاياوڅخه برخمنه ؛مگرټيټه طبقه يوه مړۍ ډوډۍ نه شي ترلاسه كولی

نيمگړتياوې يې

ډېرماده پال خلک له دي امله په گمراهۍ اخته شول چې داشياؤپه وظايفوكې يې اختلاط رامينځته كړ مورنه شوكولی عقلي اموريه لابراتواركې په پنځه گونوحواسو سره ثابت كړو پردې اساس دالله تعالى ،ملايكو ،اسماني پيغامونو موضوع عقل اووحى پورې اړيكه نيسي_ په داسې مسايلوكې دمادي اومشاهداتي امورو داخلول دگمراهۍ سبب گرزي.

ج-شرک

دجاهلي نړۍ ليدبله كثيفه اوناولې ځېره شرک دى چې بنسټونه يې په تخمين ،اټكل او گومان باندې ولاړدي لكه يوسړى لمر ،سپوږمۍ، اواورگوري اوهغه ته دمعبود نسبت وكړي اوخپل ځان يې پروړاندې خواراوذليل وبولي دغه فكري تگلاره دبلابلو خدايانو په شتون باوري ده.

۱-مشخصات يې

- عقيده يې له هرشي نه په وېرې،گومان او اټكل جوړه شوې ده
- دذلت په حال كې ژوند تېروي كله قبر،كله بت ته اوكله دانسان پښوته لوېږي
- دخس اوخاشاكو په څېر ذليل ژوندكوي اودحوادثو پروړاندې داستقامت څخه لاس په سركېږي
- دميراثي رواجونو په بندكې ژوندتېروي.
- دغه طرز فكرټگانواودجالانوته دخلكو پرژوندد لوبوزمينه برابروي

اوس مهال دمشركانه جاهليت استازولي نصرانيت،بودېزم او هندوئېزم سرته رسوي.[۱]

د-رهبانيت

دجاهلي نړۍ ليدناولې ځېره رهبانيت دى چې دژوندنعمتونه دبدبختۍ سبب گڼي دژوندله دگره غارونواوسمڅوته تېښته كوي په يوكنج كې كښېني اوله ټولنې خپلې اړيكې غوڅوي اوله ټولنيزو دندو څخه ځان ساتي اوله خلكوسره په خوشالۍ اوغم كې گډون نه كوي.

۱-فاضل فضل الرحمن(۱۳۶۹ هـ ش) اسلام او جاهليت ،ص ۳۲نشر مكتب الخدمات پشاور

Sayed Hassan Agha Drukhshan :PDF ترتيب كوونكى
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

نيمګړتياوې يې

- ټولنه له بېکاره خلکو ډکېږي دغه فکر دټولنې د وروسته پاتې والي سترعامل ګڼل کېږي.
- دالله تعالى ښه بندګان له ټولنې ګوښه کېږي دټولنې چارې دبدکاروخلکولاسونوته ورځي.
- دغه طرزفکرستمګرواوظالمانو ته دظلم زمينه برابروي خپل غيرانساني اقتدارپرې ټينګوي.[1]

هـ- تيوکراسي: په دغه نړۍ ليد کې عقل ته ځاى نه وي په پټواوړندوسترګو دپاپ پيروي کېږي دوى دعقلانيت اوعلم پرضدپاليسي غوره کړه هلته دوه غبرګونه مارکسيزم اوسيکولريزم رامينځته شول

دويم بحث

داسلام داعتقادي نظام برخې

دالله تعالى،انسان اوکايناتو پېژندنه

۱-الله جل جلا له

الله تعالى په خپل عظمت لويې،واکمنى اوپه خپلوښايسته نومونواولوړوصفاتو کې له هېڅ مخلوق سره مشابهت نه لري اونه مخلوق له الله تعالى سره مشابه کېداى شي ذات يې ازلي اوصفات يې قديمي دي او د کمال دصفاتو څښتن داسبابو خالق دخاص اوکامل وجود خاوند چې سپېڅلى ذات يې په هېڅ صورت دحس وړ نه ؛بلکې پېژندنه يې په مخلوقاتوکې صورت نيسي ـ څرګنده خبره ده چې په دغو ټولو صفاتو موصوف يوازې دالله جل جلاله سپېڅلى ذات دى بشري فطرت پردې باوري دى چې داشياؤخالق دمخلوق په شان نه وي[2]

دالله تعالى په نومونوکې جامع نوم الله دواجب الوجود ذات نوم دى چې دالوهيت دبشپړوصفاتوڅښتن په خپل حقيقي وجودکې يواځينى ازلي اوابدي ذات دکمال دبشپړو صفاتو خاونددى دعربي ژبې څېنې پوهان يې مشتقي اود(الاله)څخه يې ماخوذبولي همزه ورڅخه حذف اولام په لام کې مدغم ددواړو لامونو څخه مشدد لام اوالله ورڅخه جوړشوى[3]

واجب الوجود

واجب چې ذات يې لازم اوضروري، مطلق ،تل ترتله، همېشه مستقل چې چاته اړ،نه اوسي هغه دالله جلت عظمته سپېڅلى ذات دى.

ممکن الوجود

ممکن هغه شي ته وايي چې شتون او نه شتون يې دواړه سره برابروي.؛معنى داچې په خپل ذات کې يو بل ته اړ وي. دمادي نړۍ هېڅ شى مستقل اوازاد نه دى ؛نودممکناتو لپاره واجب الوجود مطلق ذات په کاردى چې هغه الله تعالى دى.

---

[1] - مصباح الله عبدالباقي(۱۳۹۳م)غربي تمدن شاليد حقيقت او فلسفي بنستونه ص ۴۹

[2] - مولنا ګوهر رحمان(ب ت) توحيد اورسنت ،ص ۱۶۵مکتبه دار العلوم تفهيم القران مردان

[3] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ج ۲ ص۱۳۳بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

د(اله) معنی

په عربي ژبه کې (اله)معبود ته ویل کېږي که هغه حق وي اوکه ناحق د(اله)کلمه په عربي ژبه کې لاندې معناګانې لري

معناګانې لري (اله) د معبود په معنی سره ده

۱-أَلَهَ يَأْلَهُ دعبد یعبد په معنی یعنې عبادت یې وکړ دلته (اله) د معبود په معنی سره ده انسان دهغه چا عبادت کوي چې دغیبي څواک اود مافوق الاسباب اختیاراتو څښتن وي دلغت او تفسیر له کتابونو څخه معلومېږي چې د (اله) اصل مفهوم په هغه غیبي ذات باندې کېږي چې کارساز،حاجت روا،پناه ورکوونکی اود بشپړواختیاراتوواکمن وي.[1]

۲-الِهَ يأله (اذاتحیّرلان العقول تأله فی عظمته)دغه اصطلاح هلته رایادولی شي چې یوڅوک دچا په لویي اوعظمت کې اریان شي.

۳-اله یأله ای لجأیلجأ:معنی داچې پناه یې ورته وې وړله

۴-الهت الی فلانٍ (ای سکنْت الیه)یعنې دفلاني پروړاندې مې ارام او ډاډ حاصل کړ

۵-الِهَ الفصیل بأمه:یعنې داوښې جونګی خپلې مورپورې کلک ونښت

۶-(لاه یلیه لیهاً اذاحتجب وارتفع)کله چې یوڅوک په پردوکې پټ اود لوړشان څښتن وي[2]

په اسلام کې دحق (اله)مفهوم

دپورتنیومحاورویه نتیجه کې حق (اله)هغه څوک وي چې عبادت یې کېږي اوعبادت کوونکي خالق،رازق مدبراودلوړاقتدارڅښتن وي دحوادثواوستونزوپرمهال ورته خلک پناه وړي او خپل حاجتونه ورڅخه غواړي[3]

همدارنګه ربښتینی (اله) هغه څوک وي چې خلک ورسره مینه محبت لري تعظیم اوعاجزي ورته کوي او ویره ورڅخه لري اوانسان یې پروړاندې سکون اوډاډترلاسه کړي دامن ،پناه،مینې اومحبت،دهیلواوامیدونو،بندګی اوتعظیم مرکزدتولې نړۍ څښتن ټول هغه ته محتاج اوپه مرستې غوښتلو مجبور،له بشري حواسوپټ،دذات په پېژندلوکې یې عقل اریان ،خالق،مالک،رازق، دغیبي علم څښتن بشپړواکمن،کارساز،حاجت روا ،قانون ورکوونکی دعظمت اولو یی اودالوهیت دبشپړوصفاتوڅښتن تل ترتله لامثاله ذات واوسي

---

[1] - مولنا کوهر رحمان(ب ت) توحید اورسنت ص ۱۷۲مکتبه دار العلوم تفهیم القران مردان
[2] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ج ۳۱ص ۴۸۴مکتبة الرسالة بیروت لبنان
[3] - قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ج۱ ص ۱۵ بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالله تعالی پېژندنه

دالله دذات په موضـــوع باندې دبحث نه دمخه پردې خبره پوهېدل ضروري دي چې دالله عزوجل وجود مـادي نه ؛بلکې له مادي نړۍ وراخوا یو حقیقي ذات دی په عام ډول دیوشي دوجود پېژندنې لپاره چې له موږسره چې کوم وســـایل دي هغه حواس دي دکایناتو علم دحواســـو په وســـیله معلومېږي ؛البته دماوراء طبیعت دپېژندنې لپاره حواس کافي نه بلکې په عقل سره پېژندل کېږي.[1]

دماده پالو ســـاینس پوهانو ترټولو لویه غلطي داوه چې هغوی دســـاینس حدود.ونه پېژندل ګومان یې وکړ چې ســـاینس هره مســـئله حل کوي دالله تعالی سپېڅلی ذات له دې خورا ډېر لوړدی چې بشري عقل ورته ورســـېږي اویا یې انســـاني افکاردرک کړي که دانســـان عقل هرڅومره پر مختګ وکړي اودانســـان خیال اوفکرهرڅومره پرمخ ولاړشي دالله تعالی دادراک څخه دهغه صـــلاحیت ډېرلرا‌ومحدوددی دالله ذات خو لا پرېږده بشري عقل دموجوده اشیاءوله کشف څخه هم ناتوانه اوناخبره دی دانسان خپل بدن ورته مجهول او نامعلوم دی.

دالله تعالی دپېژندنې وسایل

لومړی- عقل

لکه څرنګه چې دټولو اســـلامي احکـامو سرچینـه وحی(قران کریم اونبوي ســـنـت)دي په همدې توګه داسلامي عقایدوبنســـټ هم په پورته دووشـیانوایښودل شوی ؛مګرله دې سره سره سلیم عقل دټولواسلامي عقایدو دصحت تائیداوملاتړکوي له همدې کبله الله تعالی عقل ته دخطاب شرافت ورکړاوانسان یې دعقل په سیله په خپلو احکامومامورګرځاوه.[2]

دانســـان دبـدن هریوغړی جلا دنـده لري دعقـل دنـده تـدبراوتفکردی ټول کـاینـات لـه اتوم نه واخله تر لویوکهکشانونواوله حجرې نه بیاتر لویو اجسامو پورې دعقل اوفکر ارت ډګرتشکیلوی قران عظیم الشان دانسان فکردکایناتوارتې نړۍ ته په کتلودغوراوفکرلورته رااړوي اوداسلام دښمنو ملحدوخواکونوپروړاندې دپیغمبرانو داســـتـدلال یـادونـه کوي هغوی داللـه تـعالی دتوحیـد پـه دلایلوکې کاینات وړاندې کول لکه لمر،سپوږ مۍ اوستوري. ابراهیم اوموسی علیهم السلام دوخت دطواغیتواوسرکښانو پروړاندې له همدغه اسلوب څخه کاراخیستی ؤ.

دویم -وحی (اسماء اوصفات)

دالله تعالی په ســـپېڅلو نومونوموږقران عظیم الشـان اونبوي ســـنتوپوه کړي یو.الله اســـم ذات دی اونوریې صفتي نومونه دي دغوته اسماء الحسنی هم وایي هغه چې په نبوي احادیثو ثابت دي اونهه نوي نومونو ته رسېږي (عن ابی هریرة روایة قال لله تسعة وتسعون اسما مئةالا واحدا لایحفظها احد الا دخل الجنةوهو

---

[1] سید سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۱۹دار الکتاب العربي بیروت لبنان
[2] سید سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۲۰دار الکتاب العربي بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

وتريحب الوتر) يعني دالله تعالى نهه نوي نومو نه دي چاچې دغه نومونه حفظ اوپادکړل هغه ارومرو جنتي
دی اوهغه به جنت ته ولاړشي الله تعالى طاق دی اوطاق خوښوي
په دغه مبارک حديث کې د(وتر)څخه مراد توحيددی يعني الله تعالى لا مثاله اوبې ساری ذات دی
چاچې دغه نومونه زده کړل اوخپل ذهن ته يې وسپارل او باور يې پرې وکړ الله به يې جنت ته داخل کړي.

انسان دالهي قدرت بله ستره نښه

دبشري سترو ستونزو دجملې څخه دانسان پېژندنه ده نه يوازې داچې روحاني برخه يې ناخرګنده ده بلکې دفزيالوژيکي اړخ ډېرې برخې يې نا معلومې دي،په نړی کې چې څومره فکري مکتبونه دي دانسان دپرمختګ ،سوکالۍ ،ازادۍ او سرلوړی دعوه کوي ايا کېدای شي درنځوردادرتياؤ دپېژندنې څخه پرته ورته يوه نسخه وليکو له همدې کبله ډېر فکري مکتبونه دانسان په هکله نيمګړې پوهه لري په نتيجه کې يې ټولې هلې ځلې برباد شوي دي.
په دغه برخه کې به موږ په اسلام او نورو فکري مکتبونوکې په پرتليزه توګه پردې بحث وکړو چې انسان څوک دی؟يوازې مادي اړخ لري اوکه روحاني هم ؟ايا انسان بې هدفه او دمادي اسانتياءو دلاسته راوړلو لپاره پيداشوی دی؟ ايا انسان ازاد او خپلواک دی اوکه ترجبر او زور لاندې قرار لري؟راتلونکی به يې څنګه وي،چېرته به درومي،مقام ،حقوق اومسؤليتونه يې کوم دي؟ اوداسې نور...[1]

دانسان دلفظ معنی

انسان دانس څخه دی دملک اوپېري پرخلاف دليدلوړاوياخوېږي معنا مينه اومحبت دی ،دانسان فطرت ټولنيزاواجتماعي دی دحجرات په سورة کې دانساني پرګنوپرمختلفوډلودوېشلومقصديودبل سره پېژندګلوی ښودل شوی الله تعالى فرمايي

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنَّا خَلَقۡنَٰكُم مِّن ذَكَرٖ وَأُنثَىٰ وَجَعَلۡنَٰكُمۡ شُعُوبٗا وَقَبَآئِلَ لِتَعَارَفُوٓاْۚ إِنَّ أَكۡرَمَكُمۡ عِندَ ٱللَّهِ أَتۡقَىٰكُمۡۚ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌ خَبِيرٞ ﴿١٣﴾ ﴾ الحجرات ژباړه:ای خلکو! مونږ تاسې له يوه نارينه او يوې ښځې نه پيدا کړئ او بيامو تاسې قومونه او قبيلې وګر ځولئ ترڅوچې تاسې يوتر بله سره وپيژنئ په حقيقت کښې دالله په نزد له ډول الله په هر څه پوهيدونکی او باخبره دی . تاسې نه تر ټولو زيات عزتمند هغه څوک دی چې په تاسې کښې ترټولو زيات پرهيزګار وي . په باوري
تعارف دانس اومحبت بنسټ دی اوهمدې ته تمدني ژوندويل کېږي[2] اوياخودانسان لفظ له نسيان څخه اخيستل شوی اونسيان هېرولوته وايي دانسانانوپلارادم عليه السلام څخه هم دالله تعالى وعده هېره شوې وه انسان هم ځيني وخت خپل اصل هېروي چې په نتيجه کې ورڅخه لوی څناورجوړشي په جناياتولاس پورې کوي الله تعالى فرمايي﴿ وَلَا تَكُونُواْ كَٱلَّذِينَ نَسُواْ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمۡ أَنفُسَهُمۡۚ أُوْلَٰٓئِكَ هُمُ ٱلۡفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ ﴾

[1] - قرضاوي يوسف (١٣٧١هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات ص ١٧ لجنة الدعوة الاسلامية
[2] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت)لسان العرب ج ١٩مکتبة الرسالة بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

الحشر ژباړه: دهغوکسانو په څیرمه کیږئ چې الله یې هیرکړ :نوالله پر هغوی دهغوی خپل ځانونه هیرکړل همدغه خلک فاسقان دي .
اوسنی مادي وحشي تمدن زموږ ددغې ادعاء څرګنداوروښانه دلیل اودپورته ایات کریمه مصداق دی[1]

انسان داسلامي نړۍ لید په رڼا کې

- ښه صورت اوښه ښایسته مخ،عقل او فکر لري
- ښایسته اخلاق او ځیانده احساسات لري
- له شرافت او کرامت څخه برخمن دی
- سلیم منطق اوفصیحه ژبه لري
- دالله تعالی دبندګۍ لپاره پیداشوی دی
- باهدفه ژوند لري
- په تصادفي ډول نه دی رامینځته شوی
- وجود یې نیمايي ملکوتي او نیمايي مادي دی ماتریالستان یې یوازې مادي بولي
- فطرت یې له الله تعالی سره اشنا دی
- الله تعالی پوهه اودپوهې دتبادلې ځواک ورکړی
- ازاد اود اختیار ښتن دی
- دځمکې او اسمان مخلوقات ورته تابع او دده دخدمت لپاره دي
- دخیراوشردواړه ځواکونه لري
- دالهي وحی امین دی
- له ضعف نه یې وجود پیل شوی درشد اوکمال په لوري درومي
- دځمکې دخلافت او ابادولو لپاره ګومارل شوی
- دالله تعالی په ذکرسره ارام مومي
- دعلم او عمل ظرفیتونه یې نامحدود دي
- له فاني نړۍ نه په تللو ورته دتلپاتې نړۍ دروازه پرانستل کیږي
- په اخروي نړۍ کې یې ژوند تل ترتله دی
- دهغه یوکوچنی عمل هم له مینځه نه ځي ؛بلکې ترمرګه وروسته یې عوض ورکول کیږي
- دښه عمل نتیجه یې ښه اود بد عمل یې بده نتیجه ده
- که ایمان ته لاس رسی پیداکړي دځمکې خلیفه اوامین دی
- مګردډې پرعکس لوی ځناوراو وینه ښبونکی ګرځي

---

[1] - ابن منظورمحمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۸۰۷ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسماني مکتب کې يې مقام له ملايکو هم لوړدی

- په مادي مکتبونوکې له څناورواووحشي ژويو هم بتر حيثيت لري
- بشري حقونه ورته په برخه دي
- انسان کولی شي په مستقيمه توګه له خپل رب سره اړيکه ټينګه کړي اودخپلو ستونزواوحاجتونو دحل غوښتنه ورڅخه وکړي.

که چېرته ونه روزل شي اوترڅارنې لاندې ونه نيول شي او دايمان په رڼا روښانه نه شي دتورې شپې په څېر تياره منجمد اوبې روحه اوله هېڅ انساني فضيلت څخه برخمن نه دی حريص ،ځان پالونکی،جاهل به اوسي

انسان دالحادي نړۍ ليدپه تياروکې

لومړی انسان څناوراوبياپه شادي اوډميليونونوکلونووروسته په انسان بدل شوی انسان دلومړي ځل لپاره په تياره کې دنياته راغلی لومړی انسان وحشي-اوغيرمهذب ؤاووروسته يې بيا پرمختګ کړی دی.همدارنګه يې ماټر يالستي نظريه يوازې مادي پېژني اوله روح څخه انکارکوي اوهم يې دغرايزو اوجنسي تمايلاتوتر سلطې لاندې مجبور بولي ،دغه نظريه مردوده اوپه هېڅ يوعلمي ارزښت تکيه نه لګوي دطب دعلم په پرمختګ سره په دغې نظريې پورې ټول ساينس پوهان اوعلمي شخصيتونه خاندي.

په کايناتوکې يې ځانګړنې

انسان دځمکنيو موجوداتوله جملې څخه نا اشنا مخلوق دی بدني منظم ترکيب اوجوړښت يې سړی حيرانوي د بدن څېرنه يې اوږد عمر په خپل برکې نيسي- دټول بدن په غړوکې يې تخصص ديوشخص لپاره ناشونی کاردی البته دروحاني برخې پېژندنه اوتحليل يې دلوی سمندر حيثيت لري[۱]

په کايناتويې ځانګړنې په لاندې توګه دي

- مقام يې دخليفه ټول کاينات يې دخدمت لپاره پيداشوي دي
- دالله تعالی پروړاندې مکلف مخلوق دمکافاتواو مجازاتوورګنلی شي
- په دوه کټه ګوريومؤمنانواوکافرانوويشل کېږي
- مؤمنان مسؤليت لري چې کافران دالله تعالی واکمنی ته تسليم کړي
- کافران په درې ډوله دي ۱-اهل ذمه ۲-معاهدين ۳-محاربين
- دمسلمان ستره موخه دالله رضا او داخرت برى او دنيايې دوسيلې حيثيت لري او دکافر ستر هدف دنيا ګڼلی شي

[۱] ... (۱۳۹۰) هـ ش اسلام دفطرت دين ،ص ۲۱۸ داصلاح دارالترجمه کابل

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دژويو وېش

موږ کولی شو مکلف اوغير مخلوقات په لاندي برخو ووېشو

لکه حيوانات	لکه انسان	لکه ملايک
غريزه يي	وظيفه يي + غريزه يي	وظيفه يي

په بل عبارت په انسان کې دوه متضاد ميلانات شتون لري کېداى شي چي پرمخ ولاړشي اودانسانيت لوړو پړاوونو ته ورسېږي اويا سقوط وکړي او په حيوانيت کې غرق شي

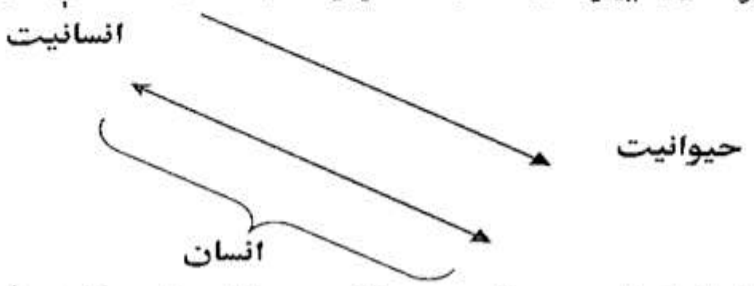

دادانسان انتخاب دی کوم چي کوم يو خانته غوره کوي [1]

دانسان اړتياوې

انسان دري ډوله ضرورتونه لري .فردي .اجتماعي .عالي

۱-شخصي_اړتياوې: مادي اومعنوي دي دانسان مادي ضرورتونه هغه دي چي په فردي توگه په مادي برخه کې ورته انسان اړتيا لري اوهغه په څلوروکټه گوريوووېشل کېږي:

۱:مايعات ۲:جامدات ۳: گازات ۴:جنس

۲-معنوي اړتياوې: له خپل ځان سره اړيکه (لوړشخصيت درلودل) له خپل خالق سره اړيکه اوله خلکوسره اړيکه.

۳-اجتماعي اړتياوې: کورني اړيکي،مکتب،مدرسه،پوهنتون،قانون اوعدالت ،امنيت،سياست اواقتصاد.

۴-عالي او عقلي اړتياوې: له کوم ځايه راغلی يم؟چېرته به ځم؟دنياد څه په خاطر ده؟ پاى به يې څه وي؟چا پيداکړی يم؟دغو پوښتنوته ايمان مثبت ځواب ويلی شي اوبس؛ ځکه چي دايمان په نتيجه کې انسان:د روحي ارامتيا څخه برخمن گرځي.دژوند هدف پېژني.دخپل مسير (اخرت)اودژونددسفرپه پېژندلوبريالی کېږي

[1] معيني جيم(ا ب ت) اشنايي بافرهنگ اسلامي ص۳۳ تهران ايران

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانسان مسئوليتونه

انسان ګڼ مسؤليتونه لري موږ ورته په لا ندې توګه کتنه کوو

۱-دالله تعالى پروړاندې

هغه سپېڅلى ذات چې دانسان دنېک بختى ټول مادي اومعنوي وسايل يې ورته برابرکړي دي .دغه مسؤليت دوو برخوته وېشل کېږي :

- دالله تعالى علمي اواګاهانه پېژندنه .
- دهغه جل جلاله بندګي،د اوامرواطاعت اوله نواهيوڅخه يې ځان ساتل .

۲-دخپل ځان پروړاندې

- جسمي مسؤليتونه : دجسم پاکه تغذيه ، پاک ساتل ، له رنځونو وقايه اومعالجه ده .
- روحـاني اومعنوي مســؤليـت : دغـه ډېره درنـه ذمه واري ده .که چېرته په دې کې نيمګړتيا رامنځته

شي روح پـه رنځ اخته کېږي اوانســـان پـه ځنـاوربـدلون مومي . پـه ټولنـه کې دظـالـمـانو اوجنـايت کارانوشتون دانسان دروحـانيت دمړينې له امله دی

۳-دټولنې پر وړانـدې: انســان ټولنيزمخلوق دی ،پـه يوازې توګه ژوند نه شي ترسره کولی کورنی دټولنې لومړی يونټ تشــکيلوي .دکورنۍ دشــتون نه پرته به دانســـان وجود ممکن نه وي اوکه وي ،نوهغه به دځناوروپه څېروي. ټولنيزمسؤليتونه په دوو برخووېشل شوي دي

- کورنۍ پورې اړوند : لکه دموراوپلار ،مېرمن ،اولاداودنوروخپلوانوپروړاندې
- دټولنې دنوروانسانانواودنظام پروړاندې:چې په بشپړ تفصيل سره زموږ ديني لارښوونې ورڅخه ډکې دي .پردې اساس که چېرې موږ دالهي ارزښـتـاکه مادي اومعنوي نعمتونو درناوی ونه کړو ژوند به مو پوچ اوبې ارزښته وي اوهېڅکله به دانسانيت د سترمقام درشل ته ونه رسېږو

دانسان دتخليق موخه

دانسـان جوړښـت اوبنه دالله تعالى دقدرت دسترونښانودجملې څخه ده هېڅکه نه شي کېدای چې دغه ســترمخلوق دې بې هدفه اوعبث پيداشــوي اوسي الله تعالى دانســان تخليق مقصــدپه خپل ســپېڅلي پيغام کې په ګوته کړی دی هلته چې فرمايي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ ٱلْجِنَّ وَٱلْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ الذاريات ٥٦

ژباړه:ماپېريان او انسانان له دې پرته دبل څه کارلپاره ندي پيدا کړي چې هغوی زما بندګي وکړي

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اسلام کې دبنده ګۍ حس يوازې دعبادت خانې په ګوټ کې ناسته نه ؛بلکې په ټول ژوندکې له خپلې خپل سرى نه لاس اخيستل اوپه بشپړه توګه خپل ځان الله جل جلاله ته سپارل دي دالهي لارښوونوپه رڼاکې دټول ژوندتنظيمولوته عبادت ويل کېږي.[۱]

دنيا دوسيلې په حيث: هرکله چې دنياداخرت اوداالله تعالى درضاءدحصول ذريعه جوړه شي ؛نوبهترين شى دى دنيا اواخرت کې بشريت ته سوکالي اوکاميابي راوړي؛ مګر کله چې هدف جوړه شي فتنه ورته ويل شوېده

دنيا دهدف په توګه: داسلامي شريعت په اصطلاح کې دنيا اندک ،ټيټ اوپست ته ويل کېږي هرکله چې دنيادهدف په توګه غوره شي انسان له ذلت او بدبختۍ سره مخامخ کېږي پرهمدغه اساس قراني څرګندو لارښوونودنيادمحبت څخه منعه فرمايلې ده[۲]

دهدف په توګه دانتخاب پايلې: دزرګونوانسانانوقتل،دښارونو ورانول دجګړواوربلول دانسانانواوملتونوخرڅول،چوراوچپاول دمخدراتوانتشارداخلاقي فساداودبلابلورنځونوخپرېدادنيادمينې اومحبت له امله دي

دانسانانودوډلونه: قران عظيم الشان يې مورته څرګندوي چې هرکله انسان درشداوبلوغ پړاوته ورسېږي په خپل اختياراوارادې سره په دووډلووېشل کېږي يوه ګمراه اوبل په سمه لارروان اويابه بل عبارت مؤمن اوکافرقران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي:﴿ إِنَّا هَدَيْنَٰهُ ٱلسَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴾ [۳] الإنسان: ژباړه:مونږهغه ته لاره وښودله ،يابه شکرکوونکې شي اويا کفرکوونکى.[۳]

۱- جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۵ بيروت لبنان

۲- جربشه على(ب ت)حرمات لاحقوق دمام المملكة العربية السعودية

۳- عثمان رأفت (۱۹۹۱م) الحقوق والواجبات في العلاقات الدولية فى الاسلام ص ۱۰۲ دارالضياء القاهره مصر

(...).com: The Digital Library

دريم څپرکی

طبيعت اوکاينات

پيليزه

دنيوي پوهان دنيوتين اودکارت په نظرياتو متکي وو.کاينات اوفضايي ساکنه.بې دشلمې پېړى ترپيله ساينس پوهان دنيوتين اودکارت په نظرياتو متکي وو.کاينات اوفضايي ساکنه.بې نهايته اوازلي ګڼله.باوريې درلودچې دمادې خپرې ذرې له ازله په فضاکې دتکامل په حال کې دي دهمدغو ناسمونظرياتوپه نتيجه کې ماترياليستانو ماده پرشعورمقدمه وګڼله؛مګردکايناتودقيق نظام ماده پال وګړي دېته اړکړي دي،چې دکايناتوپه سترځواک اعتراف وکړي.دوى دغه سترځواک دطبيعت په نوم يادوي.کله چې له دوى څخه دکايناتو داسراروپه هکله پوښتنه وشي؛نواريان ولاړوي اووايي طبيعت پيداکړي يودکارل مارکس اوانګلز په څېراشخاص چې ساينس پوهان هم نه ؤ،دغه نظريات يې دخپلې مدعااثبات لپاره په کارول اوباوري ول،چې دغه کاينات هېڅ خالق نه لري ماده پخپله ازلي اوابدي ده.دکايناتوشتون يې تصادفي باله اوويل به يې،چې موږ طبيعت پيداکړي يو.له هېڅ نه پيدايو،ژوندموبې هدفه اودهېڅ په لوري درومو..[١]

لومړی بحث

دطبيعت حقيقت

اوس پوښتنه داده چې بنه نوطبيعت څه شي دى؟طبيعت همدغه خومحسوسه نړۍ ده؛لکه لمر،سپوږمۍ،ستوري،ونې،کاڼي،بوټي،هواګانې،حيوانات اوبه،سمندرونه اوداسې نور...ماده پال وګړي پردې باوري دي چې انسان دکېمياوي تعاملاتوپه نتيجه کې منځته راغلى دى اودغه تعاملات په تصادفي ډول پخپله سرته رسېدلي دي.[٢]

دطبيعت اوانسان مقايسه

طبيعت خوله محسوسوکايناتوڅخه عبارت دى،دماترياليستانومعبوددطبيعت نه عقل ،نه اراده،نه پوهه اونه علم لري انسان عقل اوپوهه لري؛انسان اراده لري؛طبيعت اراده نه لري.انسان غوږونه لري؛طبيعت غوږونه نه لري .انسان سترګې لري؛طبيعت سترګې نه لري انسان احساسات لري؛مګرطبيعت احساس نه لري[٣]

طبيعت دانسان په خدمت کې

ساينس پوهان طبيعت دخلوروشيانو څخه جوړبولي:اوبه ، هوا، خاوره،چې نباتات ورڅخه راتوکېږي.اور(چې انسان يې دتودوخې لپاره په کارراولي)الله تعالى طبيعت انسان ته تابع ګرځولى دى حقيقت دادى چې دملحدينواوماده پالو زړونه ړانده دي،ايا عقل ته داخبره دمنلو وړده چې کايناتو نه دې

١ [illegible] دد تهران ايران

٢ [illegible] ١٣٩٣ المكتبة العصريه صيدا بيروت لبنان

٣ [illegible] ١٢٩٢ المكتبة العصريه صيدا بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ړنداوکوڼ طبیعت شتون ورکړي؟هېڅ یوعاقل انسان ته دغسې بې ځایه له خرافاتو ډکې افسانې دقبول وړنه دي[1]

پرهمدې اساس ماتریالستان له جاهلوبت پالوبتردي؛ځکه چې دوی دمادې هرې ذرې ته دالوهیت مقام ورکوي.لمر،سپوږمی،ستورې،ځمکه،معدنونه،نباتات اوحیوانات دانسان دګټې لپاره پیداکړی شوي دي

قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿ أَلَمْ تَرَوْا۟ أَنَّ ٱللَّهَ سَخَّرَ لَكُم مَّا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ وَأَسْبَغَ عَلَيْكُمْ نِعَمَهُۥ ظَٰهِرَةً وَبَاطِنَةً ۗ وَمِنَ ٱلنَّاسِ مَن يُجَٰدِلُ فِى ٱللَّهِ بِغَيْرِ عِلْمٍ وَلَا هُدًى وَلَا كِتَٰبٍ مُّنِيرٍ ﴿٢٠﴾لقمان: ژباړه:ایا تاسې نه وینئ چې الله تعالی داسمانونواوځمکې شیان ستاسې له پاره مسخرکړي دي اوخپل ښکاره اوپټ نعمتونه یې پرتاسې تمام کړي دي؟خوحال دادی چې له انسانانوځخه ځینې خلک دي چې دالله په باب شخړې کوي:بې له دې چط له هغوی سره څه علم وي،یا هدایت یاکوم روښنایي ښودونکی کتاب.

درامنځته کېدو لاملونه یې

ددغه ناسم فکردرامنځته کېدوعوامل اواسباب چې په اروپایي ټولنه کې یې دالحاد اولادینه مسلک په خپرېداکې مرسته وکړه مهم یې په لاندې توګه دي :

- دکلیسادديني رهبرانوظلم اوددين تحريف اوبدلون.
- په غیرمعقول شکل خپل فکرپه خلکوتحمیلول اوورته دیني رنګ ورکول .
- خلکوته ګناهونه بخښل اوورته دجنت ټکسونه لیکل.
- په مسیحیت کې بت پالنه اوشرک رانوتل
- دکلیسااوعصري پوهانوترمنځ ټکر
- شهوت پالنه اوله دیني قیودوڅخه پرته ژوندسره دخلکومینه[2]

نړۍ دالحادي تصورپه تیاروکې

الحادي نړۍ لیدماده پرستانه تصوردی،چې دالله جل جلاله وجود نفی کوي اوژوندبې هدفه ګڼي .ژوندتردنیا پورې محدودګڼي اوانسان غیرمسؤل بولي،دغه طرزفکردنړۍ وجوددتصادف پربنسټ ګڼي لناه داچې دماتریالېزم فلسفه داده،چې له هېڅ نه پیدایم ژوندمې پوچ اوبې هدفه اودهېڅ په لوري ځم؛ نوژوند=هیچ=پوچ = هېڅ

کاینات اونوی ساینس:په شلمه پېړۍ کې بشریت دیوه سترعلمي بدلون شاهدؤدځمکې،فضاء اوانسان په اړه ژورې څېړنې وشوې،چې تردې وړاندې یې چاتصورهم نه شوکولی.دهغودجملې څخه یوه دبیګ بینګ(BigBAng په نامه یاده شوه،بله دعالم دسریع اومسلسل پراخېدوپه اړه اودریېمه یې دبلیک هول په

---

[1] -همدغه ماخذ ،ص ۹۵

[2] -الجزایري جابر ابوبکر (۲۰۰۱م) عقیدة المؤمن ، ص۱۳.دارالسلام للطباعة للنشر والتوزیع القاهره مصر

Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

ketabton.com: The Digital Library

نوم يادېږي داسې لوی ستوري ومونډل شول چې دجاذبې قوه يې دومره زياته وه چې نوررڅخه نشي-وتلی دلومړی نظريې په باب اوسني ساينس پوهان وايي چې دغه عالم دستري چاودني په ترڅ کې راپيداشوی،اسمانونه اوځمکه سره نښتي اويوه وره کتله وه،چې لويه چاودنه وشوه بيا وروسته عناصراومرکبات پيداشوه دغه نظريه پرتخمينونولاړه نه ده ددې لپاره په (۲۰۰۱م) کال داروپادږ محققين راغونډشول اوپه فرانسه کې يې دهمدغې نظريې پربنسټ ديوعملي تجربې کارپيل کړپه يوه تونل کې چې نيږدې دېرش کيلومتره ؤداسې نسبي شرايط برابرکړل چې دبيګ بينګ(BigBAng) هغې چاودنې ته ورته چاودنه ترسره کړي دماده پالو اوکمونستانونظرياتواوافکاروته يې په رسمي توګه دپای ټکی کېښود[۱]

دسترانفجاردنظريې تاريخچه

دسترانفجاردنظريې دکشف افتخارساينس پوهان ښاغلي ا دوان هبل امريکايي ساينس پوه ته بخښي هغه په خپل مجهزتلسکوب سره دکايناتوانبساط په ثبوت ورساوه؛البته زيات بريالي مشاهدات په (۱۹۹۲م) کال دناسادسټلايټ په وسيله امريکايي ساينس پوهانو ديوګروپ په وسيله سرته ورسول.ددغومشاهداتونه وروسته ټولوساينس پوهانو په بشپړاتفاق سره دغه نظريه ومنله اونړۍ والورسنيوراواخيسته[۲]

کاينات اوقران کريم

قران عظيم الشان دعالم دپيدايښت په اړه فرمايي ﴿ أَوَلَمْ يَرَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَنَّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ كَانَتَا رَتْقًا فَفَتَقْنَاهُمَا وَجَعَلْنَا مِنَ الْمَاءِ كُلَّ شَيْءٍ حَيٍّ أَفَلَا يُؤْمِنُونَ ﴿٣٠﴾ ﴾ الأنبياء

ژباړه:اياهغه کسان چې(دپيغمبردخبرې له منلونه يې)انکارکړی دی؛غورنه کوي چې دغه ټول اسمانونه اوځمکه يوله بله سره نښتي وو،بيامووړدوی دواړه بيل کړل.اوله اوبو نه مو هرژوندی شی پيداکړواياهغوی(زموږ دغه خلاقيت)نه مني؟

دسترانفجاردنظريې کشف اوپورتني ايات داسلامي اوغيراسلامي ساينس پوهانوپام ځان ته راواړولواوسني محققين اوساينس پوهان دکايناتوپه هکله هماغه څه وايي چې څوارلس پېړی مخکې قران عظيم الشان ويلي دي له سترانفجارنه وروسته ددرې دقيقو په جريان کې هايدروجن اوهيليم دعناصرولويه برخه جوړه کړه .داځکه چې نن ټول ستوري اولمردهمدغودوغازونودهستوي تعاملاتو په نتيجه کې خلېږي؛البته دسترانفجارنه لرووروسته بشپړه فضا تشکيل شوه هغه مهال کهکشانونه،ستوري،سيارې،سپوږمکی اوهېڅ يوه سماوي کتله نه وه ټول عناصرچې زيات مقداريې هايدروجن دګازي کتلو په بڼه ؤقران عظيم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ ثُمَّ اسْتَوَىٰ إِلَى السَّمَاءِ وَهِيَ دُخَانٌ فَقَالَ لَهَا وَلِلْأَرْضِ ائْتِيَا طَوْعًا أَوْ كَرْهًا قَالَتَا أَتَيْنَا طَائِعِينَ ﴿١١﴾ ﴾ فصلت ژباړه:بيا هغه

۱ ... (۱۳۹۰ه) ... او قران علمي اعجاز ص ۱۱ دميثاق ايثار خپرندويه اداره
۲ ... (۲۰۰۱م) ... ص ۱۰ دارالسلام للطباعة للنشر والتوزيع القاهره مصر

(c) ketabton.com: The Digital Library

اسمانو خواته متوجه شوچې په هغه وخت کې محضې لوګی ؤهغه اسمان او ځمکې ته وويل (منځته شئ،که تاسې وغواړئ اوکه ونه غواړئ دواړو وويل موږرامنځ ته شودفرمان منونکو په توګه دغې نظريې ځرګندونه چې کاينات ساکن نه؛بلکې دپراختياپه حال کې دي يو لوی انقلاب رامنځته ړهمدغې فلسفي نظريې دقران عظيم الشان سره مطابقت درلود هلته چې فرمايي ﴿ وَٱلسَّمَآءَ بَنَيۡنَٰهَا بِأَيۡيْدٍ إِنَّا لَمُوسِعُونَ ﴾الذاريات :ژباړه :اواسمان موږ په خپل قدرت سره جوړ کړی دی او موږ ددې پراخه کوونکي و. امريکايې نامتوساينس پوه اډوان هبل دخپل مجهزتلسکوپ په وسيله خپل معلومات اعلان کړل اوهغه اچې کاينات دپراختياپه حال کې دي هغه يوه شپه چې اسمان صاف ؤپه خپل مجهزتلسکوپ سره دکهکشانونونندارہ وکړه ګوري چې کهکشانونه يوله بل نه فاصله نيسي همدغه چټک انبساط دفراردقوې په حيث دکايناتو دلغزش مخه نيولې ده،که نه تراوسه به د کايناتوجاذبې قوې اوهستوي قوې په کې سقوط کړی وای قران عظيم الشان فرمايي﴿ وَٱلسَّمَآءَ رَفَعَهَا وَوَضَعَ ٱلۡمِيزَانَ ﴿٧﴾ ﴾الرحمن: ژباړه :اسمان يې اوچت کړاوتله يې کېښودله.[1]

دتصادف دنظريې درد دلايل

دلته موږ دکائناتودقيق تنظيم په باره کې چې دتصادف دنظريې له منځه وړونکي دي يوڅو مثالونه وړاندې کوو:

۱:دکايناتومنظم نظام دتصادف نظريه ردوي هېڅکله کېدای نشي– چې په تصادفي ډول په کايناتوکې ددومره کېمياوي عناصرودجملې څخه دې داوبودجوړښت لپاره دوه اتومه هايدروجن اويواتوم اکسيجن انتخاب اوپخپله دې سره يوځای شي .

۲:پروتين دژونديو حجراتواساسي مرکب اوله پنځوعناصرويې جوړښت موندلی دی،کاربن،هايدروجن،نايتروجن،اکسيجن اوګوګړ.پروتين کېمياوي توکی دی چې ژونديه کې شتون نه لري ؛مګردغه دغيبي ذات دتدبير نتيجه ده چې له مړو موادوڅخه يې ژوندی موجودجوړکړ،چې عقل ورته اريانېږي[2]

۳:دهرنبات اوحيوان جلاجنيتکي جوړښت په علمي توګه دتصادف نظريه ردوي

۴ :پوستکی د بدن دفاعي ځواک او معده په نړی کې ستره کارخانه او مغزستر ټيليفوني سنترال دی،چې سل زره مليونه عصبي تارونه ورته راغلي دي. داکارناڅاپه اودتصادف پر اساس نه شي کېدای[3]

۵:که دلمرشعاع داوس په نسبت دنيمايي په اندازه وای ؛نودځمکې هرڅه به کنګل اوکه زياتې وای دځمکې هرڅه به ايره شوي وای.

---

[1] - فيض خليل الله(ب ت) ساينس جديد وقران ازخلقت تاعدم کاينات ص ۳۰ مؤسسه انتشارات خاور

[2] - عابدنجيب الله (۱۹۹۴م)کاينات له تحت الثرى نه تر عرشه ص ۳۰دار الکتب چاپخای پشاور

[3] - معيني جيم(ب ت) اشنايي بافرهنګ اسلامي ص۸۶ تهران ايران

ketabton.com: The Digital Library

اکسیجن ... وای نوپه یوي برېښنـايي جتمکې سره به ټول ځنګلونه سوځېدل. د ۲۱ پرخای ۵۰ ... که په هواکې داکسیجن سلنه
۶:که په هواکې داکسیجن سلنه د ۲۱ پرخای ۵۰ وای نوپه یوي برېښنـايي جتمکې سره به ټول ځنګلونه سوځېدل.

۷:که اوبه تبخیرکېدای اوفرارېې کولی اوله هوانه سپکې وای؛ ژوندبه له سره شتون نه درلود[1]
۸:که چېرې داتوم الکترونونه له پروتونونو سره پیوست وای ؛ نو دځمکې کره به دیوې هګۍ په اندازه وای.
۹:که عناصرویوتربله سره پیوستون نه کولی؛نونه به خاوره وه ،نه به اوبه وې نه ونې اوبو تې نه حیوانات
۱۰.که دځمکې محوري حرکت په شپه اوورځ کې څلېرویشت ساعته نه یازیات اویاکم وای ژوندبه ممکن نه ؤ.
۱۱:که دفضـاء لوړوالې له اوسـنۍ اندازې څخه ټیټ وای؛نودملیونونو په شـمېرکې هغه شـهابونه چې په خارجي هواکې له منځه ځي،یوه برخه به یې دځمکې له کرې سره ټکرکېدای اودسـوځېدوړځیزونه به یې لمبه کول.
۱۲:که لمرخپلې نیمايي هغه شعاع چې لرې یې ،له لاسه ورکړې موربه ټول له یخه کنګل (منجمد) شو
۱۳:که شپه لس ځلې له خپلې اوسنۍاندازې نه اوږده وای؛نوداوړې سره لمربه دځمکې دمخ ټول نباتات سوځول اودشپې له خوابه ټول نباتات کنګل (منجمد) کېدل.
۱۴:که دسمندرونواوبه خوږې وای،ټوله نړۍبه بدبويي په سراخیستې وه اودځمکې پرمخ به ژوندممکن نه ؤ؛څکه همدغه ددریابونومالګه ده چې داوبودخرابېدواوبدبويي مخه نیسي-اوکه کلورین له سودیم سره نه یوځای کېدلی مالګه به منځ ته نه وه راغلې اوکه مالګه نه وای ژوندبه نه ؤ.
۱۵:که ځمکه دعطاردکرې غوندې وای،چې یوازې یوطرف یې لمرته دی؛نو هېڅا ژوندنه شوکولی.
۱۶:که چېرته ځمکه دلمرپه اندازه لویه وای،دجاذبې قوه (۱۵۰) برابره لوړېده په دغه صـورت کې بیاپه ځمکه کې په هېڅ صورت دژوندشرایط نه برابرېدل.
۱۷:که چېرې په اوبوکې اکسیجن نه وای ټول بحري حیوانات به تس نس شوي وای[3]
۱۸:که چېرې نباتاتوکاربن ډای اکسایدنه اخستلی اوپه اکسیجن یې نه بدلولی ؛نوټوله فضابه ککړه شوې وای

دویم بحث

دایمان ارکان

رکن دیوشي قوي اومضـبوط لوري ته ویل کېږي چې دیوشي وجودورپورې مربوط وي ،چې په نشت سره یې هغه شـی نشـت وګڼل شي .اسـلامي عقـایـدڅلوروبـرخوتـه شـاملېږي چې له

... (۱۹۸۴م) ... الاسلام ص ۱۱۷ مؤسسة الرسالة بيروت لبنان
... (۱۹۸۸م) العقائد الاسلامية ص ۲۲ دار الكتاب العربي بيروت لبنان
... (۱۹۹۰م) ... العقائد. الاتحادالعالمي للمنظمات الطلابية ص ۲۳.دارالقران الكريم للعناية ونشره

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهیاتو،نبواتو،روحانیاتواوسمعیاتوڅخه عبارت دي دالهیاتوپه برخه کې دالله تعالی دذات،صفاتو،نومونواوافعالواودنبواتوپه برخه کې دپیغمبرانو،ددوی له صفاتو،پاکوالي،اړتیاوو،دندو،کرامت،معجزواواسماني کتابونوڅخه یادونه کیږي اودروحانیاتوپه برخه کې غیرمادي مخلوقات؛ لکه ملایکې،پېریان اوروح اودسمعیاتوپه برخه کې د برزخ،اخروي ژوند،دقبرحالاتو،دقیامت علامو،بیا ځلي ژوند ،حساب، سزا،جنت او دوزخ په هکله بحث کیږي دایمان ارکان په لاندې شکل کې ښودل کیږي:

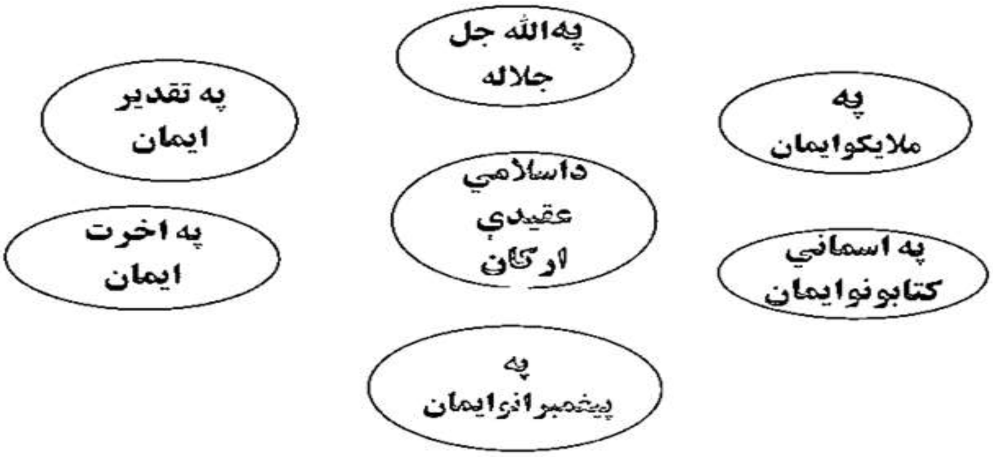

ایمان ډېرلوی نعمت دی دالله تعالی پروړاندې عزتمندانسان مؤمن مسلمان دی دخلکودرجات اومراتب هم دایمان دقوت اوکمزورتیاپربنسټ دي همدارنګه دایمان په عظمت اولوړتیاهغه څوک پوهیږي چې داخرت په ورځ ایمان ولري ؛نوپه همدې اساس یوه ذره ایمان ددنیااومافیهاڅخه غوره دی داځکه چې یوڅوک دذرې په اندازه ایمان څخه برخمن وي که هرڅومره ګناهونه یې کړي وي دتل لپاره به په دوزخ کې ونه اوسي ؛نوپرهمدې اساس یوڅوک چې دایمان اومؤمن په فضلیت پوه شي هڅه به یې داوي چې دایمان په زده کړه اوپه نېک عمل اوپه حق دصبراوتوصیې اودایمان له ښېګڼونوسره په مذاکرې اوناستې پاستې لاس پورې کړي عبدالله بن رواحه رضي الله عنه به چې درسول الله مبارک داصحابوکراموسره مخامخ شو،ورته ویل به یې (تعال نؤمن ساعة) یعني راشه یوڅه وخت دایمان مذاکره وکړو

دایمان مثال دتخم دی چې تخم نه وي دفصل شتون له امکانه وتلې خبره ده دایمان نه پرته اسلام شتون نه پیداکوي چې تخم هرڅومره اصیل وي بوټي به په هماغه اندازه پیاوړي اوښېرازه وي همدارنګه دایمان مثال دتاداؤدی اوس مهال په تعمیراتوکي دتاداؤپوخوالي ته ستراهمیت ورکول کیږي نوموړه م دخپل ملت ایماني تربیې اوجوړونې ته بایدزیاته پاملرنه وکړو.

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دايمان پېژندنه

لغوي معنى لري ۱-دزړه باوراوتصديق ۲-دامن ايمان دمصدر صيغه اود(ا،م،ن)له توروخخه جوړشوى اودوه مفهومه لري اوحفاظت په معنى، ايمان دبنده کره وره دي پردي اساس هرچاچې په مؤمن به شيا نو(په الله جل جلا له ، ملايکو ، اســماني کتا بونو ، پيغمبرانو ، داخرت پــه ورځ او دخيراو شر په تقد ير)ايمان راؤړخپل ځان بي دکفر ،بي ديني اودالله تعالى دغوسي اوغضب څخه په امن وگرځاؤهمدارنگه يې خپله وينه مال اوځان هم محفوظ وگرزول له همدې امله مؤمنان يودبل په حفاظت اوساتنه کې دي ،مؤمن دالله تعالى صفتي نوم هم دى معنــايې دادى چې له خپلوبندگانو سره خپلې ژمنى رېښــتينى گرزوي اوپه اخرت کې له عذابه نجات ورپه برخه کوي ،په توحيد او رسالت باندې داقراراو تصديق نوم ايمان دى په همدې سره سړى داسلام په دايره کې داخلېږي.

اصطلاحي پېژندنه يې

ايمان داچې يوشــخص اقرار او تصــديق ولري چې دلته يو لوى ذات شــته چې له هر عيب نه ســپېڅلى اودټولوکايناتوخالق مالک حاکم باداراوســاتندوى دى ،اهل ســنت والجماعت دايمان په تعريف کې گڼ اراء او نظريات لري چې مو ږ ورته په لا ندې توگه کتنه کوو

لو مړۍ ډله محدثين اوجمهورفقهاء

لکه امام مالک ، شــافعى ، احمد بن حنبل ، امام بخاري داؤد ظا هري او امام اوزاعي يې له درې شــيانو مرکب بو لي

۱:دشهادت دکلمې اقراراواعلان چې داپه حقيقت کې داسلامى شريعت دمنلو اوعمل اظهاردى په دې سره دغه شــخص داسلامي ټولنې غړى گرزي او ټول حقوق ور په برخه کيږي يوچابه چې په اسلام کې ځان شاملولو :نورسول الله صلى الله عليه وسلم به دشهادت دکلمې داعلان امرورته کاوه

۲:دزړه تصديق:کچيرې يوڅوک دشهادت په کلمه اقراروکړي :مگر په زړه کې يې تصديق نه وي اعتقادى منا فق گڼل کيږي دتل لپاره به په دوزخ کې وي

۳:عمل:کامل ايمان په عمل سره تحقق مومى ايمان قوي کيږي په طاعت سره اوکمزورى کيږي په معصيت سره مثال يې دونې ده که چيرې ونه يوازې رېښــې ولري نه ښــاخونه نه يې پاڼې اونه يې ميوه وي په دغه صورت کې به رېښې وچې اوله مينځه ولاړې شي

دويمه ډله : حنفي فقهاء

دحنفي فقها ؤ په نېزد ايمان عبارت دى له: ۱:د زړه تصــديق ۲-په ژبه اقرار، عمل دايمان اســاس نه :بلکې فرعه او شاخ يې تشکيلوي

په ايمان کې دخلکو يوپربل فضيلت

خلک په ايمان کې يو پربل ددوو وجوهاتوله امله فضيلت لري

۱- دعلم له حيثه:دهرچاچې علم زيات وي په هماغه اندول به يې ايمان مضبوط او پياوړى وي

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دعمل له پلوه:دهرچاچې عمل غوره وي ايمان به يې هم مضبوط اوقوي وي

دايمان په تعريف کې دجلاجلاويناؤحقيقت

شيخ الاسلام امام تقی الدين ابن تيميه رحمة الله عليه داهل السنة والجماعة خپل مينځی اختلاف په ځينې اموروکې لفظی بولي نه حقيقي ددوی ترمينځ دنظرياتوبېلتون په حقيقت کې دايمان په نوعيت پو رې تړلې دی چې يوېې کامل او بل يې نيمګړی او يا په بل عبارت هغه ايمان چې سړې ته داورله ننوتلوځخه نجات ورکوي او بل هغه چې سړي ته په اورکې دتل ترتله پا تې کيدوځخه خلاصـون ورپه برخه کوي احنا فوله هغه ايمان څخه بحث کړی دی چې يو شـخص له تل تر تله په اورکې داوسـېدو څخه ژغوري ځکه چې ددوی په وخت کې معتزله ګمراه ډله اوسېد له هغوی دګناه مرتکب کافر باله ددوی پر خلا ف يې عمل له ايمان څخه جلا وګڼه ،هم دارازدمحد ثينو په وخت کې مر جئه ګمراه ډله او سـېد له دوی ايمان يوازې تصـديق باله او عمل يې مهم نه ګڼلوددوی پر خلا ف يې له کامل ايمان څخه بحث وکړاودايې څرګنده کړه چې په تش ايمان نجات نه ترلاسه کيږ ي ؛بلکې عمل ته هم ضرورت شته. دايمان په رڼا کی عمل کول سړ ی اورته له ننوتلو څخه ژغوري .

داسلام لغوی معنی

په لغت کې اسـلام ډېرې معنی ګانې لري دهغه له جملې څخه : غاړه ايښـودل . انقياد، تسـليمی ، په امنيت اوسلامتی کې داخلېدل.

په شرعی اصطلاح کې

داسـلام معنی دالله تعالی اوفرمان بر داري ده خپل ځان الله تعالی ته سـپارل اسـلام دی په همدې توګه له خپلې خپلسرۍ اوخپلواکۍ څخه لا س اخيسـتل دالله تعالی بادشاهۍ اوحکمرانی ته دسرټيټو لو اوخپلې ټولې معاملې اوچارې الهي لارښـوونو ته دسپارلو معنی اسلام دی الهي لارښـوونو ته دځان سپارلو اوځان حواله کولو مطلب دادی الله تعالی جل جلاله چې دخپل کتاب قران مجيد اوخپل وروسـتي پيغمبر محمد صلی الله عليه وسـلم په وسـيله چې کومې لارښوونې رالستولې هغه له ولې ؟اوځنګه ؟پرته منل اوډژوند په ټولوچارو اومعا ملاتوکې يوازې دقران عظيم الشـان اونبو ي سـنتو پيروی اواطاعت کول دي له همدې امله خپل ژوند الله تعالی ته سـپارل اسـلام دی ؛مګرددې پرعکس دخپل پلار نيکه درسم اورواج. دخپل عقل اويادکفر ي نړۍ وال بهير سره په ځان برابرولو په دې توګه چې په اقتصـادي برخه کې سودی تګلاره خپله شي په اخلاقي برخـه کې بربنډ تيا ، موسـيقي اوبې حيايي ترويج اوداســلام جنايي قانون اوحدو دمعطل اواسـلام يوازې دجومات په محدوده کې محصـورپا تې شي په دغه ټولو صـورتو نو کې دغه کار اسلام نه ؛بلکې بې ديني ګڼلی کېږي .

داسلام حقيقت

له اتوم نه نيولې ترلويو کهـشـانونو پورې ،په لمر سـپوږمی ځمکې ، سـتورو حيواناتو . نباتاتو مايعاتو اوپه ټولو شـيانو دالله تعالی دتکوينې نظام واکمنې ده دېته الهي سـنن وايي چې سـاينس يې په فورمولونو سره تشريح کوي لکه دځمکې حرکت . دبارانونو اوريـنـت دعناصرو يو تربله ترکيب دانسـان په بدن کې دزړه

(c) ketabton.com: The Digital Library

کولمو ، مغز ، ځيگر ، گوردو اوبدن دنورو اندامونو دندي اوخوځښتونه دغه ټول تکويني نظام دی په تکويني لحاظ ټول کاينات دالهي امر تابع ،منقا د اومسلمان دي قران عظيم الشان دغه مطلب داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ ﴾ آل عمران.ژباړه :په داسې حال کې چې د اسمانونو او ځمکې ټول شيان خوښ وي که ناخوښ يوازې د الله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) دي او د هماغه جل جلاله لوري ته د ټولو ورگرځېدل دي.

دانسان غيرارادي برخه لکه دزړه ، کولمو ، ځيگراوکولموحرکت دالله تعالی دتکويني نظام ترپوښښ لاندي ده په دې کې معمولي تغيرڅرنګه دپای ته رسېدو لامل گرزي ؛ مگرارادي برخه يې اوهغه داچې څرنگه فکر اوعقيده ولري ، له خلکو سره څرنگه چلند وکړي ، دڅوند اقتصادي ، سياسي ، اخلاقي اجتماعي له مور ، پلار ، مېرمن ، اولا دخپلوانو اونوروخلکو سره اړيکې جگړه اوسوله اودنورومِلتو نو سره اړيکې اوروابط څنگه تنظيم کړي ؟دڅوند ددغې بر خې دتنظيم لپاره الله تعالی پيغمبر ان رالېږلي اوخپل اسماني پيغامونه يې پرې نازل کړي دي په دغه لړکې دپيغمبرانو سردار خاتم النبين محمد صلی الله عليه وسلم يې ترقيامته په نړی وال رسالت سره ماموروگرزاوه اوخپل وروستی اسماني پيغام قران عظيم الشان يې پرې نازل کړ ترڅو په اختياري ډول ملتونه رهبری کړي اوديونړی وال تمدن داساس ډېره کښېږدي ؛نوپه دنيااواخرت کې به برياليي وگرزي؛مگر ددې پرعکس به له خسران اوزيان سره مخامخ شي چې دېته تشريعي اسلام وايي .

دقانوني اوحقيقي اسلام ترمنځ توپير

قانوني اسلام

که چېر ته يوڅوک په ژبه کلمه ووايي او په مؤمن به شيانو(په الله تعالی ،ملايکو،اسماني کتابونو،پيغمرانو ،اخرت اوتقدير) اقرارو کړي له دغه شخص سره به دمسلمان تعامل کېږي اخلاقي اوټولنيز حقوق به ورپه برخه وي، ازدواجي تعلق دميراث وېش اوداسې نور تمدني روابط يې پا يښت پيدا کوي دزړه دتصديق په معاملې الله تعالی ښه پوهېږي ؛البته په اخرت کې دنجات دارومدار په اقرار اودزړه په تصديق دواړه لازمي گڼل کېږي په اخرت کې دانسان دنجات دارومدار په اقرار اوتصديق دواړو دی که اقرار وي اوتصديق نه وي دغه دنفاق ايمان دی په اخرت کې پرې هېڅ فايده نه مرتب کېږي .په دنيا کې په قانوني لحاظ دژبې اقرار کافي دی ؛مگرپه حقيقي اسلام کې دژبې اقرار پرې خلکو ته دوکه ورکولی شي : مگردالله تعالی په وړاندي دغسې ايمان هېڅ ارزښت نه لري.

داسلام اصلي معيار

اسلامي معيار اوتاله قران عظيم الشان مور ته رابنو دلې ده هلته چې فرمايي ﴿ قُلْ إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلَّهِ رَبِّ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿١٦٢﴾ لَا شَرِيكَ لَهُۥ ۖ وَبِذَٰلِكَ أُمِرْتُ وَأَنَا۠ أَوَّلُ ٱلْمُسْلِمِينَ ﴿١٦٣﴾ ﴾ الأنعام ژباړه: ووايه ، زما

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكى: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ ، زما د عبادت ټول مراســـم ، زما ژوند او زما مرګ هر څه د الله رب العلمين له پاره دي چې د هغه هېڅوك شريك نشته ، د هماغه امر ماته شويدى او تر ټولولومړى داطاعت سر ټيټووونكى زه يم ددغه ايات كريمه په تشريح كې پيغمبرصلى الله عليه وسلم فرمايلي دي(من أحب لله وابغض لله واعطى لله ومنع لله فقد استكمل الايمان)يعني دچاچې دوستي اومحبت دښمني اوعداوت وركړه اومنعه يوازې اويوازې دالله تعالى لپاره وي؛نوپه يقيني توګه بشپړ اوكامل مؤ من وګر زېد .[١]

دا يمان او اسلام فرق

كامل ايمان او اسلام يوشى دى ځينې پوهان وايي اسلام عام او ايمان خاص دى اسلام په ظا هري اعمالو اوايمان زړه پورې مربوط دى ايمان په شپږو مؤمن به شيانو (په الله تعالى ،ملايكو، اسماني كتابونو،پيغمبرانو په تقديراواخرت) باورد رلودل اواقراركول دي اواسلام ظاهري اعمال دي اواركان يې (دشـــهادت كلمه ،لمونځ روژه زكات اوحج)دي

مګر له شرعي حيثيته ايمان اواسلام سره تړلي دي اسلام له ايمان نه پرته نه شي رامينځته كېدى اونه كامل ايمان له اسلامه پرته شتون پيداكولى شي،داسلام معنى دالله تعالى طاعت او فرمان برداري ده الله جلت عظمته ته خپل ځان سپا رل اوله خپلې خپل سرى نه لاس په سركېد ل دالله تعالى با دشاهى اوحكمرانى ته دسر ټيټولو معنى اسلام دى.

ددې پرعكس چې يوځوك قران عظيم الشـــان اونبوى ســنت خپل لارښـود،نه بولي دپلار نيكه غلطورســمونواودودونو پســې ځي او يــادړى وال كفري بهيرسره ځان برابروي اود بشرـ په لاس په جوړوشـووتګلاروقانع وي دغه شـخص مسلمان نه؛ بلكې دروغژن اودمسلمانى دعوه يې با طله او مردوده ده

سړى پردې نه مسلما نېږ ي چې دده نسبت مسلمان موراو پلارته شوى او نه په ميراثي توګه اسلام چا ته په برخه كېږ ي داسلام مطلب دادى چې محمد صلى الله عليه وسلم كومې لارښووني له ځان سره را وړې هغه دې ومنل شي او دهغې مطا بق دې په عمل لاس پو رې كړا ى شي

دايمان قوت اوكمزورتيا

دقران عظيم الشان اياتو نه او نبوي مبا رک احا ديث په دې دليل دي چې ايمان قوت اوضعف مني دايمان اســاســات دټولو خلكو مشــترک دي كموالى په كې نه شـــى رامينځته كېدى؛ البته دايمان په نوعيت كې كموالى او زيات والى راځي دمثال په توګه دعقل په اعتبارخلک يو شى دي؛ مګر نوعيت يې فرق كوي.

امام بخارى رحمة الله عليه وايي: چې ما دحد يثو له زرو تنو اســتاذانو سره ملا قات كړى ټولوويلي چې ايمان مضــبوط كېږ ي په طا عت سره اوكمزورى كېږي په معصــيت سره همدارنګه دعالم او جاهل ايمان يوشى نه ګڼل كېږي حضرت ابو درداء رضى الله عنه فرمايي ديو شـخص دپوهې څخه دادى چې دخپل

[١] - درحماني ژباړه خطلبات ص ٧٢

(c) ketabton.com: The Digital Library

ایمان حال واخلي چې ایا ایمان یې کمزوری شــوی اوکه قوي شــوی حضرســت عمر رضی الله عنه به خپلوملګروته ویل راشئ چې ایمان قوي اومضبوط کړو؛نودالله عزوجل په ذکراویادولو به یې لاس پورې کا وه دایمان په قوت او ضعف دقران اوسنت دومره ګڼ دلا یل دي مو ږ دلته همد غه بشپړګڼو .

دایمان دقوت اسباب

حقیقت دادی چې دهریوه هدف اومقصد لپاره الله تعالی اسباب او لارې پیداکړي دي ایمان دانسان ستر ضرورت دی دایمان دپیاوړتیا او قوت لپاره هم اســباب اووســایل دی چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-علم

- **دالله تعالی د اسماء حسنی پېژندنه**:دالله تعالی دسپېڅلو نومونو په الفاظو اومعناګانو پوهه اوالله تعالی ته پرې دعاء اوزاري دایمان وسیله ده پردې اساس هرڅومره چې دالله تعالی په اسماؤاوصفاتو پوهه زیاته شي په هماغه اندازه په ایمان اویقین کې قوت اوپیاوړتیا رامینځته کېږي.
- **درسول الله پېژندنه**:درسول الله دصورت اوسیرت پېژندنه دهغه په نبوت دقناعت وسیله ده دهغه لوړ عالي اخلاق اوستر صفات پخپله دهغه دنبوت دلیل دی.
- **په قرانکریم کې تدبراوتفکر**:دقران عظیم الشان په الفاظو اومعناګانو کې فکر اوسوچ په احکامو اوقوانینوکې یې ژور فکراوپه حکمتونواومصلحتونو یې پوهه درلودل ایمان ته قوت په برخه کوی.
- **دنبوی احادیثو پوهه** :هرڅومره چې دمؤمن مسلمان دالله په کتاب اوپه نبوی احادیثو علم زیاتوالی مومي په هماغه اندازه یې ایمان دیقین تر پړاوه رسېږي.
- **په کایناتوکې غوراوفکر**:داسمانونو اوځمکې دموجوداتو په نظام کې غوراوفکرایمان ته پیاوړتیا بخښي داځکه چې دمخلوق عظمت دخالق دجلال اوکمال دلیل دی له اتوم نه تر کهکشانونو اوله حجرې نه تر لویوحیواناتو پورې دغه منظم نظام دالله تعالی دعظمت دلیل ګڼل کېږي.
- **دالله تعالی ذکراویاد**:په ژبه ،زړه اوعمل سره دالله تعالی ذکراویاد په ایمان کې ځواک اوقوت رامینځته کوی.
- **داسلام دمحاسنوپېژندنه**:داسلام دین ټول په جمال اوښکلا متصف دی عقاید یې،عبادات یې ،اخلاق اومعاملات یې ټول معقول،ګټور اوښایسته دي.
- **دالله تعالی په بندګۍ کې کوښښ** :دالله تعالی په بندګۍ کې زیاروېستل اودالله تعالی له مخلوق سره ښېګڼه ایمان پیاوړی کوی .
- **دالله تعالی لورته بلنه**:دالله لورته دعوت په حق امر اوددین په لاره کې په ستونزو صبر ایمان ته قوت په برخه کوي.
- **دکفر او شرک څخه ډډه کول**:دکفر ،شرک اوالحادي تګلارو څخه لېرې والی اود هغوی له پیروانو څخه کرکه اونفرت ایمان ته پیاوړتیابخښي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- **دفرايضو او نوافلو پرځای راوړل** :دفرضي اونفلي بدني او مالي عباداتو پرځای کول دالله تعالی درضاء اوخوشالی لامل گرزي.
- **الله تعالی سره مناجات اودقران کريم تلاوت**:په گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اوفريادزړه په مينه دالهي سپيڅلي کلام قران عظيم الشان تلاوت استغفاراوتوبه هم دايمان دپياوړتيا داسبابوڅخه دی په علم کې زياتوالی ،دالله تعالی دنومونو پيژندنه او په معنا يې پوهه ، دالله تعالی په اياتونوکې تدبر، درسول الله مبارک سيرت لوستل ، په کايناتواوانساني نفس کې تدبراوفکر، دالله تعالی ډېرذکراودعاءدجهادلپاره دبدني ځواک تيارول ،دالله تعالی پروړاندې خشوع اوعاجزی اوددين دمحاسنوپيژندل يقين ته پياوړتيا بخښي

۲- عمل

نېک عمل اوطاعت هم دانسان يقين مضبوطوي داځکه چې عمل دايمان عملي تطبيق دی دالله تعالی په بندگی کې زياراوله مخلوق سره ښېگڼه،دعوت الی الله له کفراوشرک څخه ډډه،دفرايضواونوافلوپرځای کول،الله تعالی سره مناجات،دقران کريم تلاوت اوپه گوښه ځای کې الله تعالی ته زاري اودالله تعالی دين ته بلنه.

۳- ذکر

دالله تعالی ذکراودقران عظيم الشان تلاوت دالله تعالی په مخلوقاتوکې غوراو فکراو دالله تعالی په عظمت،قدرت اولوړوصفاتوپوهه حاصلول سترذکرگڼل کېږي.

۴- دنېکانوملگرتيا

له نېکانوسره دملگرتياپه نتيجه کې دانسي– اوجني شيطانانواغيزکمېږي ؛مگرددې پر خلاف له ماده پالو اوبېدينه خلکوسره په نږدې اړيکو سره ايمان کمزوری کېږي درينتينوربانی علماؤسره ناسته ولاړه اودغوی نېک صحبت ته غوږ ايښودل ايمان ته پياوړتيا بخښي

دايمان ضعف(کمزورتيا)

دايمان دکمزورتيارنځ هغه لويه بلااوافت دی چې زيات مسلمانان پرې اخته دي دزړه سختيا ، له عبادت څخه لذت نه اخيستل دقران کريم دتلاوت څخه نه اغېزمن کېدل په اسانی سره په گناهونو لاس پورې کول دايمان دکمزورتيا نښې دي پردې اساس دزړه دسختوالي موضوع ډېره حساسه ده هرمسلمان ته په کاردي چې دخپل زړه حال واخلي اودعلاج لپاره يې ژرترژره اقدام وکړي داځکه چې موږ الله تعالی له سخت ،رنځور، ړانده،منحرف اومهرشوي زړه څخه وېرولي يوموږ به په لنډ ډول دايمان دضعف نښوته اشاره وکړو

دايمان دضعف اوکمزورتيا نښې

ايمان دقوت او کمزورتيا نښې لري موږ به دايمان دکمزورتيا نښوته گوته ونيسو.

- دگناهونو او نارواکارونو سرته رسول :ځينې خلک په ډېرې اسانتيا سره په گناهونو لاس پورې کوي

(c) ketabton.com: The Digital Library

دګناه په کولو شرم نه احساسوي او ګناه په کولو شرم نه احساسوي

چې بيايې دګناهونو کول عادت وګرزي او دمړو دجنازو څخه هېڅ عبرت نه اخيستل

- دزړه دسخت والي احساس : مرګ ، او دمړو دجنازو څخه هېڅ عبرت نه اخيستل
- دعباداتو په سرته رسولو کې بې پروايي : دلمانځه پرمهال يې ذهني تمرکز نه وي په ذکراو اذکارو

لاس پورې کوي مګرله خپل ذکرڅخه غافل وي

- په عباداتو کې سستي او کوتاهي: دعباداتو په اجراء کولو کې سستي هم دايمان دضعف نښه ده په

دې توګه چې دلمانځه حرکات رکوع ،سجده اوقيام يې له خشوع سره نه وي

- دقران کريم څخه نه اغېزمن کېدل : دکمزوري ايمان خښتن دتل لپاره دقران کريم داياتونو

داورېدولوڅخه دزړه تنګسيا احساسوي قران کريم سره کومه علاقه نه ښئي که په تلاوت يې لاس پورې

هم کړي ژرېې بندکړي .

- له ذکراودعاءڅخه لذت نه اخيستل:دکمزوري ايمان ښتن له ذکراودعا څخه خوند نه اخلي چې

لاسونه اوچت هم کړي ژرترژره يې ټيټوي همدغه دمنافقانو صفت دی .

دالهي حدودو او محرماتو دماتېدلو پروخت بې پروايي :دمنکراتو او فواحشو دڅرګندېدلو پرمهال

ايماني غيرت پـه جوش نه راتلل دايمان دکمزورتيا نښــه ده دېرخلک دشــخصي ـــ انتقام په خاطرهررنګه

غبرګون څرګندوي ،مګردين په هکله بې تفاوته وي

- دشهرت او منصب سره مينه او له خلکو څخه دعزت غوښتنه :دغسې خلک تل دمنصب ، چوکۍ

او شهرت وږي وي دتل لپاره له خلکو څخه داحترام غوښتونکي وي

- بخل او دمال سره بې کچه مينه : مؤمن مسلمان مال ته په جيب کې ځای ورکوي نه په زړه کې

:مګر دغسې وګړي له مال سره قلبي مينه لري دحلال او حرام پروانه ساتي

- دوينا او عمل نابرابري :دوينا او عمل ترمنځ ټکرهم دايمان دکمزورتيانښه ده په خوله يوڅه وايي

او عمل بې بل ډول وي دغسې خلک اسلام ته سترزيان اړوي همدغه خلکو اسلام ته ستره صدمه رسولې

ده

- دمسلمانانو په شکست خوشالي :څوک چې دمسلمان په غم دخوشالۍ احساس کوي دکمزوري

ايمان ښتن دی .

- اسلامي امت دقضاياؤ په هکله بې پروايي:داسلام ددښمنانو له خوادمسلمانانو په وژلو ،ترور،چوړ

او چپاول او دهغوی دناموس په بې عزتی بې احساسه او سېدل دايمان دکمزورتيا ستره نښه ده .

- ددينې فعاليتونو پروړاندې بې پروايي :داسلام دغلبې ،خپروني او ښووني په اړه بې پروايي دايمان

کمزورتيا ګڼل کېږي

- دنياپورتې زړه تړل - ټول غم او فکر يې يوازې دنيااو ددنيادشتمنيو راټولول وي له دنيا سره بې کچه

مينه دايمان دکمزورتيا نښه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دايمان دضعف اوکمزورتيا اسباب

دايمان دکمزورتيا عوامل په لاندي ډول ذکرکيږي

۱-دايماني فضـاء ښخه لېږي والى :دايماني چاپېريال او ايماني ملګرواوورونيوڅخه لېرې والى دايمان دکمزورتيا لامل ګرزي دمثال په توګه يوتن په لېرې سفرڅي له ايماني محيط اووروڼوڅخه فاصله نيسي که چېرې دغه وضعيت دوام وکړي په زړه کې يې وحشت ،غربت اوتياره ځاى نيسي اوزړه يې سخت کيږي

۲-له صالح مربي ښخه لېرې والى :يوڅوک چې ديونيک او پرهېزګاره عالم څخه علم او پوهه ترلاسه کوي اوله هغه سره يې ټينګ ايماني پيوندوي ديوڅه وخت په فاصـلې نيولو سره دده په زړه کې بدلون رامينځته کيږي دپيغمبر صلى الله عله وسلم درحلت نه وروسته اصحابو کرامو همدغه کمي احساس کړى ؤ اوس مهال مسلمانان صالح مربي او پالونکي ته ترټولو زياته اړتيالري .

۳-ددينې او شرعي علومو دزده کړې ښخه مخ اړول :دايمان دضـعـف داسـبابو څخه دقران کريم او نبوي سـنتو اوداسـلامي امت دپوهانواوعلمي شخصيتونودعلمي ليکنو دلوستلوڅخه لېرې والى دى دنبوي احاديثولوستل درسول الله مبارک دصحبت او ملاقات يادراتازه کوي

۴-په ګناهونو ډک چاپيريال کې استوګنه : په يوداسې ګنده او چټل محيط کې استوګنه چې حياءاوپت په کې ليلام وي دغسې چټله ټولنه ايمان له مينځه وړي .

۵-دنيوي شيانو پورې دزړه تړاؤ :دنيا اودنيوي پستوشيانو سره مينه دايمان دکمزورتيا لامل ګرزي

۶-اوږدې هيلې درلودل :دايمان دضعف داسبابو څخه اوږدې هيلې درلودل دي

دايمان دضعف دعلاج لارې چارې

ټول اسلامي امت پردې خبره متفق دى چې ايمان قوي کيږي په طاعت سره اوکمزورى کيږي په معصيت او ګناه سره دغه دســترګوليدلي حالت دى چې يوشـخص بازارته ځي هلته يې بربنډې او لوڅې ښـځې ترسترګوکيږي که چېرې همدغه وضعيت دوام ومومي په زړه کې يې بدلون رامينځته کيږي مګرقبرستان ته په تللواو هلته دمرګ يادول زړه نرموي دانســان زړه دطاعت او معصـيت په نتيجه کې دښـه اوبد په لوري دبدلون وړتيا لري موږ به په دغه برخه کې په لنډ ډول دايمان دضعف دعلاج په لاروچارو بحث وکړو.

- دقران عظيم الشان په معناکې فکراوسوچ
- دذکر په حلقاتو کې ګډون
- دنيکوچاروپه کولودوام
- دشرعي اودينې علومو حصول
- دبدو اعمالو دنتايجو څخه وېره
- دمرګ ډېريادول
- دتوپان اوزلزلي پرمهال وېره
- دهيلولنډول

PDF ترتيب کوونکى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...com: The Digital Library

- دنیاته ارزښت نه ورکول
- دالهي شعایرو درناوی شعایرو اساسات: الله ،رسول الله،کتاب الله

دهندډنیمي وچې امام شاه ولي الله رحمةالله علیه ددیني عقاید ، عبادات او معاملات ، اخلاق ، حق پالونکي اوبیت الله ښودلي دي؛نوپردې اساس داسلام ټول دین او ټول جوماتونه او مساجد دبیت الله شاخونه او په علماء اوپوهان دالله دسپېڅلي پیغمبرریښتیني وارثان شعایرالله کې شمېرل کېږي

دایمان غوښتنې

ایمان تشه فلسفه نه ده چې له عملي ژوند سره یې اړیکه نه وي ایمان ځینې غوښتنې لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

- په الهی نظام ټینګ باور:مومن مسلمان باید په هغولاربښوونو باندې کلک باور ولري چې الله جل جلاله په خپل سپېڅلي کتاب قران عظیم الشان او یا پیغمبر صلی الله علیه وسلم په مبارکو نبوي حدیثونوکې دوی ته خبر ورکړی دی او ټول هغه څه باید باطل وګڼي چې له دغو دواړو سرچینو سره په ټکر کې وي.
- الله او رسول ته تسلیمي:مومن مسلمان باید له خپل هوی او هوس څخه لاس په سر شي په بشپړه توګه باید دزړه په مینه اورغبت سره خپل ځان دالله جل جلاله اورسول الله (ص) لاربښوونو اواوامروته وسپاري.
- دفرایضو سرته رسول:دفرایضو اداء کول دایمان غوښتنه ده څوک چې فرایض نه اداء کوي اودایمان دعوی ولري په باوري ډول دروغژن ګڼل کېږي.
- دواجباتوسرته رسول اوله ناروا ووڅخه ځان ساتل :مومن مسلمان باید الهی اوامر پرځای کړي اوله نواهیو څخه ځان وساتي هغه څوک چې واجبات نه ترسره کوی اوله نارواءو څخه ځان نه ساتي مثال یې هغه چاته ورته دی چې یوڅوک دحاکم په توګه مني ؛مګر له اوامرو اوفرمانونو څخه یې سرغړوي.
- توبه اواستغفار:له مومن مسلمان سره شیطان مل دی هغه تل هڅه کوي ترڅو انسان بې لارې کړي په دغه صورت کې به مومن مسلمان الله تعالی ته رجوع کوي او توبه به وباسي.
- په نېکیو امر اوله بدیو منعه:په ښو چارو امر او دبدو چارو مخنیوی دمومن مسلمان ستره ځانګړنه ده دښو چارو خپرول اودټولو مفاسدو مخنیوی دمومن مسلمان لویه ذمه واري ده.
- دالله دین ته بلنه اوجهاد:ددین لورته بلنه اوددین دغلبې اوسر لوړی لپاره هلې ځلې کول دایمان غوښتنه ده هره نظریه اومفکوره خپرول قایمول اوحاکمول غواړي اسلام هم دخپرولو اوحاکم ګرزولو غوښتونکی دی.
- دمومنانوسره ولاءاودکافرانوڅخه براء (له مومنانوسره دوستي اوله کفاروڅخه کرکه) دایمان غوښتنه ده

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمؤمن مسؤليتونه

مؤمن مسلمان ځانګړي وجایب اومسؤلیتونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو.

۱-دالله تعالی معرفت: مؤمن مسلمان مسؤلیت لري چې په علمي اواګاهانه ډول الله تعالی وپېژني کور کورانه ایمان داعتبار وړ نه ګڼل کېږي

۲- دالله دپیغمبر پېژندنه:دمؤمن دویم مسؤلیت دپیغمبر معرفت او دده د رسالت دصدق او رېښتینولی پېژندل دي.

۳-دخپل ژوند دحکمت اومصلحت پېژندل:مؤمن مسلمان باید په نړۍ کې دخپل ژوندهدف او مصلحت وپېژني چې دځه لپاره دنیا ته راغلی؟او کوم لوري ته به درومي؟

۴- دالله تعالی ددین اونظام پېژندل:مؤمن مسلمان باید دالله تعالی دین وپېژني چې دژوند په ټولو برخو کې کومې لارښوونې ورته لري.

۵- دخپل مصیر اومنزل پېژندل:مؤمن مسلمان داخرت لپاره تیاری کوي دېلې دنیالپاره کار کوي په نړۍ کې خپل ځان مسافر بولي او مسؤلانه ژوند تر سره کوي اوپه دې یې باوروي چې په قیامت کې به ورسره د ذرې ذرې حساب کېږي.

دالله تعالی دوجوداثبات دلایل

دالله تعالی وجودیوثابت حقیقت دی دسلیم ذهن څښتنان یې په ثابتولوکې دلایلوته هم اړتیانه پیداکوي انسان که خپل ځان اوچاپېریال ته وګوري دیوسترځواک احساس به یې ترسترګوشي ځکه دلته نظم،حرکت ،بدلون اوسکون وینو دغه ټول دواحداولاشریک ذات پروجوددلالت کوي په قران عظیم الشان او نبوي احادیثو کې دالله تعالی دوجود په هکله ګڼ دلایل راغلي دي ،په دې توګه کولی شو ووایو چې دکایناتو هر شی دالله تعالی پر وجود دلالت کوي او ټول یې دقدرت اثار دي. دلته ټول شیان مخلوق او خالق یې الله تعالی دی. شاعر څومره ښه ویلي دي:

وفی کل شئ له اية + تدل علی انه واحد

یعني په هر شي کې دقدرت اثار او نښې ښکارندې دي ، دکایناتو هره ذره پردې دلالت کوي چې هغه جل جلاله په ذات او صفاتو کې تنها اولاشریک دی.

انسان ته الله تعالی دوه ډوله ځواکونه ورکړي دي ،یو سترګې او بل عقل ؛مګر دواړه درنیا ځخه پرته لیدل نه شي کولی .په همدې توګه چې له یو شخص سره حق ته درسېدو لپاره اراده او تصمیم نه وي هېڅکله به حق ته ونه رسېږي؛لکه یو شخص بازار ته ځي ؛مګر دهېڅ شي دپېرودلواراده ورسره نه وي. له پیسوسره بېرځای کورته خالي لاس راستنېږي .موږ دغه درې واړه حقایق په لاندې فارمولونو کې وړاندې کوو:

فارمول: (سترګه + نور=دمادي نړۍ لیدل) فارمول: (عقل + وحی =سمه پوهه اواحساس)

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

...ton.com: The Digital Library

دانسـان تر ټولو خطرناک رنځ) دانسـان اراده =ایمان او حق ته رسـېدل
فارمول: (الهي هدایت (وحی) + دانسـان اراده =ایمان او حق ته رسـېدل) دانسـان تر ټولو خطرناک رنځ دغفلت دی دالله تعالی دمعرفت په اړه ډېردلایل دي او هغه عبارت دي له[1]

قران عظیم الشان دانسان فکرد کایناتوارتې نړی ته په کتلودغوراوفکر لورته راړوي

۱-قراني حسی دلایل: قران عظیم الشان دانسان فکرد کایناتوارتې نړی ته په کتلودغوراوفکر لورته راړوي هلته چې فرمایي ﴿ قُلِ ٱنظُرُواْ مَاذَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِۚ وَمَا تُغْنِي ٱلْأٓيَٰتُ وَٱلنُّذُرُ عَن قَوْمٍ لَّا يُؤْمِنُونَ ﴿١٠١﴾ ﴾ یونس: ژباړه:دوی ته ووایه "په اسـمانونواوځمکه کې څه دي ،هغه په غړیدلو سترګو وګورئ" اوکوم خلك چې له سره ایمان راوړل نه غواړي دهغوله پاره نښانې اواخطارونه مدافع ګټورې کیدای نه شي.

که چېرې په بشپړ غور او دقت سره یوشخص کایناتو ته وګوري نو ده ته به دالله تعالی دتدبیر ،تقدیر،نظام او حکمت نښې له ورایه څرګندې شي .بې له ستنو لوړ اسمان په خپل مدارکې په زرګونه ټریولونه ستوري او دهرستوري سرعت، ځمکه ،وچه ،لمده ،غرونه ،هواره،خوړونه،ویالې ،سیندونه،دځمکې چارچاپېره دهوا غلاف،وریځې او پورته طبقات دځمکې له پاسـه دنباتاتو ګڼ انواع ،جوړښت او دندې یې ،دسمندرونو او سـیندونو په تل کې په زرګونه ډوله بحري حیوانات په زرګونه ډوله الوتونکي دوچې حیوانات اودبېلابېلو رنګونو انسـانان دغه ټول دالله تعالی دقدرت نښـې دي .که چېرې انسان په دغو خورو ورو الهي نښانو کې فکر او تـدبر وکړي، دالله جل جلاله له عظمت څخه به یې بدن ولړزیږي دشـپې او ورځې دقیق او منظم بدلون، داوبو منظم تبخیر او دوباره راکوزېدل دغه ټول دعلیم او خبیر ذات دقدرت نښې دي[2]

۲-قراني عقلي دلایل داچې قران عظیم الشان دبشریت دلارښوونې لپاره استول شوی او مخاطب یې عاقل انســانان دي، قراني دلایل دانســان له عقل سره برابر دي زیات ایاتونه انســاني عقل په کایناتوکې فکر ته هڅوي اودانسان په بدن کې دتفکرلورته بلنه ورکوي په دې هکله په قرانکریم کې ګڼ ایاتونه دي.[3]

۳-الزامي عقلي دلیل :ماده پال وګړي وایي، چې دغه کاینات له نشـت څخه پخپله پیدا شـوي دي دوی دخاورینې کرې پرمخ دټولو موجوداتولـه خـالق څخـه انکـارکوي دغـه نظریـه بـاطله ده ؛ځکه چې عدم (نشـتوالی) نه شي کولی چې یوموجود رامنځته کړي په فلسـفه کې دغه یو منل شـوی حقیقت دی ،چې علت پر معلول او صانع پر مصنوع مخکې والی لري عدم (نشتوالی) کاینات نه شي رامنځته کولی. همدغه مطلب ته قران عظیم الشـان داسـې اشـاره کړې ده.﴿ أَمْ خُلِقُواْ مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ أَمْ هُمُ ٱلْخَٰلِقُونَ ﴿٣٥﴾ ﴾طور
ژباړه:ایادوی له کوم خالق نه پرته پخپله پیداشویدي؟یا پخپله دخپل ځان هستوونکي دي؟

پردې اساس ثابته شوه چې اصل دیوذات وجوددی ،چې هغه دالله تعالی سپېڅلی ذات دی چې په هغه بانـدې فنا نه راځي .قران عظیم الشـان دغه مطلب داسـې بیانوي.﴿ وَتَوَكَّلْ عَلَى ٱلْحَيِّ ٱلَّذِي لَا يَمُوتُ وَسَبِّحْ

---

[1] رحماني محمد شریف (۱۳۹۳هـ ش) قران پوهنه .ص ۴۴ اصلاح افکارجلال اباد افغانستان

[2] زنداني عبدالمجید.(۱۳۹۴هـ ش)اسـلامي عقیـده دویمه برخه درحماني محمد شریف ژباړه ص۹حامد رسـالت خپرندویه ټولنه الفاروق مطبعه کابل افغانستان

[3] قرضاوي یوسف (۱۳۷۱هـ ش) دالله جل جلاله دوجود اثبات .ص ۲۰ لجنة الدعوة الاسلامیة

(c) ketabton.com: The Digital Library

بِحَمْدِهِۦ ۚ وَكَفَىٰ بِهِۦ بِذُنُوبِ عِبَادِهِۦ خَبِيرًا ﴿٥٨﴾ الفرقان. ای محمده! پرهغه ذات توکل وکړه چې ژوندی دی اوهیڅکله مړکیدونکی ندی دهغه له ستاینې سره دهغه پاکي بیان کړه دخپلو بندګانو له ګناهونو څخه پوازې د همغه باخبرتوب کافی دی.[1]

۴-دسبب دلیل: که تاسې ته څوک ووایې چې په دې ښار کې دوکان دی، دوکاندار نه لري. پخپله ورته سودا راځي او پخپله خرڅیږي او یا یوه کارخانه ده، چې نه یې څښتن شته او نه انجنیراونه مستري ټوله کارخانه په خپله تیاره شوې ده او په خپله چلیږي. ایا دداسې شخص په لیونتوب کې به څوک شک وکړي؟ لکه څرنګه چې یوتعمیرپرته له معماراولیک پرته له لیکوال اومصنوع پرته له صانع څخه نه شي رامنځته کیدی؛ نوپرهمدې اساس دغه ځمکه، لمر، سپوږمۍ ستوري، عناصراواجسام له خالق اوایجادوونکي نه پرته څنګه رامنځته شول؟

۵-د فطرت دلیل: رب ورکړې استعدادته فطرت وایي. دبشري پوهې زیاته برخه فطري ده؛ دمثال په توګه نوی زیږیدلی ماشوم د مورسینه اخلي اومورداولادپروړاندې دمینې اومحبت عاطفه لري. لوږه اوتنده، درداوغم، خوشالي اوخپګان، یخني اوګرمي، جنسي- غریزه، مینه اومحبت، بغض اوکینه، مال سره محبت، له ازادی او ژوندسره مینه اودانسان په بدن کې دروح شته والی ټول فطري شیان دي چې زده کړې ته اړتیا نه پیداکوي. همدارنګه دکایناتودخالق اوپیداکونکي دوجوداحساس هم دبشرپه فطرت کې ځای لري. په دغه احساس اوشعورکې دکوچني ماشوم نه واخله بیاتربانډ چې اومتمدن، عالم اوفیلسوف اونابغه پورې ټول سره مساوي دي.[2]

قران عظیم الشان فرمایي ﴿ فَأَقِمْ وَجْهَكَ لِلدِّينِ حَنِيفًا ۚ فِطْرَتَ ٱللَّهِ ٱلَّتِى فَطَرَ ٱلنَّاسَ عَلَيْهَا ۚ ﴿٣٠﴾ الروم: ژباړه: نوای پیغمبره (خپلو پیرواتو سره دې په یولوری کیدوسره خپل مخ د دغه دین خواته برقراروساته، پرهغه فطرت محکم شه چې پرهغه باندې الله تعالی انسانان پیدا کړي دي.

دغه سپیڅلی فطرت کله ناکله دموراوپلاراوچاپېریال دناوړه اغېزوله امله خراب شي پیغمبرصلی الله علیه وسلم همدغه مطلب داسې بیانوي؛ له ابوهریره رضی الله عنه څخه روایت دی، چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي هریوماشوم په اسلامي فطرت زیږون مومي؛ نوموراوپلارېې یایهودي ګرځوي اویانصراني

۶-دعنایت دلیل: عنایت یعني څه؟هرکله چې سیلاب له غره څخه راکوز شي، هرڅه په مخه کوي. کورونه او کښتونه ویجاړوي اوس ګورو چې دسیلاب پرمخ کې بند اوبرښناکوټ جوړشوی شاوخوایې ونې کرل شوي او کانالونه ورڅخه ایستل شوي اوله دغواوبوڅخه اغېزمنه ګټه اخیستل شوې. په دغه صورت کې موږ ګورو چې له دقیقې انجینرۍ، پلان او ترتیب څخه استفاده شوې ده. که موږ سپوږمۍ، ستوري اودکایناتودهرې ذرې دقیق نظام، دبارانونومنظم اوربښت، دځمکې اجزاء، داوبو جوړښت، بحري

---

[1] همدغه ماخذ ص ۴۰

[2] محمد بن ناصر بن عبدالرحمن (۱۹۹۶م) اسالیب الدعوة الاسلامیة المعاصرة ص ۵۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

حیوانات ،الوتونکي اود هریوه جلا ساختمان که په غورسره وګورو ،موږبه اورومروپه یوذات باوراویقین ته راسوي.

۷-دتسخیراوتدبیردلیل :موږ چې دغه نړۍ په خپلوسترګوووینو دظوابطواوقواعدو ترسیوري لاندې ده دلته بیومدبرخواک دواک اثاراونښې په خپلوسترګوګورودکایناتوهره ذره دیوقانون اوظابطې پر بنسټ تنظیم شوې ده .دلته هیڅ شی بېهوده اوعبث په سترګو نه ښکا رې ؛ بلکې هر شی دیوهدف په لوري په خوځښت کې دی[1]

۸-دښکلااوجمال دلیل :که چېرې یوشی پیداشي خودهغه په وجودکې دغړیونظم ،ګډووډوي اودښکلا اثار.ونه لېدل شي موږحکم کووچې دغه شي خلقت نیمګړی دی ؛ دمثال په ډول څمکه په نظرکې ونیسئ، چې الله جل جلاله داسې پیداکړې ده چې دانسان دسکونت اواستقرارصلاحیت لري غرونه یې دمیخونوپه توګه په کې ځای پرځای کړي دي که چېرې دځمکې قشرتوله تیره یاتوله وچه اویاټول سمندروای، دشنه کولواوزراعت صلاحیت به په کې نه وای هرهغه ژوندی موجودچې دځمکې پرمخ ژوندکوي دمناسب اوحکیمانه جوړښت لرونکی دی که چېرې دانسان جسمي جوړښت ته ځیرشو.په هغه کې داریانتیاوړنقشې طرحې ،نظم ،نسق اودغړوتناسب لېدل کیږي دانسان دغړواسکلیتي جوړښت ،دهاضمي جهاز،دوینې ددوران جهاز،دتنفس جهاز،تناسلي جهاز،عصبي دستګاه ،بولي جهاز،دڅکلو، بویولو،اوربدلواولیدلوحواس داهریوپه خپل وارسره دالله تعالی دقدرت اشاردي ،چې عقلونه ورته تسلیمیږي[2]

۹-دهدایت دلیل :داهدایت عام دی اودکایناتوهرشی ترې برخمن دی که ژوندی موجودوي اوکه جامد،عاقل وي اوکه غیرعاقل؛ بلکې دغه هدایت هرشي ته شامل دی ټول شیان دظوابطواوالهي سننومحکوم دي.موسی علیه السلام دمصردکتاتورواکمن پروړاندې ویلي ؤقران عظیم الشان یې دارنګه حکایت کوي:﴿ قَالَ رَبُّنَا ٱلَّذِىٓ أَعْطَىٰ كُلَّ شَىْءٍ خَلْقَهُۥ ثُمَّ هَدَىٰ ﴿٥٠﴾ ﴾ طه.ژباړه: موسی ځواب ورکړزموږ رب هغه ذات دی چې هرشي ته یې دهغه خپل ساختمان ورکړ،بیایې ورته لاروښودله .
هو! دکایناتوپه قلمروکې هیڅ شی داسې نه شته چې الله تعالی ورته یومسیرنه وي ټاکلی اویوه دنده سرته ونه رسوي له اتوم نه واخله ترلویوکهکشانونوپورې اوله حجرې نه تر لویوحیواناتواونباتاتوپورې هریومشخصه دنده لري[3]

[1] همدغه ماخذ ،ص ۶۲
[2] همدغه ماخذ، ص ۶۳
[3] همدغه ماخذ، ص ۱۱۷

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۰-دوحی دلالت :دالله تعالی دوجودله دلایلوڅخه یودلیل دپیغمبرانوسیاست دی چې دادم علیه السلام نه ترمحمدرسـول الله صـلی الله علیه وسـلم پورې یې په پر له پسـې توګه جریان درلود،هبوادونه ،قومونه اوژبې یې سره جلاوي مګردټولوپیغام یوؤ،چې هغه له توحیداودالله عزوجل له بندګی څخه عبارت دی .[۱]

۱۱-دتاریخ دلیل: دتاریخ په اوږدوکې داسې نه دي شوي، چې په یوښارکې دې معبدنه وي لیدل شوی. دغه دملتونو اجماع دالله تعالی دوجودستردلیل ګڼل کېږي[۲]

۱۲- دنظم دلیـل:دالله جل جلاله دوجودداثبات په دلایلو کې چې دهرلیدونکي پام ورته رااوړي؛ نظم دی. دیومشـترک کـاردرامینځته کولو پـه خـاطردګیو شـیانو همکاری ته نظم وایي.پردې اسـاس دنظم درامینځته کېدو په خاطر لاندې شیان اړین دي:شمېر،اړیکه ،هدف ،مرسته ،ناظم،دنظم لپاره ناظم ضروري دی ،چې چېرته نظم وي په پوهه دلالت کوي. بې نظمي دجهل نتیجه ده .

ایا نړۍ نظم نه لري؟ له اتوم نه نیولې ترکهکشـانونوپورې او بیا له حجرې نه ترلویوحیواناتو پورې ټول دنظم څخه برخمن دي په کایناتو کې نظم دېردقیق اواریانونکی دی دبشر-اوسـنی پرمختګ دعقل نتیجه ده اوعقل دالله تعالی مخلوق دی[۳]

دپروتین او اتوم په جوړښت کې نظم

۱-پروتین:

پروتین دژونـدیو حجراتو اســاسي مرکـب او لـه پنځوعناصرو څخه یې جوړښــت موندلی؛ لکه کاربن ، هـایدروجن ، نـایتروجن ، اکسـیجن ، ګوګړ.له دې سره سره پروتین کیمیاوي توکی دی، چې ژوند په کې شـتون نـه لري؛مګر دغه دغیبي ذات دتدبیر نتیجه ده چې له مړو موادو څخه یې ژوندی موجود جوړ کړ عقـل ورتـه اریـانېږي ،دغـه نظم لـه کومـه شــواو چـارامینځته کړاوڅنګـه یې امکـان پیـداکړ،چې د (۱۱۸)عنـاصرودجملې څخـه پنځـه انتخاب او پروتین ورڅخـه جوړکړی شـو؟ ځواب دادی چې الله جل جلاله.

۲-اتوم: اتوم چې دمـادې لومړی یونـټ اوپه دېروپرمختللو میکروسـکوبونو هم نه لیدل کېږي .اتوم دېر مرموزاو نااشنا جوړښت لري پروتون مثبت،نیوترون خنثی اوالکترون دمنفي چارج درلودونکی دی. پروتون او نیوترون په هسته کې موقعیت لري اوالیکترون دمنفي چارج درلودونکی دی په الیکتروني خوځښت کې تر ټولو ســـت دهایدروجن دالیکترون دوراني حرکت دی ،چې په یوه ثانیه کې(۳۰۰۰)کیلومتره سرعت لري.

---

[۱] همدا نه ماخذ، مخ ۱۷۴
[۲] همدا نه ماخذ، مخ ۱۸۰
[۳] معنبي جیم(ب ت) انتشاراتي بافرهنګ اسلامي، مخ ۶۸ تهران ایران

Ketabton.com: The Digital Library

۱۳-دحرکت دلیل: ټول اجسام به یا دحرکت په حال کې وي او یا دسکون ساکن اجسام دحرکت لپاره قوي ته اړتیا لري په حرکت کې تر ټولو مهم دحرکت عامل دی. هېڅکله کېدای نه شي چې دموټر حرکت ومنو او له چلونکي څخه یې انکار وکړوڅکه ترڅو چې چلونکی نه وي موټر په خوځښت نه راځي.[۱]

۱-نړۍ او خوځښت: موږ مخکې اشاره وکړه چې ټوله مادي نړۍ په خوځښت اود هدف په لوري روانه ده دکهکشانونو ،ستورو،سیارو،لمر،سپوږمۍ ،ځمکې او داتوم په مدار دالکترون حرکت درواخله قران عظیم الشـان دغه مطلب ته د اشـارې په ترڅ کې فرمایي ﴿وَسَخَّرَ ٱلشَّمْسَ وَٱلْقَمَرَ كُلٌّ يَجْرِي لِأَجَلٍ مُّسَمًّى﴾ ژباړه: اوهغه لمر اوسپوږمۍ د یو قانون تابع ګرځولي دي ددې ټول نظام هرشی تر یو ټاکلي وخت پورې چلېږي

۲-دحرکت عامل اوسبب :په کایناتو کې حرکت او خوځښت یو منل شوی حقیقت دی ،چې ماتریالستان (مـاده پـالونکي) هم پرې قـانع دي؛ لېکن دلتـه دحرکت عامل دڅېړنې وړدی، په دې هکله دوه نظریات دي:

بېروني (الهي تصور) موږ پردې باور اویقین لرو چې دحرکت عامل اوسبب دمادې له داخل څخه نه دی بلکې دغه له بېرون څخه دیو سپېڅلي ذات دتدبیر نتیجه ده.

داخلي (مادي تصـور) ماتریالستان وایي چې دغه دمادې داخلي تضاد دی ،چې مادې ته یې خوځښت ورکړی دحرکت سرچینه پخپله دمادې له مینځ څخه ده[۲]

دماټریالېزم له نظره دمادې دحرکت سـبب داخلي ګڼل یوه تشه فرضیه اوپوچه غیر علمي نظریه ده. موږ په فزیک کې دغه قانون لرو چې ساکن اجسام د بېروني قوې څخه پرته په حرکت نه راځي. همدغه حرکت څنګه په یو خاص وخت کې رامینځته شـو؟ اوهم دغه سـپېڅلی نظم له کومه ځایه شو؟ ایا کېدای شي له انفجاره نظم رامینځته شي؟ اروموځواب منفي دی.

دستورو پوهان وایي چې ځینې سیارې اوستوري په یوه ثانیه کې لس کیلومتره ځینې درې سوه اوځینې خلورســوه اوځینې درې زره کیلومتره واټن وهي داټول موږ تـه دیو مقتـدرحکیم اوعلیم ذات ادرس راپه ګوته کوي[۳]

۱۵-دنسبت دلیل: دنړۍ ټول شیان لاندې څو ځانګړنې لري ۱ــ محدودیت ۲ــ خوځښت ۳ــ تړون ۴ـ حاجت د نسبیت موږ به هریو په تفصیلي توګه وڅېړو[۴]

[illegible] ص ۸۳
[illegible] ص ۹۳ تهران ایران
[illegible] (۱۹۹۶م) اسالیب [illegible] الاسلامیة المعاصرة ص ۶۳
[illegible] بافرهنګ اسلامي ص ۸۲ تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

الف-محدودیت: هېڅ یوموجود غیرمحدود او بې نهایته نه دی؛ داځکه که چېرې موږ یو مادي موجود په نظر کې ونیسو

- دغه موجود حادث دی(موجود نه ؤ وروسته رامینځته شوی) اوبې نهایت نه دی (چې پیل او پای ونه لري)
- ماده حد او اندازه لري؛ یعني کمیت او کیفیت لري وخت او ځای په برکې نیسي.

ب-خوځښت او بدلون: دنړی ټول شیان دبدلون او حرکت په حال کې دي ترديې چې جامد شیان هم الیکتروني حرکت لري پردې اساس نړی ټوله په حرکت کې ده ،هېڅ یو شی په یو حال ثابت نه دی.

ج-یو تر بله تړون: ټول شیان یو بل پورې مربوط دي ،په دې توګه که هغه بل شی نه وي دغه شی به هم خپل شتون له لاسه ورکړي؛ دمثال په توګه انساني ژوند هوا پورې تړل شوی ،که چېرته هوا نه وي نو ژوند به هم نه وي ؛همدارنګه دځمکې وجود لمر اوسپوږمی پورې مربوط دی که سپوږمی او لمر نه وي ځمکه به په یو منجمد تور جسم تبدیله شي او ژوند به په کې تل ترتله پای ته ورسېږي. همدارنګه که په اوبو کې اکسیجن او یا هایدروجن ونه اوسي؛ نو اوبه به شتون له لاسه ورکړي او داسې نور.

د-یو بل ته اړتیا: داچې موجودات یوبل ته اړدي . په کایناتو کې به هېڅ شی له الله تعالی نه پرته بې نیازه پیدانه کړې هر شی بل ته محتاج دی.

هـ-نسبیت: په کایناتو کې هر شی نسبي توصیف کېږي که موږ دیوې کوټې دچت دلوی والي خبره کوو موږ سره نسبي مطرح ده له دې نه به بل چت لوی اوسي داتوم جوړښت کهکشان ته ورته دی ؛خو اتوم دمالیکول او مالیکول دیو جسم او جسم دغرونو او غرونه دځمکې او ځمکه د لمریز نظام او لمریز نظام دکهکشان اوکهکشان بیا دنورو کهکشانونو په تناسب کوچنی دی. پردې اساس دکل او جزء ترمینځ لوی والی او کوچنی توب نسبي دی ،چې کل کوم خواص لري جزء یې هم لري [1]

موږ پورته خصوصیات دمحسوسو مادي موجوداتو ذکر کړل ؛مګر دکایناتوڅښتن دغه خصوصیات نه لري موږ دغه حقیقت په یو رسم کې وړاندې کوو.

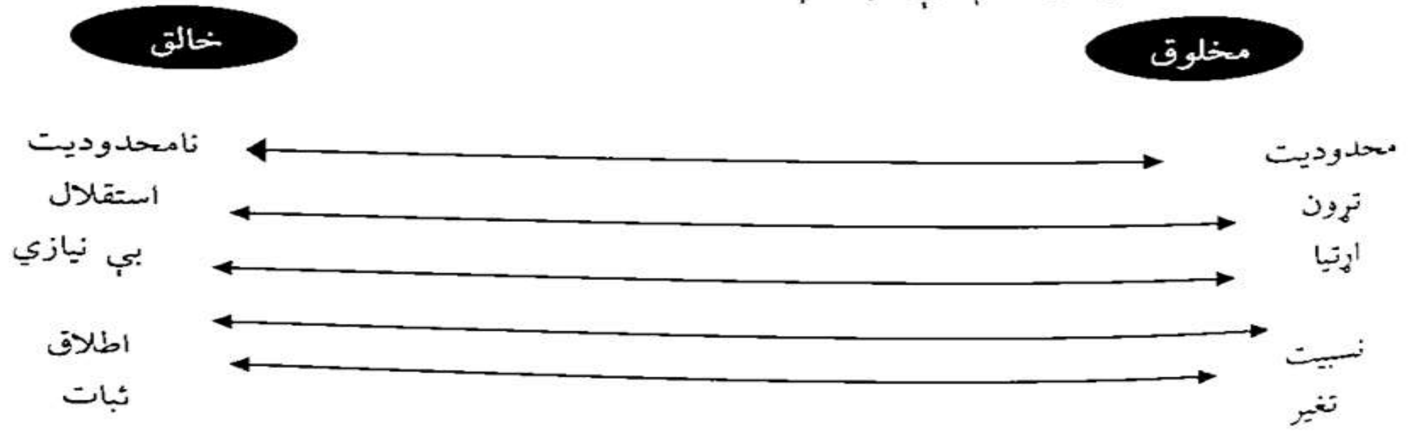

---

۱ معیني جیم(ب ت) اشنایي بافرهنګ اسلامي ص۸۳ تهران ایران

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

هرکله چې دالله تعالی دمعرفت دلایل ښرګند دي ;نو اوس پوښتنه داده چې خلک ولې ایمان نه راوړي خواب دادی چې دخلکوترمنځ دانسانانو په لاس ښني جوړې شوې پردې دي چې موږ ورته په لنډ ډول کتنه کوو:

۱- دحس دایره: ښیني خلک وایي چې زه په سترګو یوشی ونه وینم منلی یې نه شم دغه خلک په عقلي لحاظ له ماشومانو سره ډېر مشابهت لري ;هغه له محسوساتو پرته په بل څه نه پوهېږي حقیقت دادی چې دانسان دحواسو ساحه ډېره محدوده ده ;مثلاً فضاء له ډېرو اشکالو ډکه ده ;مګر موږ یې نه ګورو . له ډېرو نه اخوا شی نه وینو . دمادي الکتروني حرکت دځمکې جاذبه ،وضعي او انتقالي حرکت یې .دمقناطیس برېښنا خواک په سترګو نه وینو . دلمر بېلابېلې وړانګې ، حیواني او نباتي حجره ، په اوبو کې ګډه مالګه بوره ، دځمکو تل ،لوړ اسمانونه او ډېر ښارونه مو لیدلي نه دي ;مګر شتون لري .دانسان دباصرې (لیدلو)حس له عقاب او دشامې (بویولو)حس یې له مېږي نه هم کمزوری دی ;همدارنګه تول فضاء له اوازونو ډکه ده مګر موږ یې نه اورو زموږ دحواسو ادراک زموږ په شاوخواکې دموجوده شیانو څخه هم عاجز او کمزوری دی.

۲- غفلت: غفلت او ناپوهي دانسان فکر فلجوي ،زړونه شنډوي او دانسان دمعرفت او ادراک قوت له کاره لوېري .تول غم یې دخېټې ډکول او دشهواني غوښتنو پوره کول وي دوی دجهنم خس او خاشاک دي دوی له ځارویوڅخه ځکه بتر دي چې هغو ی دعقل له نعمت څخه برخمن دي [1]

۳- دپلرونو ړنده پیروي: درېیم شی چې دهغه په وسیله انسان خپل شخصیت له لاسه ورکوي دپلرونو او نیکونو کورکورانه او ړنده پیروي ده هرکله چې یو انسان په کفري اوالحادي چاپېریال کې را لوی او یا دملحدو خلکو شاګردي وکړي او هغوی ته دخپل ځان واګې وسپاري ددې مصداق بت پاله ،مشرکي ،ناولي او چټلې تولنې دي چې له هېڅ منطق څخه برخورداره نه دي کله غوا ،کله سپی ، کله لمر ،کله سپوږمۍ ،کله کانو او بوټو ، ستورو ، اور اودانسان تناسلي اندام ته په لمانځنه بوخت وي [2]

۴- عناد اوکینه: کینه کښ خلک خپل غوږونه بندوي ،چې حق وانه وري اوله حق نه خپلې سترګې پټوي بې له شکه عنادي انسان ته زردلیله قناعت نه شي ورکولی دمکې بت پالو درسول الله صلی الله علیه وسلم په رسالت دعناد له امله انکار کاؤ قران عظیم الشان ارته نړۍ دالله تعالی د قدرت نښه بولي په خپل ځان او په کایناتو کې په غورکولو سره به انسان دالله تعالی معرفت ته ورسېږي.[3]

---

[1] [illegible] (١٩٨٧م) العقائد الاسلامية ص ١٩٨ دار الكتاب العربي بيروت لبنان
[2] همدغه ماخذ ص ١٠٢
[3] همدغه ماخذ ص ١٠٣

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم څپرکی

توحید اودالله تعالی صفات

پیلیزه

توحید داسلامي عقیدې اساس ،داسلام دعمارت مرکزي ستن اوداسماني پیغامونودنزول ستره موخه ده.له توحیدڅخه مقصددادی چې انسان دالله تعالی الوهیت ،ربوبیت،اسماءاوصفات ومني اوپردې باوري وي چې،له ده څخه پرته هېڅوک داطاعت اوعبادت وړنه دی.توحیددانسانانواعتقادته ویل کېږي،په الوهیت سره دالله تعالی یواځې کول اودمحمدصلی الله علیه وسلم په نبوت اورسالت اقراراوتصدیق توحید بلل کېږي،کلیمه طیبه په توحیداورسالت دایمان اعلان ګڼل کېږي.په دې بحث کې دتوحید معنا،دلااله الا الله ارکان دتوحید موخه،اهمیت،شرطونه،ډولونه،اودالله تعالی صفات بیان شوي دي.[۱]

لومړی بحث

توحید

دتوحید معنی: په عربي ژبه کې توحیداختصاص اویواځې ګرځولو ته وایي[۲]

اوپه شرعي اصطلاح کې په ربو بیت،الوهیت،اسماؤاوصفاتوکې دالله تعالی اختصاص ته توحیدویل کېږي.[۳]

د توحیددکلیمې معنی: له الله نه پرته بل دعبادت اوبندګۍ مستحق نشته اومحمد صلی الله علیه وسلم دالله تعالی استازی دی.

دتوحیدارکان

۱-نفي: له ټولو طواغیتو (دکفردټولومشرانو) اودماسوی الله له بندګۍ څخه انکارکول دي؛نوپردې اساس چې یوڅوک دتوحیدپه سپېڅلې کلیمه اقراروکړي؛مګرپه نورودینونواواسلام ضدافکارواونظریاتو هم باوري اوسي،دایمان اواسلام دعوه یې باطله ده.دمثال په توګه چې یوڅوک یهودیان اونصرانیان او ټولې کفري الحادي ډلې په حقه وګڼي اویا دهغوی په تګلاره خوښ واوسي.دغه شخص کافراوله اسلام څخه وتلی دی .

۲-اثبات :یواځې الله تعالی ته دالوهیت،عبادت اوحاکمیت ثابتول دي.دمکې بت پالوپه الله تعالی باوردرلود؛مګردهغه جل جلاله دعبادت اوحاکمیت څخه یې سرغړولو؛نوپه همدې اساس یې قران عظیم شان کافران بولي[٤]

---

۱. ... سابق(۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ۲۵دار الکتاب العربي بیروت لبنان

۲. ابن منظور،محمد بن مکرم(ب ت) لسان العرب ص ۵۱۵ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

۳. الاشقر سلیمان (ب ت) العقیدة فی الله ص ۱۵۷مکتبة الرسالة بیروت لبنان

٤. جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص ۱۹۲بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحیدموخه: دتوحید هدف یواځې الله تعالی ته بندګي اوپه همده اعتماد اوبروسـه ده،له یوچاسره دوسـتي اودښـمني اوهرعمل دده درضاءلپاره سرته رسـول دي، هریونېک عمل چې اساس یې توحید نه وي،دالله تعالی په نېزد ارزښت نه لري

دتوحیدحکم: زده کړه یې په هرمسـلمان عیني فریضـه ده ،البته په باسـواده طبقه په تفصـیلي اوپه عوامو خلکوپه اجمالی توګه.[1]

دتوحیداهمیت: دانسـانانو اوپیریانودپیداینبـت هدف اوپه اسـلامی دعوت کې لومړی مقام لري.دنېکو اعمالودقبول .دګناهونودبخښـلواوپه قیامت کې دشـفاعت لپاره اساسي شرط دی.په قبرکې ترهرڅه دمخه دتوحید پوښتنه کیږي

دتوحیدشرطونه

- علم اوپوهه :مومن مسلمان بایدپه علمي اواګاهانه ډول په الله تعالی باوري وي ایمان یې باید په کورکورانه او جاهلانه توګه ونه اوسي .
- یقین :په دې توګه چې دزړه دتل څخه کلک باورولري اوپه رګ رګ کې یې دغې عقیدې ځای نیولی وي
- قبول اومنل :ځیني خلک علم لري ،مګردالله تعالی داوامرومنلو ته تیارنه وي توحیدله مؤمن مسلمان څخه بشپړه تسلیمي غواړي .
- اخلاص په دې ډول چې ریاءته په کې ځای نه وي اوپه بشپړاخلاص سره یې دغه عقیده منلې وي
- محبت په داسې توګه چې ایمان ته یې نسبت دمیني اومحبت پربنسټ وي[2]

دتوحیدډولونه

توحیدګن ډولونه لري چې موږ ورته په لاندې توګه کتنه کوو:

- دربوبیت توحید
- دالوهیت توحید
- داسماؤاوصفاتوتوحید

دتوحیددغه اصول په دغه ایات کریمه کې یوځای ذکرشوي دي ﴿ رَبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضِ وَمَا بَيۡنَهُمَا فَٱعۡبُدۡهُ وَٱصۡطَبِرۡ لِعِبَٰدَتِهِۦۚ هَلۡ تَعۡلَمُ لَهُۥ سَمِيّٗا ﴿٦٥﴾ د ربوبیت توحیددایات کریمه په دغه برخه

[1] ... مکتبة الهادی دهکی نعلبندی بشاور پاکستان ۱۲۵ ...
[2] ... ۱۹۶۱ ... ۱۰ دمشق سوریة

(c) ketabton.com: The Digital Library

(رَّبُّ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا)اوددالوهيت توحيدیي په(فَٱعْبُدْهُ وَٱصْطَبِرْ لِعِبَٰدَتِهِۦ)اوداسماؤاوصفاتوتوحيدیي په (هَلْ تَعْلَمُ لَهُۥ سَمِيًّا)کې ذکر شوی دی مطلب داچې په اسماؤاوصفاتوکي ساری نه لري[1]

۱-دربو بيت توحيد

په خالقيت مالکيت اوتدبيرکې دالله تعالي يواځې ګرځول اوپردې ټينګ باوردرلودل ،چې دالله جل جلاله نه پرته په دې کايناتوکې نه خالق،نه مالک اونه مدبرشته

الف-دربو بيت په توحيد کې دشرک نښې

عرب قوم،يهودو،مجوسو(اوروپالونکو)اونصرانيانو الله تعالى دکايناتودخالق،مالک،مدبر،رازق اوفرياداورېدونکي په توګه منلو؛يواځې دالوهيت په توحيدکې په شريک نيولواخته ؤاوس مهال په اسلامي امت کې دربوبيت په توحيدکې دشرک نښې په لاندې توګه دي:

- ډېرجاهل اوناپوه مسلمانان پردې معتقد دي چې په نړۍ کې ځيني نېک خلک په کايناتو کې تصرف کوي دوی دصالحانو يودفترلري چې له همدې ځخه اوامرصادرېږي اودخلکودکاميابی اوناکامی پرېکړې کوي .
- ډېرى ناپوهان پردې باورلري،چې داولياؤاوصالحانو روحونه ددوی ترمړينې وروسته تصرف کوي،ناروغانوته روغتيابخښي اوخلکوته اولادونه ورکوي.همدغه باطل فکرډېرجاهلان په قبرپالنې اخته کړي دي.
- له پيريانوورېره اوورته فريادونه کول اوهغوی ته نذرونه وړاندې کول.
- دالله تعالى دطاعت پرخلاف دځينو خلکواطاعت اوپردې باوردرلودل چې دوی په پټ اوښکاره پوهېږي
- نامسلمانوحاکمانوته بشپړه تسليمي اودزړه په مينه دهغوی دقوانينو منل همدغه دربوبيت په توحيدکې دشرک يوځونښې دي چې سترلامل يې له دين نه لېرې والى اوپه قران کريم اونبوي سنتوجهل اوناپوهي ده[2]

۲-دالوهيت توحيد

په عبادت،بندګی،اوحاکميت کې دالله تعالى يواځې کول اودالله جل جلاله نه پرته دنورو معبودانوله بندګی ځخه ځان ساتل دالوهيت توحيددی[3]

[1] قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ج ۱ ص ۱۵ بيروت لبنان
[2] ابن تيميه(۱۹۶۲)رسالة العبودية ص ۱۴۸دمشق سورية
[3] قرطبي(ب ت)الجامع لاحکام القران ص ۲۱بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتيب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

الف-دالوهيت دتوحيدغوښتنه

دالوهيت دتوحيد غوښتنه داالله عبادت اوبند ګيده،عبادت جامع اوهراړخيزلفظ دی تولوهغواعمالواووويناءوته شامليږي چې الله تعالی پرې خوشاليږي

ب-دعبادت ډولونه

- قلبي عبادت؛لکه وېره،هيله،مينه،توکل،انابت(رجوع)استقامت،محبت
- دژبې عبادت؛لکه تسبيح،تکبير،تهليل،ثنااوستاينه اودعاء
- داندامونوعبادت؛لکه لمونځ،روژه،زکات،حج ،نذر، جهاد،صله رحمي،په نېکی امراودبدوچارو

مخنيوی،دالله جل جلاله اوبندګانو دحقوقوساتنه اودهغه دبشپړقانون حاکميت.دالوهيت توحيدداالله تعالی حق دی،داځکه چې الله تعالی خالق،رازق،مالک اوحاکم دی؛البته عبادت دري ترکيبي اجزاء لري محبت،اطاعت،تعظيم.دزياتروتش په نامه مسلمانانوالله تعالی سره پېژندګلوی نشته؛ نوزيات خلک په بغاوت اوسرکشی اخته دي يواځې لاس په نامه ړدي اودعبادت شکل اوصورت جوړوي؛مثال يې هغه نوکر ته ورته دی چې خپل بادارته تشه سلامي کوي؛مګرامرمنلو ته تيارنه وي[1]

ج-دالوهيت په توحيد کې دشرک اثا راو نښې

په اسلامي امت کې اوس مهال دالوهيت په توحيدکې دشرک اثاراونښې په لاندې توګه دي:

- داالله تعالی داسماؤاوصفاتو څخه انکارکول اوپه تعطيل اوتشبيه باوردرلودل.
- دبل چا په ربوبيت اوالوهيت باور.داسماني کتاب اوپيغمبرتوهين.
- په بل قانون پرېکړه اوپه بل نظام خوښي او اسلامي قانون ته دفرسوده خطاب کول.
- دغيرالله څخه وېره اودالله تعالی دطاعت پرخلاف يې اوامرو ته غاړه اېښودل.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته هيلې اواميدونه درلودل.بل چاته عاجزي کول.
- غيرالله ته رکوع اوسجده دقبرونو پروړاندې قرباني.دزيا رت په نوم نذر.

دغه چارې په څرګندډول په قبرپرستوقومونوکې په خپلوسترګووينوچې خپل مذهبي مشران دمعبودپه حيث منې دخيراوشراواکمن يې ګڼي اوپه ښنوکې يې پرېوځي[2]

داسماؤاوصفاتوتوحيد

۱-لنډمفهوم يې :په دې خبره ټينګ باوردرلودل چې الله تعالی دکمال دټولوصفاتو څښتن اودټولوعيبونوڅخه پاک دی هغه صفتونه چې الله تعالی خپل ځان ته ثابت ګرځولي اوپه قران کريم اونبوي سنتوکې ذکرشوي، دالفاظواومعنی ګانوله تحريف،تعطيل ،نفی اودکيفيت د تحديداودمخلوقاتوله صفاتوسره له تشبيه نه پرته يې منل دي[3]

---

[1] - جوهري(ب ت) مختار الصحاح ص۸ بيروت لبنان
[2] -الجزايري ابوبکر .العقايد الاسلامي ص ۲۰
[3] - سيد سابق(۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۵۰ دار الکتاب العربي بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-شرطونه يې:دمخلوق دصفاتوله مشابهت نه پرته دالهي صفاتو منل ،دالله تعالى دذات په څېرهېڅ ذات اونه يې دنوم په شان هېڅ نوم اونه يې دافعالو اوصفاتوپه شان افعال اوصفات شته دالله تعالى اودمخلوق دصفاتوت منځ يواځې لفظي اشتراک دی ذات يې ازلي اوصفات يې ازلي دي

- موږ ته لازمه ده چې الله تعالى ته هغه اسماء اوصفات ثابت کړو ،چې په قران کريم اونبوي سنتوکې يې يا دونه شوې ده ؛نو پردې اساس دالهی صفاتواواسماؤدثبوت بنسټ وحی ده. دالله تعالى له مخلوقاتوسره دالله جل جلاله دصفاتو په مشابه ګرځولو،په قران اوسنتودثابتوصفاتوڅخه په انکا راوپه تشبيه اوتمثيل باور درلودلو سره يو شخص کافر ګرځي

- دالله تعالى په منصوصي اسماؤاوصفاتو دکيفيت اوحقيقت له معلومولو پرته يقين درلودل ؛مثلا په عرش داستواء په باره کې دپخوانيوعلماؤمسلک داؤچې استواء معلو مه ده کيفيت يې مجهول دی ايمان پرې واجب دی اوپوښتنه يې بدعت ده .

- د الله تعالي نومونه يوازې په نهه نوي نومونو کې منحصر نه دي په رواياتو کې د نورو نومونه ذکر هم شته، دالله ذات کامل اوصفا ت يې کامل دي، څنګه يې چې دشان سره مناسب وي. دالله تعالى صفات به له تشبيه ،تعطيل ،تکيف، بدلون اوتاويل څخه پرته منئ[1]

دويم بحث

دالله تعالى دصفاتو ډولونه

دالله تعالى صفات په دووبرخو وېشل شوي دي

۱: ثبوتي ۲ : سلبي

لومړی- ثبوتي صفات : هغه دي چې الله تعالى ته ثابت دي،چې څوک يې الله تعالى ته په ثبوت باوري نه وي مومن نه ګڼل کېږي.

دولو نه يې:دالله تعالى ثبوتي صفات درې برخوته وېشل کېږي

۱ - ذاتي صفات : چې له ازل نه ترابده الله تعالى پورې لازم اونه جلاکېدونکي دي لکه علم،حيات،قدرت، سمع،بصر،مخ،کلام،ملک،قدم،عظمت،غناء،رحمت ،حکمت، اراده ، قدرت اوداسې نور..

دځينو ذاتي صفا تو شرحه

۱- قدرت :الله تعالى قادر اوتواناذات دی اودهېڅ يوکار دکولو څخه ناتوانه نه دی موجوده نړی ددومره عظمت سره دهغه دستراولوی قدرت نښه ده، دهغه بې اندازې قوت دومره دی چې هروخت وغواړي اراده وکړي کولی شي ،ټول موجودات ختم اوبيايې پيداکړي،په اسمانونو ،شپې ،ورځې ،لمر اوسپوږمۍ، ژوند اومرګ کې لږسوچ اوفکرموږدالله تعالى سترقدرت ته متو جه کوي.

۲- اراده :الله تعالى چې څنګه وغواړي ،دخپلې غوښتنې سره سم په نړی کې تصرف کوي دلته دکايناتو په ذره ذره الهي اراده حاکمه ده.

---

[1]- نعيم ياسين(ب ت)الايمان اركانه حقيقته نواقضه مكتبة الرسالة الحديثه عمان

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ - **علم** :الله تعالی په هرشي عالم دی ،برابر ه خبره ده که هغه له ماضي ،حال اومستقبل سره اړیکه ونیسي. دالله په سپیڅلي ذات کې جهل اوناپو هي ځای نه لري دهغه پو هه په زمان اومکان پورې مقیده نه ده؛ بلکې دټولوشیانوپه جزئیاتو اوکلیاتوعالم دی ،موجوده نړی یې په ځانګړي نظم سره دیې انتهاءعلم روښانه دلیل دی .

٤ - **ژوند**:الله پاک ژوندی اوژوند دهغه ذاتي صفت دی ،تل ؤ؛ تل دی؛ تل به وي.دحیا ت صفت یې مطلق دی هېڅوک یې په اصلي حقیقت دنورو صفاتو په شان نه پوهېږي .حقیقت دادی چې دنړی وجود دتلپاتې اوهمېشني ذات نه پرته امکان نه لري .

۵ - **کلام**:الله تعالی متکلم دی ،څنګه یې چې دشان سره مناسب دی. الله پاک دغه صفت په قران کریم کې خپل ځان ته ثابت کړی دی .

٦-**سمع اوبصر**- :څرنګه چې الله تعالی اورېدونکی دی، لیدونکی هم دی، لیدل اواورېدل یې هراړخیزاوشامل دي څنګه یې چې له شان سره منا سب دي؛ زموږ پرې په غیبوایمان دی [1]

۲-فعلي صفات

فعلي صفات هغه دي چې الله تعالی یې دخپلې خوښې سره سم سرته رسوي لکه قدرت ،استواء ،نزول ،تلل ،خندااوخوشالی تدبیر ، غضب ،رزق ،ژوندي کول اومړه کول ،عزت اوذلت لازمه ده چې دهغې دمعنی په نظر کې نیولوسره چې دالله تعالی دشان سره مناسب دي ایمان ولرو.

ډولونه یې

اودابیاپه دوه قسمه دي

- **فعلي متعدي**: لکه په چارحمت اومهرباني کول ، روزي ورکول
- **فعلي غیرمتعدي**: لکه کوزېدل ، تلل اوراتلل .

دویم-سلبي صفات

سلبي صفات هغو صفاتو ته ویل کېږي ،چې الله عزوجل ته ثابت نه دي ثبوت یې دکفر لامل ګرځي؛لکه ړوندوالی ،کوڼ والی ،جهل اوناپوهي ،لوږه اوتنده، فساد ،بخل ناتواني ،رنځ اوتکلیف ،اوداسې نور..

دسلبي صفاتوډولونه

دالله تعالی سلبي صفتونه هم په دوه ډوله دي .

- دالله تعالی دذات څخه جلا سلبي صفت لکه الله تعالی دذات څخه داولادنفی کول .
- دالله تعالی دذات سره متصل لکه خوب ، مړینه جهل اوناپوهي درواخله ...

[1] ...سابق (۱۹۸۷م)العقاید الاسلامیة ص ٦٠ دار الکتاب العربي بیروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

موږ یو لنډ جدول دځینو ثبوتي اوسلبي صفاتو وړاندې کوو

گڼه	ثبوتي صفات	سلبي صفات
۱	وجود	عدم او نشتوالی
۲	ازلیت	حدوث اونوی رامنځته کېدل
۳	بقاء	فنا
۴	پخپل ذات قایم	بل چاته اړ
۵	وحدانیت	تعدد
٦	علم	جهل
۷	ژوند	مرگ
۸	اورېدل	کوڼ والی
۹	لیدل	ړوندوالی
۱۰	کلام	گونگ والی
۱۱	حکمت	ناپوهي
۱۲	اصلاح	فساد
۱۳	قدرت	ناتواني
۱۴	سخا	بخل
۱۵	له تکلیف اورنځ نه پاکي	تکلیف او رنځ
۱٦	له خوراک اوڅښاک نه پاکی	خوراک څښاک
۱۷	مور اوپلار نه پاکي اوسپېڅلتیا	مور اوپلار ورته ثابتول
۱۸	مېرمن څخه سپېڅلتیا	دمېرمن ثبوت
۱۹	زوی او لورنه پاکي	داولادثبوت
۲۰	له شریک نه پاکوالی	دشریک ثابتول
۲۱	دقهري شفاعت نه ثبوت	دقهري شفاعت ثابتول
۲۲	عزت	ذلت
۲۳	نه ستوماني	ستوماني
۲۴	ژوند	مړینه
۲۵	عدل	ظلم
۲٦	قدرت	بي واکي
۲۷	دسیال نه شتون	دسیال شتون
۲۸	دمکان اوزمان داحتواء څخه پاکوالی	مکان اوزمان ورته ثابتول

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتوحيد مراتب

خينو پوهانو په دغه مسئله کې تفصيلي بحث کړی اوتوحيديې په لاندې مراتبو وېشلی دی:

۱ – دذات توحيد :معناداچې الله تعالی په خپل ذات کې بی ساری اوبې سیاله دی ،داخلاص په سورة کې دتوحید ددغې برخې بشپړه ځرګندونه شوې ده.

۲ – دصفاتو توحيد : معنی داچې الله تعالی دکمال اوجمال ،دعلم ،قدرت اوتلپاتې ژوند په صفاتو متصف دی اوپه دې کې ورسره هېڅوک شریک نه دي .

۳ – دخالقيت توحيد :معناداچې په ټولوکایناتوکې دالله تعالی نه پرته بل څوک دکایناتو موجداوخالق نشته، دغه حقیقت په عقلي دلایلو استواردی

۴ : دربوبيت توحيد :معنی داچې خیراوشراودټولوکایناتوتدبیریوازې دالله تعالی په لاس کې دی. په دې کارکې ورسر ه هېڅوک شریک نه دي .

۵ - دحا کميت توحيد :معنی داچې تشریعي حاکمیت یوازې الله تعالی ته ثا بت دی ،دانسان په ارادې برخه کې دښواوبدولاربنود،دخیراوشر ،دحلا لواوحراموواکمن الله تعالی دی په دې کارکې ورسره هېڅوک شریک نه دي .

٦ – دتشريع توحيد :معنی داچې هېڅوک په اسلامي ټولنه کې دازادتقنین صلاحیت نه لري ،قوانین به داسلامي شر یعت په رڼاکې جوړېږي .

۷ – داطاعت توحيد :معنی داچې دلته به دالله تعالی حکم په حاکم اومحکوم ،په امراومامور،په شتمن او نیستمن ،په ټولوبه یوشان جاري وي دمشرانواوامربه هلته دمنلو وړ وي چې دالهي قانون سره سمون ولري .

۸– په عبادت کې توحيد :له دې څخه مطلب دادی چې محبت،اطاعت،بندګي اوتعظیم به یواځې الله تعالی ته کېږي. په دې حق کې ورسره هېڅوک شریک نه دي.

په بشري ژونددتوحيددکليمې اغيزې

- په دغې سپېڅلې کلمې باوري انسان هېڅکله دتنګ نظر څښتن نه وي هغه په یو داسې ذات یقین لري چې دځمکې او اسمان څښتن او د ټولې نړۍ پالونکی دی له دې نه وروسته دکایناتوهېڅ شی ده ته پردی نه ښکاري ؛بلکې ټول کاینات دخپل څښتن ملکیت بولي .
- دغه کلیمه په انسان کې عزت او سرلوړي رامنځته کوي. ددې سپېڅلې کلمې ویونکی پردې پوهېږي ،چې یواځې الله تعالی دټولو ځواکونو څښتن دی او له هغه پرته هېڅوک ګټه رسونکی نشته. مرګ او ژوند،عزت اوذلت دده په واک کې دي په دغه صورت کې دهغه غاړه او سر دمخلوق پروړاندې نه ټیټېږي او نه له چا نه مرسته غواړي په زړه کې یې یواځې دالله تعالی لويي وي .
- له عزت نفس سره دغه کلیمه په انسان کې عاجزي پیداکوي ،هغه هېڅکله مغرور اوکبرجن نه وي ،ځواک،پیسې مال ،دولت او منصب دده په زړه کې لويي او غرور نه شي پیداکولی البته له کفر او شرک سره کبر اوغرور مل وي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددې کليمې ويونکی پاک نفسه او سپېڅلی انسان وي، هغه په عادل او واکمن ذات باوري وي .دده په مقابل کې مشرکان،ملحدين او کافران،چټل،خبيث او څناور صفته شخصيتونه وي ،چې دانسان له مرينې لذت اخلي. ټول غم او فکر يې دمادي لذتونو او خوندونو لاسته راوړل او دانسانانو تباه کول وي.
- ددې کليمې ويونکی هېڅکله نا اميده اوزړه ماتی نه وي .تل خپل رب ته هيله من وي .که ددنيا دخلکو ټولې دروازې بندې او دټولو اسبابو رسی وشلېږي، بيا هم دالله تعالی له مرستې او ملاتړ څخه نا اميده نه وي :البته دغه دزړه ډاډ او سکون دتوحيد دعقيدې له پيروانو څخه پرته بل چاته نه په برخه کېږي.لادينه وګړي ډېر ژر ناهيلي او په ځان وژنه لاس پورې کوي.
- په دې کليمې باوري انسان دعزم،حوصلې،صبر او توکل څښتن وي او پردې يې ټينګ يقين وي، چې دده ترشا دځمکې او اسمان دڅښتن قوت دی.دغه تصور په ده کې دغره په شان استقامت او کلکوالی رامنځته کوي .که دنړی ټولې ستونزې او غمونه پرې امبارشي له خپل عزم او تصميم څخه لاس نه اخلي.
- دغه کليمه له انسان څخه اتل جوړوي ،ديو شخص دبې زړه توب لپاره دوه شيان دي :لومړی دځان مال اواولادمينه ؛دويم له الله نه پرته دبل وژونکي تصو،دلا اله الاالله باوردغه دواړه شيان له زړه څخه وباسي.
- دلا اله الاالله عقيده په انسان کې قناعت رامينځته کوي دحرص،کينې او حسد ناوړه احساسات يې له زړه څخه لېرې کوي. هغه نېک انسان اونوروته ګټه رسوونکی وي .دده په مقابل کې مشرکان اودهريان دنورودبري په رخه اوحسدکې ځان وژني اودهغوی په راپرزولو کې له هېڅ رنګ بدتدبيرڅخه لاس نه اخلي.
- ددغې عقيدې څښتن دالهي قانون پابند وي او پردې يې يقين وي چې الله تعالی په هر يوه پټ او ښکاره شي عالم اوخبرداردی. هېڅکله هم په ناروا لارو چارو لاس نه پورې کوي.همدغه سپېڅلې کليمه داسلام اساس او تاداؤ دی .ددې کليمې دباورله ړنګېدلو وروسته داسلام هېڅ شی نه پاتې کېږي داسلام ټول نظام پرهمدغه بنسټ ولاړدی.[1]

[1] درحماني محمد شريف ژباړه .داسلام اساسي ښوونې ۵۰ مخ

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم څپرکی

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه اوپه ملایکو ایمان

پیلیزه

دیونان فلاسـفه اوپه اسـلامي امت کې ځنې گمراه ډلې دالله تعالی دصـفاتو څخه انکارکوي دوی دومره ناپوهان دي چې دیوخالق په وجوداعتراف کوي ؛مگرهغه له صـفاتو څخه خالي بولي لکه علم ، قدرت ، سمع ، بصر ، اراده اوداسې نور... داسې خالق چې له مخلوق څخه په ټیټه مرتبه کې قرار ولري ځنگه د(الله) په توگه ومنل شي ، بل لورته ځنې گمراهان الله تعالی ته جسم ، سترگې ، غوږونه ، ژبه اونورحواس ثابتوي

لومړی بحث

دالله تعالی داسماؤ اوصفاتو په هکله داهل سنتو اونوروگمراه ډلو باورونه

نعیم بن حمادرحمة الله علیه فرمایي څوک چې الله تعالی لـه مخلوقـاتوسره مشـابـه وگرځوي نوهغه کافروگرځېداوڅوک چې دالله تعالی له صـفاتو څخه منکرشـو ؛نوکافروگرځېدقران عظیم الشان یې په ډاگه اعلانوي ﴿ لَيۡسَ كَمِثۡلِهِۦ شَيۡءٞۖ وَهُوَ ٱلسَّمِيعُ ٱلۡبَصِيرُ ۝١١ ﴾ الشـوری ژباړه:دکائناتو هیڅ شی هغه ته ورته ځېرمه نشته ، هغه دهرڅه اوریدونکی اولیدونکی دی ،

نصرانیانوعیسـی علیه السـلام اوبت پالوخپل بوتان له الله تعالی سره یوشـان وبلل همدارنگه دخالق مشابه گرزول دمخلوق سره لکه دیهودیانوپه شان چې الله تعالی ته فقر، عجز ، اوپښېمانتیاثابتوی [۱]

امام ابوحنیفـة رحمة الله علیه فرمایي : الله تعالی دمخلوق سره مشـابه نه دی اونه مخلوق دالله تعالی سره مشابهت لري بیاورپسې زیاتوي چې دالله تعالی صفات نه دمخلوقاتودصفاتوپه شان دي دالله تعالی علم اوقدرت اولیدل زموږدلیدلوپه شـان نه دي دهغه ذات اوصـفات دواړه کامل اولامثال اوکیفیت یې مونږته معلوم نه دی زمونږېرې په غیبوایمان دی . [۲]

دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه اړه داهل سنت تگلاره

اهل سنت والجماعت دالله تعالی داسماؤاوصفاتوپه هکله لاندې اراء اونظریات لري .

- دالله تعالی ټول نومونه حسنی (ښایسته)دي دهغه په نومونوکې (الله)ذاتي اونوریې صفتي دي .
- دالله تعالی نومونه اوصفات توقیفي (دوحی) پربنسټ ثابت دي
- دالله تعالی ټول صفتي نومونه کامل اوله هرې نیمگړتیاڅخه خالي دي دالله تعالی صفتي

---

۱. شرح اعتقاداهل السنة والجماعة ۲ ـ ټوک ۵۳۲ مخ

۲. دوکتورخمیس محمدابن عبدالرحمن : التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة ج ۱ص ۲۲۴

(c) ketabton.com: The Digital Library

نومونه ډېرزيات دي دالله تعالى ثبوتي صفات دمدحې اوكمال صفات چې هرڅومره ډېروي دالله تعالى په لوړتيااوعظمت دلالت كوي دالله تعالى دصفاتوظاهرموړته معلوم دى ؛مګركيفيت يې موږته مجهول اونامعلوم دى . دالله تعالى دذات اوصفاتوترمنځ اړيكه دلزوم اويوتربل دپيوستون اونه بيلتون دى

دويم بحث

دايمان داساساتو دويم ركن په ملايكو ايمان

پيليزه

ملايكې دالله تعالى فرمان منونكې لښكرې دي، له نورڅخه پيدا زموږ له نظره پناه ،نه نارينه اونه ښځينه . نه څه خوري ،نه څه ښښي په بېلابېلو چارو مقررې دي چې كوم كارورته سپارل شوى هغه سرته رسوي .هروخت په تسبيح لګيادي، شپه اوورځ دالله تعالى پاكي بيانوي.هروخت دالله تعالى څخه په وېره كې دي دملايكو صحيح حساب الله تعالى ته معلوم دى.مشهورې مقربې ملايكې څلوردي دلته هرڅه دالله تعالى په امردملايكو په وسيله ترسره كېږي په ملايكو ايمان دقران عظيم الشان اونبوي سنتو په لارښوونوكې دايمان د امورو دجملې څخه دى دپېژندنې يواځېنى لارېې وحى ده، پردې اساس ترهرڅه دمخه دعلم سرچينې دقران عظيم الشان په رڼاكې ترڅېړنې لاندې نيسو:

۱-دعلم دپيدايښت لار

الله تعالى دانسان فطرت دتفكر پر اساس جو ړكړى ، علو مواو پوهنو ته درسېد لوور تيا يې وربخښلې، همد غه څواک دى چې انسان له نورو حيو اناتو څخه جلاكوي .

۲-دعلم مفهوم

هركله چې انسان دحسي ـ غړو په وسيله دخا رجي نړۍ سره اړيكه ټينګه كړي ،ده ته يو حالت په برخه كېږي ،چې مخكې يې نه درلود.دمثال په توګه مو ږ يو شخص وينواو مخكې مو ليد لى نه ؤ داسې احساس كوو چې په مو ږ كې يو نوى شى رامينځته شوى چې مخكې مو نه درلود. هركله چې دهغه شخص تصوير زمو ږ په ذهن كې نه ؤاوس دهغه تصوير په ذهن كې له ځان سره لرو؛ دې ته علم ويل كېږي دقران كريم په رڼا كې علم شپږ سرچينې لري :

۱: **حس او تجر به** :قران عظيم الشان حس او تجر به دعلم دلا سته راوړلو دوسيلې په عنوان يادوي؛ هلته چې فرمايي :﴿ أَفَلَمْ يَنظُرُوٓا۟ إِلَى ٱلسَّمَآءِ فَوْقَهُمْ كَيْفَ بَنَيْنَٰهَا وَزَيَّنَّٰهَا وَمَا لَهَا مِن فُرُوجٍ ﴿٦﴾ ق ژباړه:ښه نو دوى هېڅكله دځان له پاسه اسمان ته ندي كتلي ؟ په څه ډول موږهغه جوړ او سينګاركړ اوپه هغه كې هيڅ درزنشته .

دغه ايات دتو حيد په مسأله بحث كوي همدغه دبر هان نظم ارزښتنا كه دليل دى انسان ته وايي :ستر ګې دې پرانيزه ،دكاينا توپه هره ذره كې به دالله جل جلا له دعجا يباتو نښې په خپلو سترګووويني، پردې اساس ټول ساينس په حس او تجربې بناء دى ساينس دكايناتوپو هې ته وايي ؛نو ټول كاينا ت دالله جل جلا له دمعرفت ډكركتيل كېږي .

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- عقل : دقران عظیم الشان په رڼا کې عقل دعلم دلا سته راوړلو دویمه سر چینه ده.هلته چې فر مايي ﴿وَٱللَّهُ أَخْرَجَكُم مِّنۢ بُطُونِ أُمَّهَـٰتِكُمْ لَا تَعْلَمُونَ شَيْـًٔا وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَـٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿٧٨﴾ النحل ژباړه: الله تاسې ستاسې د میندو له ګیډو نه په داسې حالت کې راوایستلئ چې تاسې په هیڅ نه پوهیدلئ. هغه تاسې ته غوږونه درکړل، سترګې يې درکړې، او فکر من زړونه يې درکړل. ددې لپاره چې تاسې شکرویستونکي شئ.

په دغه ایات کریمه کې دعلم دوسایلو یادونه شوې، چې لو مړی یې سامعه (داوریدلو) قوه ده چې په هغې سره نقلي علوم اوروودویمه باصر ه(دلیدلو) ځواک چې دهغې په وسیله حسي نړۍ ګورواوپه پای کې عاقله قوه چې په فؤاد سره یې تعبیر شوی. په هغې سره له حس نه وراخوا نړ ۍ درک کولی شو.

۳- تاریخ او تاریخي اثار:قران کریم تاریخي مسایل مطر ح کوي ،دتېروملتونوحالات په ډېر دقیق صورت په کې وړاندې شوي .دهغوی دژوند رو ښا نه او تیارې بر خې اودهغې نتا یج دعبرت ددرس په بنه بیانوي ؛همدارنګه دتېروقومو نو داڼا رو یـادونه کوي .دهغو ی دپرمختـګ او زوال اســبـاب ذکر کو ي،ترڅو راتلونکي نسلو نه ورڅخه پندواخلي.

۴- فطرت او پټ شعور : دعلم څلو رمه سرچینه قران عظیم الشـان فطر ت او پټ احسـاس راښيي .انسان چې کله درشــد تر پړاوه ورســېږ ي يو لړحقا يق له زده کړې پر ته پخپله تر لاســه کوي؛لکه مینه ،محبت ،جنسي غریزه ،خوراک،څښاک،یخني اوګرمي اوداالله جل جلا له معرفت .

۵- مکا شفه او شهو د :مو جودات په دووبر خو وېشل شوي :یو حسي نړۍ او بله دغیبودنیا. ځینې وخت الله تعالی خپلوخاصـو بندګانو ته یو ځانګړی ځواک وربخښي ،چې په هغې سره دغیبو نړۍ ګوري. رسول الله صـلی الله علیه وسـلم ته دمعراج په شـپه دجنتونو اودوزخونو . دسـد رة المنتهی او پورته غیبي نړۍ دننداري ښودنه شوې وه.

۶- اســما ني وحی: دقرا نکریم په رڼاکې دعلم وروستنۍ سر چینه دوحی اسـما ني پیغا م دی قران عظیم الشـان دغه مطلب ته داشـاري په تر ځ کې فرمايي﴿ ذَٰلِكَ مِمَّآ أَوْحَىٰٓ إِلَيْكَ رَبُّكَ مِنَ ٱلْحِكْمَةِ ﴿٣٩﴾ الإسراء: ژباړه دا هغه د حکمت خبرې دي، چې ستا رب تا ته وحی کړې دي

دسمعیاتو دپېژند نې او پر هغو دایمان لپاره مهم قران عظیم الشان اونبوي سنت دي[۱]

ملا یکې داسلام په رڼا کې

په ملا یکو ایمان داسلامي عقیدې دارکانو او بنسټونو له جملې څخه دی انکار ورڅخه څرګند کفر ګڼل کیږي[۲]

[۱] ... داد محمد ... اسلامي ... مخ ۱۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان

[۲] همدغه ما خذ مخ ۲۲۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱-په ملایکو دایمان مفهوم

ددوی په وجود ټینګ باور چې دوی عزتمند مخلوق دی ،الله تعالی دخپل عبادت او بندګی اودچار دسرته رسولو لپاره پیداکړي دي[1]

۲-په لغت کې

ملایک دملک جمع ده دلام او میم په فتحې سره دالوکة څخه اخیستل شوي ،الوکة رسالت ته وایي ،دوی هم الهي پیغامونه پیغمبرانوته له ځان سره راوړي اویا خومضبوط اوقوي مخلوق ته ویل کېږي.

۳-په شرعي اصطلاح کې

ملایکې له یولړغیبي ،نا محسوسو نوراني مخلوقاتو څخه عبارت دي چې له حیواني تما یلاتوڅخه پاکې دي په بېلا بېلو شکلونو ځان بد لولی شي، داستو ګنې ځای یې اسمانو نه دي دالله تعالی دسپېڅلي ذات نه پرته یې حقیقت هېچا ته معلو م نه دی.

۴-په ملا یکو دایمان دلا یل

دملایکو وجود یوثا بت حقیقت دی او دلایل یې له شمېره وتلي دي.مو ږ ورته په لنډ ه تو ګه کتنه کوو:

لومړی قران عظیم الشـان: الله تعالی په خپل سـپېڅلي کلا م کې دملا یکو دپیدا ینبـت په هکله مو ږ ته خبر راکړی

دویم نبوي سـنت:ټولو پیغمبر انو دملا یکوپه باره کې خبر ورکړی ،پیغمبر صـلی الله علیه وسـلم هم په ملایکو ایمـان دایمان رکن بللی دی پخپله دالله سـپېڅلی کلا م(قران عظیم الشــان) هم دملا یکو داثارو دجملې څخه دی دالله جل جلاله او نبي صلی الله علیه وسلم ترمنځ واسطه جبریل ؤ[2]

۵-دپیدایښت ماده یې

مکلف مخلوقات چې عقل ورکړل شوی په دري ډوله دي :

- ملایک چې له نور څخه پیداکړی شوي دي .
- پېریان چې له ملایکووروسته له اور څخه پیداکړی شوي دي.
- انسان چې له خاورو څخه پیداکړی شوی دی .[3]

۶- حقیقت اوصفات یې

موږ نه شـوکولی دملایکو حقیقـت معلوم کړو، دعقیـدې په مسـا یلوکې لا زمه ده چې موږ په شرعي څرګندودلایلو اکتفاوکړو، ددوی ځینې صفات په لا ندې دلایلوکې راغلي دي:

- له نورڅخه پیدایښت

---

[1] - همدغه ما خذ ص ۲۴۶

[2] - الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق) التوضـیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة دویم ټوک ص ۱۰۰۴دارابن جوزي دمام المملکة العربیة السعودیة

[3] - نعیم یاسین(ب ت) الایمان ارکانه حقیقته نواقضه مکتبة الرسالة الحدیثه عمان

- لوی جسمونه
- په بېلابېلو شکلونو څرګندېدل
- دمتفاوتو وزرونو درلودل
- نا اشنا خواک درلودل
- په دوی کې ځينې مقربې ملايکې دي
- ددتولدا وتنا سل اوله ښځينه توب او نارينتوب څخه سپځلتيا
- دالله تعالی پروړاندې د بېلابېلو مرتبو درلودل
- د حسن او جمال صفت درلودل
- د خوراک ،ښاک او ستړيا څخه پاکي اوداستو ګنې ځای يې اسمان دی
- دوی دحياء ښبتنا نې دي
- دوی دنظام ښبتناني دي
- ملايکې ډېرې زياتې دي چې شمېرېې يواځې الله تعالی ته معلوم دی .

۷- خويونه يې

ملايک ډېرښه خويونه لري چې په قرانکريم کې يې ذکرشوی، ځيني يې په لاندې توګه دي

- عزتمند مخلوق دی
- دالله تعالی دحکم عملي کونکي اودګناهونو څخه ځان ساتونکې دي
- حياناک مخلوق دی
- مؤمنانو ته بخښنه غواړي [1]

۸- دندې يې

ملايکې په اسمانونواوځمکو مقررې دي په کايناتو کې هرحرکت اوخوځښت دالله تعالی په امرملايکو په وسيله صورت مومي قران عظيم الشان همدغه مطلب داسې بيانوي:﴿ فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا ﴿٥﴾ النازعات: ژباړه:بيا (دالهي حکمونوسره سم)دچاروتنظيم کوي

قران کريم اونبوي سـنت دملايکو په اصـنافو ډک دي چې په مخلوقاتو مؤظفې اوبېلابېلې چارې سرته رسـوي .ځينې په غرونو، ځينې په وربځو اوباران، ځينې دښـځينه ؤپه رحم ،دنطفې په تدبير اودخلقت په بشپړتيا ګومارل شـوي :همدارنګه دانسان په ساتنه اودده دکړو وړو په ثبت، دارواحو په اخيستلو، په قبرکې دسوال او خواب ،دستورو اواسماني سيارو، په لمر ،سپوږمۍ ،عرش اوکرسي ،په جنت اودوزخ هم ملايکې مقررې دي.نوپردې اسـاس ملايکې دالله تعالی سـترې لښـکرې اوعزتمند مخلوق دی. مقربې ملايکې جبريل ، ميکائيل، اسرافيل او ملک الموت دی دجبريل دنده پيغمبرانوته وحې راوړل ، دميکائيل دنده

[1] نعيم ياسين (ب ت) الايمان اركانه حقيقته نواقضه ص ٥١ مكتبة الرسالة الحديثة عمان

(c) ketabton.com: The Digital Library

بارانونه اونباتات دي ،دملک الموت دنده داروا حو اخیستل اوداسرافیل دنده شپیلی اودنړی دموجوده نظم دپای ته رسېدو دخطر دزنګ وهل دي. قران عظیم الشان دملایکو دبېلابېلو دولونو څخه ډک دی [1]

۹-په ملایکو دایمان اغیزې

- دالله جل جلاله په عظمت اورحمت داحساس زیات والی .
- په جهادکې مېرانه، په دې فکرچې ملایکې ورسره ددښمن په مقا بل کې یې مرسته کوي.
- دالله عزوجل په اوامرو استقامت اوپردې یقین ،چې په خپلوافعالو اووینا ؤکې یې ملایکې څاري دامن ،دډاډاواطمینان احساس .[2]

پېریان او شیطانان

دپېریانو په وجود یقین هم داسلامي عقیدې برخه ده پېریان دغیبي شیانو له جملې څخه دي چې الله تعالی او پیغمبر صلی الله علیه وسلم مؤمنان دهغوی په باورما مورکړي دي .پردې اساس د پېر یانو په وجود یقین لازمي دی ،په دې برخه کې به په لاندې موضوعاتوپه ترتیب سره بحث وکړو:

۱-دجن مفهوم

په لغت کې هغه شي ته ویل کېږ ي چې له حواسو پټ وي په اصطلا ح کې جن دالله تعالی داسې مخلوق دی چې دانسان اوملک په منځ کې قرار لري اوداختیا رڅښتنان دي .غیرمادي صورت یې نه لیدل کېږي ،ددې توان لري چې په بل قالب کې دښواوبدواشکا لوپه بڼه ځان څرګندکړي [3]

۲-دپېرندلولارې چارې یې

اسماني وحی یواځېنی سرچینه ده چې موږددغو موجوداتو له عالم سره اشنا کو ي قرانکریم او نبوي احادیث یې موږته څرګندوي، چې پېریان له څه شي پیداشوي دي؟ ددوی دجلا اوبېلو قبیلوکړنلاره اوددوی دمکلفیت نوعیت څرنګه دی؟.

۳-ددوی دوجود دلیل

الف -قران عظیم الشان :په قران کریم کې دجن دلفظ یا دونه(۳۲)ځله په ګڼو سورتونوکې شوې ده. الله تعالی فرمایي ﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴿٥٦﴾ الذاریات [4]

ب-نبوي حدیث:پیغمبر صلی الله علیه وسلم په هډوکو او خر شنو داستنجاء څخه منعه فرمایلې ده او ویلي یې دي ،چې داستاسودپېریانوورونوخوراک دی دمسلمانانو ټولې ډلې دپېریانو په شتو ن اعتراف کوي .په همدې توګه عام اهل کتاب دپېریانو په وجود قایل دي [5]

---

[1]- همدغه ماخذ ص ۵۳
[2]- همدغه ماخذ ص ۵۴
[3]- نذیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲۵۳انتشارات رسالت کابل افغانستان
[4]- ابن کثیر عماد الدین (ب ت) تفسیرالقران العظیم ج۶ ص ۲۹بیروت لبنان
[5]- خطیب محمد احمد(۱۹۹۰م) دراسات فی العقیدة الاسلامیه مکتبه الفلاح اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتیب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ج:دپېري او ملک ترمنځ فرق: ملايکې نوراني مخلوقات دي، نه څه خوري، نه څه ښځينې او له تول
اوتناسل څخه سپېڅلې دي. دالله تعالی عبادت کوي، معصـيت ورڅخه نه ليدل کېږي :مگرپېريان ل
اورڅخه پيدا شوي ،خوراک او څښاک کوي ، ښځينه او نارينه لري او تولد اوتناسل لري اوپه معصيت ه
لاس پورې کوي.[1]

۳- حقيقت اوصفات يې

دپېريانوحقيقت په قران عظيم الشان کې بيان شوی، موږ به دلته څينې معلومات راوړوچې ددوی حقيق
اوصفات روښانه کوي:

- دپېريانودتخليق ماده داورشعلې دي .
- له انسان نه مخکې پيداشوي دي.
- دليدلوقابل نه دي .
- دانسان په شان مکلف مخلوق دی .
- دانسان اوحيوان په شکل په بېلابېلو بڼوڅان څرگند ولی شي.
- دانسان په شان ژوند،مړينه او قيامت لري.
- نارينه او ښځينه ،تولداوتناسل لري .
- شعوراواراده لري اوله دې پرته دېرڅا لاک دي شاقه چارې سرته رسولی شي .[2]
- خوراک کوي .
- مؤمنان ،کافران ،صالح اوفاسدافرادلري.
- دغيبوعلم نه لري.
- انسان ته زيان رسوي [3]
- پېريان په کنډوالو ،غيرمسکوني ځايونو ،دېرانونواوچټلوځايونواوښارونوکې اوسېږي زياتره په

کثيفو، ناولو، گنهگاروواومجرموانسانانوکښېنې اوله پاکو انسانانو سره غرض نه لري [4]
په پېريانواوشـيطانانوکې دقوت اړخ هم شته ؛خوقران عظيم الشـان دشـيطان اودشـيطان دپلويانو دسـبـ
اومکرکمزوری بولي.[5]

---

[1] سيد سابق (۱۹۸۷م) العقايد الاسلامية ص ۱۳۵ دار الكتاب العربي بيروت لبنان
[2] خطيب محمد احمد (۱۹۹۰م) دراسات في العقيدة الاسلامية ص ۱۱۲ مكتبه الفلاح اردن
[3] نادر داد محمد (بی تا) عقايد اسلامي ص ۲۵۳ انتشارات رسالت كابل افغانستان
[4] حامد محب الله (۱۳۹۲هـ ش) كاناتات له مخت القرآن تر مرشده ص ۱۴۹
[5] سيد سابق (۱۹۸۷م) العقايد الاسلاميه ص ۱۲۵ دار الكتاب العربي بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابليس او شيطان

دشيطان په وجود باورهم داسلامي عقيدې برخه ده، داځکه چې شيطان دغيبي اموروله جملې څخه دی، چې الله جلت عظمته اورسول الله صلي الله عليه وسلم موږ دهغه دپېروی څخه منعه کړي يو په قران کريم کې دغه لفظ(۸۸) ځله راغلی دی. دشيطان ،ابليس اوطاغوت الفا ظ (۱۰۸) ځله راغلي دي. پردې اساس دشيطان په شتون باورلازمي شی دی،په دې لړکې به موږلا ندې مطالب په ترتيب سره ذکرکړو.

۱-دابليس او شيطان معنی

الف- ابليس په لغت کې: عربی کلمه ده، له ابلاس څخه اخيستل شوې معنييې (دالله جل جلا له له رحمته نا اميد) سره راغلی البته ابليس دشيطانانو پلارګڼل کېږي .

ب-په اصطلا ح کې: دابليس اصطلاحي معنی: هغه پېری چې ادم عليه السلام ته دتعظيم څخه يې انکاروکړاودالله تعالی دلعنت مستحق وګرزېد ،ترقيامته يې ورته مهلت ورکړ اودګمراهی ټول وسا يل يې ورپه برخه کړل [1]

ج- شيطان په لغت کې: دپېريانواوانسانانوپه هرسرکښ اونا فرمان باند ې يې اطلا ق کېږي .

د-په اصطلاح کې: له سرکښو پېريانو څخه عبارت دی، چې دانسان په بنه دځرګندېدوتوان لري.

۲ - دتخليق (پيدايښت) ماده يې

شيطان دپېر يانودنسل څخه دی،له همدې امله دپيدايښت ماده يې داورلمبه ده .قران عظيم الشان فرمايي:﴿ وَٱلۡجَآنَّ خَلَقۡنَٰهُ مِن قَبۡلُ مِن نَّارِ ٱلسَّمُومِ ﴿٢٧﴾ الحجرژباړه:اوله هغه نه مخکې موږ پيريان داورله شغلې نه پيدا کړي ول.

۳-دشيطان اصل

څرنګه چې دانسانانو اصل ادم عليه السلام دی.په همد ی توګه دابليس اصل هم پېری دی .قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿كَانَ مِنَ ٱلۡجِنِّ﴾ الکهف﴾ ژباړه: دی دپيريانودجملې څخه ؤ [2]

لکه څنګه چې ملايک دالله تعالی منونکې لښکرې دي، دخير ،نېکی اواصلاح لوري ته بلنه ورکوي؛همدارنګه شيطانان متمردمخلوق دی، چې خلک دالله تعالی دښمنی ،شر، فساداوتباهی ته دعوت کوي. کره وړه يې دملايکودکړووړوسره متضاددي، دملايکو ماموريت دخلکوترمنځ وحدت، دوستي ، محبت پورالی او هدايت دی دشيطان فعاليتونه سرکشي-، نا فرماني ،اختلاف ، فساد،تباهی او بې لاري ده. همدغه شياطين دي چې فاسداو ناکاره اعمال خلکو ته ښه ښکاره کوي [3]

---

[1] سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۳۹دار الکتاب العربی بيروت لبنان
[2] نذير داد محمد(ب ت) عقايد اسلامي ص ۲۶۲ انتشارات رسالت کابل افغانستان
[3] سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۴۰ دار الکتاب العربی بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴-دشیطانانوډولونه

لکه څرنګه چې په پېریانوکې شیطان وي ؛همدارنګه په انسانانوکې هم شیطانان وي په یو روایت کې راغلي دي: یوځل ابوذرغفاري رضي الله عنه لمو نځ کاوه رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل ابوذره ! دانسي ـ او جني شیطانانوڅخه پناه غواړه ابوذر رضي الله عنه عرض وکړای دالله رسوله ! په انسانانوکې هم شیطانان وي؟ رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته وفرمایل هو! همد غه مطلب ته په قران عظیم الشان کې اشاره شوې ﴿ وَكَذَٰلِكَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الْإِنسِ وَالْجِنِّ ﴿١١٢﴾ ﴾الأنعام:ژباړه: او موږ خو تل همداسې شیطان انسانان او شیطان پیریان د هر پیغمبر دشمنان ګرځولي دي

۵-ددوی ډلې

- مر دة الشیاطین :معنا داچې په کبر، لویی او سرکښي کې او ړداخته ؛نوپردې اساس په ټولو کافرانو دانسي شیطان اطلا ق صحت لري .

طاغوت :زموږ پوهانودطا غوت معنادګمراهی دسرلښکرکړې ده پخپله نه یوازې داچې ګمراه ؛بلکې دګمراهۍاوکفرمشراوقاید.

۶-دشیاطینو پروړاندې دانسانانو ډولونه

- محفوظه ډله چې الله تعالی دشیاطینو له شر څخه ساتلي دي ؛لکه پیغمبران
- هغه ډله چې شیطان یې دګمراهي هڅه کوي لکه مؤ منان.
- د شیطان لاس پوڅي انسي شیطانان؛ لکه عام کافران او منافقین[1]

۷:دشیطانانوځانګړتیاوې

شیطانان لاندې ځانګړتیاوې لري:

الف – تخلیقي ځانګړنې یې

۱- **له اوره پیدایښت** :الله تعالی فرمایي﴿ وَالْجَانَّ خَلَقْنَاهُ مِن قَبْلُ مِن نَّارِ السَّمُومِ ﴿٢٧﴾ الحجر: ژباړه او له هغه نه مخکې موږپیریان داورله شغلط نه پیداکړي وو.

۲- **په سترګو نه ښکاریدل:** قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ إِنَّهُ يَرَاكُمْ هُوَ وَقَبِيلُهُ مِنْ حَيْثُ لَا تَرَوْنَهُمْ ﴿٢٧﴾ ﴾الأعراف ژباړه: هغه اود هغه ملګري تاسې له یو داسې ځای نه ویني چې له هغه ځایه تاسونه ویني

۳-**قبیح، بد شکل او ښکرونه** :په منځنیو پېړیوکې نصرانیانودشیطان انځورداسې وړاند ې کاوه :تک تورشخص، لوړې وریځې، ښکرونه . ځیرونکې منګولې ،له خولې څخه وتونکې لمبه او شا ته لکۍ.[2]

---

[1] - اشقر عمر سلیمان (۲۰۰۷م)عالم الجن والشیطان ص ۸۰ دارالنفایس للنشر والتوزیع اردن

[2] -نذیر داد محمد(ب ت) عقاید اسلامي ص ۲۶۱ انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب:معنوي ځانګړتياوې

۱- ځان لوی ګڼل اوکفر:الله تعالی فرمايي ﴿أَبَىٰ وَٱسۡتَكۡبَرَ وَكَانَ مِنَ ٱلۡكَٰفِرِينَ ۝٣٤﴾ البقرة.ژباړه خوابليس انکاروکړ، هغه د خپلې لويي په غرورکې اخته اودکافرانو له ډلې څخه شو .

۲-نافرماني : الله تعالی فرمايي ﴿إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ كَانَ لِلرَّحۡمَٰنِ عَصِيّٗا ۝٤٤﴾ مريم: ژباړه شيطان خو له رحمن څخه سرغړوونکی دی..

۳-لعن اورجم : الله تعالی فرمايي ﴿فَإِذَا قَرَأۡتَ ٱلۡقُرۡءَانَ فَٱسۡتَعِذۡ بِٱللَّهِ مِنَ ٱلشَّيۡطَٰنِ ٱلرَّجِيمِ ۝٩٨﴾ النحل: ژباړه : نو کله چې ته په قران لوستلو پيل وکړې نوله رټل شوي شيطان نه الله تعالی ته پناه وړه

۴- سرکشي :طغيان او له حدڅخه تجاوزدشيطان په اوصافوکې راځي

۵ - شکست:دحق پروړاندې ناکامي اونابودي دشيطان ځواکونوته تل شکست په برخه وي

۸-دشيطان اهداف اومقا صد

الف- نهايي هدف :دشيطان وروستی هدف دادی چې خلک له جنت څخه محر وم او دوزخ ته يې بوځي الله تعالی فرمايي ﴿إِنَّ ٱلشَّيۡطَٰنَ لَكُمۡ عَدُوّٞ فَٱتَّخِذُوهُ عَدُوًّاۚ إِنَّمَا يَدۡعُواْ حِزۡبَهُۥ لِيَكُونُواْ مِنۡ أَصۡحَٰبِ ٱلسَّعِيرِ ۝٦﴾ فاطر:ژباړه :په حقيقت کې شيطان ستاسي دښمن دی ؛نوتاسي هم هغه خپل دښمن وګڼئ هغه خپل پيروان خپلې لارې ته ددې لپاره رابولي چې هغوی د دوزخيانوله جملې نه شي .

ب-نيږدي اهداف

- دکفر او شرک په لومه کې دخلکو راګيرول.
- دخلکو هڅو نه ترڅو طاغوت ته پربکړې يو سي.
- په ګنا هونو کې دخلکو غورزول.
- په بدعاتودخلکواخته کول ،داځکه چې دبد عت زيا ن دين ته رسبږي.
- دخلکودعباداتواوطاعاتو فاسدول اودالله جل جلا له ددين په وړاندې خندونه ايجادول [1].

[1] نابرداد محمد(ب ت) عقايد اسلامي انتشارات ص ۲٦٥ رسالت کابل افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم څپرکی
په اسماني کتابونو او پيغمبرانو ايمان

سريزه

پـه اسـماني كتـابونوايمـان دايمـان دربيم اوپـه پيغمبرانوځلورم ركن دى الله تعـالى دبشرـيـت دهدايت اولارښـووني لپاره دتاريخ په بېلابېلو پړاوونوكې دېرلوى اوواړه كتابونه نازل كړي دي، چې په دې كې الهي قانون اودژوندتېرولوصـحيح طريقه بيان شـوې وه.الهي اسـتازو(پيغمبرانو) ددې كتابونومفهوم ولسـونوته ځرګندكړاوپخپله يې عملي نمونه ول. په ټولواسـماني كتابونوايمان راوړل ضروري دي ؛ځكه چې اصلي مركزي اومحوري خبره يې يوه وه ،چې هغه دالله تعالى بندګي اوله كفراوشرك څخه ځان ساتل دي؛ مګر اوس مهال له قرا ن نه پرته په اصلى بڼه بل اسـماني كتاب شـتون نه لري، حقيقت دادى چې كوم صنعتي شركت له خپلو مصنوعاتو سره خپل اسـتازى او لارښـوونكي يادښـتونه ونه لېږي، هغه نااهله اود نيمګړې اداري څښتن ګڼل كېږي ديوشركت لارښووني شاته غورځول اومصنوع دخپل هوس اوخوښې پر بنسټ په كـارول ترټولولويـه نـاپوهي ده.ايا دابـه دېرلوى حماقـت نـه وي،چې انسـان الهي لارښـووني شـاتـه وغورځوي،خپل هوى او هوس اودكفارو پيروى پسې ولاړشي ؟

لومړى بحث
په اسماني كتابونوايمان

انسـان دژونـد پـه دګرهراړخيز نظـام ته چې په دنيا او اخرت كې يې له نېكبختى سره غاړه غړى او دكمال لوړو پوړيو ته يې ورسـوي سـخته اړتيا لري، په دې كې بايدښـه اوبد، اهداف اواهدافو ته درسېدو لارې چارې ضرورتونه، ستونزې اود حل لارې يې ،مسؤليتونه اومكلفيتونه په ګوته شـوي واوسي .اوس پوښتنه داده چې بشـري عقل ددې صـلاحيت لري،چې دداسـې يو صـالح نظام په رامينځته كولو بريالى شي؟ نه هېڅكله [1]

۱-انسان دوه اړخيزموجود: انسان مادى اوروحاني مخلوق دى داسلام سپېڅلى دين دواړه اړخونه موازى پرمخ وړي

۲-قانون ته اړتياولې؟: انسـان ټولنيزمخلوق دى. جلاجلااړتياوې لري په ځاني توګه خپلې اړتياوې نه شي پوره كولى انساني استعدادونه اوخواهشات هم مختلف دي دانساني اړتيا ؤاواستعدادونو اختلاف+دامكاناتو كموالى اومحدوديت =اختلاف اودښمني نتيجه:دقانون دشتون لزوم [2]

۱-ابن تيميه تقي الدين مجموعة الفتاوى (۱۹۶۰م)اول ص ۱۵ توک دمام المملكة العربية
۲-سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۱۵ دار الكتاب العربى بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقوانينو ډولونه

۱- بشري قوانين ۲- الهي قوانين(وحی)

دمقنن صفات

كامل عقل ،بشپړ علم،زړه سوی اوترحم،داشتباه څخه پاکوالی ،دغه صفات دکايناتودخالق نه پرته په بشرکې نه موندل کيږي داځکه چې :[1]

په بشري قوانينوکې

۱-دشخصي غرايزودخالت ۲-دژوندپه ټولوبرخو،نه حاکميت ۳-له سپېڅلتياڅخه نه برخمنتيا۴-سرچينه يې عقل ده.

عقل

انسان عقل لري ؛خو عقل دښواو بدو په پېژندنه کې مستقل نه دی ؛لکه څرنګه چې سترګه له رڼا څخه پرته ليدل نه شي کولی ،په همدې توګه دانسان عقل دوحی له رڼا نه پرته خطا کيږي .له بلې خوادچاعقل؟ عقلونه هم مختلف دي ؛نوټولنه دګډوډۍ په لوري ځي ؛نوپردې اساس وحې اواسماني كتاب دنړۍ والو دوحدت اونېکبختۍ ضامن دی ؛نو اسماني کتاب ته اړتياده.[2]

اسماني كتاب (وحې)

- سرچينه يې دکايناتو څښتن ده.
- دخلکو په زړونو کې ځای لري .
- دانسان مادي او روحاني لاربښوونې ترپوښښ لاندې نيسي .
- دانسان ددنيا او اخرت دکاميابۍ ضامن دی.
- دانسان بشپړه روزنه کوي اوواقعي کمال ته يې رسوي.
- انسان له تيارو نه درڼاخوا ته راوباسي.
- دبشر ټولو غوښتنو ته مثبت ځواب وايي.
- سراسر حق او باطل ته په کې ځای نشته .[3]

دكتاب پېژندنه

لغوي معنى : كتاب دمصدرصيغه دمکتوب په معنى سره ده، دپيوستون مفهوم افاده کوي ليکوال اوخياط ته کاتب ويل کيږي؛ ځکه چې هغوی توري اوجامې رايو ځای کوي فوځي لښکرته هم کتيبه وايي.

اصطلاحي پېژندنه :دتوروخپل مينځي پيوستون ته کتاب ويل کيږي.

---

[1] - رحماني محمد شريف (ب ت) اسلامي سياست پوهنه ص ۱۱۴اصلاح افكار ننگرهار

[2] - سيد سابق (۱۹۸۷م)العقايد الاسلامية ص ۴۳ دار الكتاب العربى بيروت لبنان

[3] - طالبي(ب ت) بينش اسلامي ص ۲۷ خيابان داروبخش تهران ايران

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲- شرعي معنی :کتاب دالهي کلام څخه عبارت دی ،چې په هغه کې هدایت اورڼا وي ،چې دوحی په ترڅ کې دوخت پیغمبرته لیږل کیږي ،ترڅوولسونه رهبري اوددنیا اواخرت بري ته یې ورسوي.[۱]

۳- ډولونه یې :اسماني کتابونه دوه ډوله دي مدون اوغیرمدون ،مدون څلورلوی کتابونه دي اوغیر مدون صحیفې دي

اوس مهال نه صحیفې شته اونه یې ژبه ؛مګرپه اسماني لویوکتابونوکې نن یوازې قران عظیم الشان په خپل اصلي حالت کې لفظ په لفظ اوحرف په حرف محفوظ پاتې دی اوترقیامته به همداسې وي داځکه چې دلکونوانسانانوپه سینوکې محفوظ دی[۲]

په نورودرې اسماني پیغامونو(تورات ، انجیل ،زبور)کې ډیرڅه بدل شوي ،اصلي ژبه یې نشته. بې لارې خلکودهغې په تعلیماتوکې ډیرې هغه خبرې ورننویستلې دي چې ددین له اصلي تعلیماتوسره اړخ نه لګوي اوډیرې هغه خبرې یې ورڅخه وېستلې، چې دهغوی دغوښتنوخلاف وې .له همدې امله نن دحق دین دپېژندلواوپرهغه دعمل کولویواځنی محفوظه اومستنده ذریعه قران عظیم الشان دی، ترقیامته دټول بشریت لپاره لارښودپیغام اودنجات یواځېنی وسیله ګڼلی شي .له همدې کبله له هغه نه بې پروایي اودهغه داصولو ،قوانینواولارښوونوپرخلاف دنوروداصولواولارښوونوسره سم دژوندعیارول ګمراهي ،بغاوت اوکفرګڼلی شي.

۴- داړتیا حکمت یې :دانسان لارښوونه: که رهبري شي دکمال لوړو پوړیو ته به ورسېږي اوکه نه دانحطاط او زوال په لاره به درومي اوله څناوروبه بترواوسي.[۳]

۵- دایمان حکم یې :ایمان پرې لازم اوانکارورڅخه کفردی چې په لاندې ټکو کې یې راخلاصه کوو

- په دې خبره ټینګ باورچې الله جل جلاله په خپلوپیغمبرانواسماني پیغامونه نازل کړي دي چې نومونه اوشمېرېې یوازې الله تعالی ته معلوم دی .
- په هغو اسماني پیغامونو چې په قران کریم کې یې یادونه شوې ده ؛لکه دابراهیم اوموسی علیه السلام صحیفې، تورات، انجیل اوزبورپه دې ټولو له تحریف اوتبدیل نه دمخه اجمالي ایمان په ژبه اقراراوپرزړه تصدیق لرل.
- په قران عظیم الشان مفصل ایمان، په ژبه اقراراوپه زړه تصدیق اوپریکړوته یې ځان سپارل اوپردې باوردرلودل ،چې دالله تعالی کلام اووینااده په محمد صلی الله علیه وسلم نازل شوی ترڅومسلمانانوته دژوند قانون اوله تیاروڅخه درڼاپه لوروېستونکی اوسي،په ده کې داسمانونواوځمکودپیدایښت اودتېروملتونواوقومونودپرمختګ اوزوال کیسعقیدې ،حلالواوحرامو ،ادابو ،اخلاقو ،عباداتواومعاملاتو ،کورني

---

۱. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة ص۲۶واسسهادارالقلم دمشق
۲. حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسهادارالقلم دمشق
۳. حیم میم (۱۳۲۱هد ش)انشابی بافرهنګ اسلامی ص۱۰۲تهران ایران

(c) ketabton.com: The Digital Library

نظام،اقتصاد،سیاست اوحکومت ،شوری،عدل اوانصاف ،جنایي سزاگانو،جنگ اوسولي اونړی والواړیکوپه هکله احکام اوقوانین بیان شوي دي.[۱]

۶- دایمان دلایل یې:قران عظیم الشان اونبو ي سنت په اسماني کتابو نود ایمان ستر دلایل دي ؛قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ءَامِنُواْ بِٱللَّهِ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِى نَزَّلَ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَٱلْكِتَٰبِ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ مِن قَبْلُ ﴿١٣٦﴾ النساء ژباړه: ای مؤمنانو ! پرالله او پررسول او پر هغه کتاب ایمان راوړئ چې الله پرخپل پیغمبر نازل کړی دی. او پرهر هغه کتاب چې له دې نه مخکې یې نازل کړیدي .

په همدې توگه دجبر یل په مشهور حدیث کې هم دایمان اساسات بیان شوي دي[۲]

۷- دنزول موخه یې

- دالله تعالی معرفت اوبندگي اود بشریت رهبري.
- له تیارو،ظلم اوجهل څخه د بشریت نجات.
- انسان ته دښه اوبد،مضراوگټور پوهه ورښودل .
- په دنیااو اخرت کې د سوکاله ژوند لورته یې رهبري.
- ددیني عقایدو،عباداتو، نصا یحو ، ادابو، دثواب اوعذاب لارښود.
- دشخړواواختلا فونودحل قانون [۳]

۸- اتفاقي ټکي یې

- د سرچینې یووالی په دې تو گه چې ټول کتابونه دالله تعالی له خوانازل شوي ؤ
- دهدف وحدت په دې توگه چې دټولواسماني کتابونوموخه دالله تعالی بندگي وه
- اعتقا دي وحدت :اسلامي عقیده دادم علیه السلام نه تردې وخته پورې یوه وه.
- دعباداتو پرځای کول ؛لکه لمو نځ ، روژه ، زکات ،حج اودنفس تزکیې ته هڅونه.
- ښه اخلاق؛لکه عفوه ،په کړاؤنوصبر ،له موراوپلارسره احسان ،وفا ، صله رحمي ، میلمه پالنه
- دفساد سره مقا بله برابره خبره ده ،چې اعتقادي فسادوي اوکه اخلاقي.
- جهاد ته هڅونه ،ددین لپاره ځاني اومالي سرښندنه وړاند ې کول
- دعدل ټینگول.[۴]

۱- حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقيدة الاسلامية واسسها ص ۵۳۶ دارالقلم دمشق
۲- شنب محمد احمد (۱۹۹۰م)دراسات في العقيدة الاسلامية ص ۸۰ دار عمار للنشر عمان
۳- الندوي سلمان (ب ت) الرسل والرسالات ص ۲۳۵ دار الكتاب العربي بيروت لبنان
۴- همامغه ماخذ ص ۲۳۶

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۹- دايمان گټې يې

- له فکري او اعتقادي خلل اواشتباه څخه دبشريت ساتنه .
- په سمه اوځرګنده لاردملتونوروانول .

په قران کريم کې ذکر شوي اسماني کتابونه

هغه کتابونه چې ايمان پرې لازم او په قران کريم کې يې يا دونه شوې عبارت دي له:

۱-صحيفې : په قران عظيم الشان اونبو ي مبارکواحاديثوکې دصحيفو يادونه شوې ده .

۲-تورات : دتورات لفظ عبراني دی دتعليم ، شريعت او قانون په معنی سره دی اوله هغه الهی کتا ب څخه عبارت دی ،چې الله تعالی په موسی عليه السلام نازل کړی ،دقران عظيم الشان په ګڼو ځايونوکې دتورات يادونه شوې.

الف-دتورات لارښوونې

- دالهي احکامو،دعباداتو،اخلاقواوحدودومجموعه وه ،چې بني اسرائيل پرې مامورشوي ؤ
- دمحمدصلی الله عليه وسلم دراتلو دزيري ذکراودهغه دځينوصفاتويادونه .
- دوسله والې مبا رزې اودځاني اومالي سرښندنې ذکر.

ب-اوسنی تورات

داهغه تورات نه دی ،چې پرموسی عليه السلام نازل شوی ؛ځکه چې سندي تسلسل نه لري دتورات اصلي نسـخه له مينځه تللې اواوه ځله ضــايع شــوې ده په ده کې باطل عقايددي چې دپيغمبرانودتعليماتوسره سمون نه خوري .[۱]

۳ - زبور: زبورليکلی پيغام ته وايي اوله هغه الهی پيغام څخه عبارت دی ،چې په داؤدعليه الســلام نازل شوی دقران عظيم الشان په ګڼواياتونوکې دزبورذکرراغلی دی.

۴- انجيــل: انجيــل يوناني کلمه ده ،دزيري په معنا ده اوله هغه الهي پيغام څخه عبارت ده،چې په عيسی– عليه السلام نازل شوی دقران عظيم الشان په ګڼواياتونوکې دغه مطلب ته اشاره شوې ده.

الف-دانجيل لارښوونې

- د عباداتو اواخلاقولارښودؤ .
- نور،هدايت اودتورات تصديق کونکی ؤ.
- دمحمد صلی الله عليه وسلم دراتللوزيری او دځينو صفاتو ذکر په کې ؤ.
- دځا ني او ما لي سر ښند نې لورته تشويق او ترغيب په کې ؤ. [۲]

---

[۱] حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقيدة الاسلامية واسسها ص ۵۴۱ دارالقلم دمشق

[۲] همدغه ماخذ ص ۵۵۲

(c) ketabton.com: The Digital Library

ب-ترپورته کېد و وروسته: په ژوندی بڼه اسمان ته دعیسی علیه السلام ترپورته کېدلوو روسته په انجیل کي بدلون رامنځته شـو تورات ته عهدقدیم انجیلونواودپیغمبرانوپیغامونواوویناؤباندي دعهدجدیداطلاق کېږي دعهدجدیدانجیلونه دنصرانیانوپه نېزدڅلوردي:

- انجیل متی
- انجیل لوقا
- یل یو حنا
- انجیل مرقس

هلته نورانجیلونه هم شته ؛لکه انجیل بر نابا اوګن له پامه غورځېد لي نورانجیلو نه

ج-دعدم صحت دلایل یې: موږ به په اجمالي توګه ددغوانجیلونو بطلان او عدم صحت بیان کړو

- دغه نه دعیسی علیه السلام په لاس لیکل شوي دي او نه دوحی په توګه نازل شوي .
- ددوی ترمینځ سل ځایه تکراوتنا قض لیدل کېږي.
- نسبت یې اشخا صوته کېږ ي نه اسماني وحی ته .
- دالله تعالی دذات او پیغمبرانو په هکله په کې ناوړه وینا وې په کې په سترګو ښکاري
- دعقل اونقل پرخلا ف په باطلوافکاروواوعقایدومشتمل دي .
- له علمي حقایقوسره یې تکراوتنا قض دی چې ځینوعلماؤورته اشاره کړ ې ده .
- دسیاسي،اجتماعي اواقتصادي مسایلوپه هکله څه نه لري.

د-دتورات او انجیل پیروي: دغه کتابونه محرف دي بدلون په کې رامنځه ته شوی بله داچې دغه کتابونه دخاص وخت اوخاص ملت لپاره راغلي ؤ ، داسـې مثال لري ؛لکه سـتوري کله چې لمرراوخېژي نوبیادستوروړنا نه وي یهوداونصرانیان ګمراه قومونه دي په هېڅ صورت یې پیروي جوازنه لري[1]

۵-قران عظیم الشان

قرانکریم داسماني پیغامونوورو ستنی کتا ب دی ،چې دپیغمبرانودسردارمحمد صلي الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتې معجزه ګڼل کېږي .

۱-پېژ ندنه یې: قران اعظیم الشان دالله تعالی هغه معجزکلام دی، چې دمحمد صلی الله علیه وسلم زړه نه دجبریل امین په وسیله راکوزشوی ،په پاڼوکې لیکل شوی اوموږته په تواترسره رارسېدلی تلا وت یې عبادت اودرسول الله صلی علیه وسلم درسالت ستره تلپا تې معجزه ده په عربی ژبه دمسلمانانولپاره دژوند بشپړقانون دی .نه نثردی اونه شعر؛ بلکې ځا نګړی شان لري اوپه نزول سره یې داسماني پیغامونولړۍ پای ته رسېدلې ده .[2]

---

[1] حبنکه حسن عبدالرحمن (ب ت) العقیدة الاسلامیة واسسها ۵۸۷ دارالقلم دمشق

[2] رحماني محمد شریف (ب ت) قران پوهنه مس ۱۴ اصلاح افکار ننګرهار افغانستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

...درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره اوتلپاتي معجزه ده په ده کې

۲-امتیازات یې:قرانکریم درسول الله صلی الله علیه وسلم ... داپه هراعتباربې مثله کلام دی امتیازي خصوصیات لري ستراعجازي خصوصیات خای پرخای شوي دي چې په نوروآسماني کتابونوکې نشته اوهغه په لاندې توګه دي:

- الهي کلام:قران کریم دالله تعالی وینادہ.اوس په نړی کې داسې کتاب له سره شتون نه لري چې دالهي کلام اعزازورته حاصل وي .
- داسماني پیغامونوخلاصه :قران عظیم الشان دټولواسماني پیغامونودلاربوونوخلاصه ده.چې دتېروشویوټولو اسماني کتابونودتعلیماتوتصدیق اوتا ئیدکوي .
- دساتنې ذمه واري: قران عظیم الشان یواځېنی الهي اسماني کتا ب دی ،چې دسا تنې او حفا ظت ذمه واري یې الله تعالی کړې ده ،قران کریم دغه مطلب داسې بیا نوي ﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ الحجر،ژباړه:دا ذکر(قران)داموږ نازل کړیدی اوموږ په خپله ددې ساتونکي یو.
- عموم :قران کریم دنړی دټولوملتونودلاربوونې لپا ره راغلی ترکوم خاص قوم پورې اختصاص نه لري؛ بلکې دټول بشریت لاربود،شامل اوکامل الهي پیغام دی.
- معجزکلام :قران عظیم الشان داسلوب،نظم ،فصاحت اوبلاغت اوقانون په اعتبارابدي معجزه ده چې نړی وال یې چېلنج کړي دي
- وروستی لاربودپیغام:قران کریم دټول بشریت لپاره دهدایت وروستی پیغام دی چې له ده نه وروسته بل کتاب ځمکې ته نه راځي .
- بشپړ لاربود :قران کریم دبشري ژوندمکمل قانون دی چې دژوند هره برخه رهبري کوي
- اسانتیا:دقران عظیم الشان په زده کړه اوحفظ کې اساني ده هر څوک یې یادولی شي.
- فصیح اوبلیغ کلام:قران عظیم الشان یوفصیح اوبلیغ کلام دی نه شعردی اونه نثر؛بلکې قران دی.
- له تضاداوتکرڅخه سپېڅلتیا:دقران عظیم الشان دلاربوونوترمینځ کوم اختلاف اوتکرپه سترګونه ښکاري؛ بلکې دمضامینوترمنځ یې بشپړه هماهنګي موجوده ده ددې پرعکس په دنیاوي فلسفوکې دپوهانودافکارواونظریاتوترمنځ تضادلیدل کېږي .
- اغېزمن کلام: قران کریم یواغېزناک کلام دی چې دانسان په زړه اودماغ اغېزه پرې باسي کله چې قاري قران لولي ؛نواورېدونکی شخص که پرې پوهېږي اوکه نه ورڅخه متاثرکېږي. دقران عظیم الشان همدغه اعجازپه کافرانواومشرکینوخوب حرام کړی و. داصحابوکراموګڼ شمېردقران عظیم الشان په اورېدلومسلمان شوي دي دعمرفاروق رضی الله عنه واقعه مشهوره ده هغه دخپلې خورڅخه دقران په اورېدلواسلام ومانه ؛همدارنګه دعربونامتوشاعرلبیدهم دقران په اورېدلوداسلام دایرې ته داخل شوی دی
- له ساینس سره نه ټکر:قران کریم په یوداسې معجز اندازسره نازل شوی (که بشریت هر څومره په

---

[۱] صابوني محمد علي (۱۹۸۰م) التبیان في علوم القران ص ۷۵ بیروت لبنان مؤسسة مناهل العرفان

(c) ketabton.com: The Digital Library

ساینس اوټکنالوژۍ کې ترقي وکړي ورسره یې ټکر نه راځي داځکه چې قرانکریم دالله تعالی وینااوکاینات دهغه عمل دی ؛نودالله تعالی دویناعمل ترمینځ ټکرنه وي.

دحقانیت اودعدم تحریف دلایل یې

له تحریف،تغیر اوبدلون څخه دقران عظیم الشان مصؤنیت دټول اسلامي امت اتفاقي خبره ده ځنی نامسلمان مفکرین هم پردې باوري دي چې قران کریم ستر رباني کتاب دی چې هېڅ رنګ تغیراوبدلون په کې نه دی رامنځته شوی تردې وخته په بشپړتواترسره موږ ته رارسېدلی دی.

دتحریف معنی په عربي ژبه کې تغیراوبدلون ته وایي اوپه اصطلاح کې دقران عظیم الشان په الفاظو،حروفو، حرکاتوکې بدلون،کموالي اوزیاتوالي ته تحریف ویل کېږي[1]

دتحریف ډولونه

- لفظي تحریف په کمولوسره
- لفظي تحریف په زیاتولو سره[2]
- معنوي تحریف چې له خپل حقیقت څخه یې معنی تغیرکړی شي.

دنه تحریف دلایل یې: داسلامي امت پوهانوپه قرا ن کریم دګوتې وهلو اوبدلون د،ردپه هکله ګڼ دلایل ذکرکړي دي دهغودجملې څخه:

۱-قراني دلیل :ددغه سترعظیم الشان کتاب دساتنې ذمه واري پخپله الله تعالی کړې ده چې دهوی اوهوس دځښتنانو له تحریف څخه به یې ساتي هلته چې فرمایي:﴿ إِنَّا نَحْنُ نَزَّلْنَا الذِّكْرَ وَإِنَّا لَهُ لَحَافِظُونَ ﴿٩﴾ ﴾ الحجرژباړه: پاتې شو دا ذکر،دا موږ نازل کړیدی او موږ به خپله ددې ساتندویان یو.

په دغه ایات کریمه کې دذکرڅخه قران کریم مراددی چې له تغیراوبدلون څخه به یې ساتنه کوي که داخبره نه وای ؛نوتراوسه به داسلام دښمنانو څومره شیان په کې ننویستي وای دتېرواسماني پیغامونوتورات، انجیل اوزبوردساتنې ذمه واري الله تعالی نه وه کړې ؛بلکې دغه مسؤلیت ددوی علماؤته سپارل شوی ؤ؛نوله همدې امله دالله تعالی وروستی پیغام قران عظیم الشان له هررنګه ویناؤڅخه صاف، سپېڅلی اومحفوظ پاتې شو په بل ځای کې له دې کتاب سره دباطل دپیوستون نفی شوې ده هلته چې فرمایي:

﴿ وَإِنَّهُ لَكِتَابٌ عَزِيزٌ ﴿٤١﴾ لَا يَأْتِيهِ الْبَاطِلُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَلَا مِنْ خَلْفِهِ تَنْزِيلٌ مِنْ حَكِيمٍ حَمِيدٍ ﴿٤٢﴾ ﴾

ژباړه: حقیقت دادی چې دایوپیاوړی کتاب دی باطل نه مخامخ پرې راتلای شي نه دشاله خوا داد پرحکمت والاستایل شوي ذات نازل کړی شوی کتاب دی.

---

[1] طباطبایی المیزان فی تفسیر القران ۱۲ ټوک ۱۰۸ مخ
[2] الخوئي صیانة القران من التحریف ۱۹۸ مخ

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

له نزول له وخته ترقیامته پوري له قران مجید دخپل نزول له وخته ترقیامته پوري له ...نبنه ده قران مجید دخپل نزول له وخته ترقیامته پوري له
؛نوپردي اساس تحریف اوبدلون دباطل ځرګند ه نبنه ده
هررنګه بدلون څخه محفوظ دی[1]

۲-نبوي سنت :پیغمبر صلی الله علیه وسلم دخپل وفات درنځ پرمهال دخپل یوفرمان په ترځ کی داسې ویلي ؤ (فقد ترکت فیکم مالن تضلوا بعد إن اعتصمتم به کتاب الله)[2]ژباړه: په یقیني توګه مې په تاسې کې هغه شی پرېښی که تاسې پرې منګولې ښخې کړې هېڅکله به تاسې ګمراه نه شئ چې هغه دالله تعالی کتاب دی.

درسول الله په مبارک ژوند کې دقران کریم هم په لیکلې بڼه اوهم دحفظ په ډول دسلګونو اصحابوکرامو په مبارکوسینوکې موجودؤ په روایاتوکې راغلي دي چې دهرې رمضان په میاشت کې به جبریل امین رسول الله صلی الله علیه وسلم ته دقران دورکاؤ یوځل به جبریل اوبیا به رسول الله صلی الله علیه وسلم ورته اورولو قران کریم ترقیامته درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت ستره تلپاتې معجزه ده که چېرې تحریف په کې رامنځته کړی شي ؛نوبیابه څنګه معجزه پاتې شي ؟

؛نوپردې اساس درسول الله صلی الله علیه وسلم اوداصحابو کرامو زیات اهتمام قران عظیم الشان ته ؤپخپله رسول الله صلی الله علیه وسلم سید الحفاظ دی له قران مجید سره داصحابوکرامو مینه په تاریخ کې بې ساري ده دنبوت په سپېڅلي دورکې پیغمبر صلی الله علیه وسلم ددې سترپیغام په زده کړه حفظ . لیکلو اوتعلیم پخپله اشراف درلوداوترهغه راوروسته دهغه ځای ناستې خلیفه ګان دقرانکریم حافظان اوښوونکي ؤدغه سترپیغام ترننه په بشپړامانت سره سینه په سینه انتقال شوی[3]

۳-تاریخي دلایل:دمسلمانانو ژوندته که چېرته یوځوک وګوري دنبوت له وخته هغوی له قران سره یو ځای ژوند کاؤ هغه واکمن اوحاکم قانون اوداسلامي دولت دنظام لارښوداوعبادت رمزؤپه پنځه وخته لمانځه کې تلاوت کېده اوپه عملي ژوند کې تطبیق ؤدمثال په توګه لمونځ درواخله ارکان اوشرطونه یې له دغه سترکتاب څخه خروبېږي نارینه اوښځینه لویان اوماشومان یې عملي کوي په همدې توګه روژه ، زکات ، حج ،اخلاق ، معاملات، کورنی نظام، محرماتې ښځې، درضاع مسئله اوطلاق، په اقتصادیاتوکې سوداواحتکاراوپه سیاست کې شوری اودامانتونوساتنه اوپه عقوباتو اوجنایاتوکې دقتل ،ډاکې اودشرابوحرمت اودجګړې قوانین اودنړی وال سیاست احکام اوقوانین اوداسې نور...درواخله.

پردې اساس داله عقله لیرې خبره ده چې دهغه کتاب په تحریف دې لاس پورې کړی شي چې په بېلا بېلوتاریخي پړاؤنوکې دمسلمانانو په زړونواوعملي چلند کې دې موجودوي ،داسې خونه وه چې قران کریم دې داوس په شان په تاخچوکې پرګردونوکې پټ پروت وي اوخلک دې په کې په ګوتووهلولاس پورې کړي ؛بلکې دقرانکریم تلاوت سترعبادت اوټول امت په زړونوکې ځای لري دکاغذ دایجاد نه وروسته

---

[1] طباطبايي: الميزان في تفسير القران ج ۱۷ ص ۳۹۸
[2] قشيري مسلم بن حجاج، صحيح مسلم
[3] محمدشريف رحماني قران پوهنه ص: ۹۵

Sayed Hassan Agha Drukhshan :ترتیب کوونکی PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

خو به داسې هېڅ کورنه وي چې دغه سترپيغام دې په کې ونه اوسي دقرانکريم حيثيت خوديو هبواد داساسي قانون څخه دېرسټردی په اساسي قانون کې هېڅوک ګوتې نه شي وهلی په تغير سره يې يوملي پاڅون صورت نيسي_ اوس مهال خو په لکونو حافظان لري اوپه اسلامي هېوادونوکې دې کارته سخت اهتمام صورت مونډلی که په قران عظيم الشان کې تحريف رامنځته شوی وای تراوسه به داسلام سرسختودښمنانو څومره په پروپاګندونو اوډنډورو لاس پورې کاوه.

دايمان غو ښتنې يې

- ايمان: دهغه په باب شک او شبهه نه کول او پرې بشپړايمان درلودل.
- تدبر: يو ازې لوستل نه ؛بلکې په هغه کې تدبراوتفکرکول .
- فيصله :دشخړودحل اوفصل لپاره الهي کتاب ته مراجعه کول.
- تطبيق: ټول کتاب په ټول ژوندکې تطبيقول او دژوندانه دلارښو دپه توګه يې منل .
- تبليغ: نوروخلکو ته يې رسول .

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم بحث

دايمان داركانو څلورم ركن په پيغمبرانوايمان

په پيغمبرانو ايمان داسلامي عقيدې څلورم ركن دى ترڅو الهي پيغامونه ولسونو ته ورسوي اوله تيارو څخه يې درڼا لوري ته راوباسي. په نړۍ کې هريوصنعتي شرکت دخپلو مصنوعاتوسره دخلکودښوونې لپاره خپل انجينران اوکارپوهان لېږي ،ترڅود خرڅ کړشويومصنوعاتوداستعمال لارې چارې ورته ورزده کړي الله تعالى پيغمبران دبشرــ دهدايت اولارښوونې لپاره استولي ،ترڅوولسونه له تياروافساده درڼا ،اصلاح اوسمون لوري ته رهبري اوله خپل خالق سره يې اشنا کړي. ؛نو پردې اساس مؤمن خپل خالق دهغه استازى اولارښودپيغام اوپه كايناتوكې خپل مقام پېژني اودخپل رب له لوري په رڼا کې خپل ژوندته ادامه وركوي

نبوت اورسالت

۱-درسالت لغوي معنى

درسالت معنى پيغام اودارسال معنى پيغام رسول اومراسله دپيغاماتوتبادلې ته ويل کيږي. رسالت په اصل کې دسفارت اونمايندګۍ مترادف لفظ دى [1]

۲-دنبوت لغوي معنى

دنبوت لفظ ن ،ب ،و،ت نبوة په عربي ژبه کې

- لوړځاى ته ويل کيږي ؛نودنبي معنا دلوړې اوسترې مرتبې څښتن .
- په بل اعتباردنبأڅخه اخيستل شوى چې دخبرپه معنى سره راځي پيغمبران هم دوحى له پيغام سره بشريت ته راځي اودالله تعالى له خوادشرعي احكامويه تبليغ اوتعليم ماموروي. [2]

۳-دنبوت شرعي حيثيت :

نبوت دالله تعالى اوبندګانوترمينځ سفارت اونمايندګي ده ترڅودهغوى داخروي اودنيوي چارونقصان اونيمګړتياوې لېرې کړي. [3]

دنبوت خاصيتونه

- نبوت اورسالت نه الوهيت اونه دالله تعالى څوى توب اونه كوم فلسفيانه علم دى ؛بلكې دالله تعالى له خواسفارت ،نمايندګي اوپيغام رسول دي. دفلسفې بنسټ عقل اوفکردى ؛ليکن دپيغمبري علوم اومعارفوسرچينه الهي وحى ده .
- نبوت دعيسوي راهبانواوهندي جوګيانودتګلارې نوم نه دى ،چې خلكوته دنفس وژنې اودد نيا دترک كولوښوونه وكړي ؛بلكې پيغمبرخلكوته ددنيادتعميراودژوندانه داصلاح اوسمون لارښوونه كوي .

---

[1] - ابن منظورمحمد بن مكرم (ب ت)لسان العرب ج ۳ ص ۵۶۱ دار الكتاب العربى بيروت لبنان
[2] - اشقر عمر سليمان(۲۰۰۷)الرسل والرسالات ص ۱۱۱ دار النفايس لنشر والتوزيع اردن
[3] - اسفهانى امام راغب مفردات القران دويم توک ص ۴۹۹ بيروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

- نبوت اورسالت کسبي شی نه دی؛ بلکې الهي ورکړه اوانتخاب دی.

۴-دنبي اورسول فرق

رسول هغه الهي استازي ته ویل کیږي،چې په نوي شریعت اوکتاب سره استول شوی وي او نبي هغه چې دپخواني شریعت اوکتاب په رسولواوتبلیغ مامورری.[۱]

۵-بشریت ته دالهي لارښووونودرسیدواحتمالات

- له هرشخص سره دالله تعالی خبرې اترې.
- هرشخص ته ملکه لیږل .
- دانسانانود جملې څخه څینې وګړي غوره کول ترڅوملتونه رهبري اوعدل قایم کړي اوتولوبې لاریوته دپای ټکی کښیږدي همدغه معقوله لاره وه اوبس

۸-په پیغمبرانو دایمان مطلب

پردې ټینګ باوراوتصـــدیق چې الله جل جلاله په هرملت کې پیغمبران لیږلي دي، چې ولســـونه یې دالله تعالی سوچه بندګۍته رابللي هغوی ټول دالله تعالی ریښتیني استازي ول ،چې الهي پیغامونه یې په بشپړه توګه ولسونوته رسولي دي، دځینونومونه یې موږته بیان کړي اودځینو یې نه دي بیان کړي .[۲]

۹-په پیغمبرانو دایمان راوړلو اهمیت

څوک چې پـه پیغمبرانو ایمان ونه لري مؤمن نه ګڼل کیږي په همدې توګه په څینو ایمان او د څینو، نه منل کفر دی؛ څکه چې ټول په یو دین او یو پیغام سره اسـتول شـوي وو. قران عظیم الشـان دغه مطلب داسې روښانه کوي:﴿ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ ﴾ آل عمران: ژباړه:موږ د هغودهیڅ یو ترمنځ توپیرنه کوواوموږدالله تعالی د فرمان تابع (مسلمانان) یو[۳]

۱۰-دنبو ت اهداف او مقا صد

- بندګا نوته دالله تعالی وربېژندل او دهغه جل جلاله په وحدانیت ایمان .
- انسانانوته دښو اوبدو چاروښوونه .
- خلکو ته ددنیا اواخرت دبري زېری او مجرمانوته تهدید.
- ولسونو ته نېکه بېلګه اودعدل اقامه
- د دلیل اقامه ترڅو دقیامت په ورځ خلکو ته بهانه پاتې نه شي[٤]

۱-الوسی سید محمود روح المعاني اووم ټوک ص ۱۵۷ بیروت لبنان
۲-محمد غزالي احیاء العلوم لومړی ټوک ص ۲۹۷ لاهور پاکستان
۳-میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۲۹٦ دار القلم دمشق سوریه
٤-طالبي بینش اسلامي ص ۵۰ خیابان داروبخش تهران ایران

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۱-پیغمبرانو ته دبشراړتیا

دنبوت دضرورت په هکله په سورة دالله تعالی دپېژندنې لپاره له نبوت څخه پرته بله معتبره وسیله نشته. النساء کې ددولسو پیغمبرانودنومونو یادونه شوې ده اوورپسې یې داسې فرمایلي دي: ﴿ رُّسُلًا مُّبَشِّرِينَ وَمُنذِرِينَ لِئَلَّا يَكُونَ لِلنَّاسِ عَلَى ٱللَّهِ حُجَّةٌۢ بَعْدَ ٱلرُّسُلِ ۚ وَكَانَ ٱللَّهُ عَزِيزًا حَكِيمًا ﴿١٦٥﴾ ﴾ النساء ژباړه: ‌ټول پیغمبران زیری ورکوونکي او ویروونکي لیږل شوي وو چې د هغو له پیغمبرکولو نه وروسته له خلکو سره د الله په مقابله کې څه سند پاتې نه شي او الله په هرحال غالب اوحکیم دی.

پیغمبرانوته داړتیا ټکي

که چېرې الله پاک پیغمبران نه وای لیږلي خلکوته به دقیامت په ورځ بهانه پاتې وای.

- له پیغمبرانوپرته بشریت انساني مقام ته نه شي رسېدلی.
- ډېرحقایق داسې دي ،چې بشري عقل ورته نه رسېږي ؛لکه دالله تعالی ذات اوصفات اخرت،جنت دوزخ دښواوبدوبېلتون دغه ټول دنبوت په وسیله پېژندل کېږي
- ولسونواوقومونویومثالي قایدته ضرورت درلود،چې له هرې اشتباه اوګناه څخه پاک،سوتره اودلوړوانساني کمالاتوڅښتن اوپه معجزوسره یې تائیدشوی وي .[1]

۱۲-دنبوت ضرورت داسلامي پوهانوله نظره

که چېرې انسانانوته پیغمبران نه وای لیږل شوي بشریت به دوحشي- ژوواوځېرونکیوحیواناتوپه څېروای ،چې یوپربل حملې کوي او خپلې داړې پرې ښخوي؛ نوپه نړۍ کې دهرخیراوښیګڼې شتون دپیغمبري ښـوونوداغېزونتیجه ده .په همدې توګه هریوشراوطغیان چې په نړۍ کې موجوددی اوپابه رامنځ ته کېږي لامل اوسبب یې دنبوي لارښوونودرسونوکموالی دی ؛نوپردې اساس نړۍ دیواسکلیټ حیثیت لري روح یې نبوي لارښـوونې دي دبدن قیام اوټینګښت له روح څخه پرته امکان نه لري له همدې امله هرکله چې دنړۍ څخه دنبوت لمرپرېوځي اسمان به وچوي، ستوري به تت، دلمروړانګې به ختمې اوسپوږمې به تکه توره شي غرونه به والوزي اوځمکه به سخت ټکانونه وخوري اودځمکې ټول مخلوقات به په فناء محکوم شي ؛نودنړۍ دنظام شتون دنبوت دتعلیماتو له امله دی.[2]

۱۲-پیغمبربشپړلارښود

په قران عظیم الشان کې دپیغمبرانومنصبي فریضه ددین تعلیم ، تبلیغ ، قایمول اوټینګول ښودل شوي دي، دالله تعالی استازي ددنیادپریښـودلو درس خلکوته نه ورکوي؛بلکې دنړۍ دودانولواودخلکوداصلاح اوسمون پیغام له ځانه سره لري دبشري ژوندانه دتعمیرلپاره چې کوموصلاحیتونواولیاقت ته ضرورت شته

---

[1] - میداني حسن حبنکه العقیدة الاسلامیة واسسها ص ۳۰۲ دار القلم دمشق سوریه
[2] - ابن القیم مفتاح دارالسعاده ص ۱۱۸ بیروت لبنان

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه تول په ذاتي ډول دپیغمبرپه ذات کې موجودوي ؛نوپه لنډډول دري اوصاف دنبوت لپاره لازم دي چې دنبوت دارکانو په نوم یادېږي:

۱۳-دنبوت ارکان

دنبوت اورسالت سترکارپه دري پایوولاړدی.

۱ـ رشداوهدایت ۲ـ علم اوحکمت ۳ـ حکومت اوسیاست

- پیغمبریوکامل مربي وي دنفس اوروح دتزکیې په تولواذکارو ،عباداتواوطاعاتوپوه وي ،دهغه نمونه اوروزنه داسماني ملکې په وسیله سرته رسیږي .
- پیغمبرحکیم ،داخلاقو ،کورني نظام اوتمدني سیاست داصولوماهروي ،هغه داسې پوه شخص وي چې حکمت یې دژوندانه هرحرکت گرځېدلی وي .
- پیغمبر دتمدني چاروماهرهم وي دعلم دځبتنانو ،پوهانو ،سیاستوالو ،سوداگرو دجگړې دسپه سالارانواودژونددهرې څانگې دافرادومناسبه روزنه سرته رسوي [۱]

۱۴-دپیغمبرانوخصوصیات

- په وحې ،نبوت اورسالت اوښو اخلاقو سره له نورو خلکو جلا شخصیتونه او دښواخلاقو ،تواضع ،ترحم او عـاطفې پـه لحـاظ لوړ ،پـاک زړي اوپـه عبـادت کې پیـاوړي ،عقل اوذهانت یې لوړدکامل دین ،صبر ،سترې عاطفې اوښه خوی خاوندان دي خالص اوسوچه توحید اودیوالله بندگی ته یې خلک رابلل
- له نبوت نه مخکې اووروسته له کوچنیواولویوگناهونوڅخه پاک اوسپېڅلی ؤ ،دپیغمبرفکر ،بصیرت اواخلاق لوړاوکامل وي له بلې خواپه خپل نفس اوځان دپوره کنترول څښتـن وي ،په همدې توگه دهغوی دالله تعالی څخه وېره اوداخرت تصـوریې دومره پیاوړی وي ، چې له هغوی نه دگناه چارې هېڅکله سرنه شي پورتـه کولی . هغوی داللـه تعـالی ترڅـانگړې څـارنې لاندې وي ، په همدې توگه پیغمبردالهي احکامو په پوهاوي اود الهي احـکامو په پیروی کې داشتباه او تقصیرنه ښکارکېږي.[۲]

۱۵-دپیغمبرانو صفات

پیغمبران یوجسمي صفات لري اوبل معنوي موږ به لومړی جسمي اووروسته ترې معنوي صفات ترڅېړنې لاندې ونیسو

الف- جسمي صفات

هغوی انسـانـان ول دولســونو پـه منـځ کـې یـې ژونـد ،خـوراک اوڅښـــاک کـاوه ،صـحـت رنځورتیا ،کمزورتیا ،بوډاتوب اومړینـه پرې راتلـه ،نکـاح کول اواولادونـه درلودل تجـارت یې کـاوه اوپـه بازارونوکې گرځېدل .رمه پیول اونورې دنیوي چارې ترسره کول هم په کې شامل ؤ .

۱-مولنا گوهر رحمان توحید اورسنت ص ۲۵۴ مکتبة دارالعلوم تفهیم القران مردان پشاور
۲-صابوني محمدعلي النبوة والانبیاء ص ۶۰ مکتبة الرسالة بیروت لبنان

ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

په هغوی کې دالوهیت هېڅ اثارنه ؤاونه دملایکو په صفاتو سمبال ؤپه عقل ،پوهه ،عفت ،شجاعت ،سخاوت ،زهدونسب په لوړوالي ،ازادی او سرلوړی اوپه عبادت کې له ټولوخلکولوړشخصیتونه وو .دظاهري خلقت کمال ،په جسماني لحاظ شایسته اونارینه شخصیت درلودل یې ځانګړني وې، هېڅکله کبدای نه شي چې پیغمبردې ښځه ،غلام اویاناقص الخلقت شخصیت واوسي .[1]

ب-معنوي صفات

۱-صدق:دغه صفت بایدپه هریومسلمان کې موجودوي ؛مګردپیغمبرانولپاره لازمي صفت ګڼل کېږي. هېڅکله امکان نه لري چې یوشخص دې پیغمبروي اوبیادې ورڅخه دروغ ،خیانت اونورناوړه صفات ښرګندشي داځکه که چېرې پیغمبران دروغجن وای ؛نوبیابه دوحې په اسماني پیغام کې شک رامنځته کېده .

۲-امانت:پیغمبرانوعلیهم السلامودوحی اوالهي پیغامونوپه رسولوکې له بشپړامانت څخه کاراخیستی دی، داځکه چې امانت له خیانت سره ضد دی. له پیغمبرسره هېڅکله مناسبه نه بریښي چې په امانت کې خیانت وکړي ،چې نه دخپل امت خیروغواړي اونه الهي رسالت په بشپړه توګه ترسره کاندي ټولوپیغمبرانوالهي امانت په بشپړه توګه سرته رسولی هرپیغمبرخپل قوم ته ویلي ؤ :﴿إِنِّي لَكُمْ رَسُولٌ أَمِينٌ ﴿١٠٧﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿١٠٨﴾﴾ الشعراء ژباړه:زه تاسي ته دالله له لوري امین استازی یم؛ نو تاسې له الله وویرېږئ اوزما اطاعت وکړئ.

۳-تبلیغ :دغه دپیغمبرانوځانګړی صفت دی. په دې توګه چې هغوی به الهي پیغامونه ولسونوته رسول ،اګرکه په دې تبلیغ کې به دوی ته سترزیان هم رسېده

۴-ذکاوت:ټول پیغمبران دعقلي کمال ،ذکاوت اورشد څښتنان ؤ ،الله تعالی درسالت اونبوت ددرانه مسئولیت لپاره دپاخه عقل ،بصیرت اوذکاوت شخصیتونه ټاکلي ؤ ،ترڅو خپلوقومونوته په بشپړاستدلال سره الهي پیغامونه وړاندې کړي .[2]

۱٦-دپیغمبرانو مسئولیتونه :

- داسمانی ملکې په وسیله وحې زده کول .
- خلکوته دالهي کتاب تشریح اوبیان .
- دخپلو ملګروروزنه اودهغوی فکري اواخلاقي پالنه.
- دولسونورهبري اوقیادت.
- ولسونوته په دنیااواخرت کې دهوساژوندزېرې اودخلاف په صورت کې دتباهی وېره اواخطار ورکول ؤ.

---

[1] -همدغه ماخذ ص ٦٥

[2] - الجزایری جابر ابوبکر (۲۰۰۱) عقیدة المومن ص ۳۵۸ دار السلام للطباعة والنشر والتوزیع

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

- ددين تطبيق اوتنفيذاودسياسي چارو سمبالښت.
- له ولسونوسره مباحثه او قناعت ورکول اوددښمنانودشبهاتو ځوابول .[۱]

۱۷-دبلني ځانګړتیاوې يې

- دهغوی دعوت اوبلنه رباني اوالهي وه او دوحی څخه يې سرچينه اخيسته.
- هغوی انسانان دبندګانوله غلامۍ څخه ژغورل او يوازې دالله تعالی بندګان يې جوړول.
- دوی په خپل دعوت کې له هېڅانه اجرنه غوښته سترهدف يې دالله تعالی رضاءاودځمکې پرمخ ددين جاری کول اوتطبيقول ؤ.
- دهغوی په دعوت کې اسانتيا وه له حکمت څخه يې کاراخيست اوخلکوته يې دتوحيداسانه دلايل بيانول .
- خلکوته يې ديوځرګندهدف په لوري بلنه ورکوله ،لاره يې ځرګنده اوبلنه يې دلمرغوندي روښانه وه.
- له دنيوي ژوندڅخه بې رغبته اواخرت ته يې ترجيح ورکوله اودنياته يې دوسيلې په سترګه کتل هغوی کولی شول چې دشاهانواونوروملي شخصيتونوپه څېر لوړژوندسرته ورسوي داقتداراوفتحې پرمهال يې هم همدغه تګلاره وه درسـول الله صـلی الله عليه وسـلم اودده دسـپېڅلي کورنۍ ژوندپه تاريخ کې دلمرپه څېرروښـانه دی.سـری اريان شي اوزړه يې له هيبته ودرزيږي .دالله ديېغمبرسـترشعارهمداؤ(اللهم لاعيش الاعيش الاخرة)ای الله نه دی ژوند؛مګرژوندخوداخرت دی .[۲]

۱۸-اولوالعزمه پيغمبران

په ټولوپيغمبرانوکې پنځه لوړمنزلته شـخصيتونه دي او هغه عبارت دي له محمدصلی الله عليه وسلم ،نوح ، ابراهيم ، موسـی او عيسـی عليه السـلام څخه قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ کې داسـې فرمايي :﴿ وَإِذْ أَخَذْنَا مِنَ النَّبِيِّينَ مِيثَاقَهُمْ وَمِنكَ وَمِن نُّوحٍ وَإِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ وَعِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ وَأَخَذْنَا مِنْهُم مِّيثَاقًا غَلِيظًا ﴿٧﴾ الأحزاب: ژبـاړه:اواې پيغمبره) هغه ژمنه او پيمان په ياد ولره چې مونږله ټولو پيغمبرانو څخه اخيستی دی ، له تا څخه هم اوله نوح ، ابراهيم ، موسي او عيىٰ ابن مريم څخه هم . له ټولو نه مونږپخه ژمنه اخيستې ده .

۱۹-دپيغمبردپېژندلودلايل

داسـې نـه ده چې هرڅوک دنبوت دعوه وکړي دده بلنـه به منلی شي ؛البته نبوت ځينې شرطو نه لري چې دهغې په رڼا کې موږ دپيغمبرشخصيت پېژندلی شو

- دنبوت دمد عي روڼ ، شفا ف اومثالي شخصيت.

---

[۱] ميداني حسن حبنكه العقيدة الاسلامية واسسها ص ۳۱۰ دار القلم دمشق سوريه
[۲] صابوني محمدعلي النبوة والانبياء ص ۵۰ مكتبة الرسالة بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دپخوانيو پيغمبرانوتصديق اوپه تېرواسماني پيغا مونوکې يې ذکر .

- معجزې يې.
- پيغام او بلنه يې.
- ددعوت کيفيت يې.
- ملګرې يې.
- پاليسي يې.

موږ به په دغو ټکو لنډه رڼاواچوو

لومړی: دتاريخ په بېلا بېلو پړاوونوکې پيغمبران عادي اشـــخاص نه ؤ؛بلکې معصـــوم او ســـپېڅلي خلک ؤجسمي ښکلا،اخلاقي ښا يست؛ لکه سخا وت ،شجا عت ، درک او پوهه به يې له ورايه ښکا ره وه

دويم :يهو ديان او نصرانيان درسول الله صلي الله عليه وسلم راتلو ته منتظرؤ، په تورات اوانجيل کې دده دراتلواوصفاتويادونه شوې وه.

درېيم معجزې دپيغمبردصداقت اورېښتينو لی دليل دی، دتاريخ په بېلا بېلو پړاؤنو کې الله تعالی پيغمبرانو ته ورکړې ې دي

څلورم : دې ته بايد وکتل شي چې دده دين جامع هراړخيزاو دبشر-دټولو ستونزو دحل برنامه له ځان سره لري؟له علمي موازينو اوعقل سره برابره ده او که نه؟

پـنـځم: لازمـه ده هـغـه وخـت او ځـای تـه وکـتـل شي چې پيغمبرپـه کې ځرګنـد شـوی دخلکو علمي،اعتقادي،اخلاقي،سـياسي او اقتصـادي وضـعيت ، اړتيا ،ددعوت اصول يې ثبات اوروحيات اودهغه دڅوند ټول اړخونه بايد مطالعه شي ايا ځان غوښتونکی ؤ؟ اوکه شهوت پرست او مال دوست؟امانت داري او پاک لمني يې څنګه وه؟

شـپږم: دهغه ملګرو ته ليدل په کاردي چې ايا ترڅنګ يې شـتمن،زورور، دنيا غوښـتونکي،ناپاک ا فاسـد افراد راټول ؤاوکه پاک زړي، نېکان صالحان اود نبي سابقې وګړي؟

اووم : په دروغودنبوت مدعيان شـــهرت ،مقام ،ثروت او مال ته رســـېدل غواړي، له هر رنګ فريب څخه ځان نه ساتي ؛البته دنبوت درېښتينومدعيانو هدف دانسان له بندګۍ اواسارت څخه دانسان ازادي په ټولنه کې دعدل ټينګښت اوله سرکښانو سره مبارزه تشکيلوي.[1]

۲۰-په قران کريم کې ذکر شوي پيغمبران

پـه قران کريم کې دپنځه ويشـــت پيغمبرانودنوم يادونه شـــوې ده ،هغه مبارک نومونه په لاندي ډول دي: ادم ،نوح ،ادريس ،هود ،صـــالح ،ابراهيم ،اســـماعيـل ،اســـحـاق ،لوط ،يعقوب ،يوســـف ،شـعيـب ،موســی هارون ،الياس ،داود ،سليمان ،يسع ،يونس ،ذالکفل ،ذکريا ،يحی ،عيسـی او محمد عليهم السـلام دي ؛مګر په قران کريم کې پنځه پيغمبران دنومونه پرته ذکر شـوی هغه دادي يوشـع ،شـمويل ،حزقيل ،عزير او خضر-

[1] - معيني جيم (ب ت)انشنايي بافرهنک اسلامي ص ۱۱۴ تهران ايران

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

عليه السلام ،دپنځه وپشتو پيغمبرانو نومونه چې په قران کريم کې ذکرشوي ايمان پرې تفصيلي اوپه غير ذکرشويو اجمالي لازم دی.

۲۱-دپيغمبرانو پروړاندې زموږ مسؤليتونه

- له تفريق نه پرته دټولو په پيغمبرۍ باوراوتصديق
- دپيغمبراطاعت اوله مخالفته يې ځان ساتل
- په سيرت او صورت کې يې په بشپړتيااوعصمت باور
- دوی يوتر بله دمرتبو څښتنان ؤ اوترټولو غوره يې محمد صلى الله عليه وسلم دی

۲۲- په پيغمبرانو دايمان غوښتني

۱- دهغوی تعظيم او درناوی:دپيغمبر صــلى الله عليه وســلم داحاديثو اوقران کريم په مجلس کې په ادب سره ناسته.

۲- ورسره ژوره مينه:څکه که پيغمبران او په ځانګړې توګه محمد رســول الله صــلي الله عليه وسـلم نه وای ،موږ به دځناورو په څېروای ،هغه زموږ ناجي او محبوب دی ،ورسره مينه دبشپړايمان نښه ده .له موراو پلار، اولاد اودټولي نړۍ له خلکو څخه به رسول الله صلي الله عليه وسلم ورته محبوب وي.

۳-حکميت:مؤمن مسلمان به خپلي شخړې کتاب الله او درسول الله سنتو ته وړاندې کوي دالله اوپيغمبرپه فيصلو به قانع او خوښ وي، له دې درې شرطونو پرته په پيغمبرايمان دقبول وړ نه دی

۴-هدف او تګلاره په دين کې لټول:مؤمن مسـلمان حق نه لري چې دخپلي غوښـتني او خوښـي پراساس خپل ځانته اهداف او اهدافو ته درسېدلو وسـايل په خپله وټاکي اهداف او اهدافو ته درسېدو وسايل ورته الله جل جلالـه ټاکلي دي،هېڅکله کېدای نه شي چې اهداف له دين څخه واخلي او وســايل دهوی او هوس پـه توګه انتخاب کړي هېڅکله نه! په همدې توګه دغه دين له نورو اديانو سره دســازش لپاره نه دی راغلی. دغه دين بشپړواک،اقتداراوغلبه غواړي.

۵ -بشپړاطاعت :دخپل ژوند په ټولو کړو وړوکې به دپيغمبراطاعت کوو، پيغمبرددې په خاطر استول کېږي چې دژوند په ټولواړخونوکې به دهغه اطاعت وکړيشي-هغه به خپل مقتدا اولارښـود او دخپل ځان لپاره به يې بېلګه او مثالي شـخصـيت ګڼو او په نقش قدم به يې درومو،داځکه چې دپيغمبراطاعت په حقيقت کې دالله تعالی اطاعت دی دتاريخ په هر پړاؤ چې پيغمبر ولسونو ته ورغلی ،له هغوی نه يې دالله تعالی دوېرې او دخپل اطاعت غوښتنه کړې ده .

۶-دلارښـووني لپاره ورته رجوع:مؤمن مسلمان به دلارښووني او هدايت حاصلولو لپاره پيغمبر ته دمرجع په حيث رجوع کوي له پيغمبره درالاندې خلکو اطاعت به په هغه صورت کې کوي چې هغه دالله اورسول پر وړاندې غاړه اېښودونکی او اوامر يې دشريعت سره برابروي

(c) ketabton.com: The Digital Library

معجزه اوکرامت

لغوي پېژندنه: له عجزاوکمزورتیاڅخه ده اوناتوانۍته ویل کېږي

اصـطلاحي پېژندنه: معجزه له هغه خار العاده فعل اوقول څخه عبارت دی چې درســالت دمدعي په لاس دیوګوابش په توګه څرګند ېږ ي چې هېڅوک یې دمقابلې توان نه لري[1]

دمعجزې شرطونه: معجزه پنځه شرطونه لري چې یویې هم کم وي معجزه نه شمېرل کېږي

- چې دالله تعالی نه پرته دبل چاواک کې نه وي
- داچې خارق العاده اودکایناتو دقوانینو پرخلاف وي
- درسالت اونبوت دمدعي پرلاس څرګنده شي.
- چې دنبوت دمدعي دمطلوب چیلنج سره برابره وي
- چې هېڅوک یې دمقابلې وسه ونه لري

دمعجزې هدف: دمعجزې موخه دپیغمبرانو دنبوت دثبوت دلیل ده

دمحمد صـلی الله علیه وسـلم سـتره معجزه: درسول الله صلی الله علیه وسلم دمعجزو شمېر څنو علماءو زرښودلي دي ؛مګردپیغمبرصلی الله علیه وسلم ستره تلپاتې معجزه قرانکریم دی

درسول الله مبارک اود نوروانبیاؤدمعجزوترمنځ مقایسه

- دپخوانیو پیغمبرانو معجزې مادي وې ؛مګردرسول الله ستره معجزه قران عظیم الشان معنوي ده
- قرانکریم دټولو نسلونو لپاره درسول الله مبارک دنبوت ستره معجزه ده ؛مګردنورو پیغمبرانومعجزی دموقت وخت لپاره وې.

قران عظیم الشان وې دکایناتو په اساسی حقایقو مشتمل دی مګر دنورو پیغمبرانو معجزې داسې نه وې

- دقرانکریم دساتنې ذمه الله تعالی کړې ده ؛مګردنوروپیغمبرانومعجزي دمؤقت وخت لپاره وې.

دکرامت پېژندنه : هغه خارق العادة اوخلاف طبیعت کار چې الله تعالی یې دیوولی الله پرلاس دهغه دعزت اوددین دغلبې اونصرت په خاط څرګندکړي له کرامت څخه عبارت دی[2]

دکرامت هدف

- دالهي قدرت څرګند بدنه
- ددین غلبه اومرسته اودولی الله عزت
- دولی الله دایمان دقوت زیادت او په دین ټینګ پاتې کېد ل
- ولی الله ته زېری اوخوشالي

[1] عمراشقر (۱۴۰۵) الرسل والرسالات ۱۲۱مخ کویت مکتبة الفلاح

[2] شیخ عثیمین (۱۴۱۳ هـ) مجموع فتاوی اومسایل ج ۲۰ ۳۱۱مخ دارالوطن للنشر

دمعجزې اوکرامت فرق

معجزه او کرامت لاندې بېلتونونه لري

- معجزه دنبوت ددعوی سره ملګرې وي ؛مګردکرامت څښتن دپيغمبر پيرواوريښتني انسان وي
- معجزه پيغمبرانو پورې اختصاص لري اوکرامت اولياؤ پورې
- کرامت ځنې وخت دزمان اومکان تراسبابو پورې مربوط وي يووخت به کرامت حسا ښېږي

،مګربل وخت نه لکه حضرت مريم ته بې موسمه مېوې اودعمرفاروق رضی الله عنه اواز رسېدل ساريه رضی الله عنه ته .

اوس مهال نړۍ ديوکلي حيثيت لري هوايي دهليزونه فعاليت کوي اوپه همدې توګه دبېسيم اوموبايل له لارې نړۍ سره نښتې ده .

- داولياؤمرتبه دپيغمبرانوڅخه ټيټه ده کرامت ورکول کېږي غوښتل کېږي نه پرخلاف دمعجزې معجزه خوخلک غواړي.
- دمعجزې څرګند ول اړين وي مګردکرامت نه[1]
- درسول الله صلی الله عليه وسلم دځنو معجزاتومثالونه : شق القمر ، دقران نزول ، دخرمادډزګېروی ، درسول الله له مبارکوګوتوداوبو جاري کېدل اوداسې نور....

دکرامت مثالونه

اسودعنسي دنبوت دروغژن مدعي ابوادريس خولاني يې په اورکې اچولی ؤ؛مګرالله تعالی يې محافظت وکړدغه دده دکرامت نښــه وه همدارنګه ام أيمن چې کله دهجرت په لاره ووتله اوتنده يې زياته شــوه له تندې څخلاســته لپاســه يې کشـــهارترغوړونو شـــوګوري چې ډکه بوکه اوبه يې په سرولاړه ده همدارنګه دقرانکری دتلاوت پرمهال داسيدبن حضيررضی الله عنه درڼا ګانو ليدل. په همدې توګه دعمرفاروق رضی الله عنه ساريه رضی الله عنه ته د زرکيلومتروپه فاصلــه کې داوازرسېدل اوورته دهغی سيمې ښکارېدل اوددښمن دخطرڅخه خبرورکول.

---

[1] بن تيميه النبوات ۸۰۲ مخ

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دويم بحث

محمدصلي الله عليه وسلم دنړۍ والو سردار

پیلیزه
دمحمدصلى الله عليه وسلم ژوندديوفردژوندنه ؛بلكې دادهغه سپېڅلي بې ساري بدلون كيسه ده. له هغه سره له لومړۍ ورځې دیونړیوال اوښتون اودانسان دهراړخيزبدلون اوخلاصون قضيه مطرح وه. هغه مهال عرب قوم بيووحشي ـ ځناورصفته ملت ؤ.وينې څښل ، قماروهل، زنا ،بې حيايي بربنډتوب چوراوچپاول ددوی دوډ دبوتانو،لمر،سپوږمۍ ،ستورواواورعبادت يې كاوه،قبيلوي تبعيض، په رنگ اوژبه وياړ،اولادوژنه اودلونوژوندي ښخول ددغه سخت زړي ملت خوی ؤ دنړۍ دنوروملتونوحال له دوی نه بترؤ.رسول لله صلى الله عليه وسلم ددغه ناپوه قوم په روزنې لاس پورې كړچې په نتيجه كې له پاده وان نه قايد،له غله نه امين اوله زناكاروابې حياخلكويې دعفت اوشرف لوړخلي جوړكړل دعربوجزيره دامن .عدل اواقتصادي پراختيازانگوجوړه شوه، بېسواده قوم دنړۍ والومعلم اولارښود جوړشواونړۍ ته يې دنظام نمونه واړندې كړه دده مبارك رسالت فرد،ټولنې،روح اوجسد،دنيااواخرت،سياست اواقتصاداوډ ژوند ټولوبرخوته شامل دی.[۱]

اوس مهال بشريت دظالمانه مادي توپان سره مخامخ ،داخلاقي بربادۍ،روحاني خلا،ټولنيزظلم او دنسلي،قومي او ژبني امتيازاتو په خوساوڼه كې پروت دی. متمدن انسان دومره لوی جنايت كاردی چې په ځنگله كې يي وحشي ـ ځناورپه خپل ظلم او وحشت سره وشرمول دانسانانودوژنې لپاره اتومي بتې اولېږ واټن ويشتونكي توغندي او توپونه جوړيږي ،دملتونو لويه پانگه دبشريت په وژلواودښارونو په ورانولو لگول كيږي.

اوسنی بشريت يو ناجي اونړۍ وال لارښود ته اړتيا لري چې نړۍ له امن نه ډكه كړي اوبشريت الهي تگلارې ته راوگرزوي اوانسانيت ته دميني،محبت شفقت اوعدالت درس وركړي. حقيقت دادی چې هغه يوازې درحمة للعالمين وروستني نړۍ وال نبي محمد صلي الله عليه وسلم لارښوونې دي چې لالهانده بشريت به يې په غيږ كې دارامې اوسوكالۍساه واخلي.

۱-دنړۍ وال لارښود صفات

موږ مسلمانان پردی ټينگ باور لرو چې محمدصلي الله عليه وسلم دنړۍ والو سرداردی دنړۍ دملتونو دمشرتابه لپاره

- لومړی صفت دادی چې هغه دكوم خاص نسل اوځانگړې طبقې دسوكالۍ لپاره كارونه كړي ؛بلكې دټولې نړۍ دانسانانو سوكالي اوكاميابي يې هدف وي اودهغه پروړاندې ټول ملتونه يوشان وي دغه معياردپيغمبرصلي الله عليه وسلم په سپېڅلي ژوند كې تر سترگو كېده دهغه ژونددكوم قوم پرست اووطن

---

[۱] خورشيد احمد (۲۰۱۰م) اسلامي نظريه حيات ص ۵ شعبه تاليف جامعه كراچي پاكستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

پرســـت ژوند نه؛ بلکې دبشرـيـت سره دمحبت کونکي ژونـدو. دهغه پروړانـدي حبشي ــ ایراني ،رومي ،مصري ،عرب اوعجم ټول سره وروڼه اود برابروحقوقوڅښتنان ؤ.

دويم صفت يې دادی چې دهغه وړاندې کړي اصول اوقواعد نړيواله بڼه ولري .دټولې نړۍ انسانان پوشـان رهبري کړي او په هغوکې دبشري ژونددټولوستونزوحل موجود وي قران عظيم الشان هم دنړۍ ټول ملتونه مخاطب گرزوي او ټولوستونزواو مشکلاتوته يې دپای ټکی ږدي.

- دريم صفت يې داوي چې دهغه لارښووني خاصې زمانې اووخت پورې ارتباط ونه نيسي؛ بلکې په هروخت کې صحيح اودعمل وړتياولري قران کريم هم ترقيامته وروستنی الهي پيغام دی.
- څلورم صفت يې داوي چې هغه اصول اوقوانين چې نړۍ والو ته يې وړاندې کړي وي هغه تش فلسفي اصـول نه ؛بلکې عملي بڼه يې هم ورکړې وي.دغه يو تاريخي حقيقت دی چې محمدصـلي الله عليه وسلم يوازې خيالي نقشه نه ده وړاندې کړې؛ بلکې د درويشتو کلونو په موده کې په لکونو خلکوورته غاړه ايښـي ،دجزيرة العرب په لکونو مربع ميله ځمکه باندې اسـلام غالب اوبت پال جاهليت په گوندواود تاريخ کندې ته سـپارل شوی او بيادهغه دريښتينو ملگرواوشاگردانو په وسيله اسلام هغه مهال په درې لويو وچو اسـيا،افريقا اود اروپا په زياتروبرخودغالب نظام رول تر سره کړ .داهغه سـتره تاريخي کارنامه ده چې دهغې پرښسټ موږ رسول الله صلي الله عليه وسلم ته د ټل لپاره دنړۍ والو دلارښود لقب ورکولی شودهغه لارښووني دکوم ځانگړي ملت ملکيت نه؛ بلکې دټول بشريت شريک ميراث دی. هر څوک ورڅخه گټه اخيستلی شي اوچې څوک ترې گټه نـه اخلي، پـه ابـدي محروميـت کې بـه خپـل ځـان اختـه کړي

دمحمد صلى الله عليه وسلم مبارک نومونه

دده مبارک نوم محمـدقران عظيم الشــان پـه څلوروســـورتونو آل عمران،محمـد،احزاب اوالفتح کې ذکرشوی. دهغه دويم نوم احمد دی چې دصف په سورت کې يې يادونه شو ي ده چې له دې نو مونو پرته دهغه څوارلس صــفتي نو مو نه هم دي او هغه دادي(الشـاهد ،المبشرـ ، النذير، الرحمة ، السرـاج المنير ،المذکر، الشـهيد ،الهادی ، الا مين،المزمل ، المدثر ،درسـول الله مبارک ارشـاد دی ،چې زما پنځه نو مونه مشهور دي:

- محمد : يعني هغه پيغمبر چې بيابيا زښت ډېرېې تعريف کيږ ي .
- احمد : يعني هغه پيغمبر چې دخپل رب يې ډېر تعريفو نه کړ ي دی.
- الماحی : يعني دکفر دطا غوتي نظام نا بو دوونکی.
- الحاشر:يعني جمعه کونکی.
- العاقب : معنا داچې وروستنی پيغمبر او خاتم النبين .
- دهغه په مبارکو نو مو نو کې دغه څلو ر نو مو نه هم شـامل دي(المصـطفى ، المختار ، الشـفيع الصادق، المصدوق [1]

[1] مولنا گوهر رحمان (ب ت) حقيقت توحيد اورسنت ص ٢٧٥ مکتبه دارالعلوم تفهيم القران مردان پښور پاکستان

Kitabton.com: The Digital Library

دده مبارک درسالت عقلي ثبوت

لږ شان څوارلس سوه کاله مخکې تاریخ ته وګورئ.په نړی کې نه برقي تارؤ.نه ټیلیفون.نه اورګاډی.نه چاپ اونه چاپ خای اونه اخبار اورسالې نه چاپ شوي کتابونه اونه د سفراوسیاحت اسانتیا وې.چې نن ورځ موجودې دي له یو هېواده تربله پورې دمیاشتو میاشتو مزلونه کېدل .

موقعیت :په دغسې حالاتوکې دعربو هېوادله ټولو جلاپروت ؤ چارچاپېره یې دایران.روم او مصرهېوادونه ؤ چې په هغوکې څه ناڅه د علومواوفنونوزوراوشورؤ ؛خودشګو ستروډګرونوعربې نړی له نورو جلا کړې وه.

اقتصادي حالت

عرب قوم سوداګرؤپه اوښانو به یې دمیاشتومیاشتو سفرکاؤاوهغو هېوادونوته به دسوداګری لپاره تلل .له دغوهېوادونو سره ددوی اړیکې یواځې او یواځې دسوداګری په خاطروې .

تعلیمي وضعیت

پخپله په عربوکې نه کوم لوړتمدن ؤ،نه کومه مدرسه اونه کوم کتابتون اونه په خلکو کې دتعلیم اوښوونې څه شوق اوذوق په ټول هېوادکې دګوتوپه شمارڅوتنه په لیک اولوست پوهېدل ؛خوهغوی په دومره اندازه نه ؤ چې دهغه وخت دعلومواوفنونوسره اشناشي.

سیاسي وضعه

هلته نه یو مرکزي حکومت ؤاونه قانون هره قبیله خپلواکه وه ،له دې سره سره به سروکال لوټ تالان او وینې بیونکې جګړې تر سره کېدلې .دانسان روح هیڅ ارزښت نه درلود.

اخلاقي حالت

بدکارونه،شراب څښل،د جواری اودقماربازارتودؤخلک به دیوبل پروړاندې بلاتکلفه بربنډېدل اوشرم خایونه به یې ښکارېدل .تردې پورې چې ښځینه ؤ به په بربنډه توګه دبیت الله شریف څخه طوافونه کول.درواو ناروا بېلتون نه ؤ.په عربو کې د آزادی احساس دومره پیاوړی ؤچې دهیڅ چاوهیڅ قانون منلوته تیارنه ؤاونه یې دکوم واکمن امرمنلو ته سرښکته کاوه .

دیني وضعه

دجهالت اوناپوهی دغه اندازه وه چې ټول قوم دکاڼو بتانوته سجدې کولې په لاره کې به یې چې کوم یوکانی خوښ شو هغه به یې راواخیست اوپه عبادت به یې ورته لاس پورې کړ.هغه سرونه چې هیچاته به نه ټیټېدل.هغه به یې کاڼو ته ښکته کول اوسجدې به یې ورته کولې [1]

دروڼ سهارڅرک

په دغسې حالاتوکې یویتیم شخص پیداکیږي.دعربوله هلکانوسره رمه څروي.په ځوانی کې سوداګردی.له هېچایې تعلیم نه دی کړی.دلوړ وخویونواواخلاقوخښتن دی.هېڅکله یې دروغ اوبدې خبرې نه دي

---

[1] - خورشید احمد(۲۰۱۰م)اسلامی نظریه حیات ص۲۳۶شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړي،په ټول قوم کې په ديانت اوامانت مشـــهوردی.له هرې ناپوهی اوناپاکی څخه کرکه کوي دقوم په لوټ،تالان اووینوبیولوغمجن،دنرم زړه څښــتن، دکونډواویتیمانومرسـتندوی.میلمه پال اودصـحیح عقل خاوند،له بت پالنې نفرت کوي،کلی پربردي،په لرې واټن دیوه غره غارته ورځي دیوې رڼاپه هیله ده.چې شاواخواتیارې پرې له منځه یوسي.

دنبوت پیل

په یوخل دده په حالت کې یوسـتربدلون رامنځته شــو.له غاره راووت خپل قوم ته ورغی دبت پالنې غندنه یې پیـل کـړه اودیـوالـلـه بـنـدگـۍ تـه یـې خـلـک راوبـلـل.دغلا،لـوټ ،تـالان ،شراب څښلو،زنا،قمار،اوبدوچاروپرخلاف یې مبارزه پیل کړه .بشری کرامت یې اعلان اوداخرت دورځې دسوال اوځواب احساس یې دخلکوپه زړونوکې واچاوه.

دناپوه قوم چلند

ناپوه قوم ددغه سـترشخصیت په مخالفت لاس پورې کړ،چې هغه دپلاراونیکه په دوداودستور ولې نیوکه کوي اوښـــوونې یې څنگـه دپخوانیوپلرونودتگلارې خلاف دی.لـه همدې امله یې هغه ته بدې ردې پیل کړې،په کاڼویې وویشـــت اودهغه دوژلوپلانونه یې جوړاوله خواره ټاټوبي یې هجرت ته مجبوراوهلته یې هم په ارام پرې نښوده .

دهغه هدف

هغه دخپل نـاپو ه قوم پـه ســمـه لارروانول غوښـــتـل سره لـه دې چې قوم ورته په دې شرط دمشرتـابه ،سرواوســپینوزرو ســپـارلوتـه چمتوؤ،چې لـه خپـل کـارڅخه لاس واخلي؛خوهغه په خبره ټینگ ولاړو، دبشریت ددنیااوخرت دبریالیتوب په خاطریې په دې کارلاس پورې کاوه [1]

نوی ارمان

هغه لـه نویوارمانونوسره دحراله غاره راووت اوس یوبهترین خطیب اوله فصـــاحته اوبلاغته ډکې خبرې کوي ،اوس داســې کلام خلکوتـه اوروي چې هېچـاتراوســـه نـه دی اوریـدلی ټولونریوالوتـه یې چېلنج ورکړ،چې ددې کتاب په شان یوسورت جوړکړي دهغه ویناوالله تعالی کلام سره توپیردرلود، دالله تعالی کلام له بلاغته ډک اومعجزه وه هغه دجزیرةالعرب وگړوته له حکمته ډکې ویناوې پیل کړې چې مخکې ورڅخه چااورېدلی نه وې.

بشپړلارښود

هغه اوس داخلاقو،ټولنیزژندقانون ،اقتصـــاداوســیاســـت معلم دی چې ترقیامته یې لوی لوی پوهان په څېړنوبوخت دي دهغه راوړی نظام کامل اوله هرې نیمگړتیاڅخه ســپېڅلی دی هغه دخپلې درویشت کلنې مبارزې په دوران کې دخپلونبکواخلاقو،شرافت اوخپلولوړوښـوونوپه وسیله خپل دښـمنان دوستان وگرځول او لویوځواکونویې پرووړاندې ماتې وخوړه .

---

[1] همدغه ما خذ ص ۲۴۰

(c) ketabton.com: The Digital Library

تربري وروسته

هغه چې کله په خپلودښمنانوبرى ترلاسه کړ،نوله هيڅ يودښمن څخه يې انتقام وانه اخيست.له هيڅ چاسره يې سختي ونه کړه ترديې پورې چې چا دده ګران تره په قتل رسولى دهغه سينه يې ورڅيرې کړې وه په هم دې ډول چاچې په کانو ويشتلى اوله هيواده يې شړلى ؤدفتح پروخت يې هغوته هم معافي اوبخښنه وکړه .

مثالي شخصيت

هغه هيڅکله له چا سره خيانت اودوکه نه ده کړې اونه يې له چاسره دتړون په ماتولو لاس پورې کړى په جګړه کې يې له هيڅ چاسره زياتى نه دى کړى ترديې پورې چې دهغه سرسختو دښمنانو هم کله په هغه دګناه اوياتيرې الزام نه دى لګولى داهغه ښېګڼې اوستراخلاق ؤ چې په پاى کې يې دټولو عربو زړونه لاس ته راوړل

ستربدلون

بيايې دخپلوښوونوپه وسيله له پونده جاهل قوم څخه يومهذب اودقانون پابندملت اوداخلاقولوړڅلي جوړکړل،نړى ته يې دتمدن،اخلاقواوبشردوستى درس ورکړ.دخپلوروزل شويوملګروپه وسيله يې دايران،روم اومصرلوسلطنتونه پربل مخ واړول اوداسلام لارښوونې يې داسيا،افريقا،اواروپاترلرې څنډوورسولې،نړيوالوچې دتوحيددرس هيرکړى ووهغه يې بيرته تازه کړ.هغه نړيوالوته داخلاقو،قانون ،سياست اواقتصاداوتمدن پاخه اوسپيڅلي اصول واړانديې کړل چې داسلام دښمنانوهم ګټه ورڅخه واخيسته اوپه تاريخ کې سارى نه لري[1]

مثالي لارښود

اوس دغوراوفکرخبره داده چې دخلوېښتوکالوڅخه وروسته په دغه شخصيت کې يودم څنګه دومره کمالات رايوځاى شوه .اوس په يوه وخت کې بې مثاله دلښکروجنګي سپه سالاراويوبهترين قاضي، يوسترقانون پوه ،يوبې مثاله پوهاناواداخلاقواوتمدن يوبهترين مصلح ،سياست پوه اوداالله جل جلاله عابدبنده هم دى،دخپلومېرمنواواولادونواوکورنۍ حقونه هم پوره کوي، دغم څيلواوبې وزلوخدمتګار،دفتحې اوغلبې پرمهال ساده ژوندترسره کوي له خلکوسره يوځاى ډوډۍ خوري ،نړۍ له پيله اوترپايه پورې هيڅ انسان دده په څيرمثال اوبېلګه نه شي وړاندې کولې دازموږ پيغمبراونړيوالوسردارمحمدصلى الله عليه وسلم دى[2]

۱-دنبوت پاى

حقيقت داد‌ى چې اوس مهال دسمې لارې دمعلومولولپاره دمحمدصلى الله عليه وسلم دښوونواودقرانکريم نه پرته بله وسيله نشته هغه دټول بشريت لپاره داالله تعالى استازى دى اوهغه دنبوت لړى پاى ته رسېدلې

---

[1]-همدغه ماخذ ص ۲۴۳

[2]- خورشيد احمد(۲۰۱۰م)اسلامى نظريه حيات ص ۲۴۳ شعبه تاليف جامعه کراچى پاکستان

PDF ترتيب کوونکى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲-دنبوت د پای دلایل

دپیغمبرژوندپه حقیقت کې دهغه دښــوونواولارښــوونوژوندوي ،دپیغمبردمړیني څخه مقصــددادی ،چې ښـوونې يې بدلون ومومي ،کوم اســماني پيغام چې پرې نازل شــوی ؤ،په اصــلي شــکل پاتې نه شي؛ خومحمدصلي الله عليه وسلم گواکې ژوندی دی ،ځکه چې قران عظيم الشان په اصلي الفاظوموجوددی. دهغه دژوندانه حالات ،وينـاوې اوکړه وړه دنبوی احاديثوپه بڼه تـول محفوظ اودټـول امت په لاسونوکې دي. داسې يې بوله چې گواکې پخپله دالله رسول په خپلوسترگوويتودنړۍ دهبڅ شخصيت ژونددومره محفوظ نه دی ساتل شوی څومره چې درسول الله صلي عليه وسلم ژوندمحفوظ دی[1]

۳-له يوپيغمبره وروسته دبل دراتلو لاملونه

- داچې دلومړي پيغمبرښوونې له منځه تللې وي اودهغې دوړاندې کولوبياضرورت وي
- داچې دپخواني پيغمبر ښوونې پوره نه وي په هغو کې دترميم او اضافې کولواړتيا وي
- داچې د پخواني پيغمبر ښوونې تر يوه ځانگړي قوم پورې محدودې وي نوروقومونوته شاملې نه وي دغه درې واړه لاملونه اوس پاتې نه دي

۴-دنبوت څوخصو صيات يې

محمد صلی الله عليه وسلم په نورو پيغمبرانو ځينې ځانگړنې لري چې موږ ورته په لا ند ې توگه کتنه کوؤ

۱:دهغه درسالت مثال دلمر په څېردی لمرتـوله څمکه روښانه کوي دهغه رسالت هم دځمکې ټولو ولسو نو ته شامل دی قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر ځ کې فرمايي ﴿ قُلْ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ إِنِّي رَسُولُ ٱللَّهِ إِلَيْكُمْ جَمِيعًا ﴿١٥٨﴾ الأعراف: ژباړه: ای محمده !ووايه چې ای انسـانانو ! زه ستاسو ټولو لوري ته د الله استازی يم

۲: دقراني تلپا تې معجزې درلو دل : په هغه داســې معجز کلا م نازل شــوی چې د ژوند دټولو برخو په هر وخت اوهرځای اودهر ملت درهبری صـلا حيت لري او دسـا تنې ذمه واري يې الله جلت عظمته اخيستې ده

۳:هغه خاتم الانبياء دی دنبوت لړی پرې پای ته رسـېدلې تر ده وروســته بل پيغمبر نه رازي او نه بل پيغام څمکې ته راتلو نکی شـته څوک چې درســول الله صــلی الله عليه وســلم درســالت په ختم باوري نه وي داسلام له دايرې بېرون څخه گڼل کېږ ي قران عظيم الشــان فرمايي ﴿ مَّا كَانَ مُحَمَّدٌ أَبَآ أَحَدٍ مِّن رِّجَالِكُمْ وَلَٰكِن رَّسُولَ ٱللَّهِ وَخَاتَمَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ ۗ وَكَانَ ٱللَّهُ بِكُلِّ شَىْءٍ عَلِيمًا ﴿٤٠﴾ الأحزاب: ژباړه: (ای خلکو ! محمدصلی الله عليه وسلم ستاسې له نارينه وڅخه د هيچا پلارنه دی ،مگر هغه د الله رسول او خاتم النبيين دی . او الله دهرشي علم لرونکی دی .

[1] ددرحماني ژباړه(۱۳۹۰)داسلام اساسي ښوونې ص ۵۸ اصلاح افکار ننگرهار افغانستان

ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۴:ترقیامته دهغه نوم لوړشوی په اذان او کلمه طیبه کې به یې مسلمانان یادوي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ﴿٤﴾ ﴾ ژباړه:اوستاپه خاطر موستا دیادېدو اوازه لوړه کړه
۵:هغه يې ټولو نړی والو ته درحمت په تو گه انتخاب کړ ی
٦:هغه تـه دکوثر دحوض زېر ی ورکړ ی شـوی قران عظیم الشـــان پـه دې هکلـه داســې فرمـايي ﴿ إِنَّآ أَعْطَيْنَـٰكَ ٱلْكَوْثَرَ ﴿١﴾ ﴾الکوثر (اي پیغمبره ! بیشکه موږ تاته کوثر درکړی دی
۸ :هغه ته داو داسه قایم مقام تیمم رواشوی په داسې حال کې چې دتېروامتونولپاره له اوبونه پرته جا يزنه ؤ
۹ : هغه ته په قیامت کې دلو ی شفا عت مقام ورکړ شو ی مگرنور پیغمبران به نفسي نفسي نارې وهي
۱۰ : هغه ته ستر او لوی امت ورکړشوی
۱۱:دهغه امت دگنا هو نو له امله ټول په عذاب نه اخته کېږ ي چې ټول له مینځه ولاړشي .

۵-په امت باندې یې حقونه:

رسول الله صلی الله علیه وسلم په خپل امت ځینې حقوق لري چې مو ږ ورته په لاند ې تو گه کتنه کوؤ .
۱: په هغه ایمان درلودل:له شک نه پرته درسول الله په نبوت اقرار اوباور درلودل ضروري اولازمی خبره ده قران عظیم الشـــان فرمايي ﴿ ءَامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ ﴿٧﴾ ﴾الحدید: ژباړه: ایمان راوړئ پرالله او دهغه پر پیغمبرباندې
۲: دهغه اطاعت: او پیروی کول چې په قراان عظیم الشـــان کې دد ې گڼ دلایل دي ﴿ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُوا۟ ٱلرَّسُولَ وَلَا تُبْطِلُوٓا۟ أَعْمَـٰلَكُمْ ﴿٣٣﴾ ﴾محمد.ژباړه: ای موءمنانو ! دالله اطاعت وکړئ او دپیغمبر اطاعت وکړئ او خپل عملونه مه بربادوئ .
۳: له هغه سره محبت کول :له رسول الله صلی الله علیه وسلم سره محبت دایمان بر خه ده
۴ : هغه ته نوم نه اخیستل :الله تعالی مسلمانان له دې څخه منعه کړي دي چې پیغمبر صلی الله علیه وسلم په خپل نو م سره راو بولي
۵: په هغه باند ې درودویل: هر مسـلمان ته لا زمه ده چې په رسـول الله صـلی الله علیه وسلم باند ې درود ووايي
٦ :دهغه تعظیم اوادب کول:درسول الله صلی الله علیه وسلم تعظیم ،ادب اواحترام په ټول امت فرض دی [1]

داصحابوکراومقام اوپه اړه یې داهل سنت عقیده

موږبه ترهرڅه دمخه دصحابي پېژندنه ، مقام اومنزلت اوپه اړه به یې داهل سنت والجماعت عقیده ذکرکړو
داصحابي پېژندنه :هغه څوک چې درسول الله مبارک سره دایمان په حالت کې مخامخ شـوی اوپرایمان وفات شوی وي له اصحابي څخه عبارت دی

---

[1] - خورشید احمد(۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۲۴۷ شعبه تالیف جامعه کراچی پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقام اومرتبه يې :اصحاب كرام داسلام غوره نسل ؤ له دوى سره محبت په هريومسلمان واجب اولازم اوبغض اوكينه ورسره كفراوبې ديني ده ، اصحاب كرام درسول الله مبارك شاگردان دي ددوى مقام اومرتبې دلايل په لاندې توگه دي .

الف : قران عظيم الشان : الله تعالى فرمايي ﴿ لَقَدْ رَضِيَ اللَّهُ عَنِ الْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ الشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِي قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ السَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَابَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴿١٨﴾ ﴾ الفتح ژباړه: الله تعالى له مؤمنانو څخه خوشحاله شو كله چې هغوى له ونې لاندې له تا سره بيعت كاوه، دهغود زړونو حال هغه ته معلوم دى له دې امله يې پرهغو ډاډينه نازله كړه اوهغوته يې په انعام كې نيژدې فتحه وركړه.

په بل ځاى كې ارشاددى ﴿ وَالسَّابِقُونَ الْأَوَّلُونَ مِنَ الْمُهَاجِرِينَ وَالْأَنصَارِ وَالَّذِينَ اتَّبَعُوهُم بِإِحْسَانٍ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ وَأَعَدَّ لَهُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي تَحْتَهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٠٠﴾ ﴾ التوبة ژباړه: هغه مهاجرين اوانصارچې هغوى ترټولود مخه دايمان بلنې ته په لبيك ويلوكې وړاندې شول ، دغه راز هغه كسان چې وروسته له نيكۍ او رينښتينولۍ سره په هغو پسې راغلل، الله له هغو نه خوښ او هغوى له الله نه خوښ شول، الله د هغو له پاره داسې باغونه تيار كړيدي چې تر هغو لاندې به ويالې بهيږي او هغوى به په كې د تل له پاره اوسيږي، همدا ډير لوى برياليتوب دى.

ب : نبوي سنت: پيغمبرعليه السلام فرمايلي دي (خيرالقرون قرني ثم الذين يلونهم ثم الذين يلونهم) يعنې غوره خلك زمادژوندانه داوسېدونكو پېړى ده بياورپسې هغه څوك غوره دي چې دوى پسې وي بياورپسې هغه څوك غوره دي چې دوى پسې وى يعنې دتابعينواوتبع تابعينوپيړى

دوى ته دښكنځلوكولواوبدوردوويلوحكم

پيغمبرصلى الله عليه وسلم اصحابوكراموته دښكنځلوكولوڅخه منعه فرمايلي ده هلته چې فرمايي(لاتسبوااحدامن اصحابي) يعنې تاسې زماديوه صحابي په اړه هم بدې ردې مه واياست .نوپردې اساس اصحابوكراموته بدې ردې ويل له اهل سنت والجماعت څخه وتل اودگمراه ډلوپه كتاركې دربدل دي

ددوى په هكله داهل سنت والجماعت تگلاره

داصحابوكراموپه اړه داهل سنت والجماعت منځنى كړنلاره دافراط اوتفريط ترمنځ ده ددوى ترمنځ چې كومې شخړې پېښې شوې موږپه كې بحث نه كوو په دې هكله دعمربن عبدالعزيزرحمة الله عليه ويناكافي بولوهلته چې وايي : دغه خلك هغه قوم دى چې الله تعالى ددوى دوينوڅخه زموږلاسونه پاك ساتلي دي نوموږته لازمه ده چې ددوى دابروتويولوڅخه خپلې ژبې پاكې وساتو[1]

[1] دڅه رتخصيص محمدابن عبدالرحمن : التوضيحات الجلية على العقيده الطحاوية اول ټوك ۱۲۰۹ مخ

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

اووم څپرکی

په اخرت، قضاء اوقدر ايمان

پيليزه

ژوند پيلېږي ،چې ترهغه وروسته به ژوندخوپيوازې دهمدې د نياژوندنه؛ بلکې له مرګه وروسته بياهمېشه ژوند پيلېږي ،چې ترهغه وروسته به چاته هم مرګ په برخه نه شي دغه ژوندبه يادايمان اونېکواعمالوله امله دعيش اوارام ژونداويابه دکفراوبدواعمالوله کبله دغمونواوکړاوونوژوندوي همدغه باوراويقين ته داخرت عقيده وايي داچې دنړۍ هرڅه دالهي تقديراوپلان پربنسټ دي دلته هرڅه دقيق محاسبه شوي مرګ ،ژوند رنځ ،خوشالي ،غم اودردهرڅه ټول دالله تعالی له خوادي.

لومړی بحث

په اخرت ايمان

دنړۍ دموجوده نظام دورانېدوپيل به داسرافيل دشپېلۍ دپوکي څخه وکړای شي، ټول کاينات به ګډوډځمکه به ډېرسخت ټکانونه وخوري لمراوسپوږمۍ به په ټکر ،ستوري به تت اوخپاره شي، غرونه به دډانډ س شويوړيوپه څېرشي اوبه به اورواخلي دځمکې ژوي به ټول مړه شي، بيابه دالله تعالی په حکم دويم ځل شپېلۍ پوکړای شي؛ قبرونه به وچوي اوټول مړه شوي انسانان به دادم عليه السلام له وخته تر قيامته دوباره راژوندي کړای شي اودخپلوقبرونوڅخه به را اوچت اودحشر ـ په ميدان کې به راغونډاودالله جلت عظمته پروړاندې به ودرېږي ،داژوندبه همېشه ژوندوي، دابه ډېره وېرووونکې ورځ وي، دخلکوزړونه به له وېرې لړزېږي اوهريوبه خپل انجام ته منتظروي،ټول انسانان به دحشر ـ په ميدان کې دالله جل جلاله پروړاندې راټول وي په دغه ورځ به يوازې دده حکومت وي، هېڅوک به دساه وېستلومجال نه وي، دهغه له اجازې پرته به چاته دخولې پرانستلوهمت نه وي .الله جل جلاله به دخپل علم ،حکمت اوانصاف پربنسټ له هرچانه جلاجلا دټول ژوند حساب واخلي انسان ته به دخپلوعملونواسنادپه لاس ورکول کېږي دهغه ټول اعمال به ورته مجسم شي دهغه اندامونه به پرهغه ګواهي ورکوي اوحساب به ورسره وشي، له هېچاسره به ظلم ونه کړای شي نېکوخلکوته به په ښي لاس اومجرمانوته به په کيڼ لاس عملنامې ورکړای شي. ښي لاسي به کامياب اوکيڼ لاسي به ناکام اونامرادوي دېري مونډونکوڅېرې به له خوشالۍځلېږي اونامراده خلک به تورمخي اوله غمه ډک وي نېکان به جنت ته اوبدخلک به دوزخ ته بيول کېږي ګنهګارمؤمنان به له دوزخ څخه ترټاکلې مودې وروسته راوېستل کېږي اوجنت ته به ځي

۱- پېژند نه يې

دغه دقيامت له ورځې څخه عبارت ده، هلته چې ترمړينې وروسته به انسانان دحساب اوجزاءلپاره له قبرونوراپاڅولی شي اودرب العالمين پروړاندې به درېږي دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وايي؛څکه چې دغه دقيامت له ورځې څخه عبارت ده. هلته چې ترمړ ينې وروسته به انسانان دحساب اوجز اء لپاره

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) Afghanistan.com: The Digital Library

له قبرونوراپاڅولی شي اودرب العالمین پروړاندې به درېږي دغې ورځې ته داخرت ورځ هم وايي :څکه چې له دې نه وروسته بله ورځ نشته تردې وروسته به جنتيان جنت ته اودوزخيان به دوزخ ته ځي.[1]

۲- دایمان مفهوم یې

په اخرت ایمان ددغې ورځې اړوندوچاروته شمولیت پیداکوي؛ لکه کو چنی اولویې نښې .دقبرعذاب او نځت .داسرافیل شپېلۍ .له قبرونودخلکوراوچتېدل ،حساب اوجزا .دقیامت هیبتناکه منظر .دمحشرتفصیل ،دعملناموخپرېدل ،دمیزان دتلې تېنګښت ،دصراط پول ،دکوثرحوض .شفاعت .جنت ودوزخ.[2]

۳- دایمان اهمیت یې

داخرت په ورځ باوردایمان دارکانو له جملې څخه دی داخرت په ورځ ایمان ستراهمیت لري دقران عظیم الشان په ډېروځایونوکې په الله جل جلاله دایمان ترڅنګ ذکرشوی، دایمان دشپږګونواساساتو له جملې څخه دی

۴- داخرت دورځې نومونه

ځینوعلماؤداخرت دورځې ګڼ نومونه ذکرکړي دي ،موږدلته دقیا مت مشهورنومونه ذکرکوو:

۱ - الساعة : دقیامت دقایمېدووخت

۲ - یوم القیامة : دالله تعالی پروړاندې دودرېدلوورځ

۳ - یوم الوعید: دعذاب ورځ

٤ - یوم الدین :دجزاورځ

۵ : یوم الحسرة: دافسوس ورځ

٦ - الدارالا خرة : داخرت کور

۷ - یوم التناد:یوبل ته دچیغو ورځ

۸ : یوم الجمع :دجمعه کېدوورځ

۹ : یوم الفصل : دفیصلې ورځ

۱۰ - یوم الحساب :دحساب ورځ

۱۱ - یوم الخلود:دهمېشه والي ورځ

۱۲ - یوم الخروج : دراوتلوورځ

۱۳ یوم التغابن:دتاوان ورځ

۱٤ یوم التلاق:دملاقات ورځ

۱۵ یوم الازفة:نېږدې ورځ

---

[1] ابن کثیر (ب ت) النهایة لومړی ټوک ص ۲۵٦ لاهور پاکستان
[2] ګیلاني اسعد(ب ت) داسلامي تحریک دویم کتاب ص ٦۹ لاهور پاکستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

١٦ – الواقعة : ستره پېښه

١٧ – الحاقة :رېښتيني ورځ

١٨ – القارعة :ټکوونکې ورځ

١٩ – الطامةالکبرى :ستره هیبتناکه ورځ

٢٠ : الصاخة :کڼوونکې ورځ

٢١ – يوم البعث :له قبرونودراپورته کېدوورځ

٢٢ – الغاشية : پټوونکې ورځ [1]

٥- درامېنځته کېدو دلايل يې

قران عظيم الشـان يوازې دقيامت په امکان اکتفاء نه ده کړې؛ بلکې په ډېرواياتونوکې يې دهغې په وقوع تاکيدکړى دى اسلامي پو هانوددې ېلابېل دلايل بيان کړي دي.

١- دحکمت دليل

داچې دالله تعالى څخه هېڅکله بېهوده اوبابېزه فعل نه صادرېږي ؛نودانسان پيدايښت ديوسترهدف لپاره دى دانســان دژوندنهائي هدف دادى چې خپل همېشــني کمال ته ورســېږي ددغه هدف تحقق داخرت دژونـدون نـه پرتـه امکان نـه درلوداوهغـه داچې هلتـه تـل ترتلـه واوســېږي قران عظيم الشـــان دانســـان دژوندحکمت ته داسـې اشـاره کوي ﴿ أَفَحَسِبْتُمْ أَنَّمَا خَلَقْنَاكُمْ عَبَثًا وَأَنَّكُمْ إِلَيْنَا لَا تُرْجَعُونَ ﴿١١٥﴾ ﴾ المؤمنون : ژباړه:اياتاسې انګيرلې وه چې مورتاسې بابېزه پيداکړي ياست او زموږلورې ته ستاسې هيڅکله راګرځېدل نشته؟

په بل ځاى کې ارشــاددى ﴿ وَمَا خَلَقْنَا السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ وَمَا بَيْنَهُمَا لَاعِبِينَ ﴿٣٨﴾ ﴾ الدخان: ژباړه:دغه اسمانونه اوځمکه اوددوى ترمنځه شيان مورد لوبو لپاره نه دي پيداکړي [2]

٢- دعدالت دليل

الله تعالى عادل دى اوډظلم صـدورورڅخه ممکن نه برېښــي. دالله تعالى عدالت ددې غوښتنه کوي چې نېکوکـارانواوبدکارانوته خپل ثواب اوعذاب ورکړي .داچې دنيوى ژونددثوابونواوعذابونولړظر فيت لري، ټول انسانان دخپلواعمالوسزاپه دې نړۍ کې نه ګوري ؛نوپرهمدې اساس الهي عدالت ددې غوښتنه کوي چې بله نړۍ دې اوسي اوهلته دې نېکوکارانواوبدکاروته خپله بدله ورکړاى شي قران عظيم الشـــان فرمايي ﴿ أَمْ حَسِبَ الَّذِينَ اجْتَرَحُوا السَّيِّئَاتِ أَنْ نَجْعَلَهُمْ كَالَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَوَاءً مَحْيَاهُمْ وَمَمَاتُهُمْ سَاءَ مَا يَحْكُمُونَ ﴿٢١﴾ ﴾ الجاثية: ژباړه: اياهغه کسانوچې هغوى دبدى مرتکب شوي .دا انګېرلې ده چې

[1] [illegible] العقيدة الاسلامية اسسها ص ٦٢٨ دارالقلم بيروت لبنان

[2] [illegible] اسلامي [illegible] ص ٧١ [illegible] ننګرهار افغانستان

ketabton.com: The Digital Library

موږ به هغوی اوایمان راوړونکي اونیك عمل کوونکي سره برابرکړو،چې دهغوژوندداومرګ یوشانته شي؟ډېره ناوړه فیصله ده چې دوی یې صادروي.[1]

۶.داخرت په هکله داسلام تصور

۱: انساني ژوندپه اصل کې داخروي ژوندیوه مقد مه اوسریزه ده دغه ژوندلږ اوموٴ قتي ؛مګراخرت تل ترتله اوهمېشه دی دغه ژوندنیمګړی اوهغه کامل دی ،دېتولواعمالوبشپړنتایج په دې عارضي اولږ ژوندکې مېچاته نه په برخه کېږي ؛بلکې ددغه لږژونددحقیقي نتایجوثمرات به په اخروي ژوندکې څرګندېږي .

۲ـ څرنګه چې په نړۍ کې هرشی عمرلري چې په نتیجه کې به له منځه ولاړشي ،په همدې توګه دغه ټول نظام هم عمرلري چې په پای ته رسېدلوسره به یې وروسته بل نظام اوبله نړۍ رامنځته شي چې د هغې طبیعي قوانین به ددې او سني نظام سره بشپړتفاوت ولري.

۳ـ ددغه موجوده نظام ترړنګېدواودانسان ددوباره ژوندنه وروسته به دانصاف اوعدل یوه ستره محکمه قایمه کړای شي چې هلته به دانسان دهرعمل محاسبه کېږي اودخپل څښتن پروړاندې به حا ضرېږي اودښواوبدواعمالوسزابه هرچاته ورکول کېږي.[2]

۷ـ دماده پالوپه نظریاتوعلمي نیوکه

په انسانانوکې یوه دماړپالستانوډله ده هغوی نه دکایناتوخالق مني اونه داخرت نړۍ هغوی پردې باورلري چې ماده ازلي اوتل ترتله ده په مړینې سره دانسان هرڅه پای ته رسېږي ، دوباره ژوندون له سره شتون نه لري. دوی یوازې په خپلوحواسواعتمادکوي اووایي چې داخرت نړۍ موږمحسوسه کړې نه ده ؛نوله سره نشته.دغه فکرسراسرناسم څکه دی چې ډېرشیان شته ؛مګرسترګې یې نه محسو سوي؛ دمثال په توګه دمادې الیکټرونیکي خوځښت،دځمکې جاذبه،مقناطیسي ـ قوه،دغه ارته لویه نړۍ چې دانسان له احاطې بیرون ده یوواقعیت دی په همدې توګه دمرګ اوژوندپه اړه په حواسواعتمادکول معقول کارنه بریښي څکه موږ سره داسې سترګې نشته چې دمرګ له پولې اخوا نړۍ پرې ووینوله دې وروسته دنړۍ په موجوده نظام دنه زوال حکم پردې اساس لګول چې موږیې ورانی نه دی لیدلی داخبره دې ته ورته ده، چې یوڅوک ووایي دغه تعمیربه تل ترتله وي څکه چې ماېې ړنګېدل نه دي لیدلي ایادعقل پربنسټ دغه استدلال صحت لري؟نه هېڅکله نه [3]

دله مرګه وروسته ژوندقضیه یوازې عقلي اوفلسفي مسئله نه ده؛ بلکې زموږله عملي ژوندسره یې ژوره اړیکه ده .زموږداخلاقي اوتمدني ژوندټول انحصارپه همدغې مسئلې پورې تړلی دی؛ څکه چې یوڅوک پردې باوري وي چې هرڅه دې به همدغه ژوندپورې اړونددي، له مرګه وروسته ژوندله سره شتون نه لري

1- تفسیر دادمحمد،(ب ت) عقاید اسلامی ص ۱۷۳ انتشارات رسالت کابل افغانستان
2- قشیری مسلم بن الحجاج(ب ت) صحیح مسلم باب اثبات حوض النبی لاهور پاکستان
3- خورشید احمد (۲۰۱۰م)اسلامي نظریه حیات ص ۸۱ شعبه تالیف وترجمه جامعة کراچي

Ketabton.com: The Digital Library

دغسې شخص اخلاقي اوعملي کړنلاره له هغه انسان څخه تفاوت لري چې يوڅوک داخرت په سوال او ،ددغسې شخص اخلاقي اوعملي کړنلاره له هغه انسان څخه تفاوت لري چې يوڅوک داخرت په سوال او خواب باوري وي دغه حقيقت ديومثا ل په ترڅ کې څرګندوو:
خواب باوري وي دغه حقيقت ديومثال په ترڅ کې څرګندوو: دوه تنه ترکندهاره دسفرپروګرام جوړوي، يوشخص پردې باوري دی چې کندهارته په رسېدوسره به زماسفرنه يوازې پای ته رسېږي ؛بلکې دهغه ځای دپوليسواومحکمې څخه ازاديم دده برعکس دويم شخص پو هېږي چې ترکندهاره تلل يوازې دسفريو پړاؤدی، زه داسې سيمې ته روان يم چې ددې ځای اودهغه ځای بادشاه يودی، دهغه په دفترکې زمادټولوکړوووړوريکارډموجوددی. تاسوپه خپله ووايا ست چې ددې دواړواشخاصوپه اعمالوکې به څومره لوی بېلتون موجودوي ؟

دماده پال اومؤمن انسان په سيرت اواخلاقوکې لوی امتيازوي ماده پرست انسان مايوسه اوپست همته شخص وي ،دشريرواوظالموانسانانوپه بڼه ژوندسرته رسوي ،دشهوت،شهرت اوځان پالنې په احساس ژوندکوي دده پرعکس په اخرت باوري انسان مسؤلانه ژوندلري اودخرت لپاره په تياري کولوبوخت وي ،دژوندستره اسره يې بشرته خيررسول دالله تعالی رضاءاودجنت حصول وي.[1]

۱-دقيامت ساينسي او عقلي ثبوت

دلمرزياته برخه دهيليم اوهايدروجن غازونه دي اودواړه دهستوي تعاملاتو په نتيجه کې دخلااودلمرډژوندلامل ګرزېدلي دي. هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته داخلېږي، دلمرهسته چې له هايدروجن څخه ډکه ده په هماغه اندازه هايدروجن له هستې څخه وځي اوپه هيليم بدلېږي ،چې په پای کې نور،انرژي اوتودوخه توليدوي لمرددوودلايلوپراساس تراوسه ځلاندی :

۱ -که چېرې په لمرکې هستوي څواک اوجاذبه قوه شتون ونه لري لمربه دهايدروجن دبم په څېروچوي.

۲ - که چېرې په لمرکې اتومي تعاملات نه وي لمربه په داخل کې رڼګ او پای ته به ورسېږي اتومي چاودنې به ترهغه په لمرکې جاري وي چې هايدروجن دلمرپه هسته کې په بشپړه اندازه مو جوداوسي، په داسې حال کې چې لمرپه هره ثانيه کې (۷۰۰)مليو نه ټنه هايدروجن له لاسه ورکوي چې په نتيجه کې نور،تودوخه اوانرژي توليدوي ،داچې په يوه دقيقه،ساعت اوورځ کې دهايدروجن څومره اندازه ضايع کېږي ،تاسويې پخپله حساب وکړئ تراوسه (۳۷) برخې په سلوکې دلمرهايدروجن ضايع شوی، هرکله چې دهايدروجن زياته برخه ضايع شي دلمريزنظام بربادي به پيل کړای شي.[2]

له يوې ټاکلې اوږدې مودې وروسته به دلمردهستې دهايدروجن زياته برخه په هيليم بدله شي اودلمرپه هستوي تعاملاتوکې به ډېرلوی خلل رامينځته شي په دغه مهال لمردهايدروجن له کمبودسره مخامخ کېږي ،هيليم په ډېرسرعت سره دلمرهستې ته ننوځي اوپه ډېرسرعت سره به راؤزي ؛نورنوهيليم له هايدروجن څخه پرته هستوي تعاملات له لاسه ورکوي.جاذبه قوه زياتېږي لمرپه ډېرشدت اوسرعت دخپلې هستې په

[1] -همدغه ما خذ ص ۳۸٦

[2] - فيض خليل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساينس جديد وقران ازخلقت تا به عدم کاينات ص ٦۴ مؤسسة

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

داخل کې نړېږي (solarcollaps)دلمرنړېدابه دومره قوي سريع انفجاروي. چې نورې سياري به هم له تزلزل سره مخ کړی دلمرنورې سياري له خپل مدارڅخه بېځايه کېږي اوفراربه وکړي دهيليم سريع حرکت ددې باعث ګرزي چې دلمرتودوخه زياته شي، دهرې شيبې په تېرېدوسره دلمرتودوخه زياتېږي اوپه ځمکه کې دژوندانه شرايط له منځه ځي دګرمی دزيا ت والي له کبله دجنو بي اوشمالي قطب يخچالي برخه اوبه کېږي اوداوبوسطحه لوړېږي اووچې ته مخه کوي. دسمندرساحلي برخې اوبه لاندې کوي قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ وَإِذَا ٱلۡبِحَارُ فُجِّرَتۡ ﴿٣﴾ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې سمندرونه وشليږي

په دغه مهال دلمرحجم زياتېږي اوسوررنګ به لري،دځمکې فضاء به هم سوررنګ پيداکوي اودزياتې تودوخې له امله به چاودنې پيل شي. قران عظيم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي

﴿ يُرۡسَلُ عَلَيۡكُمَا شُوَاظٌ مِّن نَّارٍ وَنُحَاسٌ فَلَا تَنتَصِرَانِ ﴿٣٥﴾ ﴾ الرحمن: ژباړه:که دتښتې هڅه وکړئ ؛نوپرتاسې به داورشغلې اولوګې خوشې کړای شي چې تاسې به دهغومقابله ونکړای شئ.

دزياتې تودوخې له امله دځمکې ترپوښ اوغرونولاندې اورغورځوونکې برخه دومره ګرمېږي ،چې دهغې دبخارفشارځمکه چوي اودېرې سختې زلزلې پيلېږي قران عظيم الشان دغه مطلب داسې بيا نوي ﴿ إِذَا زُلۡزِلَتِ ٱلۡأَرۡضُ زِلۡزَالَهَا ﴿١﴾ ﴾ الزلزلة: ژباړه:کله چې ځمکه په خپل ټول قوت سره وخوځول شي .

په دغه وخت کې دلمرجاذبه قوه زياتېږي، په سمندونوکې دېرې لويې څپې رامنځته کېږي دلمرتودوخه دومره لوړېږي چې دځمکې دمخ ټول ځنګلونه سوزي اودځمکې په هره برخه کې چاودنې رامينځته کيږي. قران عظيم الشان دغه مطلب داسې روښا نه کوي ﴿ يَوۡمَ تَرۡجُفُ ٱلۡأَرۡضُ وَٱلۡجِبَالُ وَكَانَتِ ٱلۡجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ ﴾ المزمل: ژباړه:دابه هغه ورځ وی چې ځمکه اوغرونه ولړزيږي اودغرونو حالت داسې شي لکه دشګودېرى چې خوريږى . په بل ځاى کې داسې ارشاد دى ﴿ ٱلۡقَارِعَةُ ﴿١﴾ ﴾ القارعة: ژباړه:هغه ستره پيښه ! اوس دلته داپوښتنه راولاړېږي چې موږولې په ځمکه کې دلمردانفجاراتواوچاودونوغږنه اورو؟ځواب يې څرګندی اوهغه داچې دفضاءهغه برخه چې له ګازونوخالي ده له هغې څخه نور،تودوخه اوانرژي په ډېرې اسانتياسره ورڅخه عبورکوي؛البته ددې پرعکس اوازله خلاڅخه نه تېرېږي دزمکې اولمرترمينځ ډېره لويه فاصله موجوده ده دلمردچاودنواوازونه همدلته توقف اوبېرته دلمرپه لوري ورګرزي که چېرې فضاء نه واى دلمرهولناکه چاودنوبه ځمکه دومره لړزوله چې دغرونولوړې ځوکې به رانړېدلې واى .

هلته قيامت ته نږدې دلمردانبساط اودزيات لمريزطوفان(solar wind)له امله به دغه خلاء له منځه ولاړه شي عطارد،لمرته نږدې سياره به دلمرداخل ته ولاړه شي په پاى کې به سپوږمی هم دلمرخپتې ته ورننوزي قران عظيم الشان دغه منظرداسې بيا نوي ﴿ وَجُمِعَ ٱلشَّمۡسُ وَٱلۡقَمَرُ ﴿٩﴾ ﴾ القيامة: ژباړه: اوسپوږمی بې نوره شي اولمراو سپوږمی يوځای کړاي شي

The Digital Library

په دغه مهال به دځمکې اوبه اورواخلي قران عظیم الشــان فرمـايي ﴿ وَإِذَا ٱلْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ ﴾ التکویر :ژباړه: اوکله چې سمندرلمبه کړل شي

دتودوخې درجه به دوه زره ځله زیات والی وموميي پدغسې تودوخه کې غرونه ویلې کیږي اودسیلاب په بڼه حرکت کوي قران عظیم الشــان دغه مطلب داسې بیانوی ﴿ وَإِذَا ٱلْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ ﴾ التکویر: ژباړه:اوکله چې غرونه وخوځول شي

په دغه وخت کې لمردومره لوئیږي چې دځمکې دفضـازیاته برخه نیسي-؛ نورنو هیلیم دهستو ي تعاملاتو خواک له هایدروجن نه پرته له لاسه ورکوي. جاذبه قوه زیاتیږي اولمرپه دپرشــدت اوچټکتیاسره دخپلې هستي په لورنړیږي ددغه سترانفجارنه وروسته نوري سیاري له خپل مدارنه بېځایه کیږي. قران عظیم الشان دغه مطلب داسې بیانوی ﴿ وَإِذَا ٱلْكَوَاكِبُ ٱنتَثَرَتْ ﴿٢﴾ ﴾ الانفطار: ژباړه:اوکله چې ستوري خواره واره شي

لمرپه یوسپین ډوله جسم بدلون مومي چې حجم به یې دځمکې سره برابرالبته کثا فت اوکثله به یې زیاته وي ساینس پو هان یې(Black Dwarf)بولي دځینوساینس پوهانوله نظره به دلمرحجم دځمکې دحجم په اندول پاتې شي اوخپل پاتې نوراورڼابه له لاسه ورکړي اوبه یوتورجسم بدل شي قران عظیم الشان په دې هکله داسې فرمايي ﴿ إِذَا ٱلشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ ﴾ التکویر: ژباړه: کله چې لمرونغښتل شي

ځیني ســاینس پوهان پردې باوردي چې دلمردهســتوي تعاملاتودنشــتوالي له کبله کوچنی کیږي خوکتله اوجاذبه به یې هماغه شان وي په پای کې به لمردسپوږمۍ څخه کوچنی اوبیابه د فوټبال دتوپ په اندول او په پای کې به یې حجم له صـفرسره مســاوي شي؛ مګرجاذبه اوکتله به یې په خپل ځای وي چې ســا ینس پوهان یې (Black Hole)بولي [1]

۲-په اخرت دايمان غوښتنې

۱ – ددنیاپـه مقابـل کې اخرت غوره کول :په اخرت دايمان لومړۍ غوښــتنه ددنیا په مقابل کې اخرت ته ترجیح ورکول دي اخروي ژوندبـه یې ســتره موخـه اودې تـه بـه تیـاروي ،چې داخرت دبهبود لپـاره بـه ددنیاهررازســتونزې ګالي اومحرومیتونه به مني دنیاته به یې شـا اواخرت ته به یې مخه وي مومن مســلمان دنیااوددنیاسامان وسیله اوداخرت توښه بولي په دنیاکې به دمسافر په توګه ژوندترسره کوي دنیا به په اخرت خرڅوي اوددنیا هرڅه به داخرت لپاره قربانوي. دنیایوه مؤقتي قرارګاه ده اوداسې مثال لري ،چې یوڅوک دمؤقت وخت لپاره د ونې سیوري لاندې توقف اودڅوشیبولپاره ارام کوي ددنیا ژوند همداسې وګڼئ اصل هدف اومقصد اخرت ده .

۲ – له مرګ څخه نه وېرېدل :په اخرت باند ې دایمان بله غو ښــتنه له مرګه نه وېرېدل دي. دالله په لارکې مړینه به دهغه ترټولولوړه هیله وي. په هغه قام اوملت کې دشـهادت تلوسه اوهیله مري چې په اخرت ایمان ژوند بیل دی مرګ له یوې نړۍ څخه بلې ته دورتګ وسیله ده. ژوند بیل دی مرګ له یوې نړۍ څخه بلې ته دورتګ وسیله ده.

---

[1] - فیض خلیل الله (۱۳۸۷هـ ش)ساینس جاذبه وقران ازخلقت تا به عدم کاینات ص ٦٦

۳ - ډاډ اواطمینان :په اخرت دایمان ښبښتن هیڅکله نه نا امیده کیږي، ترسختو نه په سخت حالت کې مطمئن وي ؛ځکه هغه دخپل مستقبل له نتیجې نه ډاډه وي. انسان هغه مهال په نا امیدی اخته کیږي، چې گومان وکړي عملو نه یې بې نتیجې پاتې شوه .دهغه کوښښ ضایع شو؛خوچې انسان په دې باور وي چې دی دخپلو اعمالواوهلوځلوعوض ارومرو ترلاسه کوي ،هغه په هیڅ صورت کې نه مایوسه کیږي ،چې دغه په اخرت باندې دایمان نتیجه ،غو ښتنه اوتقاضاده[1]

۳په اخرت دایمان اغیزې

په اخرت دایمان اغیزې په لاندې توگه وړاندې کیږي :

۱ - په انسان کې دعبادت،طاعت او بندگی داحساس وده.

۲ - دغه تصور انسان دې ته هڅوي ،چې خپل ځان اومال دالله تعالی په لارکې ځارکړي .

۳ - دغه فکر په انسان کې دریښتینولی احساس رامنځته کوي هغه هیڅکله دروغجن نه وي .

٤ - دغه طرزفکرمظلوم انسان ته ډاډپه برخه کوي چې که چیرې نن موله ظالم نه غچ وانخیست سبا ته دقیامت به ورځ به انتقام ورڅخه واخیستل شي.

٥ - په اخرت ایمان دانسان په ټولنیز،سیاسي اواقتصادي ژوندکې انضباط رامنځته کوي. همدغه دننه قلبي احساس مؤمن له کافره جلاکوي کفري ټولنه دمادي ځواکونو اودبرچې په زورامن ټینگوي ؛مگراسلام دخلکوپه زړونوحکومت کوي، له زراوزورنه پرته ورته ځان تسلیموي هلته دستورومخابراتي وسایلواوپولیسوپه ذریعه ښارونه ساتل کیږي که دغه وسایل شنډکړای شي نواریانوونکي جرایم به په سترگو ولیدل شي.دنیوپارک په ښارکې په یوه شپه کې دلړوخت لپاره دبر ښبندادنه شتون له امله ددوه لکه غلاگانو جرایم ثبت شول چې ددوه ملیارده ډالرو په تناسب مال په کې چورشوی ؤ .

٦ -داخرت په ورځ ایمان په یو شخص کې داخرت دعذاب ویره اوالله جلت عظمته ته دهیلو اوامیدونواحساس ورکوي، طاعت ته هڅاند اوله گناهونوخپل ځان ژغوري.

۷ -په اخرت دباورښبښتن نعمتونه دطغیان اوسر کشي ترسرحد ه نه رسو ي اوغمونه یې نه ناا میده کوي؛ بلکې تل ترتله دتوازن په حال کې وي.

۸په اخرت ایمان په انسان کې ښایسته اخلاق رامنځته کوي لکه سخاوت، شجاعت،تواضع رحمت،شفقت اوداسې نور ..

۹-مؤمن مسلمان دالله تعالی رضاءغواړي په دنیاکې که چیرې ورڅخه نعمتونه فوت شي ،داخرت هیله من وي .[2]

[1]- حکمتیار (ب ت) په اخرت ایمان ص ٦٩ خپرونکی دمیثاق ایثار اداره

[2] تیر شوی ماخذ ص ۷۰

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

دقیامت علامې

دقیامت په راتلوکې هیڅ شـک اوشـبهه نشـته،قیامت نږدې دی اوعلم یې یوازې الله تعالی ته په برخه اوایمان پرې دمغیباتو له جملې څخه ده. دقیامت کوچنی اولویې نښې شته، چې په قران عظیم الشان اونبوي حدیثوکې بیان شوي دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿ فَهَلْ يَنظُرُونَ إِلَّا السَّاعَةَ أَن تَأْتِيَهُم بَغْتَةً فَقَدْ جَاءَ أَشْرَاطُهَا فَأَنَّىٰ لَهُمْ إِذَا جَاءَتْهُمْ ذِكْرَاهُمْ ﴾ محمد: ژباړه:نوآیادوی فقط دقیامت انتظارباسي چې هغه په ناڅاپي ډول وربانديې راشي؟دهغه علامات (نښې نښانې)خوراغلي دي.کله چې هغه پخپله راشي نوایاددوی لپاره به دنصیحت قبلولوڅه فرصت باقي پاتې شي؟
په پورتنی ایات کریمه کې قیامت ته ساعت ویل شوی ،دلته له ساعت څخه هغه وخت مراددی چې قیامت به په کې قایمیږي. قیامت ناڅاپه راځي دقیامت له نښـوڅخه هدف دادی ،چې قیامت نیږدې اونږی عمرنورپای ته رسېدونکی دی .

۲-دقیامت اطلاق

په شریعت کې په درې شیانودقیامت اطلاق کېږي:

الف -کوچنی قیامت : چې دانســان له مړینې څخه عبارت دی،څو ک چې په مړینه محکوم شي؛ نودده قیامت قایم شو؛ ځکه چې دغه شخص داخرت نړۍ ته انتقال وموند .

ب -مینځنی قیامت :چې هغه دیونسل مړینه ده

ج - لوی قیامت : چې هغه له قبرونودحساب اوسزالپاره دمړورا اوچتېدل دي .

۳-دقیامت دنښانو حکمت

له قیامت نه دمخه دنښانو حکمت دادی، چې خلک دغفلت له درانه خو به راپاڅېږي، توبه اوالله تعالی ته رجوع وکړي ،له دنیاڅخه ځان غوڅ اوداخرت لپاره په بشپړتیاري لاس پورې کړي[1]

۴-دقیامت دنښانو ډولو نه

الف- دقیامت کو چنی علا مې

دقیامت کوچنی نښـانې ډېرې دي. تفصیلي بحث یې زموږ موخه نه ده ،په اجمالي توګه به موږ ورته اشاره وکړو په دې کې ځینې واقع شوي اوځینې یې دواقع کېدوپه حال کې دي :
۱: درسول الله صلی الله علیه وسلم بعثت اونبوت .
۲: درسول الله صلی الله علیه وسلم وفات .
۳: دبیت ا لمقدس سوبه .
٤:دعمواس وبا .

---

[1] - الخمیس محمد عبدالرحمن (۱۴۲۹هـ ق)التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة ص ٦

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵: دمال زيات والى اوله خيرات څخه دخلكو بې پروايي .
۶: دفتنو خرګندېدل .
۷: دنبوت ددروغژنو مدعيانو خرګندېدل
۸: په حجازكي داورخرګندېدل دغه په (۶۵۴ هـ كال رامنځته شوى)
۹: دتركانو سره جګړه.
۱۰: دعجمو سره جګړه.
۱۱: دامانت ضايع كېدل.
۱۲: ددينى علم له مينځه تلل اودجهل خرګندېدل .
۱۳: دپوليسواودظالمانودمرستيالانو زياتوالى.
۱۴: په عامولاروكي دزناخرګندېدل،تردې پورې چې شريف شخص به وايي كاش ددېوال ترشاواى .
۱۵: دسود ترويج .
۱۶: دموسيقي او ښځينه سندرغاړواونڅاګرو زيات والى اوقانوني جواز.
۱۷: دشرابو څښلوزياتوالى اودشرابو حلال ګڼل .
۱۸: دجوماتونوښايست اوپرې وياړل .
۱۹: دلويواسمان څكوبلډنګونواوقصرونوجوړول.
۲۰: دوينځي باداره زېږول (دكورنى نظام ړنګېدل دمشراوكشر ددرناوي خاتمه) .
۲۱: دوژنواوشخړوزيات والى تردې چې قاتل به نه پوهېږي چې قتل يې دڅه په خاطر كړى دى اومقتول به نه پوهېږي چې دڅه په خاطر وژل شوى دى.
۲۲: دزماني نږدې كېدل .
۲۳: دبازارونو نږدې توب (دنويو وسايلو ايجاددسفردوسايلو زيات والى) .
۲۴: په اسلامي امت كې دشرك خرګندېدل .
۲۵: دبخل زيات والى.
۲۶: دمالونو زياتوالى اوپه سوداګرى كې دمېړه سره دمېرمن مرسته .
۲۷: دزلزلو زيات والى .
۲۸: دځمكې خسف (ننو تل).
۲۹: دمسخه (دانساني جثې بدلون).
۳۰: له فضاء څخه دكاڼواورښت .
۳۱: دسالحواونېكانو خلكو مړينه
۳۲: دذليلو اوسپكو خلكو مشرتوب .
۳۳: دسلام اچول دپېژندګلوى اساس ګرځول .
۳۴: دبربنډواوښځو خرګندېدل .

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳۵ :دمؤمن دخوبونوريښتياكېدل .
۳۶ :دلیک اولوست زيات والی اوخپرېدنه
۳۷ :داسلامي سنتوتوهين اوسپكاوی.
۳۸ : دسپوږمی پرسېدل .
۳۹ : ددرواغو زيات والی اوپه خبرونوكي عدم تثبت .
۴۰ : ددرواغو دگواهی زيات والی اودحق شهادت پټول .
٤۱ : دبخخودشمېرزيات والی اودنارينه وكمبود .
٤۲ : دناڅاپه مړينوزيات والی .
٤۳ : دباران زيات والی اودحاصلاتوكمبود.
٤۴ : دفرات په سيند دسروزرو دغره څرگندېدل .
٤۵ : انسان سره دځناورو اوجامداتو خبري اترې .
٤٦ :دسختوازمېښتونوله امله دمرگ هېلي.
٤٧: دروميانوزيات والی اوله مسلمانانوسره جگړه.
٤٨ : دقسطنطيني (استانبول)فتحه .
٤۹ : له يهودوسره جگړه .
۵۰ : دمؤمنانودارواگانودقبض په خاطر دښايسته هواگانوچلېدل.
۵۱دموراو پلا رمخالفت او دخپلوليو غوڅېدل.
۵۲:دبيت الله دعزت اودرناوی پای ته رسېدل اودكعبې ړنگېدل [1].

ب-دقيامت لويې نښې

دقيامت دسترونښوله جملې څخه چې په نبوي احاديثوكې ذكرشوي، يوه غيرمرتبه مجموعه ده دلته چې په رواياتوكې كوم ترتيب ذكرشـوی په وقوع كې داسـې نه دي، له همدې امله دقيامت دنښـانوپه ترتيب كې اســلامي پوهانوبېلابېل نظريات وړاندې كړي دي،حافظ ابن حجررحمة الله عليه دغه روايات جمع كړي په دې كې يې ددجال راوتل اوله لويديځه دلمرراختل يې په لومړيتوب كې راوسـتي دي ،ددغورواياتوله مجموعې څخه څرگندېږي چې ددجال راوتل تر ټولولويه نښـه ده چې دعيسی عليه السلام په لاس به وژل كېږي پـه همدې توگـه لـه لويـديځـه دلمرراختـل دكـايناتودسـتربدلون نښـه ده چې پای يې دقيامت پ دادی چې له لويدېځه دلمرپه راختلوسره دتوبې دروازه بندېږي (دابة الارض) به هم دهمدغی ورځې په پيل كې راووځي حكمت يې ته به مؤمن اوكـافرتـه بـه كافرليكي ،دلويونښـــودجملي څخه چې قيامت ته نږدې رامنځته كېږي ددجال

---

[1] - الا شقر سليمان(ب ت)القيامة الصغرى ص ۲۲۴ بيروت لبنان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب كوونكی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

خرگندېدل،دعیسی_ علیه السلام له اسمانه راکوزېدل،یاجوج اوماجوج اودځمکي خسف (ننوتل) لوی دود،له لویدیزه دلمر راختل،ددابة الا رض راوتل اواورچې خلک به دحشر په لوري راجمع کوي.[1]

روح

روح دالله جلت عظمته په مخلوق کې دپټواسرارود جملې څخه دی چې دالله عزوجل نه پرته پرې هېڅوک نه پوهېږي .دانسان پوهه دالله عزوجل دلایتناهي علم په وړاندې ډېره لږه،کوچنی اومحدوده ده نسان تراوسه پورې دخپل چاپېریال په مادي حقایقو بشپړه پوهه نه ده حاصله کړې؛ نوبیاڅنګه کولای شي چې دروح په جوړښت چې دالهي مغیباتواوپټورازونوله جملې څخه دی پوهه ترلاسه کړي.

دروح په هکله باید دومره پوه شوچې په ټول بدن کې ځای لري اوهغه ته خوځښت،پوهه،فکر،ذکاوت،اراده،اختیار،محبت اوکینه ورپه برخه کوي چې کله هم له بدن څخه ووځي انساني بدن په هماغه جامدې اومړې مادي بدلون مومي پردې اساس روح دانسان دغوره والي یواځینی نبه ده ،دجسم اصل حقیقت له خاورینو موادوڅخه دی انسان چې کله په مړینه محکوم شي بدن يې تجزیه کېږي اوپه هماغولومړنیوتوکوبدلون مومي چې بدن ورڅخه جوړښت موندلی ؤ.

۱-دروح لغوي معنی

دلغت په اعتباردروح لفظ ګڼې معناوې لري په قران عظیم الشان کې وحی ته روح ویل شوی ؛همدارنګه جبریل ته روح ویل شوی ؛البته دغه لفظ اطلاق په زیاته اندازه په انساني روح کېږي.

۲-دنفس معنی

دنفس لفظ په عربي ژبه کې په ډېرومعناووسره راغلی : وینې ته هم نفس ویل کېږي، بد نظر ته هم نفس وایي؛همدارنګه نفس دذات په معنا سره راغلی دی؛ البته په هغه صورت کې چې روح له جسم سره یوځای وي دنفس اطلاق په انساني روح کېږي

۳-اجمالي پېژندنه يې

دغه یونوراني، اسماني (علوي)، لطیف ژوندی اوخوځنده غیرمادي جسم دی چې په خاورین جسد کې نفوذکوي او په بدن کې داسې جریان پیداکوي لکه دګلاب ګل او یا دزیتون دانې چې غوړيې په هره برخه کې شتون لري ،ترڅو چې انساني جسم اوغړي دروحاني لطیف غیر مادي شي اغېزې منلوته تیاروي. تر همدغه وخته لطیف جسم په کثیف مادي جسم کې اوسېږي .؛لیکن هرکله چې خاورین جسم مخ په خرابېدوشي مړینه واقع کېږي؛ نو روح له بدن څخه وځي او عالم ارواح ته ورل کېږي همدغه خبره دقران کریم نبوي سنتو، داصحابو کرامو داجماع، عقل اوبشري فطرت سره برابره ده[2]

۴-روح دقرانکریم په رڼا کې: په قران عظیم الشان کې دانساني روح په هکله لاندې الهي فرمان دغور وړدی ،هلته چې فرمایي: ﴿ وَيَسْـَٔلُونَكَ عَنِ ٱلرُّوحِ ۖ قُلِ ٱلرُّوحُ مِنْ أَمْرِ رَبِّى وَمَآ أُوتِيتُم مِّنَ ٱلْعِلْمِ إِلَّا قَلِيلًا

---

[1] محمد یاسین (ب ت) الایمان ارکانه حقیقته نواقضه ص ۱۷۵ مکتبة الرسالة الحدیثة اردن عمان

[2] مولانا محمد منظور نعماني ... توحید، اور سنت قران اور حدیث کی روشنی میں ص ۸۰

خو تاسې له علم نه ډېر لږ برخه موندلې ده" ،ژباړه: دوی له تانه د روح په باب پوښتنه کوي.ووایه "دا روح زما درب په حکم راځي.

دانسانیت اساس په روح دی

البته دبشر دانسانیت ، عقل ، پوهې او روح مجموعي ته انسان ویل کېږي ؛په قران عظیم الشان کې دجسم او دنورو فضایلواوخصوصیاتو دارومدارپه انساني روح دی دقران عظیم الشان په اتواياتونو کې دانساني روح ذکراغلی دی.

٦-ایاروح قدیم دی؟

ټول پیغمبران پردې متفق دي ،چې دمادي اجسامو په شان روح هم مخلوق دی. کوم ازلي قدیم او غیرمخلوق شی نه دی .انسان دروح او جسد نوم دی . قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمایي ﴿ هَلۡ أَتَىٰ عَلَى ٱلۡإِنسَٰنِ حِينٞ مِّنَ ٱلدَّهۡرِ لَمۡ يَكُن شَيۡـٔٗا مَّذۡكُورًا ﴾ ﴿١﴾ الإنسان: ژباړه: ایا په انسان د زماني یو وخت داسې هم تېر شوی دی چې هغه کوم دیادوني وړشی نه ؤ ؟[1]

دروح پیدایښت

اوس پوښتنه داده چې روح له جسد نه مخکې پیداکېږي شوی دی اوکه وروسته؟ په دې هکله اسلامي پوهان بېلابېل نظریات لری ځینې وایي چې له جسد نه مخکې پیداشوې او ځینې وایي چې وروسته پیداشوی دی.[2]

انساني اوحیواني روح

په انسان کې دوه ډوله روحونه موجوددي: یو حیواني روح (دویني جریان) او بل انساني،په حیواناتوکې انساني روح شتون نه لري اونه یې دروح دقبض لپاره ملک الموت راځي.

دمخلوقاتوډولونه

- چې عقل اوپوهه لري ؛مګرشهوت نه.لکه ملایکې
- چې له عقل څخه محروم دي ؛مګراراده اوشهوت لري .لکه حیوانات
- چې له عقل ، ارادې اوشهوت نه خالي دي.لکه جامدات اونباتات
- چې عقل ،اراده اوشهوت لري .لکه انسان

دروح مرتبه

په یومثال کې دجسم اوروح ډېر ښه انځورداسې وړاندې شوی: جسم اوباډې دمملکت اوروح دحکمران.حواس او عقل یې فوځ.اندامونه اوغړې یې رعیت اوشهوت یې ددښمن حیثیت لري که چېرې حکمران اوواکمن په دواړو دښمنانو قابواوغلبه حاصله کړي ؛نودمملکت نظم به سم وي اوکه نه بربادي او

---

[1] [illegible]

[2] [illegible]

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

نباهي بې بقيني برېښي، دېورته مثال په رڼاکې دخاورين جسد اهميت اوارزښت په خپل ځای کې يومنل شوی حقيقت دی ؛مګردانسانيت اصل جوهر روح دی.که څېرې مادي جسم هرڅومره پياوړی .روغ اوجوړوي؛ خوچې روحاني ځواک يې کمزوری اوسي ؛نودانسان امتيازي حيثيت پای ته رسېږي اوانسان دعاموخناورو په شان يو ځناور شمېرل کېږي .

ايا روح مړينه

ايا روح په مړينه محکومېږي؟ بېشکه روح مري ؛مګر په فنانه محکومېږي په همدې توګه بشري جسدمري البته په بشپړډول له مينځه نه ځي. داورواحو مرګ له اجسا دو څخه په وتلو سره سرته رسېږي .چې دغه دمرګ په څکلوسره تعبيرشوی اوکه داسې مطلب ورڅخه واخلو.چې روح په بشپړه توګه فنا کېږي اوله مينځه ځي؛ داسې هېڅکله نه ده؛ بلکې له مرګه وروسته هم په عذاب اويا نعمتونوکې وي .

دمرګ سبب

دټولو مخلو قاتو په نسبت دمرګ يواځينی سبب دژوند دنبتې پای ته رسېدل دي نه بل څه! الله جل جلاله دمخلوقاتوليپاره اجل ا ودمړينې نېټه ټاکلې ده .چې له هغې څخه نه وروسته کېږ ي اونه مخکې کېږي قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ فَإِذَا جَآءَ أَجَلُهُمْ لَا يَسْتَـْٔخِرُونَ سَاعَةً وَلَا يَسْتَقْدِمُونَ ﴿٦١﴾ النحل :ژباړه: بياکله چې هغه وخت راځي نوله هغه څخه پوره يوساعت هم وړاندې وروسته نه شي کېدای.

نوپردې اساس دمقتول مړينه دده داجل په پای ته رسېدلوسره ده همدارنګه سوزول شوی اوپه اوبوکې غرق شـوی اورنځورهم درواخله ددې ټولومړينه داجل په رارسېدوسره سرته رسـېدلې الله تعالى دژونداومرګ دواړوخالق دی

مرګ ناڅاپه راځي

ځينې خلک داسې وايي: زه به وروسته توبه وباسم داسمه خبره نه ده ځکه مرګ ناڅاپه ميلمه دی هېڅوک دسـترګې درپولوپـه انـدازه دژونـدمـالکان نه دي نوپردې اسـاس مرګ دالله جل جلاله په واک کې دی .هېڅوک نه پوهېږي چې ده تـه بـه مرګ کله راځي نوعاقل اوهوښـيارانسـان ته لازمه ده چې دمړينې نه مخکې نېکواوصالحواعمالوته مخه کړي .

ملک الموت اوداوړواخيستل

دمرګ اوژوند دواړو څښـتن يوازې الله تعالى دی يواځې هماغه سپېڅلی ذات دمرګ پرېکړه صادروي او دغه دامووريت يې يوې ملايکې ته سـپارلی چې په ملک الموت سره شهرت لري قران عظيم الشان فرمايي ﴿ قُلْ يَتَوَفَّىٰكُم مَّلَكُ ٱلْمَوْتِ ٱلَّذِى وُكِّلَ بِكُمْ ثُمَّ إِلَىٰ رَبِّكُمْ تُرْجَعُونَ ﴿١١﴾ السـجدة ژباړه:دوی ته ووايه :دمرګ دغه پرښته چې پرتاسې موظفه کړای شوې ده ستاسې روح به په پوره بشپړه توګه ترخپلې قبضې لاندې راولي.اوبيابه تاسې دخپل رب لوري ته وګرځول شئ.

له مرګه وروسته دانسان حالت

داسلام دسپېڅلي دين په رڼاکې له مړينې وروسته روح دوه پړاوونه وهي چې يوه ته يې دبرزخ نړۍ وايي چې په مرګ سره پيل اوترقيامته دوام پيداکوي اودويم پړاويې داخرت نړۍ ده چې په اخرت سره پيلېږي اوترابده دوام مومي. پردې اساس دانسان روح ترمړينې وروسته دبرزخ نړۍ ته انتقالېږي اوترقيامته هلته پاتې کېږي .

دروح حالت

هرکله چې روح له بدن څخه جلاشي مړينه واقع کېږي. په دغه حالت کې يې هوښ اوادراک باقي وي دهغوخلکواوازهم اوري چې دده دمړي ليدنې ته راغلي دي .دهغوی اوازپېژني ،دهغوی سلام ته ځواب ورکوي دجنت دنعمتونوخونداويادوزخ درداحساسوي.

دقبرسوال اوځواب

دقبر سوال اوځواب ددوو ملايکو منکراونکير په وسيله صورت نيسي اودرې پوښتنې به درب ،نبي او دين په هکله کوي څيني اسلامي پوهان په دې نظردي چې سوال اوځواب يواځې روح پورې اړه لري پرته له دې چې بدن ته ورګرځول شي ؛خونورعلماءبيا وايي له حديث څخه ثابته ده.روح دبدن څينوبرخوته ورګرځول کېږي، اهل سنت والجماعت ټول په دې نظردي چې هرڅوک له مړينې وروسته اګرکه په قبراوياهرڅای کې چې وي ترپوښتنې لاندې نيول کېږي تردې پورې که چېرې ځناوروخوړلی اويايې بدن سوځول شوی اوپه هواکې دګردونوپه څېرالوزول شوی اويابه اوبوکې غرق اودکبانودخوراک وړګرځېدلي وي خوشالي اوعذاب روح اوبدن دواړوته شاملېږي

دقبرپه عذاب اوثواب له کيفيته پرته ايمان

موږدګيودلايلوپه اعتباردقبرپه ثواب اوعذاب باورلرواودکيفيت په هکله يې خبري نه کووداځکه چې هغه جلاژونددی ،حقيقت دادی چې اسلامي شريعت غيرمعقول شيان نه بيانوي ؛البته داسې شيان ځرګندوي چې عقل ورته حيران وي داځکه چې هلته دروح اوجسداړيکه ددنيادژوندپه څېرنه ؛بلکې هغه جلاژونددی چې هلته په ورتللوسره پرې يوشخص پوهېږي.

دقبردعذاب شمول

ښځ شوي اوناښځ شوي ټولوخلکوته دقبرعذاب شموليت پيداکوي که ځناوروااويادسمندرکبانوخوړلی اوياسوځول شوی اويابه ايروبدل شوی وي. عذاب اوراحت ورته دقبرپه شان رسېږي. که ديوشخص مړی هواته په ونه کې ځوړنداويايونبک انسان داورپه کنده کې ښخ کړای شي ؛نو دواړوته به دعذاب اوراحت څخه رسېږي حقيقت دادی چې خاورين موادالله تعالی پيداکړي دي اوالله تعالی ته تابع دي ؛ ځکه چې الله تعالی يې خالق دی

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

په روح اوبدن دقبرعذاب اوراحت: داهل سنت والجماعت دټولوپوهانوپه اتفاق عذاب اوراحت روح اوبدن دواړوته په برخه کېږي په همدې توګه دقبرعذاب دايمي اومؤقت هم وي. په کافرانواومنافقانوبه ترقيامته وي؛ البته ددې امت په ګناه ګاروچې ګناه اوجرم يې لږوي؛ دمؤقت وخت لپاره به وي.

دقبردعذاب دمنکرينوشبهات

ځينې ملحدين دقبرله عذاب څخه انکارکوي اووايي چې موږقبرپرانست نه موهلته ملايکې وليدلې. نه ماران اولړمان اونه داورلمبې .نه مودقبرپراختيااوتنګستياوليدله په کوم حالت کې موچې مړی ايښی وو په همغه بڼه موموموند. دداړه تخته زوړندانسان ډېره موده زوړندوي نه موورڅخه سوال اوځواب وليده اونه بل څه؛ همدارنګه دځناورو، کبانواومرغانوله خواخوړل شوي انسان څخه به څنګه پوښتنې صورت مومي اوهم بې قبرچېرته دی چې ددوزخ کنده اويادجنت باغچه شي؟

درد دلايل يې

داسلام دښمنوځواکونودغه بې ځايه پوښتنې اوشبهات دشريعت .حس اوعقل پربنسټ مردودې دي .داځکه چې دقبرعذاب په قراني څرګندوناياتونواونبوي احاديثوسره ثابت دی .څرنګه چې دبرزخ نړۍ له غيبوسره اړيکه لري، دحسي ـ مادي عالم سره ارتباط نه پيداکوي .حقيقت دادی چې دبرزخ احکام په ارواحودي، بدنونه داورواحوتابع وي، دبرزخ نړۍ له دنياسره فرق لري .دقبرعذاب معقول هم دی، تاسوګورئ چې يوشخص دخوب په حال کې څومره لاالهانده .سترې ستومانه اوپه کړاوونواخته وي ؛مګربل لورته بل شخص هوسا .ارام اوخوشاله وي .په يوبسترده تنه ويده وي ؛مګريوپه کړاؤاوبل په راحت کې وي. دقبرعذاب اونعمتونه .پراختيااوتنګي يوازې مړی احساسولی شي نه نورڅوک؛ همدارنګه دقبراوردنيا داورپه شان نه دی؛ بلکې همغه جلااوردی. دانسان دادراک ساحه ډېره محدوده اولږ ه ده .انسان نه هرشی ليدلی اونه هر څه اورېدلی شي واقعيت دادی چې له زنديقانواوملحدينوسره له تکذيب اوانکارنه پرته بل څه نه وي.

مړوته دژونديو دګټې رسېدل

له ګڼو رواياتو څخه څرګنديږي چې له مړينې وروسته دژونديو نېک کړه وړه، دعاګانې .خيراتونه . صالح اعمال، جاريه صدقه، نېک اولاداودعلم زده کړه او ښوونه مړوته ګټه رسوي

دقبردعذاب اسباب اونجات

دقبردعذاب اسباب: ناپوهي. دالهي اوامرونافرماني، دګناهونواوجرايموسرته رسول .چغلي اودتشومتيازوڅخه ځان نه ساتل دي

دنجات اسباب يې: له خوب نه دمخه له ځان سره محاسبه اوتوبه ده[1]

---

[1] تابو دادمحمد(اب ت) عقايد اسلامي ص ۱۳۰انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دبرزخ نړۍ

دبرزخ مفهوم

برزخ دحایل اوفاصلې په معناسره دی، دبرزخ دنړۍ په هکله ګڼ دلایل موجود دي، قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي:﴿ حَتَّىٰٓ إِذَا جَآءَ أَحَدَهُمُ ٱلۡمَوۡتُ قَالَ رَبِّ ٱرۡجِعُونِ ﴿٩٩﴾ ﴾ المؤمنون: ژباړه:داخلك به له خپلو کړو وړونه لاس وانخلي) تردې پورې چې کله له دوی نه کوم یوه ته مرګ راشي ،نوویه وایي چې ای زماربه:ماهمغې دنیاته بیرته ولیګه چې زه ورنه راغلی یم.

له پورتني ایات څخه لاندې ټکي څرګندیږي :

الف: دانسان روح یومجردموجود دی، پردې اساس له مړینې وروسته له منځه نه ځي؛ بلکې موجودیت یې دوام پیداکوي .

ب: داچې تراوسه پورې دقیامت لویې علامې نه دي رامنځته شوي، پردې اساس داخرت نړۍ لاتراوسه نه ده پیل شوې له دې دواړوټکوڅخه داخبره معلومیږي، چې دانسان روح باید ترمړینې وروسته اوله قیامته مخکې په بله دنیاکې وي چې دې ته دبرزخ نړۍ وایي[1].

برزخي ژونداوجنت

الهي ارشاددی ﴿ ٱلنَّارُ يُعۡرَضُونَ عَلَيۡهَا غُدُوّٗا وَعَشِيّٗاۚ وَيَوۡمَ تَقُومُ ٱلسَّاعَةُ أَدۡخِلُوٓاْ ءَالَ فِرۡعَوۡنَ أَشَدَّ ٱلۡعَذَابِ ﴿٤٦﴾ ﴾ غافر:ژباړه: د دوزخ اور دی چې هغه ته سهاراوماښام (په عالم برزخ کې) هغوی ته وړاندې کولی شي ،اوکله چې دقیامت ساعت راشي نو امربه وشي چې آل فرعون ډېر سخت عذاب ته ورننباسئ .

الله تعالی په دغه ایات کې دغه مطلب څرګندوي چې دفرعونیانوتعذیب به دقیامت له راتلومخکې سرته رسیږي دلته برزخي دوزخ مراد دی. په همدې توګه ګڼ ایاتونه اونبوي احادیث دبرزخي عذاب په واقع کېدودلالت کوي .دقبرعذاب اوراحت هماغه برزخي منل شوی قطعي اوغوڅ حقیقت دی ،چې هېڅ تردید شک اوشبهه په کې شتون نه لري.[2]

دقبر دعذاب دوام

په کافرانو اومنافقانو دقبر عذاب تر قیامته وي ؛البته دځینو ګنهګارانو عذاب مؤقتی وي اوله یوڅه وخته وروسته لېرې کېږي

دارواګانوځایونه

- دپیغمبرانوارواګانې په اعلی علیین دجنت په لوړمقام کې دي.
- ځینې ارواګانې ؛ لکه دځینوشهیدانودشنومرغانوپه جوجورو په جنت کې الوتنې کوي .

---

[1] همدغه ماخذ، ص ۱۳۹

[2] رازي فخر الدین(۱۹٦۸م)کتاب النفس ج ۱۰ ص ٦٦۴بیروت لبنان دار الکتاب العربی

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

روح کې زنداني وي.

- ځينې نورې ارواګانې به د جنت په دروازه کې زنداني وي .
- ځينې نورې ارواګانې به په ځمکه کې زنداني وي اوپورته نړۍ ته نه شي تللی. هغه د ځمکې ذليلې اوخوارې ارواګانې دي .ذليله اوخوارې ارواګانې اوسپېڅلې پاکې ارواګانې يوځای نه شي اوسېدلی
- ځينې نورې ارواګانې لکه دزناکاروخلکوداورپه تنورونوکې سوځېږي اوځينې نورې بياددوزخيانو دوينوپه ويالوکې لامبووهي.

دانسان دژوندپړاؤنه

۱-دجنين په بڼه دمورخيټه ده چې ډېره تنګه اوپه درې تياروکې نغښتې دی.

۲-دځمکې پراخه نړۍ ده چې دلته رشدکوي اوپالنه مومي اودلته دخيراوشردنېکمرغۍ اوبدمرغۍ اسباب په خپله انتخابوي.

۳-دبرزخ نړۍ ده چې له دغې مادي نړۍ څخه ډېره پراخه اولويه ده ،مادي نړۍ ته يې دحجم نسبت داسې مثال لري؛ لکه دمورخيټه اوارته نړۍ.

٤-قيامت دی چې هغه له جنت اودوزخ څخه عبارت دی چې له هغه وروسته بيا بل پړاووجودنه لري .الله تعالی جل شانه ارواګانې له دغوپړاوونوڅخه يوبل ته انتقالوي. دغه پړاوونه هريوځانګړی شان اوحکم لري چې په بل پړاوکې متصورنه دی. [1]

٦دمرګ يادولواغېزې

څوک چې مرګ ډېريادوي، الله تعالی به درې شيان ورپه برخه کړي:

- ژرتوبه
- دزړه قناعت
- په عبادت کې نشاط اوفعاليت .

ددې برعکس چې څوک مرګ هېرکړي، په درې بدمرغيو به اخته کړای شي:

دتوبې ځنډېدل

- په کفاف(سراوبر ژوند) نه خوښېي
- په عبادت کې تکاسل اوسستي

پردې اساس مؤمن مسلمان له مرګ څخه عبرت اخلي ،دالهي احکاموپه تطبيق التزام کوي، په هره وړه اولويه خبره کې الله جل شانه خپل مراقب اوڅارندوی بولي [2]

---

[1] محمد رحمان(اب ت) توحيد اور سنت ص ۲٤٦مکتبه دارالعلوم تفهيم القران مردان پشاور

[2] دادمحمد(اب ت) عقايد اسلامي ص ۲۳٦انتشارات رسالت کابل افغانستان

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

دقيامت ننداري

قران عظيم الشـــان اونبوي حديثوته پـه كنلوسره داخبره څرګنديږي چې دنړۍ دعمرپـه پـاى تـه رسـبدلواودقيامت په پيلېدوسره دوه سـتري حادثې چې له يو بل سره مشـا به دي اودشـپېلۍ په پوكي سره شـهرت لري رامينځته كيږي دشـپېلۍ وهل دخطردزنګ حيثيت لري داسرافيل دلومړۍ شـپېلۍ پرمهال به ډېريوهيبتناكه اووېرووونكى غږ پورته كړى شي دابه دنړۍ دموجوده نظام دپاى ته رسبد لو زنګ وي ددغې ستري پېښې له امله به دخلكو زړونه وچوي څمكه به ډېرسخت ټكانونه وخوري. اوبه به اورواخلي. غرونه به دډانډس شـويو وړيوپه څېروالوزي ،ددويمې شپېلۍ په وهلو سره به له قبرونوڅخه ټول انسانان لوڅ لپړ. سرتوراو پښـې ابله دمحشرــ ميدان ته روانېږي :ترڅودالله جلت عظمته په درباركې له خلكو سره حسـاب صورت وعومي ،موږ به په دغه برخه دنړۍ دنظام دېربا دېدلود لومړۍ اودويمې شپېلۍ (دخطر زنګ) دالله تعالى پروړاندې دربد ل . حسـاب او ميزان. دعملنا موخپرېدل ،دكوثرحوض ،دصراط پل. جنت اودوزخ ترڅېړني لاندې ونيسو .

۱-په شپېلۍ كې پوكى

پېژنـدنـه يې: داله هغه بنـكر څخه عبارت ده، چې دقيامت نه مخكې به يې مقربه ملايكه اسرافيل عليه السلام دالله تعالى په امرغږوي اودابه دنړۍ دورانېد و دخطرزنګ وي .

الف-دلايل يې په شـپېلۍ كې دپو كې دلا يل په قران عظيم الشان.نبو ى سنتواودامت په اتفاق سره ثابت دي.لومړى دليل يې قران عظيم الشان دى په قران كريم كې په دې هكله ګڼ شمېراياتونه دي ،مو ږ په يو اكتفا كوو، هلته چې فرمايي:﴿ وَنُفِخَ فِي ٱلصُّورِ فَإِذَا هُم مِّنَ ٱلۡأَجۡدَاثِ إِلَىٰ رَبِّهِمۡ يَنسِلُونَ ﴿٥١﴾ يس،ژباړه: بيا به يوه شـپيلۍ پوكړاى شي او په ناڅاپي ډول به دوى دخپل رب حضـورته دوړاندې كېدولپاره له خپلو قبرونوڅخه راووځي .

ب- شـمېريې :اسرافيل عليه السـلام به دخطر دوه شـپېلۍ (دخطر زنګونه) ووهي. په لومړي ځل به ټول خلـك بې هوښـه اومړه شي .اوبـه بـه اورواخلي اوغرونـه به والوزي اوله يو بل سره به په ټكر شي دانفطا راوتكوير په سـورتونوكې دغه انځوربيان شـوى دى دغه پوكي ته دهيبت. ټكان او سـختې چېغې نوم هم وركړشـوى په دويم ځل به ټول خلك له قبرونوڅخه راژوند ي كړاى شي اودرب العالمين دحساب لپاره به وړاند ې كولى شي دويمې شپېلۍ ته رادفه هم وايي .

۲-بعث (له قبرونو راپورته كېدل)

الف-پېژند نه يې :بعث په لغت كې راپا څېد لو ته وايي اوپه شرعي اصـطلا ح كې له جسـماني دوباره ژوند ون څخه عبارت دى. چې دقيامت په ورځ به روح له جسم سره دحساب اوفيصلې په خاطريوځاى كيږي

ب-دثبوت دلايل يې :له مرګه وروسـته دوباره ژوندون په قران كريم. نبوي سـنتو،اجماع عقل اوسـليم فطرت سره ثابت دى .د قران عظيم الشـان كې په ګنوځايونوكې دغه مطلب ته اشـاره شـوې: ﴿ يَوۡمَ هُم

PDF ترتيب كوونكى: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

بَٰرِزُونَۖ لَا يَخۡفَىٰ عَلَى ٱللَّهِ مِنۡهُمۡ شَيۡءٞۚ لِّمَنِ ٱلۡمُلۡكُ ٱلۡيَوۡمَۖ لِلَّهِ ٱلۡوَٰحِدِ ٱلۡقَهَّارِ ﴿١٦﴾ ﴾ غافر: ژباړه :هغه ورځ چې خلك بې پردې وي، له الله نه به دهغو هېڅ خبره هم پټه نه وي(په هغه ورځ به په لوړاواز پوښتنه وشي)نن باچاهي دچاده ؟ (ټول مخلوق به غبرګ کړي) دیوه قهار الله.

ددوباره ژوند ون دګېودلایلوله جملې څخه دالله جلت عظمته په قدرت او مطلق علم اتکاء درلودل دي.

دقیامت دمنکرینودشبهاتو په ځواب کې چې یوځل انسان په خاورو بدلو ن ومو مي څنګه به د دویم ځل لپاره ژوند ی کړی شي ؟ داچې الله تعالی قادراودمطلق څواک اودعلم څښتن دی، دمړودوباره ژوندي کول دهغه له واک نه بېرون نه دي قران عظیم الشان دقیامت دمنکرینودشبهاتودله منځه وړلو لپاره دهغوی لومړي پیدابښت ته پام رااړوي، قران عظیم الشان فرمایي﴿ أَوَلَيۡسَ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلۡأَرۡضَ بِقَٰدِرٍ عَلَىٰٓ أَن يَخۡلُقَ مِثۡلَهُمۚ بَلَىٰ وَهُوَ ٱلۡخَلَّٰقُ ٱلۡعَلِيمُ ﴿٨١﴾ ﴾ یس: ژباړه: ایا هغه ذات چې اسمانونه اوځمکه یې پیداکړل پردې باندې قادرنه دی چې ددوی په څېرپیداکړای شي ؟ ولې نه پداسې حال کې چې هغه ماهرخلاق دی

ددویم ځل ژوندون په هکله ستردلیل په ځمکه کې دفصلونوشنه کېدل اووچېدل دي قران عظیم الشان دقیامت منکرینوته تاریخي حوادث هم مخې ته ږدي، هلته چې خلک په مړینه محکوم شوي اوبیا یې ددویم ځل لپاره ژوندي کړي، تر ځو دقیامت په دوباره ژوند دلیل شي.

ج-مر تبه یې:له قبرونودوباره راپا څېد ل داخرت په ورځ په ایمان کې شامل دي ددې اهمیت او په دین کې سترمقام له هېڅا نه پټ نه دی.هلته چې الله جل جلا له ددې کارپه رامنځته کېدوسوګندخو ړلی اوویلي یې دي چې دایو ریښتینی اوارو مروپېښېدونکی خبردی .

د-دانکارحکم یې:له بعث بعد الموت څخه انکارپه الله جل جلا له،اسماني کتا بونواوپیغمبرانوکفرکول دي.

قیامت

الف-دنو مېدلو لا مل یې:داچې خلک به له قبرونوراپا څېږي اودالله جلت عظمته په وړاندې به درېږي اویا داچې په دې ورځ به جبریل اوملا یکې دصفونوپه بڼه دالله جل جلا له پروړاندې ولا ړ ې وي .

ب-دشا ن لوړ تیا یې : دقیامت ورځ ډېره ستره او عظیم الشانه ورځ ده ،هلته چې قران عظیم الشان ددغې ورځې عظلمت ته په لاندې تو ګه اشاره کوي: ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلنَّاسُ ٱتَّقُواْ رَبَّكُمۡۚ إِنَّ زَلۡزَلَةَ ٱلسَّاعَةِ شَيۡءٌ عَظِيمٞ ﴿١﴾ يَوۡمَ تَرَوۡنَهَا تَذۡهَلُ كُلُّ مُرۡضِعَةٍ عَمَّآ أَرۡضَعَتۡ وَتَضَعُ كُلُّ ذَاتِ حَمۡلٍ حَمۡلَهَا وَتَرَى ٱلنَّاسَ سُكَٰرَىٰ وَمَا هُم بِسُكَٰرَىٰ وَلَٰكِنَّ عَذَابَ ٱللَّهِ شَدِيدٞ ﴿٢﴾ ﴾ الحجرژباړه: ای خلکو !دخپل رب له غضب نه ځان وژغورئ.حقیقت دادی چې دقیامت زلزله لوی(هولناك)شی دی. هغه ورځ چط تاسې هغه وینئ،حال به داوي چې هره تی ورکوونکې به له خپل تي رودي ماشوم څخه غافله شي،او هره حامله به

هغوی به نشه نه وي بلکې خپل حمل وغورځوي،اوخلك به تاته بېسده ښکاره شي،پداسې حال کې چې دالله عذاب به ډېر سخت وي.

ځینو علماوو ویلي دي که د قیامت دورځې په شان اوس لمړاخېږي ؛نودځمکې هرڅه به اورواخلي ، تبرې به ویلې اواوبه به توليې په بخارتبد یلې شي

ج-دعرش تر سیوري لاندې :هلته دېراعمال دي چې الله تعالی به یې دقیامت دسختیو څخه دنجا ت وسیله وګرزوي، هغه خلک چې الله تعالی به یې دخپل عرش درحمت تر سیوري لاندې ودروي په نبوی مبارک حدیث کی اوه ډوله خلک ښودل شوي دي.

۴-حساب:په عربي ژب دودکی حساب شمېرلوته وایي او په اصطلاح کې د قیامت په ورځ دبندګانوپه اعمالواوکړووړودالله تعالی خبرتیاته ویل کېږي.

دحساب دلایل

الف - دقران کریم : په دې هکله ډېر ګڼ دلا یل دي، هلته چې فرمايي ﴿ ثُمَّ إِنَّ عَلَيۡنَا حِسَابَهُم ﴿٢٦﴾﴾ الغاشية:

ژباړه: بیا د هغو حساب همدا زموږکاردی.

ب-نبوي سنت: پیغمبرصلی الله علیه وسلم به په خپلو ځینولمونځونوکې داسې دعاکوله (اللهم حاسبني یسیرا) ای الله له ما سره اسانه حساب وکړې.

ب:دامت اجماع :دټولو مسلمانانو په اتفاق سره دقیامت په ورځ حسا ب ثابت دی

ج-حکمت یې:حساب او کتاب دالهي حکمت غو ښتنه هم ده داځکه چې الله جلت عظمته خپل اسماني کتابونه نازل کړي دي او خپل استازي یې رالیږلي دي او په خلکو باندې یې په هغه پیغام منل او عمل کول لا زم ګر زولي ،چې پیغمبرانوعلیهم السلامو خپلو ولسو نو ته له ځا ن سره راوړی ؤدهغوخلکو پرضد یې جګړه فرض ګرزولې وه چې څوک لـه دغه نظام سره په ټکر کې واقع دي. دهغوی مالو نه او دهغوی وینې یې رواګرزولې وې ؛نوکچېرته حساب او کتاب جزاوسزا نه وای؛ نو دا کارخو بیا عبث ګرزېد ؛ځکه چې مجرم اوغیر مجرم په یوردیف کی راتلل. الله تعالی خو له عبث کارڅخه منزه اوپاک دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر خ کې فرمايي ﴿ فَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلَّذِينَ أُرۡسِلَ إِلَيۡهِمۡ وَلَنَسۡـَٔلَنَّ ٱلۡمُرۡسَلِينَ ﴿٦﴾ فَلَنَقُصَّنَّ عَلَيۡهِم بِعِلۡمٍۖ وَمَا كُنَّا غَآئِبِينَ ﴾ الأعراف: ژباړه: نو دا کاراروموږکیدونکی دی چې موږلـه هغو خلکو څخه حساب واخلو چې موږ هغوی تـه پیغمبران ورلیږلي دي اولـه پیغمبرانونه به هم پوښتنه وکړو(چې هغوی دپیغام رسولو فریضه ترکومه ځایه سرته ورسوله اوهغوته په مقابل کې څه ځواب ورکړشو)بیابه موږ په خپله په کامل علم سره ټوله ماجراد هغوی مخې ته وړاندې کړو .او موږ چېرته غائب نه وو

د-دالهي محا سبې کیفیت :داسلامي شریعت څر ګند دلایل دحساب په کیفیت او صفت ګواه دي ،په اجمالي توګه داسې ویلی شو چې دقیامت په ورځ به الله تعالی خپل بنده په خپل مخکې ودروي، په

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

خپل جرم، اعما لو اوویناوو به یې قانع کړي،په دنیا کې ایمان و، که طاعت او استقامت اوکه کفر،عصیان اوانحراف ،په ټولوالله جل جلاله پوه ؤ؛ نوپردې اساس الهي محا سبه شمولي بڼه لري ؛دمثال په توګه دوی ته دالله تعالی وینا چې داسې موولې کړي دي.ددوی معذرتونه ،اوپردوی ددلا یلواقامه، دګواهانو شهادت ،تردې چې دانسان اندامونه به ګواهي ورکړي .داعمالو وزن اوداسې نوروټولو ته شامل دي

هه-دحساب ډولونه :دحساب څخه ځینې سخت ، ځینې اسانه او ځینې دبیان،عزت اودرناوي حساب دی ځینې درټلو ، مؤاخذ ې اوسزاحساب دی.

و-بې حسابه وګړي:حساب ټولوخلکو ته شامل دی ؛مګر هغه چې رسول الله صلی الله علیه وسلم مستثنی ګرزولي دي ؛البته له کافرانو سره حسا ب نه کیږ ی؛ څکه چې دوی نیک اعمال نه لري ،لیکن ددوی ناوړه اعمال شمارلی شي دوی به پرې اعتراف وکړي اوپرې شرمنده به کړی شي.

ز-محاسبه شوی امت: تر هرڅه دمخه به دمحمد صلی الله علیه وسلم له امت سره محا سبه کولای شي

ح-دمحا سبې عمل :ترهر څه دمخه به له مؤمن سره دلما نځه حساب کیږ ي ،که لمو نځ یې سم ؤ؛نو ټول اعمال به یې سمو ن ومومي او که لمو نځ یې فاسدؤ، ټول اعمال به یې فاسدوي .دبند ګانوپه حقونوکې به ترهر څه دمخه دوینوپه تویولوکې محاسبه کیږي .[1]

۵-تله

داخرت په ورځ داعمالو اوکړووړو په وزن کولو ایمان لازم دی مو ږ به په دې هکله په لاندې اموراتو بحث وکړو:

الف-پیژ ندنه یې :داهغه وسیله ده چې په دې سره دشیانو سپکوالی او دروند والی معلو مولی شي ،په شرعي اصطلا ح کې له هغه څه نه عبارت دی ،چې الله تعالی به یې دبند ګانو داعمالو لپاره وټاکي

ب-داثبات دلا یل یې:دمیزان تله په قران کریم ، نبوي سنتو او دامت په اجماع سره ثابت دی.

لومړی-قران عظیم الشان:الله جلت عظمته دمیزان(تلې په هکله داسې فرمایي دی﴿ وَٱلْوَزْنُ يَوْمَئِذٍ ٱلْحَقُّ فَمَن ثَقُلَتْ مَوَٰزِينُهُۥ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٨﴾﴾ الأعراف : ژباړه:اوپه هغه ورځ به تله کټ مټ حق وي دچا چې پله درنه وي هماغوی به خلاصون ومومي

دویم دلیل :نبوي سنت او دامت اجماع : ټول امت داعمالو دتول اووزن په اعتبار متفق دي خواوس پوښتنه داده چې ایا دمیزان تله حسي-ده او که معنوي ؟ هغه تله چې دقیامت په ورځ به په کې اعمال تلل کیږي حسي اوحقیقي ده دوه پلې لري [2]

ج-دتول شیان: په دې کې دبند ګانواعمال تللی شي ؛اګرکه دغه اعمال اعراض وي؛ مګرالله تعالی به ورته اجسام په برخه کړي. نیک اعمال به په یوه تله اوبداعمال به په بله تله کې واچول شي،ځینو

---

[1] عثیمین(ب ت) لمعة الاعتقاد ،ص ۲۱۸دمام المملکة العربیة السعودیة
[2] صدر الدین علی بن محمد ابن ابی العز (۱۹۹۳م)عقیدة الطحاوي ص ۴۱۲ مؤسسة اولی النهی بیروت لبنان

PDF ترتیب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

علماؤويلي دي چې داعمالوپانې به وتلل شي اوځينونوروويلي دي چې په خپله عامل شخص به وتلل شي ځينواسلامي پو هانوويلي دي ؛دملتونو،افرادواواعمالوپه اعتباربه تلې گنې وي . په قران عظيم الشان کې موازين جمع راغلې ده

د-دتلې دنصب حکمت: دتلې په نصب کې حکمت دالهي عدل اظهاردی له همدې امله هېڅوک به عذر نه شي وړاندې کولی له همدې کبله الله تعالی انبيا ء عليهم السلام رااستولي دي ترڅوخلکو ته بهانه پاتې نه شي

٦-دعملنا موخپرېدل

دعملنامود غوړېدلو څخه موخه هغه دفترونه دي چې ملايکو به په کې دانسان ټول اعمال شمېر لي اوساتلي وي.دقيا مت په ورځ به راڅرگنداوخپلوڅښتنا نوته به ووېشل شي. مو منانو ته به په ښي لاس او کافرانواومنا فقينو ته به په کېڼ لاس ورکول کېږي.

الف-دلايل يې: دعملنا مودخپرېدادلايل قران عظيم الشان ، نبوي سنت اودامت اجماع ده.دمومنانو مورحضرت عايشه رضی الله عنها فرمايي چې ماد پيغمبرصلی الله عليه وسلم نه پوښتنه وکړه: ايا تاسوته به دقيامت په ورځ خپل اهل اوعيال درپه يادوي ؟ رسول الله صلی الله عليه وسلم په ځواب کې ورته ويلي ؤپه درې ځايونوکې به هېڅا ته څوک ورپه يادنه وي: يوداعمالودتول په مهال.ترڅوڅرگند ه شي چې درنه به شي اوکه سپکه اوبل هغه وخت چې عملنا مې خپرېږي. تر څوورته څر گنده شي چې په ښي لاس به ورکول کېږي اوکه په کيڼ دشا له خوا.اوبل دصراط په پله چې ددوزخ په مينځ کې به پرې تېرېدل صورت ومومي.

ب-دعملنا مو درا نيو لو بڼه: مؤمن مسلمان ته به عملنا مه په ښي لا س ورکول کېږي خو ښ اوخوشا له به وي.

۷-دکوثرحوض

الف-پېژ ندنه يې: دغه داوبو هغه حوض دی، چې دپيغمبرعليه السلام لپاره به دقيامت په ورځ دمحشر په ميد ان کې لگېدلی وي

ب-دلا يل يې : دکوثر حوض په قران عظيم الشان ،نبوي سنتواودامت په اجماع سره ثا بت دی په قران عظيم الشان کې پيغمبرصلی الله عليه وسلم ته فرمايي ﴿إِنَّآ أَعۡطَيۡنَٰكَ ٱلۡكَوۡثَرَ ﴿١﴾﴾ الکوثر ژباړه: (اي پيغمبره !) بيشکه موږ تاته کوثر درکړی دی

په نبوي احاديثو کې دکوثردحوض په هکله گڼ روايات راغلي دی چې دتوا تر حدته رسېږي او څه لپاسه دېرش اصحابوکرامو روايت کړي دي. له بلې خوادحوض کوثر په هکله ټول امت اتفاقي عقيده لر ي .

ج-صفت يې : دکوثردحوض په هکله گڼ روايات راغلي دي ،چې مو ږ يې لنډيز وړاندې کو و: دغه يوسترحوض دی. چې له جنت نه دکوثرله ويا لې رابهېږي اوبه يې له شېدواوسپينوزروسپينې اوله واورې يخې اوله شاتوخوږې اوله مشکوخوشبويه دي لو ښي يې داسمان دستوروپه شان پلن والي اواو ږ دوالی

Digital Library

بې ديوې ميا شتې دمزل په اندازه ول دى يوځل چې چا ورڅخه او به وڅښلې. هېڅکله به تږ ى نه شي په منځ کې يې مشک شنه شوي اوځنډې يې په مرغلراودسروزرو په ټو ټواو جواهراتوښايسته شوي دي.

د- اختصاص يې :اوس پو ښتنه داده چې ايادغه حوض يواز ې رسول الله صلى الله عليه وسلم پورې مختص دى او که نورپيغمبران يې هم لري ؟ په ځينورواياتو کې راغلي دي چې هر پيغمبرحوض لري لېکن زموږدپيغمبرمحمدصلى الله عليه وسلم حوض ترټولو ستر. لوى اوخو ږدى اودېرمراجعين لري .

هـ- شـتون يې :دکوثرحوض اوس هم شـتون لري ،دليل پرې دعقبه بن عامر رضى الله عنه روايت دى چې يوه ورځ پيغمبرصلى الله عليه وسلم له خپل کوره راووت اوداحددشهيدانومزارته ورغى اوپرهغوى بې داسې دجنازې لمونځ وکړ؛لکه څنګه چې يې پر شخص په مړي ترسره کوي. بياترستنبدوروسته منبرته وختوت اوويې ويل: زه له تا سې نه مخکې تلونکى يم اوزه پرتا سې ګواه يم په الله سوګندچې زه خپل حوض ته هم دا اوس ګورم.

و-ورڅخه شړل شـوي خلک:حوض ته راتلونکي ريښتيني مؤمنان دي اوورڅخه شړ ل شوي مرتد.بې دينه عناصراومبتدعين ددين بدلوونکي وګړي دي .څوک چې دمسـلمانانوله جماعت نه مخالفت وکړي اوله هغوى څخه خپله لاره بېله کړي؛ لکه ددې وخت ګمراه ډلې ،ظا لمان اودلويې ګنا ه څښتنان .حقيقت دادى چې تل ترتله دوزخ دکافراومنکرلپاره ده چې په زړه کې يې يوه ذره ايمان هم نه وي.

۸-دصراط پول

الف-پېژندنه يې: داهغه اوږدپول دى چې د دوزخ لپاسه تېرشوى ،ترڅوپرې خلک جنت ته ورسېږي .

ب-دثبوت دلايل يې: قران عظيم الشـان،نبوي سـنت اودامت اجماع ده قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داسې اشـاره کوي: ﴿ وَإِن مِّنكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا ۚ كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَّقْضِيًّا ﴿٧١﴾ ﴾ مريم ژباړه:له تاسې نه هيڅوک داسې نشته .چې دوزخ ته ورتلونکى نه وي،داخويوه فيصله شوې خبره ده چې دهغې اروموترسره کول ستادرب په ذمه دي.

ځينو مفسرـينو له دې څخه دصراط په پله تېرېدل اخيسـتي دي او ځينو دوزخ ته ننو تل؛ لېکن له دې څخه به بيا نجات پيداکوى .

ج-په پله دخلکوتېرېدل :دصراط پول دجهنم لپاسـه اېښـودل شـو ى. دجنت اودوزخ ترمنځ حايل دى خلک به دخپل عمـل په انـدازه په تېزى سره پرې تېرېږي ځينې خلـک به دسـترګې درپ ،ځينې دتندرسرعت په اندول. ځينې؛ لکه باد،ځينې به دتيزاس ،ځينى داوښ ،ځينې به پيا ده روان وي اوځينې به دسينې دکږ ناوپه وسيله راونيول شي اوپه دوزخ کې به غورزول شي لنډه داچې څوک دصراط په پله تېرېږي جنت ته به داخل شي همدغه وينادنبوي احاديثو خلاصه ده .

د-دصراط پول او کـافر ان :حقيقـت دادى چې دصراط پول دمو منانو لپاره لګول شـوى. په دوى کې منافقين اوانتهاګرمؤمنان هم دي .دهمدوى لپاره دصراط پول نصبولى شي. خلک به په دووبرخو وېشلى

ترتيب کوونکى: Sayed Hassan Agha Drukhshan PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

شي یومؤمن موحداوبل کافراومشرک مشرکان به دصراط په پله د پښې ایښو دلونه مخکښې په دوزخ کې غورځول کېږي .

جنت

په دې کې هېڅ شک نشته چې کله مومنان جنت ته په ډېرعزت اوویاړسره داخل اوملایکې یې په سلام سره استقبال کړي، له دې نه پرته بله هېڅ خوشالي اوکامیا بي نشته .

الف-پېژندنه یې :جنت دګڼوونوشنه باغ ته ویل کېږي په شرعي اصطلاح کې دنعمتونواوخوشالیوهغه کوردی چې الله تعالی په اخرت کې دمخلصومؤمنانو لپاره تیارکړی دی

ب-دجنت دنومېدو لا مل :ده ته جنت دددنیاله باغ سره دتشبیه پراساس وایي اویا خو جن هغه څه ته ویل کېږي چې له سترګو پټ وي دجنت نعمتو نه هم زموږ له سترګوپټ دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داسې اشاره کوي ﴿ فَلَا تَعْلَمُ نَفْسٌ مَّا أُخْفِيَ لَهُم مِّن قُرَّةِ أَعْيُنٍ جَزَاءً بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿١٧﴾ ﴾ السجدة: ژباړه: نو دسترګویخېدوکوم وسائل چې د هغو د عملونو په مکافات کې د هغولپاره پټ کړای شوي دي هیڅ نفس پرې خبرنه دی

ج-دجنت درجې: جنت بېلابېلې درجې اومرتبې لري جنتیان به دخپلواعمالو په برابر په کې اوسېږي .

د-جنتیان څوک دی ؟ جنتي هریوپرهېزګارمؤمن دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمایي ﴿ وَسَارِعُوا إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا السَّمَاوَاتُ وَالْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ﴾ آل عمران ژباړه: پر هغه لاره په منډه منډه وځغلئ چې ستاسې دپروردګارد بخښنې اود هغه جنت خواته تللې ده چې هغه لکه داسمانونو اوځمکې په شان پراخ دی.او هغه له الله وېرېدونکیو خلکو له پاره تیارکړای شوي دی

هـ- او سنی شتون یې : جنتو نه هم دااوس مو جو ددي په عربی ژبه کې اعداد تیا رولوته والي ټول اهل سنت دجنت په شتون اوپه اوسني وجو دیونظرلري .

و-پناه کېدل اوزوال یې:دجنت نعمتونه تل تر تله دی چې پناه کېدل نه لري دجنت په دوام دقران عظیم الشان ګڼ ایاتونه دلیل دی ؛نوپردې اساس جنت اودوزخ پناه نه لري؛بلکې همیشه دي

ز-دجنتو نو ځای : جنتو نه په اعلی علیین کې دي قران عظیم الشان فرمایي ﴿ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ ﴿١٨﴾ ﴾ المطففین: ژباړه: هیڅکله نه، اورومرو دنیکانو عملنامه دلوړ مقامه خلکو په دفترکې ده

ح-په جنت دایمان مطلب: په جنت دایمان معنا دادی چې یو شخص ټینګ باوررولري چې جنت شته او نعمتونه یې تل تر تله او همیشه دي

ط-لومړي ننوتو نکي :جنت ته به تر ټولو دمخه رسول الله صلی الله علیه وسلم ننوزي اوپه ټولوامتونوکې به لومړی درسول الله صلی الله علیه وسلم امت ننوزي اوددې امت لومړی شخص به ابوبکرصدیق رضی الله عنه جنت ته داخلېږي .

ی-جنت ته بې حسابه :دغه ددې امت په ایمان کې لوړمنزلته پرهیزګاره بادیانته شخصیتونه دي چې جنت ته به دیو صف په توګه داخلیږي مخونه به یې دسپوږمۍ په شان ځلیږي ددې امت فقیران به دشتمنو څخه مخکې جنت ته ځي په دې هکله دوه ډوله روایات راغلي په یوه کې دځلوېښتوکلونودمخکې والي اوپه بل کې دپنځه سوه کلونودمخکې والي ذکرراغلی دی داچې فقیران اوشتمن دجلاجلاحالاتوڅښتنان دي په فقیرانوکې هم ځیني وګړي په ایمان اوتقوی کې سره جلا دي او شتمن هم همداسې درواخله هرکله چې حساب دلوړي فقیراوداخري شتمن جنتي څخه واخلې ،نو پنځه سوه کاله کیږي اوکه چیرې په فقیرانوکې وروستی فقیرجنت ته په داخلېدوکې اولوړی شتمن جنت ته په داخلېدوکې مخا سبه کړی شي نوڅلوېښت کاله عمرجوړیږي

ک-تل تر تله او همېشه :جنت همېشه او فنا نه لري او جنتیان تل تر تله خلک مړینه نه لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشاري په ترڅ کې فرمایي ﴿ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا ٱلْمَوْتَ إِلَّا ٱلْمَوْتَةَ ٱلْأُولَىٰ وَوَقَىٰهُمْ عَذَابَ ٱلْجَحِيمِ ﴿٥٦﴾ ﴾ الدخان: ژباړه: هلته به دمرګ خوند هغوی هیڅکله ونه څکي ، فقط په دنیاکې چې کوم مرګ راغی خوراغی اوالله به هغوی د دوزخ له عذاب نه وژغوري

دوزخ

۱-پېژندنه یې:هغه تا وجن ګرم کور دمجرمانو زندان او ستره رسوایي چې الله جل شانه کافرانو منا فقینو ،سرښانو او دپیغمبرانو دښمنا نو ته تیارکړی دی

۲-ددوزخ پوړونه :دوزخ ددوزخیانو دبدو اعمالو په اعتبار بېلا بېل پوړونه لري دوزخي ،هر یوکافر بدبخته ملحد او بې دینه انسان دی قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په تر ځ کې فرمایي ﴿ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ شَقُواْ فَفِي ٱلنَّارِ لَهُمْ فِيهَا زَفِيرٌ وَشَهِيقٌ ﴿١٠٦﴾ ﴾ هود ژباړه: څوك چې بدمرغه وي هغوی به دوزخ ته لاړ شي (چې هلته به د ګرمۍ او تندې له ډیرې سختۍ نه) د هغوی ستمهاراو پشهار وي.

۳-شتون یې : داهل سنت والجماعت دټولو علماءو په اتفاق جنت اودوزخ همدا اوس مو جود دي پنا ه کېدل او له مینځه تلل نه لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترځ کې داسې فرمایي ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَعَنَ ٱلْكَٰفِرِينَ وَأَعَدَّ لَهُمْ سَعِيرًا ﴿٦٤﴾ خَٰلِدِينَ فِيهَآ أَبَدًا لَّا يَجِدُونَ وَلِيًّا وَلَا ﴿٦٥﴾ ﴾الأحزاب ژباړه: په هر حال دایقیني خبره ده چې الله پرکافرانو لعنت کړی دی او دهغولپاره یې لمبه شوی اور تیار کړی دی .چې په هغه کې به هغوی دتل لپاره اوسیږي ، کوم ملاتړ اومرستندوی به ونه مومي

٤-ددوزخ ځای:په اسفل سافلین دځمکې لاندې برخه کې موقعیت لري قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترځ کې داسې فرمایي ﴿ كَلَّآ إِنَّ كِتَٰبَ ٱلْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ ﴿٧﴾ ﴾ المطففین : ژباړه: هېڅکله نه،ګرومرودبدکارانوعملنامې دسجین په دفترکې دي .

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددغه ايات په تفسيرکې دبراء بن عازب رضی الله عنه څخه دقبردعذاب په هکله مشهورروايت دی الل
تعالی به ووايي چې زمادبنده داعمالو دفتر په سجين کې داووځمکو لاندي وليکئ څينو نوربيا وايي چې
دوزخ پورته اسمان کی دی څيني نوربياپه دي هکله څه نه وايي ؛بلکې دځای علم يې الله تعالی ته سپاري
اووايي چې موږ ته دالله تعالی په مخلوقاتوداحاطې علم نشته

۵-په دوزخ دايمان معنا :پردې ټينګ باورچې همدااوس موجوداو پناه کېدل نه لري په دې کې ددوزخ
په عذابونو باورهم شا مل دی

دويم بحث
په قضااو قد رايمان

پيليزه

په قضا اوقدرايمان داسلامي عقيدې شپږم رکن دی، څوک چې په قضا اوقدر باوري نه وي هغه کافرګڼل
کېږي،پردې اساس هر مسلمان ته لازمه ده چې په تقدير ايمان ولري [۱].

تقديرداللّه جل جلالـه ازلي علم دی، چې دهرشي انـدازه او دهرشي دانـدازي لپـاره يې حـد ټـاکلی
،دټولومخلوقاتوداندازي اومقدارترمنځ يې دقيق تناسب غوره کړی .هرڅه ته يې دخوځښدولپاره مسيرټاکلی
دپيـدايښـت،دوام اوفنا لپـاره يې معينـه نېټـه انتخـاب کړې هرشي پـه خپل معين او ټاکلي وخت اوهرڅه
دټاکلوظوابطواوقواعدوسره سم ترسره کېږ ي.حرکت،سرعت،دنور سرعت، دصوت سرعت،دعناصرو ترمنځ
ترکيب دموادواو مرکباتو پيدايښت.اوبېرته تجزيه ټول دثابتواوبدلون نه منونکوقواعدوسره سم سرته رسېږي
دځمکې له پېدايښت نه ترقيامته پورې چې کومې پېښې ترسره کېږي ټول يې په کامل اومفصل ډول په لوح
محفوظ کې ثبت کړي دي ، نن ورځ ساينس دغه قواعد دفورمولونو په بڼه توضيح کوي.په لوح محفوظ
کې دراتلونکوپېښواودانسان دکړووړوپه هکله ليکنه دانسان اختيارات نه سلبوي اوهغه په يوه مجبورمحکوم
اوبې واکه موجودنه بدلوي اونه دهغه په اراده کومه اغيزه پرې باسي .

موږ بـايـددقضـــااوقـدرپـه مفهوم ځان پوه کړو. موږ ددغو الفاظوپه معنی اومفاهيموباندې په ايمان اوباور
درلودلومکلف يو.که ددغوالفاظو په مفهوم اومعناپوه نه شواوحقيقت يې مو‌ږته څرګند نه شي؛ نويواځې په
الفاظوبه دايمان معنی به څه حيثيت ولري په قضـــاءاوقدر ايمان دايجابوي چې په همدې موضـــوع پورې
مربوط مفاهيم توضيح کړو

قدر

۱-لغوي معنـايې:قدر په عربي ژبه کې اند ازې ،توان اوحدته ويل کېږي. په قران عظيم الشـــان کې زياتره
داندازې په معنااستعمال شوی

---

[۱] - ياسين نعيم(۱۹۸۷ م)الايمان ارکانه. حقيقته . نوا قضه . ص۱۷۷مکتبه الرسالة الحديثه

۲-اصطلا حي معنی يې: قدرله هغه ټينګ، پاخه اومحکم نظام څخه عبارت دی چې الله تعالی جل جلاله دکايناتو دتنظيم لپاره وضعه کړی دی.[۱]

ځيني علماء قضاء اوقدريوشان ګني؛ مګرځيني نوربياتقديرالهي ازلي پريکړې ته وايي چې تراوسه لاعملي شوې نه ده او قضا ديوکارواقع کېدل بولي

۳-دقدرمفهوم دالهي کلام په رڼا کې:همدغه پورتني مفاهيم دقران عظيم الشان په ګڼو ځايونو کې راغلي دي، هلته چې فرمايي :﴿ إِنَّا كُلَّ شَيْءٍ خَلَقْنَٰهُ بِقَدَرٍ ﴾ القمر.ژباړه:اوموږهرڅه له يوتقديرسره پيدا کړي دي

۴-دقدرمفهوم دنبوي احاديثو په رڼاکې :دايوڅرګندحقيقت دی چې دپيغمبرصـلى الله عليه وسـلم دملګرو په زړونوکې ددغې عقيدې سـتره اغېزه پرته وه په څمکه کې خپاره شـول ؛خوله ځان سره يې په تقديردايمان عقيده درلوده له ابن عباس رضی الله عنه څخه روايت دی وايې چې يوه ورځ په يوې سپرلی رسـول الله پسـې سـپوروم، راته يې وويل: ای زلميه دالله جل شـانه ددين سـاتندوی اوسـه ،الله تعالى به ستاساتنه وکړي دالله تعالی ددين ساتندوی اوسه دالله مرسته اوتائيدبه په خپل مخکې وګورې کله چې غواړې دالله تعالی څخه يې غواړه اوچې مرسـته غواړې ،دالله تعالی څخه يې غواړه پردې پوه شـه چې که چېرې ټوله نړی سـتا پرخلاف سره يوځای شي چې تاته څه ګټه ورسوي تاته ګټه نه شي رسولای؛ مګرهغه چې الله جل شـانه تاته ليکلي وي اوکه دوی ټول سـتاپرخلاف سره يوځای شي ،چې تاته دڅه شي زيان ورسـوي، تاته زيان نه شي رسـو لای ؛مګرهغه چې تاته الله تعالی مقررکړی وي قلمونه پورته کړی شـوي اوپاڼې وچې شوي دي[۲]

۵-په تقدير دايمان راوړو اهميت:تقديرداسـلامي عقيدې دارکانو دجملې څخه دی دغه باوردسـړي په زړه کې په الله تعالی توکل ،ډاډ اوسکون زياتوي

٦-په تقديردايمان معنی : په تقدير دايمان مفهوم دالله جل شـانه په قديم علم او په الهي شـامل څواک ايمان درلودل دي.

۷-دتقـدير مراتـب:پـه تقديرايمان څلورمراتب لري :۱- علم ۲- ليکل ۳- مشـيـت ۴- پيداکول موږ به هريو تربشپړې څېړنې ونيسو:

الف-دعلم مرتبه : پردې ټينګ باورچې الله جل جلاله په ټولوکايناتوازلي اوابدي علم لري په ټولوشـيانو دالله تعالی علم محيط دی، هيڅ شـی ورڅخه پټ نه دي قران عظيم الشـان فرمايي ﴿ عَٰلِمِ ٱلْغَيْبِ لَا يَعْزُبُ عَنْهُ مِثْقَالُ ذَرَّةٍ فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَلَا فِى ٱلْأَرْضِ وَلَآ أَصْغَرُ مِن ذَٰلِكَ وَلَآ أَكْبَرُ إِلَّا فِى كِتَٰبٍ مُّبِينٍ ﴾ سـبأ: ژباړه: ووايه! قسـم دی زماپه عالم الغيب الله ،هغه به پرتاسـې راشي ،له هغه نه ديوه بخرې په

---

[۱]- سيد سابق (۱۹۸۷م) العقايد الاسلامية ص ۹۵دار الكتاب العربى بيروت لبنان

[۲]- بغا مصطفى (۱۹۸٦م)الوافي في شرح الاربعين النووية ص ۱۲۱ دار ابن كثير بيروت

PDF ترتيب کوونکی: Sayed Hassan Agha Drukhshan
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته اوبل ورته غټ او نه وړوکی شي په اسمانونو او ځمکه کې نشي پټیدای نه له هغه نه کوچنی،هرڅه اندازه کوم شی نه په اسمانونوکې پټ دی اونه په ځمکه کې نه له بخري نه غټ اونه له هغه نه کوچني،هرڅه په یوڅرګنددفترکې درج دي .

ب-دلیکلو مرحله : معنی دا چې الله تعالی دټولو شیانواندازه ترقیامته په لوح محفوظ کې لیکلې ده قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي ﴿ قُل لَّن يُصِيبَنَآ إِلَّا مَا كَتَبَ ٱللَّهُ لَنَا هُوَ مَوْلَىٰنَا وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿٥١﴾ ﴾ توبه ژباړه: دوی ته ووایه " موږ ته هیڅکله خطر (ضرر یابنېګنه) نه رسیږي ،مګرهغه چې الله راته لیکلي دي هماغه الله زموږمولادی . او مؤمنان باید په هماغه توکل وکړي."

له دغه ایات څخه څرګندیږي چې په ځمکه کې مصیبتونه،زلزلې،توپانونه ،رنځونه،غم او خوشالی ټولې دالهي تقدیر نتیجه ده .

ج- دمشیت مرتبه :معنی داچې الهي اراده اوتصمیم په هرشي کې جاري دی هېڅوک یې دمخنیوي صلاحیت نه لري .داسمان اوځمکې کوچنی اولوی شی دالهي فعل نتیجه او ټول یې مخلوق دي قران عظیم الشان دغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې داسې فرمايي ﴿ وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾ ﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښې سره څه نه کیږی ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله د علم او حکمت خاوند دي.

دالله تعالی مشیت اواراده په دوه ډوله د: یوه تکویني اوبله تشریعي په تکویني اراده کې انسان اختیارنه لري؛ البته په شرعي اراده کې انسان دواک او اختیار څښتن دی .

د - دتخلیق مرتبه: ددې مرتبې مطلب دادی چې الله تعالی دهرشي خالق دی له الله تعالی نه پرته ټول شیان مخلوق دي ،همدغه دټولواسماني پیغامونواودپیغمبرانواتفاقي مسئله ده. قران عظیم الشان دغه مطلب داسې روښانه کوي ﴿ ٱللَّهُ خَٰلِقُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ وَكِيلٌ ﴿٦٢﴾ ﴾ ژباړه:الله دهرشي هستوونکی او هماغه دهر شي ساتونکی دی.

پردې اساس دانسان فعل هم دالله تعالی مخلوق دی

قضاء

۱-دقضا لغوي معنی :قضاءپه لغت کې پرېکړې اوفیصلې صادرولوته وايي.

۲-اصطلاحي معنی: په اصطلاح کې په ازل کې دالهي تقدیرپه برابردکايناتوايجاد ته ویل کیږي.[۱]

۳-قضاء دقرانکریم په رڼاکې:په قران عظیم الشان کې قضاء زیاتره وخت دفیصلې کولو،امرصادرولواو پای ته رسولوپه معنی راغلې: هلته چې فرمايي:﴿ بَدِيعُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَإِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن

[۱] خطيب محمد احمد (۱۹۹۰م)دراسات في العقيدة الاسلامية ص ۱۹۷ دار عمار للنشر عمان اردن

فَيَكُونُ ﴿۱۱۷﴾ البقرة: ژباړه هغه د اسمانونو او ځمکې هستوونکی دی او د کومې خبرې چې فیصله صادروي ، صرف دومره امر ورته کوي چې " شئ " نوهغسې کيږي

دپریکړو اوفیصلوصادرولو اختیارات اوواګي ټولې دالله جل جلاله سره دي او په دې کې هېڅوک له هغه سره شریک نه دي

۴-دقضاءاوقدرترمینځ فرق : داباديواوتعمیراتودجوړښت لپاره ترهرڅه دمخه یوانجینرنقشه او پلان ترتیبوي ضروري مواد،دروازې ، کړکۍ،دتعمیراندازه هرڅه دده په لاس کې وي اومعماريې تطبیقوي انجنيرحق لري اوکولای شي چې په نقشه اوخپل تصمیم کې بدلون راولي له همدې کبله دالهي رحمت له جملې څخه په خپلوبندګانو باندې داهم دی چې دصالحواونېکواعمالوپه وسیله په تقدیرکې بدلون راځي له همدې امله موږ ته ددعاءاهمیت اوګټه څرګندېږي داځکه که چېرې په چاروکې بدلون نه وای؛ نوددعاء به هېڅ ګټه موږته نه رسېدله[۱].

۵-دقضاءډولونه

قضاء په دوه ډوله دی تکویني اوتشریعي

الف-تکویني قضاء

کوم ظوابط اومقررات چې په کایناتواو عالم کې وضعه شوي، ټول کاینات دهغه مطابق عیارشوي اوهرڅه دهغه مطابق ترسره کېږي دېته تکویني قضــاءوایي داثابت قوانین دي چې بدلون نه مومي اوالله جل شـانه دهغه دبدلون اوتغیرواک هېچاتــه نه دی ورکړی لــه اتوم نــه واخلــه ترلویوکهکشــانونو،بیاله حجرې نه ترلویوحیواني اونباتي اجساموپورې ټول دیودقیق نظام،قوانینواویوسیستم لاندې دي،مثلاًداتوم جوړښت اوچارچونه يې، دعناصروجوړښــت اودهرعنصرــجلامداړونه اوله نوروعناصروسره يې ترکیب ،دنورسرعت ،دصـوت سرعـت، دوړانګوبېلابېـل ډولونـه، دځمکې قطر،دلمراوځمکې ترمینځ واټن، دځمکې محوري اوانتقالي حرکت،دځمکې طبقات، دفضاطبقات، په هواکې داکسیجن سلنه ،داوبودقیق جوړښت ،په همدې توګه په ځمکه کې يې اندازه ،داوبوسـایکل، دتسخین، انجماد،مایع اوګازدرجې، داوسپنې دتسخین اومایع حالت درجه ،لـه ځمکې دسـپوږمۍ فاصــله ،په فضـاکې يې دسرعت اندازه ،داوزون طبقه اودنده يې دلمرزنده ،دلمردشـــعاعواندازه ځمکې ته دراروانوشـــعاعګانوتخمین، په همدې توګه حجره اودحجرې ساختمان او فعالیت يې ،حیواني اونباتي حجره ،دهرحیوان کروموزمونه ،دانسـان دعصبي حجراتوتشکیل ،جنسيــ حجرې ،دســپرم ســـاختمان ،داوم جــوړښــت،دبـدن دسروکرويـاتوشــمېراودنـدې، دســپینوکرویاتوشمېراودنده يې، دانسـان سـاختمان دزړه،ځیګر،دماغ، باصرې، سـامعې اودانســان اوحیوان دهاضوکونفتري ســیسـتم، دهرحیوان جلاجوړښــت ،دنباتاتوبېلابېل صــنفونه،دندې،ترکیب،تنفس،زوجي تکثر،دانسـان ژوند،مړینه رنګ،صـحت صــورت اوشــکل، طول،عرض ښــایســت اوبدرنګي، توروالی اوسوروالی،ذکاوت اوپوهه، نارینتوب اوښځینه توب . شپه اوورځ،ګرمي اویخني، بربښنااوباران اوداسې

[۱] منفلوطي علي(۱۹۸۵) تعریف عام بدين الاسلام ص ۱۵۲دارالفرقان عمان اردن

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

لنډه داچې تکویني تقدیریومنظم نور..ټول دتکویني تقدیربرخه ده دانسان ارادې ته په کې دخل نشته لنډه داچې تکویني تقدیر یو منظم پلان دی چې هېڅکله بدلون نه مومي اوانسان ته په کې دخل په برخه نه دی پردې لحاظ دځمکې اواسمان هرڅه دالله عزوجل په وړاندې منقاددي.

ب-تشریعي قضاء

هغه احکام چې دانسان په ارادي برخه کې وضعه شوي او انسان وربانډې مکلف شوی ،چې هغه مراعات اوخپل ژوند دهغې مطابق عیارکړي؛ دېته تشریعي قضاء وايي ،دتشریعي قضاءاحکام اوقوانین دانسان دژونددهغوبرخودتنظیم لپاره وضعه شوي. چې هلته انسان ازادي اواختیارلري هلته انسان کولا شي له دوو لارو یوه په خپله خوښه انتخاب کړي،په تشریعي قضاکې دانسان اراده او عزم دخل لري ،انسان دواک او اختیار څښتن دی پخپله خوښه اواراده ښه اوبدپخپله انتخابوي تشریعي تقدیرانسان ته خیراوشر ښه اوبدورښيي دده دعقیدې بنسټونه ،دده دخالق حقونه ،د عبادت لارې چارې، ښه اوبد اخلاق. د جنسي-غریزې سمه اشباع اوموخه یې، دښمنی لاس ته راوړل اوسم لګښت یې. حکومتي سیستم اود حکومت دمسؤلینو صفات، ددوی مسؤلیت اوپه ملت یې حقوق ، دحکومت دجوړېدو موخه ،له نورو ملتونو اودولتونو سره ددولت اړیکې. دمسلمانانوخپل منځي اړیکې. جرایم او دسزا نوعیت یې. دجګړې اصول اوداسې نور... ۱

لنډه داچې له زانګو نه ترلحده اوله سرنه ترنوکه دټول ژونددمادي اوروحاني. ددنیوي اواخروي ژونددسمون لپاره اصولواوقوانینوته تشریعي تقدیروايي،انسان دژوند تېرولولپاره نظام او قانون ته اړتیالري دژوند تېرولولپاره لاندې صورتونه دي:

- دپلاراو نیکه رسم اورواج ،دود اوکلتورمنل.
- دخپل نفس غوښتنې منل.
- دنورو ملتونو څخه دنظام او قانون واردول.
- دکایناتو درب لارښوونو(وحی) ته غاړه اینبودل اوورته ځان تسلیمول

اوس مهال یوازې قران عظیم الشان او نبوي سنت تشریعي تقدیر ګڼل کېږي .دتشریعي تقدیر لپاره الله تعالی پیغمبران لېږي. هغوی ولسونو ته دعوت ورکوي او په روزلویې لاس پورې کوي بیا ددغوروزل شوواقرادو په وسیله په ټولنه کې یوسرتاسري هراړخیزبدلون راولي دپیغمبري انقلاب او بدلون موخه دبشرله اسارته دانسان ازادي اودجبراواستبداد.جهل اوناپوهی دنظام ړنګول دي پاتې شوه اسلام راوړل دغه دزوراو جبرکارنه دی او نه دجبراو زوراسلام دمنلوړګیل کېږي اسلام او کفراودښواو بدو انتخاب دانسان داختیارنتیجه ده،په اختیاري برخه کې الله تعالی انسان ته دوه لارې ښودلي دي ،چې یوه دهدایت اوبله دضلالت اوګمراهی لاره ده قران عظیم الشان همدغه مطلب ته داشارې په ترڅ کې فرمايي .﴿ وَهَدَيْنَٰهُ ٱلنَّجْدَيْنِ ﴾ ١٠ ژباړه: او دوه څرګندې لارې مو هغه ته و (نه) ښودلې ؟

۱ حکمتیار ... ۲۷ ... دمیثاق ایثاراداره

...pton.com: The Digital Library

دبشريت دخلاصون يواځينى لارالهي اسماني پيغام ته ځان سپارل اوتسليمول دي،په دې سره به نړۍ واله سوله دعدل اوانصاف نظام يقيني شي انسان به له ځناورتوبه راووزي اوځمکه به دامن زانګوجوړه شي

۱-دالله تعالى اراده اوډولونه يې

دارادې معنى قصداوديوه كاردسرته رسولوعزم ته ويل كيږي اوپه دوه ډوله ده تكويني اوتشريعي اراده. په تكويني اراده كې تغيراوبدلون نه رامنځته كيږي ددې موجوداتوهركاردقضـــاءاوقدرسره ســم دالله تعالى په اراده ترسره كيږي داسې نه ده چې دكايناتوترپيداكولواوهغوته دظوابطواومقرراتودټاكلونه وروسته يې خپل سرته پرېښـي اوچارې په خپل سرپه تسلسل سره رواني دي ،بلكې هركاردالله تعالى په اراده پيلېږي اودهغه په اراده پای ته رسيږي اوهغه ورباندې نتايج مرتب ګرځوي . الله تعالى فرمايي ﴿إِنَّمَآ أَمْرُهُۥٓ إِذَآ أَرَادَ شَيْـًٔا أَن يَقُولَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٨٢﴾﴾ يس ژباړه:هغه خوچې كله ديوشي اراده كوي،نودهغه كار همدومره دی چې ورته حكم وكړي چې شه اوهغه كيږي

البته شرعي اراده دامراوالهي فرمـان په معنى ده الله تعالى جلت عظمته شرعي اراده دزوراوجبرله لارې نه جاري كوي؛ بلكې انسان دخپلې خوښې پراساس يې عمل ته اقدام كوي اويايې نه كوي

۲-دالله تعالى اراده اورضاءاودبنده اراده

دانسان اراده،عزم،غوښتنه اوتصـميم دالله تعالى دارادې اومشيت تابع ده قران عظيم الشـان دغه مطلب ته داشـارې په ترڅ كې داسـې فرمايي ﴿وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ﴿٣٠﴾﴾ الإنسان: ژباړه:اوستاسې په خوښې سره څه نه كيږی ،ترڅو پورې چې دالله خوښه نه وي په باوري توګه الله دعلم او حكمت خاوند دي.

دپورتني ايات څخه څرګنـدېږي چې دالـله جـل جلالـه اراده دانســان په اختياراوارادې مقدمه ده .ځكه دايږهرانســان چې څـه كوي دالله تعالى په اراده يې كوي هغه ورته دپرېكړې عزم اوبياداقدام صــلاحيت وركوي .دغه مطلب ديومثال په ترڅ كې توضـيح كوو: ته دخراب موټر څښــتن يې. تاخپل موټريوجوړ موټرپسې وتړلو.ترڅوحركت وكړي په دغه صورت كې دموټر سوق اواداره ستا په خپل لاس كې ده كه ته اشترنګ تاووې ا وله ګړنګه يې غورزوې مسؤليت ستا خپل دی

بل مثال درواخله: ته دباغ څښتن يې چې سترستردېوالونه لري، پوره حفاظت يې شوی ستاداجازې نه پرته دېڅوک نه شي ورننوتلى ته خپل دوست ته اجازه وركوې اوباغ ته يې داخلوې ورته وايې هره مېوه خوږلی نسې ،خودباغ كيڼ لوري ته ونې داسې دي چې رنګ اوخونديې ښه نه برېښي دګټې پرځای تاوان لري كه ته يېڅخه خوراک ونه كړې تاته به هم ښــه وي اوزه به هم خوشحاله شم ستادوست باغ ته ځي ،هغه چې په باغ كې هرڅه كوي ستاپه اجازه يې كوي تاواک وركړی دخرابې مېوې دخوراک په نتيجه كې مسئوليت ده ته راجع دی دباغ څاوندبه ناراضه وي ،مګركه اطاعت يې وكړښه مېوه يې وخوړه دباغ څښتن به خوشاله شي.

(c) ketabton.com: The Digital Library

کله چې ستادوست له تانه کیلي واخلي باغ ته ننوزي ؛نورنوستاله کنترول وځي ؛مګردالله تعالی معامله دانسان سره داسې نه ده الله جل شانه هره شیبه انسان څارې اوپالنه یې کوي دښو اوبدوداړوتوفیق ورکوي الله تعالی په ښوکارونوراضي کېږي په بدوچارو،نه قران عظیم الشان فرمایې ﴿ إِن تَكْفُرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنكُمْ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ الْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُوا يَرْضَهُ لَكُمْ ﴿٧﴾ ﴾ الزمر: ژباړه:که تاسې کافرشئ ؛نوالله له تاسې نه بې نیازه دی،خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي[1]

۳-دانسان خپلواکي

په انسان دالله تعالی دوه ډوله قوانین حاکم دی چې یویې تکویني او بل یې تشریعي. په تکویني برخه کې انسان نه خپلواکی لري او نه اراده اوا ختیار؛ لکه ژوند او مړ ینه روغتیااورنځ .دبدن دزړه،کو لمو اودماغ دوینې جریان ،دهاضمې سیستم او داسې نور؛البته دانسان ارادي برخه چې څه وخوري څه وڅښي څه واوري څه ووايي او څه وکړي دادده په واک کې دي په ده کوم جبراوزرنه دی شوی په خپله خوښه ښه او بد انتخابوي ؛مګر انسان دښو او بدوچارو په پېژندنه کې خطاء کېږي .له همدې امله الله تعالی ښه اوبد داسما ني وحی په ترڅ کی دپیغمبرانو په وسیله انسان ته ښودلي دي، دښواوبدوپه انتخاب کې یې انسان ته ازادي ورکړې اوددواړوپه انتخاب کې یې پرې زورنه دی کړی. سره له دې یې انسان مکلف اومسؤل هم ګرځولی اوپه ازمیښت کې یې اچولی ؛البته پرده یې زوراو جبر نه دی کړی. که چېرې یې په زور هدایت پرې منلی وای ؛نو بیابه کفر او شرک له سره شتون نه درلودحقیقت دادی چې دالله تعالی تشریعي احکام دپیغمبرانو په وسیله انسان ته رسېدلي دي دغه دالله تعالی دتکویني احکامو په شان نه دي تشریعی قوانین الزامي اوجبري بڼه نه لري؛ بلکې انسان په ابتلاء او ازمیښت کې قرار لري[2]

الله تعالی کاینات پیداکړي اودکایناتوله پیدایښت نه مخکې یې ددوی دتنظیم اوترتیب لپاره یو پلان اوتنظیم جوړکړی. الله تعالی یې په ټولو حوادثو پوه ؤ انسان هم دکایناتوکوچنی برخه ده چې ازادي او خپلواکي لري الله تعالی پرې عالم ؤ. چې دغه شخص به څه شی انتخابوي پورتنی مطلب موږدیو مثال په ترڅ کې روښانه کوو:

که چېرې یو ښوونکی او یادماشوم پلارپردې خبره پوه شي ،چې شاګرداو یازوی یې دلیاقت او استعدادڅښتن دی هغه یې له څا ن سره نوټ کړي چې له ازموینې وروسته به دغه مقام ترلاسه کوي او یا به دومره نمرې ګټي اوبیاداټکل سره سم هماغه شان شي ؛نوایاد استاد او پلاردغه پوهه دخپل شاګرداواولاد په پوهه اولیاقت څه اغېزه پرې باسې؟نه هېڅکله نه! کله چې انسان سمه لاره انتخابوي ؛نوالهي توفیق ورېه برخه کېږي.

[1] - حکمتیار ګلبدین (ب ت) په تقدیر ایمان ص ۳۷ ناشر دمیثاق ایثار اداره
[2] - سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۰۱دار الکتاب العربی بیروت لبنان

c) ketabton.com: The Digital Library

۴- دانسان د ارادي کړو وړو حیثیت

دانسان ارادي کړه وړه په ځینو قیوداتو پورې تړلي دي، چې له هغې نه وتلی نه شي کله چې یوڅوک لیکل کوي اویاددښمن په وژلو لاس پورې کوي داټول په داسې لاسونو ترسره کېږي چې نه یې په تخلیق کې دده رول ؤاونه دقتل اولیکلوپه الاتواواسبابوکې ده دغه صفات رامنځته کړي دي دحوادثو اوپېښو په کوچنۍ حلقه کې چې هغه دده دکسب اواختیارڅخه عبارت دي، له دې نه پرته نورنه دده صنع اونه تخلیق دی له همدې کبله ده ته دکاردکسب نسبت کېږي نه دکارتخلیق.له همدې کبله داخبر ه سمه نه ده چې یوڅوک ووایي :انسان دخپلواعمالوخالق دی داځکه چې تخلیق خوله نشت نه دیوشي رامنځته کول دي .حقیقت دادی چې انسان دیو موجودشي رابطه له یو بل موجودسره تینګوي، چې په هغه کې هم دده دتخلیق څه رول له سره نشته له همدې امله الهي اراده دبنده په ارادې اومشیت باندې احاطه لري .پرهمدې اساس موږوایو چې یومقتول په خپل هغه مرګ مري چې الله تعالی ورته ټاکلی؛البته دقتل عملیه دقاتل په کسب سره ده او په همدغه کسب سره دغه شخص نیول کېږي هغه څه چې دانسان دکسب اودالهي قضاءاوقدر ترمنځ یې تنسیق رامینځته کړی هغه داالله تعالی پخوانی علم دی موږ به دغه مسئله دیومثال په توګه نوره هم روښانه کړو.

تادخپلې کوټې دبرېښنایي ګروپ سوچ په یو پټ ځای کې ځای پرځای کړی چې ستاکوچنی زوی ته ترې معلومات نشته دغه سوچ په داسې پټ ځای کې قرار لري چې ته کولی شې ،ګروپ پرې رڼا اویا تیاره کړې .تاوغوښتل چې دخپل ماشوم زوی اراده او تصمیم ځان ته معلو م کړې چې ایاستاخبره مني اوکنه ؟تاورته وویل پام کوه چې داګروپ ګل نه کړې چې تیاره به شي که زماخبره دې و منله دومره انعام به درکړم اوکه سرغړونه دې وکړه سزابه درکړم .له دې نه وروسته تادخپل ماشوم څارنه کو له چې په کومه کړنه لاس پورې کوي ؛لېکن دغه ماشوم په خپلې ازادۍ ارادې سره دنافرمانۍاوسرغړونې لاره انتخاب کړه دګروپ په لوري یې ورمنده کړه ترڅو یې ګل کړي په دغه مهال تاپه پټه توګه دګروپ په بټن فشار واردکړ او ګروپ ګل شو ماشوم اورمرو احساسوي چې ګروپ یې په خپل پوکي سره په تیاره بدل کړ؛ لېکن دګروپ دتیاره کېدواصلي اوحقیقي سبب خوته پخپله وې دغه تقریبي مثال په ظلم اوتېري سره دیوانسان دقتل اووژنې له جر یمې سره مشابه دی قاتل خودقتل په عملیه کې هغه شکلي سبب برابر کړ؛لېکن مقتول خو په خپل اجل او ټاکلې نېټې سره داالله تعالی دقضاء اوقدر پراساس په مړینه محکوم شوی دی ؛البته قاتل خودالله تعالی جلت عظمته د هغه امرپه مخالفت لاس پورې کړی چې هغه یې حرام اوناروا ګرځولی دی.[۱]

۵-دانسان داختیارساحه

انسان ددوودایرویه ضمن کې قرارلري یوه لو یه دایره چې دده کسب اواختیارته په کې دخل نشته او بله کوچنۍ دایره چې دده داختیاراوواک ساحه ده. دده مثال هغه قفس ته ورته دی چې دننه په کې مرغان

---

[۱] سید سابق (۱۹۸۷م) العقاید الاسلامیة ص ۱۱۲دار الکتاب العربي بیروت لبنان

(c) ketab.com ... Digital Library

ايسار شوي ،مارغه دننه ازادي لري چې څه وخوري اويا يې وڅښي اوياله خپلې جوړې سره يو ځای شي البته که مارغه دخوراک اوڅښاک دلو ښو په ماتولولاس پورې کړاويا يې خپلې بڼکې ووېستلې اويايې نورو مارغانوته اذيت ورسولواوله هغوی سره په شخړه اومنګولو لګولواخته شو؛نو په دغه صورت کې دقفس څښتن به دغه مارغه ته سزاورکوي اوله قفس څخه به يې راوباسي ؛البته که ددې پر عکس دقفس څښتن يې يخې هواته کښېږدي اويايې قفس په اوبوکې غوپه کړ،په دغه صورت کې مار غان مسؤليت نه لري ،دقفس خاوند پوهېږي چې مارغان يې ملامت نه دي [۱]

٦- دانسان مسؤ ليت

څه وخت چې مؤمن مسلمان دقضاء اوقدرصحيح مفهوم دصالحواونېکوسلفواواهل سنت والجماعت دمسلک په برابر ترلاسه کړي؛ نو دتکويني اوتشريعي قضاء ترمنځ بېلتون پېژني په تکويني قضاء کې ځان غيرمسؤل بولي او دالله تعالى پرېکړې ته ځان سپاري ؛البته تشريعي قضاء چې دانسان ارادي بر خه تنظيموي په دې کې خپل ځان مسؤل ګڼي اوخپل ځان په خپله دبربادی کندې ته نه غورځوي ؛بلکې اسبابو اووسايلوته لاس اچوي اوددښمن مکرونه اودسيسې شنډوي څکه چې دوسې سره سم دځواک برابرول دمسلمانانودمسؤليتونوپه حدودوکې دي دي.

دالله جل جلا له سپېڅلي پيغمبراوملګرويې کولی شول دپستواوذليلوخلکو په څېر ژوندسرته ورسوي خودخپل مسؤليت پربنسټ يې ځان ذلت ته ونه سپارلو .دالهي تشريعي تقدير له ستر ځواک څخه يې دخپل ماموريت اورسالت په چاروکې مرسته حاصله کړه دفقر مقابله يې په کار، دجهل يې په لوست، درنځ يې په دوا، دکفر او شرک يې په جهاد سره وکړه له غم ،سستی ،فقر ،ناتوانی اوبخل څخه يې الله تعالى ته پناه وړله په جهادونو اوخونړيوجګړوکې يې ونډه واخيسته اودسترې ارادې او عزم څښتن ؤ

دتقدير په اړه د بېلابېلو ډلو افکار

دتقدير په اړه داهل سنت والجماعت اونورو بېلاروډلو نظريات په لنډ ډول ذکرکوو

- **قدريه ډله** : دوی دبندګانودکړووړوپه هکله دالله تعالى دازلي تقديرڅخه انکارکوي .
- **جبريه ډله** :البته جبريه ډله هغوی وايي چې انسان هېڅ داختيارڅښتن نه دی په کفراواسلام انسان دالله تعالى له خوامجبوردی چې کوم شی الله تعالى ورته ليکلي دي هماغه کېږي دانسان مثال په فضاء کې دپاڼي دی چې له اختياره پرته يې بادخوځوي .
- **اهل سنت والجماعت**:اهل سنت والجماعت وايي: چې انسان الله تعالى ترمشيت اوارادې لاندې دی.په تکويني اراده کې مجبوراوپه تشريعي اراده کې دخپلواک څښتن اوالله تعالى پرې له پخوانه عالم ؤداهل سنتوله نظره په ايمان اوکفردواړوکې دالله تعالى اراده داخله ده؛ مګرکفرالله تعالى نه خوښوي اونه پرې خوشالېږي قران عظيم الشان فرمايي ﴿ وَلَا يَرْضَىٰ لِعِبَادِهِ ٱلْكُفْرَ وَإِن تَشْكُرُواْ يَرْضَهُ لَكُمْ ﴾ ﴿٧﴾

[۱] - جبنکه عبدالرحمن حسن (ب ت)العقيدة الاسلاميه واسسها ص ۹۴دارالقلم دمشق سورية

الزمر ،ژباړه:خوهغه دخپلو بندګانولپاره کفرنه خوښوي،اوکه تاسې شکر وباسئ نوهغه داشکر ستاسې لپاره خوښوي.

دبندګانودافعالواوکړنوپه هکله داهل سـنت والجماعت مسـلک دادی چې دبندګانواعمال اوکړه وړه دالله تعالی مخلوق اودبنده کسب دی ؛ البته جبریه ګمراه ډله په سرکې ددوی مشرجهم بن صفوان په دې نظردی چې دبنـده دافعـالوخـالق اوکـاسـب اللـه تعـالی دی بنـده هېڅ اختیـارنه لري بل لورته معتزله بې لارې ډله وایي:اختیاري افعال دحیواناتوالله تعالی پورې هېڅ تعلق نه لري

دالهي ارادې په هکله داهل سنت والجماعت اودمخالفینونظریات

اهل سنت والجماعت دالهي ارادې په هکله چې کوم دلایل راغلي هغه يې راټول کړي اوالهي اراده يې په دووبرخوویشلې ده. ۱ ـ تکوینی اراده ۲ ـ دیني اوتشریعي اراده

تکویني اراده چې دمشیت مرادفه ده ټولوطبیعي پېښـوته شاملېږي لکه مرګ اوژوند، طوفان ، زلزله ، شپه اوورځ اوداسې نور...په دې کې دانسـان اراده دخل نه لري؛ البته دالله تعالی تشریعي اراده اومشیت په دې کې انسان ازاداوداختیارخښتن دی جنت اودوزخ دهمدغه اختیارله امله دی په دې کې انسان مجبورنه دی په خپله خوښه بنه اوبدانتخابوي ؛البته ګمراه معتزله قدریه ډله دالله تعالی له تکویني ارادې څخه انکارکوي یوازې په شرعي ارادې اعتراف کوي اوله سـمې لارې دانحراف لاره غوره کوي ؛مګرجبریه اوجهمیه ډله دالله تعالی تکویني اراده ثابتوي اودتشریعي ارادې څخه انکارکوي .

۷-په قضاءاوقدردایمان ګوښتنې

- دقضااوقدرپه مفهوم ځان پوه کول که ددغو الفاظو په معنااومفهوم پوه نه شونویوازې په الفاظو دایمان معنی به څه وي؟
- په غمونو اوکړاوونو صبراو دمصیبتونو پرمهال استقامت غوره کول .

۸-دقضااوقدردعقیدې اغېزې

دمسلمان پرژوندقضـااوقدردعقیدې اغېزې په لاندې ټکوکې خلاصـه کوو: ۱-هلې ځلې اوکوښـښ ۲-شجاعت اومېړانه ۳-صـبراوزغم ۴-دالله جل شـانه په هره فیصـله خوښـي ۵-دبندګانوله بنده ګی ازادي ، سکون اوداډ

(c) ketabton.com: The Digital Library

اتم څپرکی
دايمان نواقض(له مينځه وړو نکي)اهل قبله اواحكام يې

پيليزه

الله تعالى اسلام ته دننوتلو لپاره په شهادتينو (لااله الله محمد رسول الله)اقراراوتصديق ننوت لاره گرزولې ده يوشخص له اسلامه هلته وځي چې له ده څخه داسې وينا،عمل اويا اعتقاد څرگند شي چې تېر اقرار او باور له مينځه يوسې په دې توگه چې يا دالله تعالى په ربوبيت يا په الوهيت يا په اسماؤاو صفاتو اويا په رسالت کې په طعن اوعيب لگولولاس پورې كړي په دغه صورت کې ددغه شخص اقرارمات او دالله تعالى له دين څخه وؤت له اسلامه ديو شخص وتل له دليل اوثبوت څخه پرته صحت نه لري دغه ډېره خطرناكه مسئله ده بې ځايه او له دليله پرته په خلكو دكفر فتوى صادرول هېڅكله جواز نه لري په دغه برخه کې کې به درانه لوستونكي په لاندې مطالبو پوهه حاصله كړي.

لومړی بحث

د نواقضو معنى

نقض په لغت کې ماتولوته وايي اوپه اصطلاح کې څينو اعتقاداتو،وينا،واوافعالوته ويل كيږي چې ايمان له مينځه وړي دېته نواقض څكه وايي چې كله يې انسان مرتكب وگرزي له اسلامه خارجيږي او په كفر کې داخليږي دايمان نواقض ډېر زيات دي موږيې په درې ډولونوكې خلاصه كوو

دايمان دنواقضو ډولونه

دايمان له منځه وړونكي شيان په درې برخو وېشل كيږ ي لكه اعتقاد ي ، فعلي اوقولي

لومړی:دايمان اعتقادي نواقض

دايمان اعتقادي نواقض لاندې شيانوته شامليږي

الف:په ذات اوصفاتوكې

- دالله تعالى دسپېڅلي ذات څخه انكار
- دالله تعالى دصفاتوله جملې له يوه څخه انكار لكه علم ، سمع ، قدرت اوبصر قدرت ، قيوميت ، كلام اواراده
- دالله تعالى صفات دمخلوق دصفاتو سره مشابه گرزول په دې توگه چې ووايي الله تعالى هم دانسان په بڼه سترگې ، غوږ ونه، لاسونه اوپښې لري اوربدل يې دمخلوق داوربدلو اوقوت يې دمخلوق دقوت په شان دی
- الله تعالى ته مور، پلار،زوی ، لوراوميرمن ثابتو ل
- په تثليث باوردرلودل په دی توگه چې الله تعالى ، عيسى عليه السلام اوموريې مريم په الوهيت کې شريک وگڼي

...abton.com: The Digital Library

ب : په ربوبيت کې

دالله تعالی دربوبیت دانکارشکلونه په لاندې توګه دي:

- له الله تعالی څخه انکار
- تخلیق، ژوند،روزي ، مړینه ګټه اوتاوان له مخلوق څخه ګڼل اوبل چاته دکمال صفت ثابتول
- دمادې په ازلیت باور
- په تصادف اوطبیعت یقین اوباور
- له الله تعالی سره په ملکیت کې بل څوک شریکان بلل اوستوروته دبارانونو نسبت کول
- دغه باورچې الله تعالی دکایناتو خالق دی ؛مګرپه کایناتوکې دتصرف اوتدبیرحق نه لري
- خپل ځان اویابل چاته دمطلق واکمن ، متصرف اوحاکم په توګه کتل
- الله تعالی ته دخوب اوغفلت نسبت کول
- خپل ځان اویابل چاته دالله تعالی دعلم اوحکمت په اندازه علم اوپوهه ثابتول

ج -په الوهیت کې

دالله تعالی په الوهیت کې دایمان له منځه وړونکي شیان لاندې شکلونه غوره کوي

- دالله تعالی منل ؛مګر له عبادت اوحاکمیت څخه یې سرغړول
- دالله تعالی له بندګانو څخه یوچاته په بندګی اوواکمنی قایلېدل لکه پیغمبرانو ،اولیاؤ،ستوروته
- له اسلامي شریعته پرته بل قانون اونظام ته دزړه په خوښه سرټیټول.
- دغیرشرعي قوانینو وضعه کول لکه دزنا ، سود،قمار،لاټري اوبربنډ توب دجواز امرصادرول
- دجرایمو سزاګانې چې په قرانکریم اونبوي سنتوکې ذکر شوي لغوه ګرزول.
- له الله تعالی نه پرته بل چاته دعبادت استحقاق ثابتول
- پردې خبره خوشالي چې بل څوک ورته سجده اویا په رکوع لاس پورې کړي.
- له قبرونو طواف اوتاوېدل ، قبر ته سجده ،نذر اونیاز ،فریاد اوژړااو ورڅخه مرسته غوښتل
- په غایبانه توګه مافوق الا سباب دنفعې اوزیان رسولو ځواک یوچا ته ثابتول لکه داولاداوصحت غوښتنه. البته ماتحت الا سباب مرسته له یوچا څخه غوښتل جوازلري دمثال په توګه له یوتن څخه دپیسوغوښتل.

د - په نبوت اورسالت کې

په نبوت اورسالت کې دایمان نواقض لاندې صورتونه غوره کوي :

- دهغو پیغمبرانو څخه انکارچې په قاطع اوغوڅ دلیل سره یې دنوم په یادولو سره نبوت ثابت وي
- دختم پیغمبرانو منل اودختم نه منل
- درسول الله صلی الله علیه وسلم درسالت دعموم څخه منکرېدل

...om.com: The Digital Library

شيخ الاسلام ابن تيمية رحمة الله عليه په دغه مبارک حديث دتعليق په سلسله کې داسې ويلي دي دغه پورته داميرالمؤمنين حضرت علي کرم الله وجهه دتعامل بيان ؤهريوزنديق چې خپل زنديقيت يې پټ کړاوګواهان پرې تېرشول ودې وژل شي اودتوبې غوښتنه دې ورڅخه نه کېږي؛ نودزنديق حکم دکفردی دي

دزنديق دتوبې قبولتيا: دزنديق دتوبې دوه حالتونه دي

۱ـ چې له توبې نه دمخه يې اسلامي حکومت په حبس محکوم کړي په دې هکله دعلماءدوه ډوله رايه ده

- قتل اووژل .
- دتوبې داظهارپه صورت کې يې عفوه .

۲ ـ داسلامي حکومت دنيولواوحبس نه دمخه يې په اتفاق سره توبه دقبول وړده .

تکفير

پېژندنه : تکفيردلغت په اعتبارپه يوچادکفرفتوی ورکول اوپه اصطلاح کې په يوشخص دکفرحکم کول په دې توګه چې له اسلامه خارج شوی اوپه شرعي اوقانوني ډول يې کافرګڼل دي .تکفيرخطرناکه عواقب لري له دليله پرته په يوچادکفرتاپه لګول لوی جرم دی په يومعين شخص دکفرفتوی سترخطرناکه کارګڼل کېږي په دغه کارسره په دنيااواخرت دواړوکې ځينې امورمرتب کېږي اوهغه داچې:

- په دنياکې يې ددينې وروروګلوی پای
- دمېرمن سره يې دنکاح له منځه تلل
- له موراوپلاره ميراث نه وړل
- دمرتدکېدلوله امله يې قتل اووژنه
- په اخرت کې دالله تعالی درحمت څخه محرومېدل
- په دوزخ کې همېشه اوسېدل
- درسول الله مبارک دشفاعت څخه بې برخې کېدل په کې شامل دي

دتکفيرپه هکله دپخوانيوعلماؤويناوې

امام احمدبن حنبل رحمة الله عليه فرمايي :ديوکاروجوب ،حراموالی ، ثواب اوعذاب اوپه يوچادکفراوفسق حکم کول دالله تعالی اورسول الله مبارک صلاحيت دی هېڅوک په دې اړه دواک څښتنان نه دي . تکفيردشرعي اوقانوني احکامودجملې څخه دی قران عظيم الشان اونبوي احاديثوته به وړاندې کېږي . دغه نه اجتهادي قضيه ده اونه دعقل صلاحيت دی .

دتکفيرډولونه

اهل سنت والجماعت تکفيرپه دووډولونووېشي

۱- تکفير معين :په دې توګه چې يوشخص ته ديوکار، ويينااواعتقادله امله دکفرنسبت وشي دغه خپل شرايط اوقواعدلري .

(c) ketabton.com

۲ - تکفیرمطلق : دغه په یوفعل ، ویناواعتقاددکفرفتوی لګول دي لکه چې یوڅوک ، کمونستان ، لیننستان ،لیبرالان ، سیکولران ،نشنلستان ،سودخواره اومحتکرین ملعون وګڼي اوداسې نور...[۱]

کفراوبه یوچادکفرحکم کول دایمان اواسلام په شان یوشرعي اوقانوني اصل دی هغه څوک به مؤمن مسلمان اویاکافروي چې شریعت مستحق ګرځولی وي څوک چې له الله تعالی اودمحمدرسول الله درسالت څخه منکروي هغه کافردی ؛مګرهغه څوک چې الله تعالی اورسول الله مبارک (قران اونبوي سنتو) کافرنه وي ګرزولی ؛نوهغه کافرنه ګرځي .

دیوچادکافرګرځولوشرطونه

اسلامي علماؤ دشرعي نصوصوڅخه دتکفیرشرطونه راوېستلي دي ،څنې وخت یومسلمان په یوکفري فعل ،وینا اویااعتقادکې پریوځي دلاندې شرایطوپه نظرکې نیولوسره موږپرې دکفرحکم کوو .

- چې په ویناوعمل سره ورڅخه کفرڅرګندشي
- چې حجت اودلیل پرې قایم چې شک اوشبهه په کې له منځه لاړه شي .
- چې دغه شخص عاقل اوبالغ وي.
- داچې معذورواواسلام راوړل یې دېرنېژدې نه وي.
- چې کفریې دزوراواکراه په حالت کې ونه ا وسي.
- چې جاهل نه؛ بلکې پوه وي .

دتکفیرموانع اوخنډونه

- داچې حجت اودلیل پرې قایم شوی نه وي په زړه کې شبهه اوشک ولري اویاورته دلیل څرګندنه وي
- ناپوهي اودده پروړاندې ددلیل نه ثبوت
- ماشوم توب ، لېونتوب اوبېړاتوب
- دمسلمانانوله هېواده یې لېرې والی اوورته داسلامي دعوت نه رسېدل
- ددلیل په اړه ناپوهي اوجهالت اوپه بېدیاکې اوسېدل
- زوراواکراه

دویم بحث

اهل قبله او احکام یې

چې څوک کلیمه طیبه ووایي قبلې ته لمونځ وکړي اوپه هغه څه اقرار وکړي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم له خدای سره راوړی اګرکه څنې لوی ګناهونه له شرک نه پرته ورڅخه صادرشي په دې شرط چې

[۱] دوکتورخمیس محمدبن عبدالرحمن ـ التوضیحات الجلیة علی العقیدة الطحاویة دویم ټوک ۷۵۰ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتیب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اسلامه بېرون نه بولواگرکه دغه شخص يوکمزوري اونيمګړی مسلمان دګناه په حرمت قايل وي موږيې ګڼل کېږي موږپرې دکفرحکم نه کوو؛البته فاسق يې ګڼواوله اسلامي ملت څخه يې بېرون نه ګرځوو

دمسلکونواومذهبونوترمنځ فرق

داسلامي څلورومذهبونوپيروان اوغيرمقلدين سلفي حضرات په اهل سنت والجماعت کې شامل دي .کوم مهال چې اسلام دعربودجزيرې نه بېرون دعجموهېوادونوته خپورشوپه عجموکې ځنې لوی علمي شخصيتونه راپيداشوه مغوی په جزيي اوفرعي مسايلوکې اجتهادکړی اوامت ته يې دين اسانه ګرزولی دی دهريومذهب امام پسې چې چااقتداء وکړه صحت لري ؛البته اوس مهال چې نړی ديوکلي بڼه غوره کړې ده اودنبوي احاديثومجموعې په تدوين شوې بنه شتون لري دعلماؤتېراجتهادځای پرځای ؛مګردنويوقضاياؤدپېښېدوپه صورت کې بايدحقيقي اومجازي (انلاين) جلسات صورت ونيسي دمجتهدينواجتهاداتوته بايدياځلي کتنه وشي چې دکوموسايلودلايل ضعيف دي دقوي دلايلوپلټنه دې ترسره شي هريوملکت پوه شه اوخپل يې مذهب دمذهبي اختلافاتوپرځای بايددعلماؤترمنځ داتحاداواتفاق هڅه صورت ونيسي ــ ددينې اوعصري مدارسواومکاتبوپه نصاب دې تجديدنظرصورت ونيسي اودغه واټن ته دې دپای ټکی کېښودل شي.

دلويوګناهونودځښتنانوپه اړه داهل سنت والجماعت اونوروګمراه ډلوباورونه

خوارج ګناه کفراومعتزله يې نه کفرنه اسلام ګڼي دواړه يې په اتفاق همېشه دوزخي ګڼي دمعتزله ؤ په نېزدخلک په دنياکې په درې ډوله دي مسلمان ، کافراو فاسق خوارج يې په مسلمان اوپه کافرويشي

دتکفير په قضيه کې داهل سنت تګلاره

اهل سنت والجماعت هغه چاته دکفرنسبت نه کوي چې دوی ته کافروايي داځکه چې دکفرفتوی ورکول يوشرعي حکم دی .دورنبوت ته نېژدې اصحابوکرامودرسول الله مبارک په لاس روزل شوي نسل هم خوارجواوروافضو(شيعه ګانو) ته دکفرنسبت نه دی کړی سره له دې چې دخوارجوګمراه ډلې اصحابوکراماوڅلورم راشدخليفه حضرت علی رضی الله عنه ته دکفرنسبت کاوه اودغه مبارک دوژلواقدام يې وکړ.

داهل سنت والجماعت دمخالفينوتګلاره

دخوارجو، معتزله ؤ اومرجئه ؤګمراه ډلې دتکفيريه مسئله کې ډېرګرندي دي دخوارجوګمراه ډله دلويوګناهونومرتکبين له اسلامه بېرون اوپه دوزخ کې يې تل ترتله اوسېدونکي بولي .[۱]

البته معتزله ګمراه ډله يې چې ديوې ګناه څخه يې توبه نه وي وبستلي نه کافراونه مسلمان اوتل ترتله يې په دوزخ کې بنديوان ګڼي . مرجئه ګمراه ډله :لکه چې له کفرسره طاعت بې فايدې شي دی دوی وايي : ايمان ته ګناه زيان نه رسوي[۲]

والحمد لله الذي بنعمته تتم الصالحات وصلى الله على نبيه محمد صلى الله عليه وعلى اله وصحبه وسلم

---

[۱] - تېرشوی ماخذ ۷۵۲ مخ

[۲] - باقلاني ، تمهيد ۳۹۴ مخ

Sayed Hassan Agha Drukhshan ترتيب کوونکی: PDF
Kandahar University Faculty of Computer Science 2024

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library